



კავკასიის საერთაშორისო
უნივერსიტეტი

ზურაბ მარშანია

საერთაშორისო ორგანიზაციები

(მოკლე სალექციო კურსი საბაკალავრო სწავლების
საფეხურის სტუდენტთათვის)



კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

ზურაბ მარშანია

იხ-ეწ
მ. ნიკოლე

საერთაშორისო ორგანიზაციები

(მოკლე სალექციო კურსი საბაკალავრო სწავლების
საფეხურის სტუდენტთათვის)

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2012

ზურაბ მარშანია, ასოცირებული პროფესორი, პოლიტიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი. დაიბადა 1956 წელს ქ. თბილისში. სხვადასხვა წლებში (1994-2009 წწ.) ხელმძღვანელობდა საქართველოს ოთხ დიპლომატიურ მისიას (გენერალური საკონსულო და საელჩო) საზღვარგარეთ (ბალტიის სამივე ქვეყანასა და უკრაინაში). მუშაობდა საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს ცენტრალურ აპარატში (იყო პირველი ევროპული დეპარტამენტის დირექტორის მოადგილე და სუამის სამმართველოს უფროსი). დიპლომატიური კარიერა დაასრულა 2009 წლის აპრილში ესტონეთის რესპუბლიკაში საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანის თანამდებობაზე. ბოლო სამი წლის განმავლობაში ქართულ, ინგლისურ, რუსულ და უკრაინულ ენებზე საქართველოში, შვედეთში, ესტონეთში, ლატვიაში და უკრაინაში გამოაქვეყნა 38 (ოცდათვრამეტი) სამეცნიერო, ლიტერატურული და პუბლიცისტური ნაშრომი.

© გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2012

© ზ. მარშანია

ISBN 978-9941-10-523-4

სარჩევი

წინათქმა.....	5
I. საერთაშორისო ორგანიზაციები, საერთაშორისო ურთიერთობები და საერთაშორისო ურთიერთობათა მსოფლიო სისტემა. საერთაშორისო ორგანიზაციათა კლასიფიკაცია. პირველი საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან გაერომდე.....	7
II. გაეროს სტრუქტურა და ხელმძღვანელი ორგანოები. გაეროს საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები და სამშვიდობო ოპერაციები.....	20
III. გაეროს ევოლუცია და განვითარების ისტორიული ეტაპები. გაეროს მნიშვნელობა და პერსპექტივები თანამედროვე მსოფლიოში. გაერო და საქართველო.....	28
IV. გაეროს სისტემაში არსებული საერთაშორისო - სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციები.....	42
V. გაეროს სისტემაში არსებული სხვა საერთაშორისო - სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციები და გაეროს დამხმარე საერთაშორისო ორგანიზაციები.....	55
VI. ერთიანი ევროპის იდეა და პანევროპეიზმი. ევროკავშირის დაარსების ისტორია და მისი ევოლუცია. ევროკავშირის სტრუქტურა, მიზნები და ამოცანები.....	66
VII. ევროკავშირის გაფართოება და მისი მნიშვნელობა თანამედროვე მსოფლიოსათვის.....	84
VIII. ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის-ნატოს დაარსების ისტორია და ევოლუცია. ნატოს სტრუქტურა, მიზნები და ამოცანები. ნატოს გაფართოება და ალიანსის აღმოსავლეთისაკენ გაფართოების პოლიტიკური შედეგები. საქართველო და ნატო...97	97
IX. ევროპის საბჭო.....	114

X. სხვა ევროპული რეგიონული და სუბრეგიონული ორგანიზაციები.....	128
XI. არაევროპული რეგიონული და რეგიონთაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციები.....	137
XII. შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია (ბისეკი).....	150
XIII. დემოკრატიისა და ეკონომიკური განვითარების ორგანიზაცია - სუამი.....	159
XIV. შავი ზღვის რეგიონალური ორგანიზაციების პერსპექტივები: ბისეკი Versus სუამი თუ ბისეკი+სუამი.....	172
გამოყენებული ლიტერატურა.....	185

შინათქმა

შეიძლება ვცდებოდეთ კიდევ, მაგრამ მაინც მგონია, რომ ქვემოთ წარმოდგენილი ნაშრომი „საერთაშორისო ორგანიზაციების“ პირველი სახელმძღვანელოა სტუდენტთათვის ქართულ ენაზე. ვერც სხვა ენებზე მოვახერხე მომეძიებინა ბევრი ანალოგიური გამოცემა. ერთი-ორი მათგანი (ინგლისურ ენაზე) ერთობ ზედმეტად იყო ფოკუსირებული ცალკეულ საერთაშორისო ორგანიზაციებზე და აკლდა მათ გლობალურ სპექტრზე წვდომის არეალი.

ბოლო ექვსი წლის განმავლობაში საზღვარგარეთსა და საქართველოში წაკითხული უამრავი ლექციის გამოცდილება ძალიან დამეხმარა სწორი მიმართულების მოძებნაში ქართველ სტუდენტთათვის განკუთვნილ სალექციო კურსზე მუშაობისას. განსაკუთრებით ვეცადე ერთი შეცდომა ამეცილებინა თავიდან. ეს არის აქცენტის გაკეთება საერთაშორისო ორგანიზაციების ფუნქციონირების მხოლოდ სამართლებრივ და ტექნიკურ მხარეზე, როდესაც ადექვატური ცოდნის შესაძენად ამ სფეროში აუცილებელი ზემოთ აღნიშნული ორგანიზაციების საქმიანობის კომპლექსური განხილვა როგორც ისტორიულ ასპექტში, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციების როლის გააზრების კონტექსტში თანამედროვე მსოფლიოში. როგორ მოვახერხე ეს მკითხველმა განსაჯოს.

გზის გაკვალვა ყოველთვის რთულია. ორი ათეული წელი, რომელიც ქართულ დიპლომატიას შევალიე, მეტწილად სწორედ გზის გაკვალვას მოევუნდი. მათ შორის შავი ზღვის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან (სუამი) ჩემი ინტენსიური მუშაობის თვალსაზრისითაც. შესაბამისად, სახელმძღვანელოში წარმოდგენილი ბევრი ნააზრევი არა მარტო ჩემი სამეცნიერო ნაშრომებიდანაა გადმოტანილი, არამედ დიპლომატიური პრაქტიკიდანაც. ვფიქრობ, რომ წარმოდგენილ ნაშრომში მკითხველისათვის განსაკუთრებით საინტერესო უნდა იყოს შავი ზღვის რეგიონული ორგანიზაციების საქმიანობის ანალიზი, რაც ერთობ მწირადაა გაშუქებული სამეცნიერო ლიტერატურაში.

მადლიერებით უნდა მოვიხსენიო ის ჩემი კოლეგები - ქართველი დიპლომატები თუ მეცნიერები, რომელთა სამეცნიერო ნაშრომები

ძალიან გამომადგა „საერთაშორისო ორგანიზაციების“ მოკლე სალექციო კურსის მომზადებაზე მუშაობის პროცესში: ზურაბ აბაშიძე, ვლადიმერ პაპავა, კახა გოგოლაშვილი, სერგი კაპანაძე, შოთა დოლონაძე და სხვები. საბედნიეროდ ცარიელ ადგილზე ნამდვილად არ მომიწია მუშაობა. რა თქმა უნდა შევეცადე ქართულთან ერთად საზღვარგარეთული ლიტერატურული პირველწყაროებიც შეძლებისდაგვარად მაქსიმალურად გამოვეყენებინა.

განსაკუთრებული მადლიერება მინდა გამოვხატო მათ მიმართ, ვისი დახმარების გარეშეც სახელმძღვანელო დღის სინათლეს ვერ იხილავდა. პირველ რიგში მადლობას ვუძღვნი კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტსა და მისი პრორექტორს ქალბატონ მარინა გედევანიშვილს. ასევე მადლობელი ვარ შესანიშნავი ახალგაზრდის ლაშა ქარცივაძის, რომელმაც ტექნიკური ხასიათის თანადგომა გამიწია. ისიც უნდა დავსძინო, რომ არც ერთი ნაშრომი არ არის თავისუფალი ამა თუ იმ ხასიათის ნაკლოვანებებისაგან. ამიტომ, ყველა შემთხვევაში ვიქნები მადლიერი მკითხველის მიერ გამოთქმული ნებისმიერი შენიშვნისა თუ რეკომენდაციისათვის, რაც უთუოდ გამომადგება მომავალში ამ სახელმძღვანელოს ახალ და უფრო სრულყოფილ ვარიანტზე მუშაობის დროს.

I. საერთაშორისო ორგანიზაციები, საერთაშორისო ურთიერთობები და საერთაშორისო ურთიერთობათა მსოფლიო სისტემა. საერთაშორისო ორგანიზაციათა კლასიფიკაცია. პირველი საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან გაჩეხვამდე

საერთაშორისო ურთიერთობები, საერთაშორისო ურთიერთობათა მსოფლიო სისტემა და საერთაშორისო ურთიერთობათა აქტორები

იმისათვის, რომ ჯეროვნად გავერკვეთ საერთაშორისო ორგანიზაციების არსში, აუცილებელია დავაზუსტოთ თუ რა ურთიერთობები შეიძლება არსებობდნენ საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და საერთაშორისო ურთიერთობებს შორის, რისთვისაც აუცილებელია საერთაშორისო ურთიერთობების ცნების დაზუსტებაც.

საერთაშორისო ურთიერთობები ეს არის ეკონომიკური, პოლიტიკური, იდეოლოგიური, სამართლებრივი, დიპლომატიური და სხვა კავშირების და ურთიერთობების ერთობლიობა:

- სახელმწიფოთა შორის;
- სახელმწიფოთა სისტემებს შორის;
- ძირითად პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ ძალებს შორის;
- ორგანიზაციებსა და საზოგადოებრივ მოძრაობათა შორის.

ფრანგი სოციოლოგის რაიმონ არონის კონცეფციის თანახმად, საერთაშორისო ურთიერთობები ეს არის ურთიერთობები პოლიტიკურ ერთეულებს შორის, სადაც:

- დიპლომატიური „თამაშის წესები“ არ არის გაწერილი დეტალებში;
- ნებისმიერ მოთამაშე არღვევს „თამაშის წესებს“ მაშინ, როდესაც ხედავს სარგებელს თავისთვის;
- არ არის არბიტრი;
- იმ ინსტიტუციათა გადაწყვეტილებებს კი, რომლებიც აცხადებენ

პრეტენზიებს არბიტრაჟზე (მაგ. გაერო) არ ემორჩილებიან „მოთამაშეები“ ანუ ნაციონალური სახელმწიფოები.

რ. არონს ასევე მიაჩნია, რომ საერთაშორისო ურთიერთობებში გაბატონებულია „სუვერენიტეტების პლურალიზმი“, ამიტომაც აქ არ შეიძლება იყოს მონოპოლია იძულებაზე ან ძალადობაზე. აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო ურთიერთობების ყოველი მონაწილე იძულებულია თავის მოქმედებებში გაითვალისწინოს სხვა მონაწილეთა არაპროგნოზირებადი ქცევა.

ამერიკელი პოლიტოლოგის ჯეიმს როზენაუს აზრით თანამედროვე მსოფლიოში მომხდარმა სტრუქტურულმა ცვლილებებმა გააღრმავეს ურთიერთდაპირისპირება ხალხებსა და საზოგადოებებს შორის, რის შედეგადაც საერთაშორისო ურთიერთობების ძირითადი მოთამაშეები სახელმწიფოთა ნაცვლად არასახელმწიფოებრივი სუბიექტებიც გახდნენ.

ზემოაღნიშნულ კონტექსტში ასევე აუცილებელია ისეთ ცნებათა განმარტებაც როგორებიცაა მსოფლიო პოლიტიკა და საერთაშორისო ურთიერთობათა მსოფლიო სისტემა, ასევე როგორც მათი საერთაშორისო ურთიერთობებთან ურთიერთკავშირის თავისებურებების განხილვაც.

ა. ბოვინისა და ე. ლუკინის უაღრესად საინტერესო კონცეფციის თანახმად, მსოფლიო პოლიტიკა საერთაშორისო ასპარეზზე სახელმწიფოთა აქტიუობა და მათი ურთიერთქმედებაა. საერთაშორისო ურთიერთობები კი რეალური სახელმწიფოთაშორისო კავშირების სისტემის სახით ქმნიან იმ სივრცეს სადაც არსებობს მსოფლიო პოლიტიკა.

მსოფლიო პოლიტიკა აქტიური ფაქტორია, რომელიც აყალიბებს საერთაშორისო ურთიერთობებს, ეს უკანასკნელი კი მუდმივად იცვლება რა მსოფლიო პოლიტიკის ზეგავლენით, თვითონაც ახდენს ზეგავლენას მსოფლიო პოლიტიკის შინაარსსა და თვისებებზე.

საერთაშორისო ურთიერთობები იყოფიან:

- სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობათა სახეობების მიხედვით (პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო-სტრატეგიული, კულტურული და ა.შ.);
- სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობათა დონეების მიხედვით

(მაღალი და დაბალი დონე, ოფიციალური და არაოფიციალური დონე და ა.შ.);

- სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობათა ინტენსივობიდან გამომდინარე (მაღალი, საშუალო, დაბალი);
- სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობათა მდგომარეობის მიხედვით (ომისა და მშვიდობის, სტაბილურობისა და არასტაბილურობის, თანამშრომლობისა და კონფლიქტის, ურთიერთნდობისა და მტრობის);
- გეოპოლიტიკური კრიტერიუმებიდან გამომდინარე (გლობალური, რეგიონული, სუბრეგიონული);

როგორც უკვე ზემოდ ითქვა, მსოფლიო პოლიტიკა საერთაშორისო ურთიერთობებთან ერთად რეალურ სახელმწიფოთაშორისო კავშირების სისტემასაც, ქმნის. საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემა მიეკუთვნება სოციალური სისტემების განსაკუთრებულ ტიპს და გამოიყენება სახელმწიფოთა შორის სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდში ჩამოყალიბებული დიპლომატიური ურთიერთობების პოლიტიკური კონფიგურაციის აღსანიშნავად. მაგალითად:

- ვესტფალის ზავის პრინციპებზე აგებული XVII საუკუნის ევროპა;
- უტრეხტის ზავზე დაფუძნებული XVIII საუკუნის ევროპა;
- XIX საუკუნის პირველი ნახევრის ევროპულ სახელმწიფოთა პოლიტიკური წონასწორობის სისტემა (“ნაციათა ევროპული კონცერტი”);
- ბისმარკის „რეალპოლიტიკის“ მეშვეობით დამსხვრეული “ნაციათა ევროპული კონცერტის” შემდგომი ორ დაპირისპირებულ სამხედრო ბლოკად დაყოფილი „ძველი კონტინენტი”;
- პირველი მსოფლიო ომის შემდგომი ე.წ. ვერსალის საერთაშორისო ურთიერთობების ევროპული სისტემა;
- მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი 1945-1991 წწ.-ის “ბიპოლარული” მსოფლიო;
- პოსტბიპოლარული სამყარო (1991 წლიდან დღემდე).

სახელმწიფოებთან ერთად, საერთაშორისო ურთიერთობების უმნიშვნელოვანეს სუბიექტებად საერთაშორისო ორგანიზაციებიც

გვევლინებიან. საერთაშორისო ურთიერთობების სუბიექტის ცნების განმარტებისათვის ყველაზე ოპტიმალურია ტერმინ აქტორის გამოყენება. აქტორი ეს არის ნებისმიერი სუბიექტი (ჩვენ შემთხვევაში საერთაშორისო ურთიერთობების), რომელიც თამაშობს მნიშვნელოვან როლს ზემოთ აღნიშნულ პროცესში.

მორტონ კაპლანი საერთაშორისო ურთიერთობათა აქტორების სამ ტიპს გამოყოფს:

1. ეროვნული სახელმწიფოები;
2. რეგიონული საერთაშორისო ორგანიზაციები (მაგ. ნატო);
3. უნივერსალური საერთაშორისო ორგანიზაციები (მაგ. გაერო).

ზემოთ ჩამოთვლილი აქტორების გარდა, ფრანგი ავტორები მ. მერლი, ფ. ბრაიარი და მ. ჟალილი საერთაშორისო აქტორებად კიდევ მიიჩნევენ:

- ტრანსნაციონალურ კომპანიებს;
- მსოფლიო საზოგადოებრივ აზრს;
- ე.წ. „პოტენციურ აქტორებს“ – ეროვნულ-განმათავისუფლებელ ორგანიზაციებს;
- სუბ-ნაციონალურ რეგიონულ და ადგილობრივ გაერთიანებებს (მაგ. თვითმმართველობის ორგანოებსა და ასოციაციებს).

საერთაშორისო ორგანიზაციების ცნების განმარტება,

საერთაშორისო ორგანიზაციათა კლასიფიკაცია

საერთაშორისო ორგანიზაცია ეს არის გარკვეული მიზნების შესასრულებლად, მრავალმხრივ სახელმწიფოთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე, საერთაშორისო სამართლის ნორმების დაცვით შექმნილი სახელმწიფოთა გაერთიანება.

საერთაშორისო ორგანიზაციები ანუ სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციები - მიეკუთვნებიან საერთაშორისო ურთიერთობების არასახელმწიფოებრივ აქტორებს. საერთაშორისო ორგანიზაციები საერთაშორისო სამართლის სუბიექტები არიან და ამიტომ როგორც თვით ორგანიზაცია, ასევე მისი თანამშრომლები სარგებლობენ

დიპლომატიური იმუნიტეტებითა და პრივილეგიებით.

საერთაშორისო ორგანიზაციებს სამი ძირითადი განმსაზღვრელი ნიშანი გააჩნიათ (შ. ზორგბიზის მიხედვით):

1. თანამშრომლობის პოლიტიკური ნება, რომელიც დაფიქსირებულია დამფუძნებელ დოკუმენტებში;
2. მუდმივმოქმედი აპარატის არსებობა;
3. ავტონომიურობა კომპეტენციებსა და გადაწყვეტილებებში.

აღსანიშნავია, რომ დიდი და ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციები დროთა განმავლობაში იძენენ გარკვეულ ავტონომიას დამფუძნებელ სახელმწიფოებთან მიმართებაში და გამოდიან მათი კონტროლიდან. შესაბამისად, ისინი ღებულობენ სწავდასწავა სფეროებში სახელმწიფოთა ქცევაზე სერიოზული ზემოქმედების საშუალებას და ამ გაგებით გარკვეულ წილად თამაშობენ ზენაციონალური ინსტიტუტების როლს. თუმცა, როგორც წესი საერთაშორისო ორგანიზაციების უფლებამოსილებები არ ღებულობენ ზეეროვნულ ხასიათს.

არსებობს გამოჩენილი, მაგალითად ეროკავშირი, რომლის მმართველ ორგანოებს - ევროკომისიასა და ევროპის მინისტრთა საბჭოს, ასევე როგორც ევროსასამართლოს აქვთ უფლება მიიღონ წევრ-სახელმწიფოთათვის ისეთი სავალდებულო ხასიათის გადაწყვეტილებები სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სფეროებში, რაც საკვებით შესაძლებელია, რომ ეროვნული სუვერენიტეტის შეზღუდვად იქნას აღქმული.

არსებობს საერთაშორისო ორგანიზაციების რამდენიმე კლასიფიკაცია. ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანია მათი დაყოფა გეოპოლიტიკური კრიტერიუმების საფუძველზე. ამ შემთხვევაში გამოყოფენ:

- უნივერსალურ საერთაშორისო ორგანიზაციებს (გაერო),
- რეგიონულ საერთაშორისო ორგანიზაციებს (ევროკავშირი),
- რეგიონთაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციებს (ისლამური კონფერენცია),
- სუბრეგიონულ საერთაშორისო ორგანიზაციებს (ვიშეგრადის ჯგუფი, დასავლეთევროპული კავშირი).

მოქმედების მიმართულებების მიხედვით საერთაშორისო ორგანიზაციები იყოფიან:

- საერთო ხასიათის ორგანიზაციებად (გაერო);
- ეკონომიკურ ორგანიზაციებად (გაეროს სამრეწველო განვითარების ორგანიზაცია);
- სამხედრო-პოლიტიკურ ორგანიზაციებად (ნატო);
- საფინანსო ორგანიზაციებად (საერთაშორისო სავალუტო ფონდი);
- სამეცნიერო - სასწავლო ორგანიზაციებად (გაეროს საერთაშორისო ინსტიტუტი);
- ტექნიკურ ორგანიზაციებად (ტელეკომუნიკაციების საერთაშორისო კავშირი);
- ვიწროდ სპეციალიზებულ ორგანიზაციებად (ზომებისა და წონების საერთაშორისო ბიურო).

არ შეიძლება ზაზი არ გაეგვას ზემოაღნიშნული კრიტერიუმების პირობით ხასიათს. მაგალითად, ზოგიერთი საერთაშორისო ორგანიზაცია ერთბაშად რამდენიმე კრიტერიუმს შეესაბამება. აღმოსავლეთ აფრიკის უდაბნოს სარანჩაზე კონტროლის ორგანიზაცია – სუბრეგიონულიც არის და ვიწროდ სპეციალიზებული. ამასთან ერთად, ზშირად, წმინდა ტექნიკური თვალსაზრისით ბევრი საერთაშორისო ორგანიზაცია თავის თავზე იღებს როგორც ეკონომიკურ ისე პოლიტიკურ ფუნქციებსაც (მსოფლიო ბანკი).

როგორც ზემოდ აღნიშნეთ საერთაშორისო ორგანიზაციები სახელმწიფოთა გაერთიანებაა. სახელმწიფო კი არის ადამიანების პოლიტიკური ორგანიზაციის ჭეშმარიტად უნივერსალური მოდელი. ამას ადასტურებს სულ უფრო და უფრო მეტი სუვერენული სახელმწიფოების გამოჩენა საერთაშორისო ასპარეზზე.

ამავე დროს, თანამედროვე მსოფლიოში სახელმწიფოთა შორის რეალურად არსებული უთანასწორობა და დისბალანსი მათ ფორმალურ-იურიდიულ და ფაქტობრივ უფლებებს შორის საკმარისაა იმისათვის, რომ შევიკავოთ თავი სახელმწიფოს როლის აბსოლუტიზაციისაგან.

საერთაშორისო ურთიერთობათა სოციოლოგიის სფეროში ჩატ-

არებული კვლევები მოწმობენ, რომ ზშირად ადამიანთა ინტერესები დაკავშირებული არიან არა იმდენად სახელმწიფოსთან, რამდენადაც სხვა უფრო მნიშვნელოვან პოლიტიკურ თუ კულტურულ ფასეულობებთან (მაგ. რელიგიასთან) ან კიდევ სუბ-სახელმწიფოებრივი ხასიათის ეთნიკურ იდენტიფიცირებასთან (მაგ. სახელმწიფოებრიობის არმქონე ქურთები და ბერბერები). აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო-არასამთავრობო ორგანიზაციების როლის ზრდა თანამედროვე მსოფლიოს სულ უფრო მნიშვნელოვანი ფაქტორის სახეს ღებულობს.

პირველი საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან

თანამედროვე მსოფლიომდე: „ვენის

კონგრესიდან“ ერთა ლიგასა და გაერომდე

მაინც საიდან იღებენ სათავეს საერთაშორისო ორგანიზაციები და რომელია მსოფლიოში პირველი საერთაშორისო ორგანიზაცია?

1815 წლის ვენის კონგრესმა, აუწყა რა მსოფლიოს ნაპოლეონის ეპოქის დასრულების შესახებ, ამავე დროს სათავე დაუდო საერთაშორისო ასპარეზზე, თვისობრივად ახალი სუბიექტის - საერთაშორისო ორგანიზაციების გამოჩენას.

ვენის კონგრესის შემაჯამებელი აქტით გამოცხადებულ იქნა მსოფლიოში პირველი საერთაშორისო ორგანიზაციის შექმნა. ეს იყო – „მდინარე რაინზე ზომადების თავისუფალი მიმოსვლის უზრუნველყოფის მუდმივმოქმედი კომისია“.

ზემოთ აღნიშნული მოვლენა სრულიადაც არ იყო შემთხვევითი, კინაიდან სწორედ XIX საუკუნის დასაწყისიდან დაიწყო მსოფლიოში არამარტო საერთაშორისო ურთიერთობების ახალი - ევროპულ სახელმწიფოთა პოლიტიკური წონასწორობის სისტემის ანუ “ნაციონალური ევროპული კონცერტის” შექმნა (რომელმაც მრავალი ათეული წლები იარსება), არამედ თანამედროვე ტიპის სახელმწიფოთა ჩამოყალიბების პროცესიც.

ვეელაფერი ეს დაკავშირებული იყო მმართველობის საპარლამენტ-

მენტო სისტემის გავრცელებასთან მსოფლიოში. ამავე პერიოდში აღინიშნება საერთაშორისო სამართლის ფუძემდებლური პრინციპების შემუშავება, რევოლუციური ძვრები ეკონომიკაში, მეცნიერებაში, ტექნიკაში, ლიტერატურაში თუ ხელოვნებაში.

XIX საუკუნის ბოლოსათვის მსოფლიოში უკვე ათზე მეტი საერთაშორისო ორგანიზაცია ფუნქციონირებდა. ეს იყო ლოგიკური შედეგი ზემოდ აღნიშნულ რევოლუციურ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ძვრებისა, რამაც მსოფლიოში ფუნქციონალური სახელმწიფო-თაშორისო თანამშრომლობის აუცილებლობა გააჩინა ისეთ სფეროებში როგორებიცაა: წარმოება, ტექნიკა, კომუნიკაციები და ა.შ.

1853 წ. შეიქმნა საერთაშორისო სანიტარული კონვენცია, 1865 წ. საერთაშორისო სატელეგრაფო კავშირი, 1875 წ. ზომებისა და წონების საერთაშორისო ბიურო, 1878 წ. მსოფლიო საფოსტო კავშირი, 1883 წ. სამრეწველო საკუთრების დაცვის კავშირი, 1923 წ. სისხლის სამართლის პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაცია — ინტერპოლი.

თუ პირველი საერთაშორისო ორგანიზაციები უპირატესად დარგობრივ ხასიათს ატარებდნენ და ერთობ შორს იყვნენ პოლიტიკური მიზნებისაგან, პოლიტიკური ხასიათის საერთაშორისო ორგანიზაციების შექმნის პროცესს I მსოფლიო ომის შემდეგ ჩაეყარა საფუძველი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია უნივერსალური ხასიათის პირველი მსოფლიო ორგანიზაციის ერთა ლიგის შექმნა, რომელიც თავდაპირველად 1919 წლის ვერსალის სამშვიდობო ხელშეკრულების (რომელსაც ხელი მოაწერა 44 სახელმწიფომ) შემადგენელი ნაწილი იყო.

1922 წელს ერთა ლიგამ შტაბ-ბინა ჟენევაში დაიდო. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ორგანიზაციის ძირითად მიზნად მეორე მსოფლიო ომის თავიდან აცილება, ხალხთა შორის თანამშრომლობის განვითარება და მსოფლიოში მშვიდობისა და უსაფრთხოების გარანტიების შექმნა იყო დეკლარირებული, ერთა ლიგის პრიორიტეტი მაინც საერთაშორისო ურთიერთობების ე.წ. „ვერსალის სისტემის“ ყველანაირად შენარჩუნება იყო.

როგორი იყო ერთა ლიგის სტრუქტურა? მის ძირითად ორგანოებს წარმოადგენდნენ: ყველა წევრ-სახელმწიფოთა წარმომად-

გენელთა კრება (ასამბლეა) და ერთა ლიგის საბჭო 4 მუდმივი წევრის (დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, იტალია და იაპონია) და 4 დროებითი წევრის შემადგენლობით. ასამბლეისა და საბჭოს გადაწყვეტილებები ყველა საკითხზე (საპროცედურო საკითხების გარდა) კონსენსუსის საფუძველზე მიიღებოდა.

სამწუხაროდ, ერთა ლიგამ ვერ მოახერხა თავისი გადაწყვეტილებებით ეფექტურად აღდგომოდა წინ იაპონიის აგრესიას ჩინეთის წინააღმდეგ 1933 წ., იტალიის აგრესიას ეთიოპიის წინააღმდეგ 1935-36 წწ., გერმანიის მიერ ვერსალისა და ლოკარნოს ხელშეკრულებების უხეშ დარღვევებს, საბჭოთა კავშირის აგრესიას ფინეთის წინააღმდეგ.

1939-40 წწ. 1936 წ. ერთა ლიგა დატოვა ჯერ იაპონიამ, შემდგომ კი იტალიამ და გერმანიამ. 1939 წ. დიდი ბრიტანეთისა და საფრანგეთის დელეგაციების წინადადებით ორგანიზაციიდან გაირიცხა საბჭოთა კავშირი.

რაც მთავარია, ერთა ლიგამ ვერ მოახერხა თავისი ძირითადი მისიის შესრულება — მეორე მსოფლიო ომის თავიდან აცილება. ერთა ლიგა ფორმალურად მეორე მსოფლიო ომის ბოლომდე არსებობდა 1946 წ. კი ის იურიდიულადაც გაუქმდა.

რატომ მოხდა ისე, რომ ერთა ლიგამ ესოდენ არასასაზღვოდ დაასრულა საკუთარი საქმიანობა?

II მსოფლიო ომის წინა პერიოდის მსოფლიო „ვერსალის სისტემის“ პირობებში ცხოვრობდა. საერთაშორისო ურთიერთობათა ზემოწინააღმდეგ მსოფლიო სისტემას ვერსალის ზავმა დაუდო საფუძველი, რომლითაც სამართლებრივად გაფორმდა პირველ მსოფლიო ომში გერმანიისა და მისი მოკავშირეების მარცხი. ვერსალის ზავის პირობები, როგორც სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, უადრესად მძიმე და დამამცირებელი იყო გერმანიისათვის.

პირველ მსოფლიო ომამდე მსოფლიოში უძლიერესი გერმანიის იმპერია იძულებული შეიქმნა შეეუბნა უდიდესი ტერიტორიების დაკარგვას (გერმანიის უმნიშვნელოვანესი და უდიდესი სამრეწველო რეგიონის რურის ოლქის საფრანგეთის ჯარების მიერ ოკუპაციის ჩათვლით) და ანტანტის მოთხოვნას სახმელეთო შეიარაღებული ძალებისა და სამხედრო-საზღვაო ფლოტის დაშლის თაობაზე.

ოდესლაც მსოფლიოში ყველაზე მრავალრიცხოვანი და მრისხანე გერმანული არმია წმინდა სიმბოლური რიცხოვნების (სულ რაღაც 100 000-მდე მებრძოლი) რაიხსგერამდე იქნა დაფხანული. სამსახურიდან იქნა დათხოვილი ასეულ ათასობით უმაღლესი კვალ-ოფიცარის ოფიცერი და გენერალი (მათ შორის პირველი მსოფლიო ომის გმირები, მსოფლიოს ყველა დროის ერთ-ერთი გამორჩეული მხედართმთავარები ერიკ ფონ ლიუდენდორფი და პაულ ფონ ჰინდენბურგი).

ვერსალის ზავის თანახმად გერმანიას ასევე დაეკისრა კოლოსალური რეპარაციების გადახდა, რამაც წელში გაწვევითა ომისაგან ისედაც დაუძლურებული გერმანული ეკონომიკა. მოსახლეობის ომამდელი ფინანსური კეთილდღეობა კი გიგანტური პიპერინფლაციის ტალღამ წააგდო. გერმანული მარკის კურსი იმდენად დაეცა, რომ თითოეულ ადამიანს ხელფასით გათვალისწინებული ფულადი ანაზღაურების მისაღებად ურიკით უხდებოდა ბანკნოტების გადახდა სამსახურიდან სახლში.

ეკონომიკურ კრიზისს თან დაერთო პერმანენტული პოლიტიკური არასტაბილურობა, რევოლუციისა (1918-1919 წწ.) თუ გაუთავებელი სამთავრობო კრიზისების სახით, რომელთა თავიდან აცილება უაღრესად დემოკრატიულ, მაგრამ არამდგრად ვაიმარის რესპუბლიკას ნამეილად არ შეეძლო. როგორც ასეთ დროს ხდება ზოლმე გაძლიერდა საზოგადოების პოლარიზაცია. პოლიტიკურ ასპაზზე გაბატონებული პოზიციები ექსტრემისტულმა ძალებმა პოიპოვეს, პიტლერის ნაციონალურ-სოციალისტური პარტია იქნებოდა ეს თუ სტალინური საბჭოთა კავშირის მიერ კონტროლირებადი გერმანიის კომუნისტური პარტია.

ერთი სიტყვით, გერმანია დროებით და მხოლოდ გარეგნულად შეეგუა პირველ მსოფლიო ომში მარცხს, მაგრამ შინაგანად სულაც არ უღიარებია ვერსალის ზავი.

ვაიმარის რესპუბლიკის თვალსაჩინო პოლიტიკოსების ფრიდრიკ ებერტისა და გუსტავ შტრეზემანის ძალისხმევით გერმანია წარმატებით გამოვიდა ომის შემდგომი ფინანსური ქაოსიდან, მაგრამ 1930-ანი წლების დასაწყისის არანახულმა მსოფლიო ეკონომიკურმა კრიზისმა ყველაფერი კვლავ თავდაყირა დააყენა, რითაც გზა გაუხ-

სნა ხელისუფლებისაკენ ადოლფ ჰიტლერს.

ვერსალის იტყვის როგორი იქნებოდა გერმანიისა და მთელი მსოფლიოს ბედი პოლიტიკური მოვლენები სხვა სცენარით რომ განვითარებულყო. ერთი რამაა აშკარა. ანტანტის სახელმწიფოთა ლიდერებმა არ იღეს რა ყურად, აშშ-ს პრეზიდენტის ეუდრო ეილსონის მოწოდება ღმობიერად მოქცეოდნენ ომში დამარცხებულ გერმანიას და მოეწერათ ხელი „შვილობაზე ანექსიებისა და კონტრიბუციების გარეშე“. გარდაუვალი გახადეს ვერსალის ზავის მძიმე პირობებით განპირობებული რევანშისტული მისწრაფებების გაღვივება გერმანულ საზოგადოებაში, რამაც საკვებით რეალურ კომუნისტურ საფრთხესთან ერთად გარდაუვალად აქცია ფაშისმისა და ტოტალიტარიზმის ტრიუმფი გერმანიაში, 50 მილიონამდე ადამიანი კი მეორე მსოფლიო ომის ჯოჯოხეთში შთანთქმისათვის გაწირეს.

მეორე მსოფლიო ომის მსოფლიო კატასტროფამ ბევრ რამეზე აუხილა თვალი მსოფლიოს. 1945 წ. ისევე როგორც 1918 წ. გერმანია დამარცხდა. თუმცა, გამარჯვებულმა სახელმწიფოებმა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი მსოფლიოს პოლიტიკური კონფიგურაციის შექმნის პროცესში უმთავრეს ამოცანად მორიგი მსოფლიო ომის თავიდან აცილება დაისახეს. ის რაც ვერ შეძლო ერთა ლიგამ, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას ანუ გაეროს უნდა შეესრულებინა.

გაეროს იდეის რეალური რეალიზაციისაკენ გადადგმულ პირველ ნაბიჯად სამართლიანად მიიჩნევენ 1942 წ. 2 იანვარს – ვაშინგტონში 4 მოკავშირე სახელმწიფოსა (აშშ, საბჭოთა კავშირი, დიდი ბრიტანეთი და ჩინეთი) და 22 სხვა სახელმწიფოს წარმომადგენლების შეხვედრას, სადაც 26-გე სახელმწიფომ, რომლებმაც პირველებმა კაცობრიობის ისტორიაში უწოდეს თავის თავს, გაერთიანებული ერები, აიღეს ვალდებულება არ ეწარმოებინათ სეპარატული სამშვიდობო მოლაპარაკებები ფაშისტურ გერმანიასა და იაპონიასთან.

1943 წლის მოსკოვის კონფერენციასა და 1944 წლის (აგვისტო – ოქტომბერში), დუმბარტონ-ოქსის (აშშ) დიდი სახელმწიფოთა (აშშ, საბჭოთა კავშირი, დიდი ბრიტანეთი და ჩინეთი) კონფერენციაზე უკვე დაიწყო მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი მსოფლიოს კონტურების მოხაზვა. დუმბარტონ ოქსში დაიწყო პირველად ახა-

ლი საერთაშორისო ორგანიზაციის – გაეროს სტრუქტურის განხილვა. სწორედ გაეროს უნდა აეღო თავზე პასუხისმგებლობა ახალი მსოფლიო წესრიგის ფორმირებაზე.

1945 წ. 4 თებერვალს, იალტის კონფერენციაზე გადაწყდა ქ. სან-ფრანცისკოში გაეროს პირველი კონფერენციის ჩატარება, რომელიც შედგა კიდეც 1945 წ. (25 აპრილი – 26 ივნისი) ამერიკის ამ ულამაზეს ქალაქში და ეწოდა გაეროს დამფუძნებელი კონფერენცია.

ზემოთ აღნიშნული კონფერენციის დასკვნით სხდომაზე 51 სახელმწიფოს წარმომადგენლებმა ანუ გაეროს დამფუძნებელმა სახელმწიფოებმა მოაწერეს ხელი გაეროს წესდებას. 1945 წ. 24 ოქტომბერს, დამფუძნებელ სახელმწიფოთა მიერ გაეროს წესდების რატიფიკაციის პროცედურის დასრულების შემდეგ ის შევიდა კანონიერ ძალაში და ამის შემდეგ ეს დღე მსოფლიოში აღინიშნება როგორც გაეროს დღე.

1946 წ. 10 იანვარს, გაეროს გენერალური ასამბლეის პირველი სესია გაიხსნა ქ. ლონდონში, ხოლო 1946 წ. 23 ოქტომბერს გაეროს გენერალური ასამბლეის სხდომა პირველად ჩატარდა მის ძირითად შტაბ-ბინაში ქ. ნიუ-იორკში.

თავდაპირველად გაეროს წევრი იყო 51 სახელმწიფო (მათ შორის 50 ქვეყანა, რომელთა წარმომადგენლებმა ხელი მოაწერეს სან-ფრანცისკოში გაეროს წესდებას). 1985 წლისათვის მათმა რიცხვმა 159-ს მიაღწია. დღეისათვის გაეროში გაწევრიანებულია 193 სახელმწიფო.

II მსოფლიო ომის დასრულებამ განსაკუთრებული ბიძგი მისცა ახალი რეგიონული ორგანიზაციების დაარსებასაც. ისეთებისას როგორებიცაა:

- არაბულ სახელმწიფოთა ლიგა (1945);
- ამერიკულ სახელმწიფოთა ორგანიზაცია (1947);
- ევროპის საბჭო (1949 წ.);
- ევროკავშირის წინამორბედი ორგანიზაციები – ქვანახშირისა და ფოლადის ევროპული გაერთიანება (1951 წ.), ევროპული ეკონომიკური ერთობა ანუ საერთო ევროპული ბაზარი (1957 წ.), ევრატი (1957 წ.);

- თავისუფალი ვაჭრობის ევროპული ასოციაცია (1960).

ასევე შეიქმნა სხვა ორგანიზაციებიც: ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (1960წ.); აფრიკული ერთიანობის ორგანიზაცია და მრავალი სხვა. 1945 წლიდან 1970 წლებამდე საერთაშორისო ორგანიზაციების რაოდენობა გაორმაგდა და 220-ს მიაღწია. დღეისათვის კი მათი რაოდენობა უკვე 500-ს უახლოვდება.

საერთაშორისო ორგანიზაციების ფუნქციონირების მოთხოვნებიდან გამომდინარე აუცილებელია წარმომადგენლობითი ხასიათის კონფერენციების მომზადება და პერიოდული ჩატარება, მათ გადაწყვეტილებაზე კონტროლის დაწესება, რაც მუდმივმოქმედი ადმინისტრაციული სტრუქტურების (აპარატის, სამდივნოს) შექმნასთან არის დაკავშირებული.

თუ პირველი საერთაშორისო ორგანიზაციების ადმინისტრაციული აპარატი ერთობ მოკრძალებული იყო (მაგალითად მსოფლიო საფოსტო კავშირის შტატი შედგებოდა ხელმძღვანელისა და მხოლოდ 6 თანამშრომლისაგან), გაეროს ადმინისტრაციულ სტრუქტურებში ამჟამად დასაქმებულია 50 000-ზე მეტი ადამიანი.

II. გაეროს სტრუქტურა და ხელმძღვანელი ორგანოები. გაეროს სამხიანოების ძირითადი მიმართულებები და სამშვიდობო ოპერაციები

1990-იანი წლები მსოფლიოში გლობალური მნიშვნელობის „ტექტონური ზასიათის ძვრებით“ აღინიშნა. საბჭოთა კავშირის კოლაფსმა დაასრულა „ცივი ომი“. არსებობა შეწყვიტა „ბიპოლარულმა“ მსოფლიომ. მსოფლიო პოლიტიკის თანამედროვე ეტაპისათვის ჯერ კიდევ ფორმირების პროცესში მყოფი საერთაშორისო ურთიერთობათა ზემოაღნიშნულ სისტემას მკვლევარები „პოსტბიპოლარულ“ მსოფლიოს უწოდებენ.

გლობალურ ზესახელმწიფოთა დაპირისპირების არარსებობის პირობებში, მკვეთრად გაიზარდა რეგიონულ გამოწვევებათა (ლოკალური ომები, ეთნო-პოლიტიკური ზასიათის კონფლიქტები, და ა.შ.) საფრთხე. სწორედ მსოფლიო პოლიტიკაში არსებული ზემოაღნიშნული ტენდენციის პირდაპირი შედეგია საერთაშორისო - რეგიონალური თანამშრომლობის ფორმატის მნიშვნელობის ზრდაც, რაც გამოიხატა სახელმწიფოთა საგარეო პოლიტიკის მზარდ რეგიონალიზაციაში. სერიოზულ პრობლემად მოეწინა თანამედროვე მსოფლიოს რეგიონალურ „ზესახელმწიფოთა“ დომინირების დაძლევა, რის გარეშეც შეუძლებელია ჭეშმარიტად თანასწორუფლებიანი და ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობის დამკვიდრება.

თანამედროვე მსოფლიო პოლიტიკისათვის ასევე ნიშანდობლივია საერთაშორისო ასპარეზზე ერთბაშად მრავალი ახალი „აქტორების“ - ახალი სახელმწიფოების (მათ შორის საქართველოს) გამოჩენა, რომელთაც მუდმივად უზღუდათ ბრძოლა თვითდამკვიდრებისათვის საერთაშორისო ასპარეზზე.

გაეროს სტრუქტურა და ხელმძღვანელი ორგანოები

საერთაშორისო ორგანიზაციათა შორის თანამედროვე მსოფლიოში წამყვანი და გამორჩეული ადგილი გაეროს უკავია.

გაეროს მთავარი სათათბირო, სადირექტივო და წარმომადგენლობითი ორგანოა გენერალური ასამბლეა.

გაეროს გენერალური ასამბლეა:

- განიხილავს გაეროს საერთაშორისო უსაფრთხოებისა და მშვიდობის უზრუნველყოფისათვის მიმართული მუშაობის პრინციპებს,
- ირჩევს გაეროს უშიშროების საბჭოს არამუდმივ წევრებს და ასევე ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს წევრებს,
- უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციით ნიშნავს გაეროს გენერალურ მდივანს და მასთანვე ერთად ირჩევს გაეროს საერთაშორისო სასამართლოს წევრებს,
- კოორდინაციას უწევს საერთაშორისო თანამშრომლობას ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ, ჰუმანიტარულ სფეროებში და აზორციელებს გაეროს წესდებით გათვალისწინებულ სხვა საქმიანობას.

გაეროს გენერალური ასამბლეა სესიური წესით მუშაობს. როგორც წესი ტარდება გენერალური ასამბლეის:

- ყოველწლიური სესია (იხსნება სექტემბრის მესამე სამშაბათს გენმდივანის ან მისი მოადგილის ხელმძღვანელობით პლენარულ სხდომებზე და მთავარ კომიტეტებში დღის წესრიგის ამოწურვამდე);
 - სპეციალური და საგანგებო სესიები.
- გენერალურ ასამბლეას 6 კომიტეტი ჰყავს:
1. საფინანსო - ეკონომიკური;
 2. სოციალურ-ჰუმანიტარული;
 3. კულტურის;
 4. სპეციალური პოლიტიკური და დეკოლონიზაციის საკითხების;
 5. ადმინისტრაციულ - საბიუჯეტო;
 6. სამართლებრივი.

გენერალური ასამბლეის სესიას ამზადებს და ხელმძღვანელობს გენერალური კომიტეტი, რომელიც შედგება:

- გენერალური ასამბლეის თავმჯდომარისაგან;
- გენერალური ასამბლეის თავმჯდომარის მოადგილეებისაგან (ერთ ერთი 21 - საგან);
- მთავარი კომიტეტების თავმჯდომარეებისაგან (ირჩევიან გეო-

გრაფიული პრინციპით აზიის, აფრიკის, ამერიკის, დასავლეთ და აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონებიდან).

გენერალური ასამბლეის სპეციალური და საგანგებო სესიები შეიძლება მოწვეულ იქნას უშიშროების საბჭოს ან გაეროს წევრთა უმრავლესობის მოთხოვნით (შესაბამისად 15 დღისა და 24 საათის განმავლობაში).

უშიშროების საბჭო შედგება 5 მუდმივი (აშშ, რუსეთი, ჩინეთი, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი) და 10 არამუდმივი წევრისაგან. უშიშროების საბჭო პასუხისმგებელია მშვიდობისა და უსაფრთხოების დაცვაზე და მისი გადაწყვეტილებები აუცილებელია ყველა გაეროს წევრი - სახელმწიფოსათვის. უშიშროების საბჭოს მუდმივ წევრებს გააჩნიათ ვეტოს უფლება.

გაეროს გენერალური მდივანი აირჩევა 5 წლის ვადით (პირველი გენმდივანი იყო გლედვინ ჯები, მორე - ტრუდვე ხალედან ლი) და ხელმძღვანელობს გაეროს სამდივნოს მუშაობას.

გენერალური მდივანი ასევე ხელმძღვანელობს გენერალური ასამბლეის მუშაობას. ხსნის და ხურავს მის ყოველ სხდომას. გენერალური მდივანი გაეროს სიმბოლო და მთავარი ადმინისტრაციული ხელმძღვანელი პირია. ასრულებს რა იმ ფუნქციებს, რომლებიც მას დაკისრებული აქვს უშიშროების საბჭოს, გენასამბლეის, ეკონომიკური და სოციალური საბჭოსა და გაეროს სხვა ორგანიზაციებისაგან, გენმდივანი ასევე უფლებამოსილია დაიყვანოს უშიშროების საბჭომდე საკითხები, რომელიც მისი აზრით საფრთხეს უქმნის საერთაშორისო მშვიდობასა და უსაფრთხოებას.

გაეროს სამდივნო დაკომპლექტებულია საერთაშორისო პერსონალით და ევალება გაეროს ყველა ოფისის ყოველდღიური ადმინისტრაციული სამუშაოს შესრულება.

გაეროს საერთაშორისო სასამართლო შედგება 15 დამოუკიდებელი მოსამართლისაგან. მხარის როლში სასამართლოში წარდგენის უფლება მხოლოდ სახელმწიფოებს აქვთ.

გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საბჭო ახორციელებს გაეროს საქმიანობას საერთაშორისო ეკონომიკურ და სოციალურ სფეროებში და შედგება 5 რეგიონული კომისიისაგან:

1. ევროპული ეკონომიკური;

2. ეკონომიკური და სოციალური აზიისა და წყნარი ოკეანისათვის;

3. ეკონომიკური და სოციალური დასავლეთ აზიისათვის;

4. ეკონომიკური აფრიკისათვის;

5. ეკონომიკური ალათინური ამერიკისა და კარიბის ზღვისათვის.

გაეროს სამეურვეო საბჭო უფლებამოსილია განიხილოს მმართველობის ორგანოების ანგარიშები, რომელიც ეხება გაეროს სამეურვეო ტერიტორიების ხალხების პროგრესს ეკონომიკურ, სოციალურ, განათლების სფეროებში. გაეროს სამეურვეო საბჭომ შეაჩერა თავისი მუშაობა 1994 წლის 1 ნოემბერს.

გაეროს საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები

გაეროს საქმიანობის პრიორიტეტული მიმართულებაა მშვიდობისა და უსაფრთხოების დაცვა მთელ მსოფლიოში.

გაეროს მიზნებია:

- საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების დაცვა;
- ომის საფრთხის პრევენცია და თავიდან აცილება აგრესიის აქტების ჩახშობის გზით;
- მშვიდობიანი საშუალებებით იმ საერთაშორისო უთანხმოებების მოგვარება, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან მშვიდობას;
- ხალხებს შორის მეგობრული ურთიერთობების განვითარება, ერთა თვითგამორკვევისა და თანასწორობის პრინციპების პატივისცემის საფუძველზე;
- ეკონომიკური, სოციალური, ჰუმანიტარული, კულტურული ხასიათის პრობლემების გადაწყვეტა საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავების გზით;
- ადამიანის უფლებებისადმი პატივისცემის ყოველმხრივი წახალისება, ადამიანის ძირითადი უფლებების გათვალისწინებით უკლებლივ ყველასათვის რასის, სქესის, ენის, რელიგიის მიუხედავად;
- გაეროს წევრ სახელმწიფოთა ძალისხმევის მაკოორდინირებელი ცენტრის როლის შესრულება ზემოაღნიშნული მიზნების მისაღწევად.

გაეროს წევრმა სახელმწიფოებმა აიღეს ვალდებულება იხელმძღვანელონ შემდეგი ხუთი პრინციპით:

1. სახელმწიფოთა სუვერენულობა და თანასწორობა;
2. გაეროს წესდებით აღებულ ვალდებულებათა კეთილსინდისიერი შესრულება;
3. საერთაშორისო უთანხმოებათა მშვიდობიანი და სამართლიანი მოგვარება ისეთი სახით, რომ საფრთხის ქვეშ არ დადგეს საერთაშორისო მშვიდობა და უსაფრთხოება;
4. ძალის გამოყენების ბუქარაზე და ძალის გამოყენებაზე უარის თქმა საერთაშორისო ურთიერთობებში, როგორც ნებისმიერი სახელმწიფოს დამოუკიდებლობისა და ტერიტორიის ხელყოფის მიზნით, ასევე სხვა საშუალებებით, რომლებიც შეუთავსებელია გაეროს მიზნებთან;
5. გაეროსათვის ყოველმხრივი დახმარების უზრუნველყოფა ყველა იმ მოქმედებაში, რომელიც შეესაბამება გაეროს წესდებს და ყველა იმ სახელმწიფოს დახმარებაზე უარის თქმა, რომლის წინააღმდეგაც გაერო მიმართავს პრევენციული და იძულებითი ზასიათის ზომებს.

ზემოთ დეკლარირებული მიზნების მოუხდავად, სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდებში და დღესაც, გაერო ხშირად გვევლენებოდა და გვევლინება როგორც გააფთრებული პროპაგანდისტული ბრძოლების ასპარეზი, როგორც უკიდურესად პოლიტიზირებული დაწესებულება, რომელიც სწორედ ამის გამო ვერ ახერხებდა ხშირად მასზე დაკისრებული ამოცანების შესრულებას და მიდიოდა იქამდე, რომ კონკრეტული შედეგები არ შეესაბამებოდა თანამედროვეობის მოთხოვნებს. რიგი მკვლევარები აფიქსირებენ რა გაეროში რეალურად არსებულ დისბალანსს დიდ სახელმწიფოთა და დანარჩენ ქვეყნებს შორის, აღნიშნავენ, რომ ეს წინააღმდეგობაში მოდის გაეროს ისეთ ფუნქციონირებულ პრინციპთან როგორიცაა სახელმწიფოთა თანასწორობა. თუმცა, მეორე ჯგუფის აზრით, ასევე დაუშვებელია ვითარება, როდესაც გაეროს მნიშვნელოვანი ნაწილი, მცირე და მიკროსახელმწიფოთა სახით ფლობს ისეთივე ხმას, როგორსაც დიდი სახელმწიფოები.

გაეროს სამშვიდობო ოპერაციები

გაეროს სამშვიდობო ოპერაცია ეს არის ერთდროულად:

- კონფლიქტის პრევენციის საშუალება;
- მშვიდობის დამყარების საშუალება.

გაეროს წესდებაში არაფერია ნათქვამი წევრ-სახელმწიფოთა ტერიტორიებზე სამშვიდობო ოპერაციების წარმოებაზე. თუმცა, გენერალურ მდივანი და უშიშროების საბჭო საკმაოდ ხშირად გამოიყენებენ სპეციალურ მანდატებს სამშვიდობო ოპერაციების საწარმოებლად.

გაეროს სამშვიდობო ოპერაციის ჩასატერეხელი სპეციალური მანდატის მიღებისათვის აუცილებელია ორი წინაპირობა:

- კონფლიქტში ჩათრეულ სახელმწიფოთა თანხმობა;
- მშვიდობისმოყვრელთა მიერ შეიარაღებული ძალების მიუკერძოებელი გამოყენების ყველა ასპექტის დეტალიზაცია. გაეროს სამხედრო კონტინგენტის გამოყენების დროს აუცილებელია რათა:
- სამშვიდობო ძალები არც ერთ შემთხვევაში არ ეცადონ ჩარევას შიდასახელმწიფოებრივ დავაში;
- სამშვიდობო ძალებმა არ მისცენ საბაბი, რათა მათი მოქმედება ინტერპრეტირებულ იქნეს, როგორც რომელიმე მხარის მხარდაჭერა;
- სამშვიდობო ძალებმა გამოიყენონ სამხედრო ძალა მხოლოდ და მხოლოდ მათ წინააღმდეგ განხორციელებული თავდასხმის ან მათი ქონების ხელყოფის შემთხვევაში. არსებობს გაეროს სამშვიდობო ძალისხმევის ოთხი ფორმა:

1. პრევენციული დიპლომატია (კონფლიქტის მშვიდობიანი პრევენცია - ლოკალიზაცია);

2. კონფლიქტის მხარეებს შორის თანხმობის მიღწევა ისეთი მშვიდობიანი საშუალებებით როგორებიცაა: მოლაპარაკებები, შეკითხვებისა და ცნობების გამოთხოვა, დაზავება, არბიტრაჟი, ტერიტორიული ორგანიზაციების დახმარება და ხელშეკრულებები;

3. მშვიდობის შენება ანუ ისეთი მოქმედებების წარმოება, რომ-

ლებიც მიმართულნი არიან მშვიდობის განმტკიცებისა და კონფლიქტების თავიდან არიდებისაკენ;

4. მშვიდობაზე იძულება ანუ მოქმედება, რომელიც საშუალებას აძლევს გაეროს სწრაფად მოახდინოს საკუთარი სამხედრო კონტინგენტის გაშლა ცეცხლის შეწყვეტის მიზნით და იძულების მეთოდის გამოყენებით კონფლიქტის როგორც ერთი ისე მეორე მხარის მიმართ იმ შემთხვევაში თუ ისინი უარს აცხადებენ დაემორჩილონ გაეროს. ასეთი სახის ოპერაციები მხოლოდ უშიშროების საბჭოს ნებართვით შეიძლება განხორციელდეს.

1948 წლიდან გაეროს სანქციით უკვე განხორციელებულია რამოდენიმე ათეული სამშვიდობო ოპერაცია (სადაპკირებლო მისიის ან მშვიდობის დამყარების ფორმატით). მაგალითად ბოლო პერიოდის განმავლობაში:

- გაეროს მისია რეფერენდუმის ჩასატარებლად დასავლეთ საპარაში;
- სადაპკირებლო მისია ტაჯიკეთში;
- გაეროს მისია რუანდის დახმარების მიზნით;
- გაეროს სამშვიდობო მისია კვიბროსში;
- სადაპკირებლო მისია საქართველოში - აფხაზეთში და ა.შ.

გაეროს სამშვიდობო ოპერაციებზე პასუხისმგებელია გენერალური მდივანი, რომელსაც კონფლიქტის ზონაში ჰყავს თავისი სპეციალური წარმომადგენელი. უშუალოდ სამხედრო ოპერაციების ჩატარება ევალება გაეროს კონტინგენტის სამხედრო მეთაურს.

გაეროს არ ჰყავს საკუთარი შეიარაღებული ძალები. წევრი-სახელმწიფოები ნებაყოფლობით საწყისებზე გადასცემენ გაეროს პირად შემადგენლობას, სამხედრო ტექნიკასა და ლოგისტიკურ სამსახურებს. ჯარისკაცებს ეროვნული სამხედრო ფორმა აცვიათ და გამოირჩევიან მხოლოდ გაეროს ცისფერი ჩაფხუტებით. სამხედრო ოპერაციებში საშუალოდ წლიურად იხარჯება მილიარდ დოლარზე მეტი. 1948 წლიდან სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობა მიიღო 800 ათასზე მეტმა ჯარისკაცმა, 1600-ზე მეტი დაიღუპა მისიის შესრულებისას.

სამშვიდობო ოპერაციების დროს გაეროს თანამშრომლობდა და

თანამშრომლობს რეგიონულ ორგანიზაციებთან. მაგალითად: ამერიკელ სახელმწიფოთა ორგანიზაციასთან პატიში; აფრიკული ერთაინობის ორგანიზაციასთან სომალისა და დასავლეთ საპარაში; ევროკავშირთან და ეუთოსთან იუგოსლავიაში; დსთ-სა და ეუთოსთან საქართველოსა და ტაჯიკეთში.

გაერო მუდმივად დგას სამშვიდობო ოპერაციების განხორციელების გაუმჯობესების აუცილებლობასთან. არსებობს გაეროს სამშვიდობო ოპერაციების განხორციელების გაუმჯობესების შემოღობი პერსპექტივები:

- გაეროს სამხედრო კონტინგენტის სწრაფი რეაგირებისათვის პირობების გაუმჯობესება, რისთვისაც გაეროს სარეზერვო შეთანხმებათა სისტემის შექმნა;
- არახელსაყრელ გარემოში სამხედრო ოპერაციების წარმოების შესაძლებლობების გაზრდა სამოქალაქო მოსახლეობასთან მუშაობის გაუმჯობესების გზით;
- მრავალვექტორიანი ძალისხმევის განხორციელება (სოციალურ, ეკონომიკურ, სამართლებრივ და სხვა სფეროებში დახმარება);
- კონფლიქტში ჩარეულ სახელმწიფოებსა და გაეროს წევრ-სხვა ქვეყნებში პოლიტიკური ნების განმტკიცება.

თუ გაეროს მიერ მისი საქმიანობის პირველ ეტაპზე ჩატარდა სულ 3 სამშვიდობო ოპერაცია, მეორე ეტაპზე ჩატარდა 7 და მესამეზე 8. მეოთხე ეტაპისათვის (1990 – ანი წლისათვის დღემდე) სამშვიდობო, სამხედრო და სადაპკირებლო მისიების რაოდენობამ სამ ათეულს გადააჭარბა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ სულ უფრო მატულობს სხვადასხვა სახელმწიფოებში (სომალი, რუანდა, საქართველო) გაეროს წარუმატებელი მისიების რაოდენობა.

III. გაეროს ევოლუცია და განვითარების ისტორიული ეტაპები. გაეროს მნიშვნელობა და პერსპექტივები თანამედროვე მსოფლიოში. გაერო და საქართველო

გაეროს საქმიანობა მისი შექმნიდან დღემდე პირობითად შეიძლება დაიყოს ოთხ პერიოდად (ისტორიულ ეტაპად). თითოეული მათგანი ემთხვევა საერთაშორისო ურთიერთობათა სფეროში მსოფლიოში მომხდარ საერთაშორისო ხასიათის ცვლილებებს. ესენია:

1. მეორე მსოფლიო ომის დასრულებისა და „ცივი ომის“ დასაწყისის პერიოდი (1945-1956 წწ.)
2. ცივი ომის“ ესკალაციის პერიოდი (1956-1973 წწ.)
3. აშშ-სა და საბჭოთა კავშირის შორის ბირთვული პარიტეტის დამყარებისა და საერთაშორისო დამაბულობის განმუხტვის პერიოდი (1973 – 1991 წწ.)
4. ბიპოლარული“ სამყაროს დასასრულისა და ახალი „პოსტბიპოლარული“ მსოფლიო სისტემის ფორმირების პერიოდი (1991 წლიდან დღემდე).

გაეროს განვითარების პირველი ისტორიული ეტაპი

პირველი ეტაპის უმნიშვნელოვანესი მოვლენები:

- 1947 წ. პალესტინის გაყოფის ახალი გეგმის შემუშავება. გაეროს თხოვნით მიმართა დიდმა ბრიტანეთმა, რომელიც ერთა ლიგის მანდატით 1937 წლიდან მართავდა ზემოაღნიშნულ ტერიტორიას. მიუხედავად იმისა, რომ გაეროს მიერ შემუშავებული ახალი გეგმა უარყოფილ იქნა არაბული მხარის მიერ, მის საფუძველზე 1948 წლის 14 მაისს გამოცხადდა ახალი სახელმწიფოს – ისრაელის შექმნა. ამის პასუხად ოთხმა არაბულმა ქვეყანამ (ეგვიპტე, სირია, ტრანსიორდანი, ლიბანი) განახორციელა აგრესია ახლად შექმნილ ებრაული სახელმწიფოს წინააღმდეგ, რითაც სათავე დაედა ისრაელ-არაბულ ომებს (1948-49, 1956, 1967, 1973 წწ.). 1948 წლის ივნისში შეიქმნა ზემოაღნიშნული

სამხედრო კონფლიქტში ცეცხლის შეწყვეტაზე მეთვალყურეობის გაეროს ორგანიზაცია (ეს იყო ისტორიაში გაეროს პირველი სამშვიდობო მისია). 1949 წ. მოლაპარაკებების შედეგად მოხერხდა მხარეთა დაზავება;

- 1948 წლის 9 დეკემბერს გენერალური ასამბლეა იღებს კონკრეტულ გეგმას გენოციდის თავიდან აცილებისა და მის განმხორციელებელთა დასჯის შესახებ.
- 1948 წლის 10 დეკემბერს გაეროს გენერალური ასამბლეა იღებს ადამიანის უფლებათა დაცვის დეკლარაციას.
- 1950 წ. 25 ივნისს კომუნისტური ჩრდილოეთ კორეის არმიის სამხრეთ კორეაში შეჭრასთან დაკავშირებით გაეროს უშიშროების საბჭო იღებს რეზოლუციას ჩრდილოკორეელთა ჯარების დაუყოვნებლივი გამოყვანის მოთხოვნით. საბჭოთა კავშირის დელეგაცია გაეროში სტალინის მითითების თანახმად ბოიკოტს უცხადებს და არ ესწრება უშიშროების საბჭოს სხდომებს. 27 ივნისს გაეროს უშიშროების საბჭო იწონებს აშშ-ს პრეზიდენტის ჰ. ტრუმენის გადაწყვეტილებას ჩრდილოკორეული აგრესიის სამხედრო ძალებით აღკვეთის თაობაზე და იღებს შესაბამის რეზოლუციას, რომელიც მოუწოდებს გაეროს წევრ ყველა სახელმწიფოს სამხედრო დახმარება გაუწიოს სამხრეთ კორეას. 1 ივლისს გაეროს სამხედრო კონტინგენტი შედის კორეაში, 7 ივლისს კი უშიშროების საბჭო ავალებს აშშ-ს დანიშნოს გაეროს სამხედრო კონტინგენტის მთავარსარდლად გენერალი დუგლას მაკ არტური. 1951-53 წწ. განმავლობაში გაეროს სამხედრო კონტინგენტი მონაწილეობდა გარდამავალი უპირატესობით მიმდინარე ომში (სადაც 1951 წლიდან ჩრდილოეთ კორეის მხარეზე ჩინეთიც ჩაერთო). 1953 წ. 25 აპრილს აშშ პრეზიდენტმა დ. ეიზენჰაუერმა გააჩვენა გაეროს სამშვიდობო წინადადებები კორეასთან მიმართებაში, რის საფუძველზეც 27 აპრილს კორეის ქალაქ პანმუნჯომში ხელი მოეწერა შეთანხმებას დაზავების შესახებ.

გაეროს განვითარების მეორე ისტორიული ეტაპი

მეორე ეტაპის უმნიშვნელოვანესი მოვლენები, გაეროს მოქმედებები და გადაწყვეტილებებია:

- 1956 წლის სექტემბრის სუეცის კრიზისი, რომელიც იყო შვედეთი ეგვიპტის რევოლუციური ხელისუფლებისა და მისი ლიდერის გამალ აბდელ ნასერის ცალმხრივი გადაწყვეტილებისა სუეცის არხის ნაციონალიზაციის შესახებ. 23 სექტემბერს დიდ ბრიტანეთსა და საფრანგეთს შეაქვთ სუეცის არხის საკითხი განსახილველად გაეროს უშიშროების საბჭოში. საბჭოთა კავშირის ვეტოს გამო უშიშროების საბჭო იღებს ბრიტანულ-ფრანგული რეზოლუციის მხოლოდ პირველ ნაწილს და უარყოფს მეორე ნაწილს, სადაც ეგვიპტეს მოწოდებენ ადრე აღებული ვალდებულებების შესრულებისაკენ. ოქტომბრის თვეში ისრაელი, დიდი ბრიტანეთი და საფრანგეთი ახორციელებენ სამხედრო ოპერაციებს ეგვიპტის წინააღმდეგ. 1 ნოემბერს გენერალური ასამბლეის საგანგებო სხდომაზე მიღებულია გადაწყვეტილება, სადაც კატეგორიულად არის მოთხოვნილი ცეცხლის დაუყოვნებლივი შეწყვეტა. 15 ნოემბერს ეგვიპტეში შევიდა გაეროს სამხედრო კონტინგენტი. 5 დეკემბერს დიდმა ბრიტანეთმა და საფრანგეთმა დაიწყეს თავიანთი ჯარების გამოყვანა ეგვიპტიდან.
- 1956 წ. 18 დეკემბერს გაეროს წევრი გახდა იაპონია.
- 1960 წ. შიდაპოლიტიკური ვითარების მკვეთრ გაუარესებასთან დაკავშირებით კონგოში (ყოფილი ბელგიური კონგო დედაქალაქი კინშასა), გაერომ დაიწყო სპეციალური ოპერაციის ჩატარება. 1961 წლის 21 იანვარს უშიშროების საბჭო იღებს რეზოლუციას სამოქალაქო ომის თავიდან აცილების მიზნით გაეროს სამხედრო კონტინგენტის შეყვანის შესახებ კონგოში. მისია წარუმატებელი გამოდგა, თუმცა გაგრძელდა 1964 წლამდე.
- 1964 წ. კვიპროსზე დაწყებულ სამოქალაქო ომთან დაკავშირებით (ეთნიკური ხასიათის სამხედრო დაპირისპირება კვიპროსელ ბერძნებსა და თურქებს შორის, რომელშიც მოგვიანებით თურქეთისა და საბერძნეთის სახელმწიფოთა ჩარევაც მოჰყვა) გაეროს

სამშვიდობო ძალები შეყვანილ იქნენ კუნძულზე. თურქეთის აკრძალვის კვიპროსზე თავდასხმის საპასუხოდ, 1964 წლის 9 აგვისტოს გაერომ მოითხოვა დაპირისპირებული მხარეებისაგან ცეცხლის დაუყოვნებლივი შეწყვეტა. 1967 წლის ნოემბერში გაეროსადმი კვიპროსის თხოვნის მიუხედავად, აღკვეთილიყო თურქეთის აგრესია, მაინც განხორციელდა ამ ქვეყნის შეიარაღებული ძალების მასიური ინტერვენცია და კუნძულის ჩრდილოეთ ნაწილის ოკუპაცია, რომელიც დღემდე გრძელდება.

- 1973 წლის 18 სექტემბერს გაეროს წევრები ხდებიან დასავლეთ და აღმოსავლეთ გერმანია

გაეროს განვითარების მესამე ისტორიული ეტაპი

მესამე ეტაპის უმნიშვნელოვანესი მოვლენები, გაეროს მოქმედებები და გადაწყვეტილებებია:

- 1973 წლის 6 ოქტომბერს ეგვიპტისა და სირიის ჯარები მოულოდნელი თავდასხმა ისრაელზე. საომარი მოქმედებები 20 დღე გაგრძელდა და პირველი დღეების წარმატების მიუხედავად, ორივე არაბული ქვეყნის ჯარები სასტიკად დამარცხდნენ. 23 ოქტომბერს გაეროს უშიშროების საბჭომ მიიღო რეზოლუცია ცეცხლის დაუყოვნებლივი შეწყვეტის მოთხოვნით. სამი დღის შემდეგ საბრძოლო მოქმედებები შეწყდა. ეგვიპტეში, სუეცის არხის მიმდებარე ტერიტორიაზე (1973 წ.) და სირიის გოლანის სიმაღლეებთან უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილებით განლაგდნენ გაეროს სამშვიდობო ძალების სამხედრო დამკვირვებლები.
- 1980 წლის 22 სექტემბერს ერაყის არმია თავს დაესხა ირანს. დაიწყო სისხლისმღვრელი ომი, რომელიც 10 წელი გაგრძელდა. 1987 წლის 20 ივლისს გაეროს უშიშროების საბჭო იღებს №598 რეზოლუციას, რომელმაც მოუწოდა ირანსა და ერაყს ცეცხლის შეწყვეტისაკენ.
- 1982 წლის 2 აპრილს არგენტინის ჯარები გადასხდნენ დიდი ბრიტანეთის კუთვნილ ფოლკლენდის კუნძულებზე. დიდმა ბრი-

ტანეთმა დაუყოვნებლივ გაწვევითა დიპლომატიური ურთიერთობები არგენტინასთან. 3 აპრილს უშიშროების საბჭომ მიიღო რეზოლუცია, რომელიც მოითხოვდა არგენტინისაგან ფოლკლენდის კუნძულებიდან ჯარების დაუყოვნებლივ გამოყვანას, რაზედაც არგენტინამ უარი განაცხადა. დაიწყო ინგლის-არგენტინის ომი ფოლკლენდის კუნძულებისათვის. იმის მერე, რაც ბრიტანულმა საექსპედიციო ძალებმა დაძლიეს არგენტინელთა წინააღმდეგობა, 11 ივლისს არგენტინამ აღიარა ომში დამარცხება და ოფიციალურად გამოაცხადა საბრძოლო მოქმედებების შეწყვეტის შესახებ.

- 1982 წლის 5 ივნისს ისრაელის შეიარაღებული ძალები შეიჭრნენ ლიბანში და იერიში მიიტანეს ამ არაბულ სახელმწიფოში განლაგებული პალესტინელი პარტიზანების ბაზებზე. იმავე დღეს გაეროს უშიშროების საბჭომ მოითხოვა თავისი რეზოლუციით ცეცხლის შეწყვეტა. ომი მხოლოდ 19 აგვისტოს, პალესტინელ პარტიზანთა ლიბანიდან ევაკუაციის შემდეგ შეწყდა.
- 1990 წლის 2 აგვისტოს ერაყმა მოახდინა ქუვეითის ოკუპაცია. 6 აგვისტოს გაეროს უშიშროების საბჭო აწესებს სანქციებს ერაყის წინააღმდეგ, ერაყის ნავთობის იმპორტზე ემბარგოს დაწესების ჩათვლით. იმის შემდეგ, რაც ერაყმა არ მოისურვა გაეროს წარმომადგენლებთან მოლაპარაკებისას დათმობებზე წასვლა, 1991 წლის 16 იანვარს გაეროს სანქციით 30 სახელმწიფოს კოალიციურმა ძალებმა (სულ 700 000 ჯარისკაცი, აქედან 500 000 ამერიკელი) დაიწყეს სამხედრო ოპერაცია ერაყის წინააღმდეგ კოდური დასახელებით - "ქარიშხალი უდაბნოში". ერაყის ჯარების ქუვეითიდან განდევნისა და სადამ ჰუსეინის თანხმობის შემდეგ შეესრულებინა გაეროს ყველა რეზოლუცია, საბრძოლო მოქმედებები შეწყდა. სადამ ჰუსეინის რეჟიმი არ იქნა დამხობილი, ვინაიდან ეს არ ყოფილა სანქციონირებული გაეროს მიერ.

გაეროს განვითარების მეოთხე ისტორიული ეტაპი

მეოთხე ეტაპის უმნიშვნელოვანესი მოვლენები, გაეროს მოქმედებები და გადაწყვეტილებებია:

- 1991 წ. სექტემბერში გაეროს ჩართვა იუგოსლავიის დაშლის შედეგად გაჩაღებულ საომარ კონფლიქტში. უშიშროების საბჭომ ემბარგო დააწესა იარაღის მიწოდებაზე იუგოსლავიაში. 1992 წ. დასაწყისში უშიშროების საბჭომ შექმნა გაეროს დაცვის ძალები. გაერომ ასევე გაუწია დახმარება 2 მილიონზე მეტ ლტოლვილს. სამხედრო კონფლიქტმა მოიცვა იუგოსლავიის სამი ყოფილი რესპუბლიკა - სერბია, ხორვატია და ბოსნია - ჰერცეგოვინა. მეოთხე რესპუბლიკამ - მაკედონიამ, თხოვნით მიმართა გაეროს, რათა საომარ მოქმედებებში ჩათრევის თავიდან ასაცილებლად გაეროს სამხედრო დამკვირვებლები განლაგებულიყვნენ მაკედონიის ტერიტორიაზე. თხოვნა დაკმაყოფილებულ იქნა. 1993 წ. გაეროს უშიშროების საბჭომ პირველად ისტორიაში დაარსა საერთაშორისო სასამართლო სამხედრო დამნაშაუთათვის. კერძოდ ყოფილი იუგოსლავიის სისხლის სამართლის ტრიბუნალი. თუმცა, გაეროს დიდ წარუმატებლობად იქცა მის უუნარობა (ნატოს საპაერო ძალების მხარდაჭერის მიუხედავად) ბოსნიაში სერბების შეტევის შესაჩერებლად, რასაც მოჰყვა სერბების მიერ ორგანიზებული მშვიდობიანი მოსახლეობის ზოცვა-ყლეტა სრებრენიკაში. 1995 წ. გაეროსა და აშშ-ს მიერ ინიცირებული დეიტონის (აშშ) მშვიდობიანი მოლაპარაკებები ყოფილი იუგოსლავიის ტერიტორიაზე მიმდინარე სამხედრო კონფლიქტების დარეგულირების მიზნით დასრულდა სერბიას, ხორვატიასა და ბოსნიას შორის ყოვლისმომცველი სამშვიდობო ხელშეკრულების ხელმოწერით.
- სომალიში (აფრიკა) მიმდინარე სამოქალაქო ომში გაერო ჩაერთო 1991 წლიდან. 1992 წლის იანვრიდან უშიშროების საბჭომ დააწესა ემბარგო იარაღის მიწოდებაზე და მიიღო გადაწყვეტილება სომალიში გაეროს ოპერაციის ჩატარების (UNOSOM) თაობაზე. მიუხედავად გაეროს სამხედრო კონტინ-

გენტიის რაოდენობის ზრდისა და გაეროს დიდი ძალისხმევისა, კონფლიქტის მხარეები არ იცავდნენ ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმებას. გაეროს კონტინგენტი იძულებული შეიქნა დაეტოვებინა სომალის 1995 წლის მარტში, ვინაიდან ვერ მოახერხა ვერანაირი პოზიტიური შედეგის მიღწევა.

- რუანდაში მიმდინარე დაპირისპირებაში გაერო ჩართული იყო 1993 წლიდან. იმავე წელს უშიშროების საბჭომ დაარსა გაეროს სადამკვირვებლო მისია რუანდა-რუანდაში. საომარი მოქმედებების ესკალაციისა და გენოციდის აშკარა ნიშნების მიუხედავად, „ცისფერ ჩაფხუტებზე“ თავდასხმის ფაქტების განხილვის საბაბით, გაერომ 1994 წ. შეამცირა თავისი კონტინგენტი 2548 ჯარისკაციდან 270-მდე. 1994 ოქტომბრისათვის კონფლიქტის მონაწილე ერთ ერთი ეთნიკური ჯგუფის - ხუტუს ექსტრემისტების მიერ მხეცურად იქნა მოკლული 500 000 - დან (გაეროს მონაცემებით) 1,5 მილიონამდე (ალტერნატიული მონაცემებით) მშვიდობიანი მოქალაქე - ეთნიკური ტუტსი. მხოლოდ 1995 წლისათვის მოხერხდა გაეროს სამხედრო კონტინგენტის გაზრდა 5500 ჯარისკაცამდე და ემბარგოს დაწესება იარაღის მოწოდებაზე რუანდაში. 1994 წ. კი გაეროს უშიშროების საბჭომ დააარსა რუანდის საერთაშორისო ტრიბუნალი.
- გაეროს სამშვიდობო ძალისხმევა სხვა ქვეყნებში: მოზამბიკი, ბურუნდი, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, ცენტრალურაფრიკული რესპუბლიკა, ერიტრეა, სალვადორი გვატემალა, ჰაიტი, კამბოჯა, ტაჯიკეთი, საქართველო და სხვ.

გაეროს მნიშვნელობა და პერსპექტივები თანამედროვე მსოფლიოში

ერთ-ერთი ძირითადი მიზანი გაეროს შექმნისა იყო საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების დაცვა. დაფუძნების დღიდან გაერომ არაერთხელ მოახერხა ძალიან საშიში სიტუაციებისა და კონფლიქტების თავიდან აცილება, კონფლიქტში ჩათრეული მხარეების დარწმუნების და მოლაპარაკების გზით. ათწლეულების

კამათობაში, გაერო წარმატებით ეხმარებოდა ბევრ სახელმწიფოს კონფლიქტური სიტუაციების გადაწყვეტაში.

ცივი ომის დასრულებამ იმედები გააჩინა, რამაც ახალი პერსპექტივები შეუქმნა გაეროს. თუმცა პრობლემებიც ბევრი დარჩა. სახელმწიფოთაშორისო დაძაბულობისა და კონფლიქტური სიტუაციების შექმნის ალბათობის შემცირების მიზნით გაეროს უშიშროების საბჭომ შეიმუშავა მთელი რიგი კომპლექსური ინოვაციური სამუშაოები მშვიდობის დასამყარებლად. მათ შორის უნდა იყოს აღნიშნული სამშვიდობო ოპერაციები სალვადორში, გვატემალაში, კამბოჯაში, მოზამბიკში და სხვ.

გაერომ ეფექტური როლი შეასრულა მშვიდობის დამყარებაში, სასოქალაქო კონფლიქტების დროს, მთელ რიგ სახელმწიფოებში. ისე, როგორც იყო სომალში, რუანდაში, ყოფილ იუგოსლავიაში. ახლა, როგორც არასოდეს, გაეროს სისტემა ორიენტირებულია იძულებაზე მშვიდობის მიღწევის მიზნით, თუმცა გამოცდილებამ გვაჩვენა, რომ მშვიდობის შენარჩუნება რეგიონში არ შეიძლება მხოლოდ და მხოლოდ შეიარაღებული კონფლიქტების თავიდან აცილების მეშვეობით. მშვიდობის დამყარებისათვის სახელმწიფოებში აუცილებელია მკაცრად ისეთი პირობები, რათა განვითარდეს ეკონომიკა, დაცული იყოს სოციალური სამართლიანობა, ადამიანის უფლებები და ქვეყანამ მიიღოს დემოკრატიული განვითარების საშუალება.

არც ერთ სხვა ინსტიტუტს მსოფლიოში, გაეროს გარდა, არ გააჩნია ზემოთ აღნიშნული სფეროში ასეთი მრავალწახნაგოვანი გამოცდილება, კომპეტენტურობაა, ძალისხმევის კოორდინაციის შესაძლებლობები იმისათვის, რომ მსგავსი ამოცანები მომავალშიც წარმატებულად იქნენ გადაწყვეტილნი.

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანების უმრავლესობა გაეროს მხოლოდ მშვიდობისა და უსაფრთხოების დაცვის პრობლემას უკავშირებს, უდიდესი ნაწილი გაეროს რესურსებისა მიდის სხვა მისი ფუნქციების შესრულებაზე, რომელთა შორის უმნიშვნელოვანესია ადამიანის ცხოვრების დონის გაზრდა, მათი დასაქმების უზრუნველყოფა, ეკონომიკური და სოციალური პროგრესის მიღწევა.

გაეროს ძალისხმევა საკმაოდ დიდ და პოზიტიურ გავლენას ახდენს მილიონობით ადამიანის ცხოვრებაზე მსოფლიოში. თავის

მოქმედებაში, გაერო ხელმძღვანელობს რწმენით იმისა, რომ მტკიცე შვედობა და უსაფრთხოება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, რომ დესაც უზრუნველყოფილი იქნება ეკონომიკური და სოციალური კეთილდღეობა.

გაეროს საქმიანობა ეკონომიკურ სფეროში უკვე 60-ზე მეტი წლის განმავლობაში მიმდინარეობს. ამ პერიოდში, გაერო გვევლინება, როგორც გლობალური ცენტრი საერთაშორისო ურთიერთობების კონსერვაციის ფორმულირებისა იმ მიმართულებით.

ეს კონსერვაციის გამოიხატა მთელი რიგი ღონისძიებების ჩატარებით. კერძოდ, საერთაშორისო ათწლეულებით, რომელიც დაიწყო 1961 წელს და დღემდე გრძელდება. ყოველ ათწლეულში გამოყოფილია ის ფოკუსური პრობლემები, რომლებიც განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს გაეროს მხრიდან.

გაერო შემოქმედებითი აზროვნების ფორუმია, სადაც თითოეული მისი წევრი, თითოეული ნაცია, თავის როლს თანაშობს იმისათვის, რათა ახალი მნიშვნელოვანი ამოცანები იყოს შემუშავებული და ჩართული საერთაშორისო დღის წესრიგში, თუნდა ისეთი, როგორიც არის მდგრადი განვითარება.

უკანასკნელ წლებში მიმდინარე დებატები ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების გარეშე, სულ უფრო და უფრო ნათლად განსაზღვრავს ინტერესების თანხედრას მდიდარ და ღარიბ ქვეყნებს შორის, მთელი რიგი პრობლემების გადაწყვეტის ფარგლებში, რომელიც ნაციონალურ ფარგლებს სცილდება.

ასეთი საკითხებია:

- ლტოლვილთა პრობლემები,
- ორგანიზებული დანაშაული,
- შიდსი,
- ნარკობიზნესი.

ყველა ეს პრობლემა განიხილება, როგორც გლობალური, რომელიც მოითხოვს მთელი მსოფლიოს კოორდინირებულ მოქმედებას. ზუსტად ისე, როგორც ერთი ქვეყნის ეკონომიკური და ფინანსური სისტემის დესტაბილიზაცია გლობალიზაციის ეპოქაში ნეგატიურად აისახება მთელი მსოფლიოს ეკონომიკურ კეთილდღეობაზე.

გაეროს წესდების თანახმად, მთავარ ორგანოს, რომელსაც ევა-

ლება ეკონომიკური და სოციალური პროექტების განხორციელება და საქმიანობის კოორდინაცია გაეროს ფარგლებში არის ეკონომიკური სოციალური საბჭო, ე.წ. ეკოსოცი, რომელიც ასევეა ძირითადი ფორუმი საერთაშორისო ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების არა მარტო განხილვისა, არამედ მათი შემუშავებისა და იმპლემენტაციის ჩათვლით.

გაეროს ერთ-ერთ უდიდეს მიღწევად ითვლება ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში კომპეტენტური ორგანოს შექმნა და შესაბამისი კანონმდებლობის შემუშავება.

ადამიანის ფუნდამენტალური უფლებები და თავისუფლებები საკანონმდებლო დონეზე კაცობრიობის ისტორიაში პირველად სწორედ გაეროს ფარგლებში იქნა განმტკიცებული.

ზემოთ აღნიშნულ სულისკვეთებას მსოფლიოს თითქმის ყველა სახელმწიფო აღიარებს. გაერო არა მარტო განიხილავს ფართო პრობლემებს ამ საკითხების გარშემო, არამედ შეიმუშავებს კონკრეტულ მექანიზმებს მათი განხორციელებისა. მუშაობს კონკრეტულ ღონისძიებებზე ადამიანის უფლებების სფეროში ნაციონალური (თავრობებისათვის დახმარების გაწევის მიზნით).

1948 წელს, ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაციის მიღების დღიდან, გაერო უპრეცედენტოდ დიდ ყურადღებას ანიჭებს აღნიშნულ პრობლემას. ქალების, ბავშვების, ინვალიდების, უმცირესობების, მიგრანტებისა და სხვა ადამიანთა ჯგუფების ინტერესების დაცვა, რომელიც ზშირად არის შელახული, გაეროს წყალობით საიმედოდაა უზრუნველყოფილი საკანონმდებლო დონეზე. გენერალური ასამბლეების შესაბამისმა გადაწყვეტილებამ ეს უფლებები უფრო კაზარდა და მათი დაცვის გარანტიები უფრო რეალური გახადა.

აღსანიშნავია, რომ ამ რეფორმების და კომპანიის გატარების პროცესში, მსოფლიოს ხალხები სრულყოფილად იყვნენ ინფორმირებულინი გაეროს მიერ მათ უფლებების შესახებ.

ამასთან ერთად, გაეროს მეშვეობით ხორციელდებოდა მრავალი ნაციონალური სახელმწიფოების სასამართლო, პენიტენციური სისტემისა და სხვა სისტემების არა მარტო კონტროლი, არამედ მეთოდური დახმარება, მათი ტექნიკური საშუალებებით სრულყოფის, მათთვის კონსულტაციების და ტრენინგების ჩატარების მეშვეობით.

რომ განხორციელებულიყო რეალურად ის შეთანხმებები ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში, რომელიც გაეროს ფარგლებში იყო მიღწეული, საჭირო იყო გაეროს დიდი სიმტკიცე და ავტორიტეტის ზრდა წევრ სახელმწიფოებში.

რეფორმების განხორციელების დროს, გაერო ყოველთვის გამოყოფს ადამიანის უფლებებს, როგორც მთავარ თემას, რომელიც აერთიანებს გაეროს ფარგლებში ყველა მნიშვნელოვან პრობლემას. რომელიც ეხება, როგორც მშვიდობის დაცვას, ასევე უსაფრთხოებას, განვითარებას და ჰუმანიტარული დახმარების გაწევას.

თავის საქმიანობაში გაერო ყოველთვის დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ჰუმანიტარული დახმარების გაწევას. განსაკუთრებით, სასწრაფო დამხმარების გაწევას საგანგებო სიტუაციებში მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში.

სტიქიური უბედურებების 90% პირველ რიგში ღარბ და განვითარებად ქვეყნებზე მოდის. გაეროს პოლიტიკის ძირითადი კომპონენტი ამ სფეროში არის ძალისხმევა, მიმართული იქითკენ, რომ გაეროს დახმარება და ის რესურსები, რომლებიც გამოყოფილია ჰუმანიტარული დამხმარებისათვის, მიზნობრივად იქნას მიმართული. პირველ რიგში, ეს დახმარება ხელს უნდა უწყობდეს ეკონომიკურ და სოციალურ განვითარებას რეგიონში, რათა ადამიანები უკეთ იქნენ დაცულნი კატასტროფებისაგან, ეს იქნება ბუნებრივი კატაკლიზმები, თუ ტექნოგენური კატასტროფები.

გაერო ასევე ეხმარება წევრ ქვეყნებს განვითარების საერთო გეგმების შემუშავებაში, რათა ჯეროვნად იქნეს გათვალისწინებული კატასტროფების თავიდან აცილებისა და ამისთვის მზადების საკითხები. ამ მიზნით, ტარდება ღონისძიებები მოსახლეობის აღრეული გაფრთხილების, რისკების გათვლის, ტექნიკური საშუალებებით აღჭურვის მიზნით.

გაეროს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიღწევად ითვლება საერთაშორისო სამართლის საფუძვლების შემუშავება, რომელიც მოიცავს კონვენციებს, შეთანხმებებს და სტანდარტებს, რომლებიც დიდ როლს თამაშობენ მსოფლიოს ეკონომიკური და სოციალური განვითარების საქმეში და უზრუნველყოფენ საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების შენარჩუნებას.

ბევრი ხელშეკრულება, რომელიც შემუშავებული იქნა გაეროს მიერ, საფუძვლად დაედო იმ სამართლებრივ ბაზას, რომელიც არეგულირებს სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობას.

იმის მიუხედავად, რომ გაეროს მიერ ჩატარებული მუშაობა ამ მიმართულებით, ყოველთვის არ არის მსოფლიო საზოგადოების ყურადღების ცენტრში, ის ძალიან მნიშვნელოვან და ყოველდღიურ ხელშეწყობას ახდენს ადამიანის ცხოვრებაზე მთელს მსოფლიოში.

გაეროს წესდება კონკრეტულად მოუწოდებს გაერთიანებულ ერებს, გაუწიონ დახმარება ერთმანეთს საერთაშორისო სამართლებრივი მეთოდებით დავების გადაწყვეტაში არბიტრაჟისა და სამართლო რეგულირების ჩათვლით. ხელი შეუწყონ საერთაშორისო სამართლისა და მისი კოდიფიკაციის პროგრესიულ განვითარებას.

თავისი არსებობის განმავლობაში, გაერომ ხელი შეუწყო 500-ზე მეტ მრავალმხრივ ხელშეკრულების ხელმოწერას, რომლებიც მოიცავს საერთაშორისო ურთიერთობების ძალიან ფართო სპექტრს და სავალდებულოა შესრულების თვალსაზრისით მასზე ხელმოწერი სახელმწიფოსათვის.

გაეროს სამართლებრივი საქმიანობა აისებრვის მწვერვალადაა მხოლოდ იმ პრობლემებთან სედარებით რომელთა გადაწყვეტა გაეროს ყოველდღიურად უხდება. ასეთებია: გარემოს დაცვა, კოსმოსური სივრცის მშვიდობიანი გამოყენება, მიგრანტების შრომის გამოყენებაში კანონიერების უზრუნველყოფა, ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლა, საერთაშორისო ტეტორიზმთან ბრძოლა და მრავალი სხვა.

მამასადამე, მიუხედავად გაეროს დიდი ძალისხმევისა და უდაოდ სერიოზული წარმატებებისა და პოზიტიური როლისა სახელმწიფოთაშორისო და სამოქალაქო ომების პრევენციისა და აღკვეთის საქმეში აშკარაა, რომ პოსტბიპოლარულ მსოფლიოში წარმოქმნილ ახალ, ლოკალური ხასიათის გამოწვევებთან მიმართებაში გაერო კაცობრივად მოუზადებელი აღმოჩნდა ვიდრე ეს იყო მისი საქმიანობის წინა სამ პერიოდში. სწორედ ეს აძლევს ბევრ ანალიტიკოსსა თუ პოლიტიკოსს იმის საფუძველს, რომ დააყენოს დღის წესრიგში საკითხი გაეროს არამართო საქმიანობის, არამედ სტრუქტურული კარდაქმნის აუცილებლობის შესახებ.

გაერო და საქართველო

საქართველო გაეროს წევრი გახდა 1992 წლის 31 ივლისს. ჩვენი ქვეყნის წილობრივი შენატანი გაეროში შეადგენს 0,058%-ს (შედარებისათვის რუსეთის შესაბამისი მაჩვენებელი შეადგენს 2.873%, ხოლო აშშ-ის 25%-ს).

გაერო აქტიურად ჩაერთო საქართველოს ტერიტორიაზე, კერძოდ კი აფხაზეთის სეპარატისტულ რეგიონში მიმდინარე სამხედრო კონფლიქტში. 1993 წლის დასაწყისში ქ. სოჭში კონფლიქტის მხარეებს შორის მიღწეულ იქნა შეთანხმება ცეცხლი შეწყვეტის შესახებ და მისი კონტროლის მიზნით გაეროს უშიშროების საბჭომ შექმნა გაეროს სადამკვირვებლო მისია საქართველოში. თუმცა, ამის მიხედვად 1993 წლის სექტემბერში აფხაზმა სეპარატისტებმა დაარღვიეს ცეცხლის შეწყვეტის ხელშეკრულება, რომელსაც მოჰყვა ქ. სოხუმის დაცემა და ქართველი ეროვნების 250 000 ადამიანის ეთნიკური წმენდა. გაეროს არც ერთ დოკუმენტში დღემდე არ დაფიქსირებულა აფხაზეთში მომხდარი ეთნიკური წმენდის ფაქტი.

1994 წ. კონფლიქტის მხარეებმა ქ. მოსკოვში ხელი მოაწერეს ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ ახალ ხელშეკრულებას და გაეროს ხელშეწყობით შეთანხმდნენ დსთ-ს სამხედრო კონტინგენტისათვის სამშვიდობო ოპერაციის ჩატარების მანდატის მინიჭებაზე. გაერო-ს გენერალურმა მდიანმა დანიშნა თავისი სპეციალური წარმომადგენელი საქართველოში, რომელიც აქტიურად იყო ჩართული აფხაზეთის კონფლიქტის მოგვარების საქმეში.

1996 წ. შეიქმნა გაერო-ს წარმომადგენლობა აფხაზეთში – საქართველო ადამიანის უფლებების დაცვისა და წახალისების საქმეში. 1997 წ. კი კონფლიქტის მხარეებს შორის მიღწეულ იქნა შეთანხმება გაეროს ეგიდით საკოორდინაციო საბჭოსა და სამი სამუშაო ჯგუფის (სამხედრო, პოლიტიკური და ეკონომიკური) შექმნის თაობაზე. 2008 წლის აგვისტოს რუსეთ-საქართველოს ომის პერიოდში აფხაზურმა მხარემ კიდევ ერთხელ დაარღვია საზავო ხელშეკრულებები და განაახლა საბრძოლო მოქმედებები, რომელსაც შედეგად მოჰყვა სეპარატისტთა მიერ კოდორის ხეობის დაკავება და ქართველი დევნილების ახალი ტალღა.

2009 წ. რუსეთის მიერ აფხაზეთის დამოუკიდებლობის ცნობის შესდეგ, რუსეთისვე ინიციატივით, გაეროს უშიშროების საბჭომ მოიწოდო გადაწყვეტილება საქართველოში გაეროს სადამკვირვებლო მისიისა და წარმომადგენლობის გაუქმების შესახებ.

საქართველოს საგარეო-პოლიტიკური საქმიანობა გაეროსთან ჩასართებაში მიზნად ისახავდა და ამჟამადაც ისახავს ძირითად მიზნად კონფლიქტური რეგიონების საკითხში საერთაშორისო თანამეგობრობის მხარდაჭერის მოპოვებას, რაც ერთობ გართულებულია უშიშროების საბჭოში რუსეთის დიდი გავლენისა და დესტრუქციული პოზიციის გამო. მიუხედავად ამისა უდაო წარმატებად შეიძლება იქნეს მიჩნეული 2008 წელს, გაეროს ისტორიაში ჩვენი ქვეყნის მიერ პირველად ინიცირებული და გაეროს გენერალური ასამბლეის სხდომაზე მიღებული გადაწყვეტილება აფხაზეთიდან ლტოლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა სახლებში დაბერუნების უზრუნველყოფის შესახებ. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ გენერალური ასამბლეის როგორც ამ, ისე მოგვიანებით მიღებულ სხვა მსგავსი გადაწყვეტილებას არ აქვს სავალდებულო ხასიათი.

IV გაეროს სისტემაში არსებული სამართაშორისო - სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციები

გაეროს სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციები, ანუ სპეციალიზირებული დაწესებულებები (გაეროს წესდების თანახმად) წარმოადგენენ ავტონომიურ ერთეულებს, რომლებიც დაკავშირებული არიან გაეროსთან სპეციალური შეთანხმებებით. მათი საქმიანობის კოორდინაცია ევალება გაეროს ეკონომიკურ და სოციალურ საბჭოს, სადაც ზემოაღნიშნული ორგანიზაციები წარმოადგენენ წლიურ ან-გარიშს გაწეული საქმიანობის შესახებ.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდი

საერთაშორისო სავალუტო ფონდი (სსფ) - წარმოადგენს სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციას, რომელიც შეიქმნა ბრეტონ-ვუდის 1944 წლის ხელშეკრულების საფუძველზე (ცვლილებები ზემოაღნიშნულ ხელშეკრულებაში შეტანილ იქნენ 1968 და 1978 წლებში).

სსფ-ში წევრობა მსოფლიო ბანკში გაწევრიანების უცვლელად პირობაა. დღეისათვის სსფ-ში გაწევრიანებულია 191 სახელმწიფო. სსფ-ს ძირითადი მიზანია საერთაშორისო თანამშრომლობის განვითარება ფისკალური პოლიტიკის სფეროში და ამის შედეგად საერთაშორისო ვაჭრობის გაფართოება. ეს არის მუდმივი ფორუმი, სადაც ყურადღება კონცენტრირებულია არა მარტო ცალკეული სახელმწიფოების პრობლემებზე, არამედ საერთაშორისო სავალუტო სისტემის ფუნქციონირებაზე.

სსფ ასევე ასრულებს მარეგულირებელ და საფინანსო ფუნქციებს, კერძოდ:

- აწარმოებს ვალუტის გაცვლით კურსებზე მეთვალყურეობას,
- ქმნის საერთო სავალუტო ფონდს, რომლის რესურსები გამოიყენება წევრი-სახელმწიფოების დროებითი საბალანსო დეფიციტის დასაფარავად (მოკლევადიანი და საშუალოვადიანი საფინანსო დახმარების სახით).

ქვეყანა, რომელიც სარგებლობს ფინანსური რესურსებით იღებს ვალდებულებას საბალანსო დეფიციტის ლიკვიდაციისაკენ

მომართული ღონისძიებების გატარების თაობაზე.

სსფ-ს მართავს მმართველთა საბჭო, სადაც თითოეული სახელმწიფოდან დელეგირებული არიან წარმომადგენლები (მმართველთა და მოადგილის სახით). სსფ-ს აღმასრულებელი ორგანოა აღმასრულებელი საბჭო დირექტორ-განმარგველის ხელმძღვანელობით. სსფ-ს მმართველთა საბჭოს გადაწყვეტილებები მიიღება კენჭისყრით და თითო სახელმწიფოს ხმის „წონა“ დამოკიდებულია მისი წილობრივ შენატანზე ფონდის საფინანსო რესურსებში და ქვეყნის ეკონომიკური მნიშვნელობაზე მსოფლიოში (ყველაზე „მძიმე-წონოს-სება“: აშშ, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, საფრანგეთი და იაპონია), რომლებიც ნიშნავენ საკუთარ მმართველებს. სამ-სამ აღმასრულებელ დირექტორს ნიშნავენ ჩინეთი, რუსეთი და საუდის არაბეთი, ხოლო დანარჩენი ქვეყნებიდან აირჩევა კიდევ 15 აღმასრულებელი დირექტორი).

1970-იანი წლების დასაწყისიდან, საერთაშორისო სავალუტო სისტემა სერიოზულად გარდაიქმნა. ბრეტონ-ვუდის შეთანხმების თანახმად ეს ტრანსფორმაცია განხორციელდა მას შემდეგ რაც აშშ-მა 1971 წელს უარი განაცხადა დოლარის კონვენტირებაზე ოქროსა და სხვა ვალუტებზე.

ამის შედეგად აუცილებელი გახდა ახალი გაცვლითი კურსის შეისოლება. მსხვილმა განვითარებულმა ქვეყნებმა შემოიღეს მცურავი სავალუტო კურსები, რომლებიც მიბმული იყო სხვა ვალუტაზე. ევროპის სავალუტო სისტემის ქვეყნებმა თავიდანვე აიღეს ვალდებულება სავალუტო კურსების სტაბილიზაციაზე. ამან საბოლოო ჯამში დღის წესრიგში დააყენა საერთო ევროპული ვალუტის - ევროს შემოღება, რაც წარმატებულად განხორციელდა კიდევ 21-ე საუკუნის დასაწყისში.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის საქმიანობის ერთ-ერთი სერიოზული მექანიზმია კონსულტაციების წარმოება, რასაც ყოველწლიურად ახორციელებს სპეციალური საკონსულტაციო გუნდი. კონსულტაციების ჩატარების მიზანია საერთაშორისო სავალუტო ფონდის წევრ სახელმწიფოებში ეკონომიკური და ფინანსური სიტუაციის გაუმჯობესება. კონსულტაციები ატარებს რეგულარულ შეხვედრების სახეს ფონდის ექსპერტებსა და მთავრობის წარ-

მომადგენლებს შორის და როგორც წესი, ტარდება ამ ქვეყნების ტერიტორიაზე.

ზემოთ აღნიშნულ შეხვედრებსა და კონსულტაციებზე დაყრდნობით, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის სპეციალისტები ამზადებენ და წარუდგენენ აღმასრულებელ საბჭოს მოხსენებას აღნიშნული ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის და იქ შემქნილი ვითარების შესახებ. შემდეგ, აღმასრულებელი საბჭო განიხილავს და ამზადებს ამ მოხსენებაზე კომენტარებს. თავმჯდომარე განსაზღვრავს საბჭოს აზრს, რომელიც გადაეცემა იმ სახელმწიფოს წევრს, რომლის სიტუაციაც იქნა განხილული საბჭოს სხდომაზე.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ფინანსური რესურსები შედგება წევრი სახელმწიფოების საწევრო შენატანებისაგან. საწევრო შენატანი დგინდება კვოტირების სისტემით, რომლიც განსაზღვრავს ამ ქვეყნის მდგომარეობასა და „წონას“ მსოფლიო ეკონომიკაში. კვოტები ასევე განსაზღვრავენ დონორი ქვეყნების შენატანის რაოდენობასა და შესაბამისად რეციპიენტი ქვეყნის ხელმისაწვდომობას საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ფინანსებზე.

შენატანები, როგორც ძირითადი საშუალებები, შემდგომ უფრო იზრდება კრედიტების ხარჯზე. კრედიტების შესახებ, საერთო ხელშეკრულების თანახმად, რომელიც ძალაში შევიდა 1962 წელს, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის წევრი 10 ეკონომიკურად ყველაზე განვითარებული დონორი ქვეყანა და პლუს შევიცარია, ქმნიან ე.წ. ათეულის ჯგუფს, რომელიც ფაქტობრივად 11 სახელმწიფოს წარმომადგენლებისგან შედგება. ისინი ქმნიან ფონდის საკრედიტო ხაზებს და განსაზღვრავენ მის შემდგომ ბედს.

1984 წელს ათეულს შეუერთდა საუდის არაბეთი. 1997 წელს საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა შეიმუშავა დაკრედიტების ახალი სისტემა, რომლის მიხედვითაც 24 სახელმწიფო ვალდებულია გამოყოს კრედიტები 34 მილიარდის ოდენობით. 34 მილიარდი, ეს არის სავალუტო ფონდის პირობითი ერთეული, რომელიც შეადგენს 48 მილიარდ აშშ დოლარს. იმ შემთხვევაში, თუ საჭირო იქნება დამატებითი საშუალებების გამოძებნა, შესაბამისად გამოიყოფა დამატებითი სახსრები.

ზემოთ აღნიშნული საერთო შეთანხმების წევრი ქვეყნები არიან:

ავსტრალია, ავსტრია, ბელგია, დანია, ესპანეთი, იტალია, კორეა, კუიტი, ლუქსემბურგი, მალაიზია, ნიდერლანდები, ნორვეგია, დიდი ბრიტანეთი, საუდის არაბეთი, სინგაპური, აშშ, ტაილანდი, ფინეთი, საფრანგეთი, გერმანიის ცენტრალური ბანკი, შვედეთის ცენტრალური ბანკი, შვეიცარიის ცენტრალური ბანკი და იაპონია.

როგორც უკვე ითქვა, ფონდის წევრ ქვეყნებს აქვთ ხელმისაწვდომი იმ ფინანსურ რესურსებზე, რომელსაც საერთაშორისო სავალუტო ფონდი აძლევს რეციპიენტ სახელმწიფოებს, იმისათვის, რომ მათ ჰქონდეთ საშუალება შეიმუშაონ და განახორციელონ პროგრამები საბიუჯეტო დეფიციტის დასაფარავად და ასევე საგანგებო ბალანსის მოსაწესრიგებლად.

ამ ოპერაციის მექანიზმი შემდეგნაირია: საერთაშორისო სავალუტო ფონდის წევრი - რეციპიენტი სახელმწიფო იყენებს ნაციონალურ ვალუტას იმისათვის, რომ იყიდოს შესაბამისი ვალუტა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის დონორი წევრისაგან. ზემოთ აღნიშნული სახსრები შეიძლება გამოყენებულ იქნას მხოლოდ სამიუჯეტო, დეფიციტის დასაფარავად. როგორც წესი, კრედიტები საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან ხელმისაწვდომია ოთხი ტრანშის ოდენობით, თითოეული ტრანში წარმოადგენს მთლიანი თანხის 25%-ს. თუ სახელმწიფოში არსებობს საბიუჯეტო ბალანსის დეფიციტი, რომელიც სხვადასხვა ეკონომიკური პრობლემითაა განპირობებული, ამ შემთხვევაში, რეციპიენტი სახელმწიფოს, რომელიც არის საერთაშორისო სავალუტო ფონდის წევრი, შეუძლია მიმართოს დახმარებისათვის პროლონგირებული კრედიტების ფონდს, რომელიც საშუალებას იძლევა წევრმა სახელმწიფომ შეიძინოს 140%-ის ოდენობის კვოტა იმაზე დამატებით, რაც მან მიიღო პირველი ტრანშის შედეგად.

იმის მიხედვით თუ რა სახის დაკრედიტება მიიღო სახელმწიფომ ტრანშის სახით თუ პროლონგირებული კრედიტის სახით, ამ კრედიტებს ეწოდება Standby ან პროლონგირებული კრედიტები.

როგორც წესი, კრედიტი მიეცემა მხოლოდ 1 წლის ვადით, თუმცა შეიძლება ვადა შეიძლება გახანგრძლივებულ იყოს 3 წლამდე. კრედიტების დაფარვა ხდება 3-დან 5 წლამდე (Standby კრედიტები) ვადით ან 4-დან 10 წლამდე ვადით (იმ შემთხვევაში თუ ეს

არის პროლონგირებული კრედიტები).

საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან ფინანსური დახმარების მიღების დროს, რეციპიენტი სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას, მიიღოს მთელი რიგი ზომები ბიუჯეტი დასაბალანსებლად. ზემოთ აღნიშნულ მოთხოვნას ფონდის პოლიტიკაში ეწოდება განსაზღვრულობადობის პრინციპი.

ფონდის სპეციალისტები ასევე ეხმარებიან რეციპიენტ სახელმწიფოებს შეიმუშაონ შესაბამისი პროგრამები, რათა უზრუნველყოფილ იყოს ეკონომიკური წონასწორობა და გათვალისწინებულ ამ ქვეყნის იქნეს სოციალური, პოლიტიკური და საერთო კულტურული პირობები.

როგორც წესი, როგორც ჩვეულებრივი სესხის ტრანშზე, ასევე პროლონგირებული კრედიტებზე დაიანგარიშება მხოლოდ ერთიანი გადასახადი, მხოლოდ და მხოლოდ მომსახურების საფასურის სახით, რომელიც შეადგენს კრედიტის მხოლოდ 0,5% პლუს გადასახადი წინა კრედიტებზე, რომელიც ჯერ დაფარული არ არის ამ სახელმწიფოს მიერ.

ფონდი ასევე გასცემს ფინანსურ საშუალებებს სპეციალური მიზნებისათვის, კონპენსაციური დაფინანსებისა და ბუფერული მარაგების შექმნის სახით. კონპენსაციური დაფინანსება მიეცემა სახელმწიფოს, რომელიც დროებითი სიძნელების წინაშე დგას, მაგალითად ექსპორტთან დაკავშირებით, რომელიც არაკონტროლირებადი გარემოებებით არის გამოწვეული. ასეთი გარემოებებია: ფასების დაცემა, ბუნებრივი კატაკლიზმები ან გაუთვალისწინებელი ფორს-მაჟორული გარემოებები.

ბუფერული მარაგის დაფინანსება, რაც შეადგენს კვოტის 45%-ს, შეიძლება გაცემულ იქნას ქვეყნებზეც, რომლებსაც არ შეუძლიათ დამოუკიდებლად შეიტანონ გადასახადები ფონდში, იმისათვის, რომ ფორმირებული იქნეს საერთაშორისო ბუფერული - სასტაბილიზაციო მარაგები მსოფლიო ბაზარზე ვითარების დაბალანსების მიზნით.

ფონდი ასევე გამოყოფს თავის წევრ სახელმწიფოებს სახსრებს სტრუქტურული გარდაქმნებისათვის. ეს ეხება იმ სახელმწიფოებს, სადაც მოსაზღვრებას აქვს მცირე შემოსავალი. შესაბამისად, ზემოთ აღნიშნული სახელმწიფოებიც იღებენ ვალდებულებას, რათა

ანახორციელონ თანმიმდევრული ეკონომიკური და სტრუქტურული რეფორმები.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის სპეციალური საანგარიშსწორებო ერთეული (SDR), რომელიც არ არის ფულადი ერთეული, მაგრამ წარმოადგენს საერთაშორისო ერთეულს, რომელსაც ეწოდება „ვალად აღების სპეციალური უფლება“.

ფონდი განსაზღვრავს „ვალად აღების სპეციალური უფლების“ კურსს შემდეგი სახით. 1981 წლიდან დაწყებული იანგარიშება სპეციალური ფინანსური კალათა, რომლითაც განისაზღვრება ამ ერთეულის ოდენობა. კურსის დაანგარიშებისათვის ასევე გამოიყენება საერთაშორისო სავალუტო ფონდის 5 ყველაზე მეტად განვითარებული ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოს ფულადი ერთეულის კურსი

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის წევრ სახელმწიფოებს ასევე აქვთ უფლება, მიიღონ ფონდისგან ტექნიკური მხარდაჭერა, იმისათვის რათა გამოასწორონ საკუთარი ეკონომიკის მდგომარეობა. ფონდის სპეციალისტები აგზავნიან ამ სახელმწიფოებში სპეციალურ რეკომენდაციებს, ფისკალური და მონიტარული პოლიტიკის, საგადასახადო ბალანსის, სტატისტიკის, საბუღალტრო აღრიცხვის, სავალუტო და სავაჭრო სისტემების მოწესრიგების მიზნით.

ფონდის შტაბ-ბინა ვაშინგტონშია, რეგიონული ოფისები პარიზში, ტენეასა და ნიუ-იორკში.

მსოფლიო ბანკი

მსოფლიო ბანკის მიზანია მსოფლიოში სიღარიბის დაძლევა და ცხოვრების დონის ამაღლება მდგრადი განვითარებისა და ინტეგრირების წახალისების საშუალებით. ზემოაღნიშნული მიზნის მისაღწევად ბანკი გასცემს კრედიტებს, აწარმოებს ტექნიკური ჩასართის თანადგომას და განვითარებადი ქვეყნების მიერ გატარებული ეკონომიკური პოლიტიკის კოორდინაციას.

მსოფლიო ბანკში შედის მთელი რიგი სტრუქტურული ქვე-დანაყოფები.

უმნიშვნელოვანესი მათ შორის არის რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი, რომელიც შეიქმნა 1944 წელს

და წარმოადგენს უმსხვილეს მიმწოდებელს კრედიტებისა სახელმწიფოებისათვის, სადაც შემოსავლების დონე მაღალი არ არის. შესაბამისადაა გათვალისწინებული მიზნობრივი პროექტების შემუშავებაც ზემოთ აღნიშნული სახელმწიფოებისათვის.

ტრადიციული დაფინანსების გარდა, რომელიც ითვალისწინებს კაპიტალური ობიექტების მშენებლობას, როგორც არის საავტომობილო, სარკინიგზო გზები, ტელეკომუნიკაციები, საზღვაო პორტები, ენერგეტიკული ობიექტები, რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი, თავის სტრატეგიაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს კაპიტალდაბანდებას, რომელიც პირდაპირ მოქმედებას ახსდენს განსაკუთრებით ღარიბი მოსახლეობის კეთილდღეობაზე. ბანკი ასევე თანამშრომლობს არასამთავრობო ორგანიზაციებთან გაეროს სხვა ორგანიზაციებთან, საქმიან წრეებთან, რეგიონულ ორგანიზაციებთან.

რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკში გაწვევრიანებულია 179 სახელმწიფო. ბანკის კონცეფცია მიმართულია ადამიანის კონკრეტული მოთხოვნების დაკმაყოფილებისაკენ და არა რაღაც თეორიული მიზნების მისაღწევად. განსაკუთრებული აქცენტი კეთდება:

- ეკონომიკის მდგრად განვითარებაზე,
- გარემოს დაცვაზე,
- ქალთა მონაწილეობაზე ეკონომიკური გადაწყვეტილების მიღებაზე,
- ოჯახის დაგეგმვაზე,
- მმართველობის ტრანსპარენტულობის მიღწევაზე,
- სამეწარმეო საქმიანობის განვითარებაზე,
- კერძო სექტორში კონკურენტული გარემოს გაუმჯობესებაზე,
- საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების დანერგვაზე.

ყველაფერი ამის გარდა, ეს ორგანიზაცია დახმარებას უწევს ისეთი ქვეყნების ეკონომიკების გარდაქმნას, რომლებმაც დიდი ხანი არაა, რაც თავი დააღწიეს კომუნისტურ სისტემას. ესეთები არიან რუსეთი, ბალტიის ქვეყნები, ცენტრალური ევროპისა და სხვა პოსტ-საბჭოური სახელმწიფოები საქართველოს ჩათვლით.

რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი თავის საკრედიტო ოპერაციებს ახორციელებს ძირითადად, საკრედიტო სამუშაოებიდან, რომელსაც ის იღებს დამოუკიდებლად მსოფლიო ფინანსური ბაზრიდან და ასევე გაუნაწილებელი მოგებისაგან და სხვა გადასახადებისაგან. როგორც წესი, გადასახადის გადახდა მესამეხელაა მაქსიმუმ 5 წლით (20 წლის განმავლობაში მისი ოპერაციის საშუალებით). კრედიტები გაიცემა ძირითადად განვითარებად ქვეყნებზე, რათა მათ მიღწიონ განვითარების უფრო მაღალ დონეს, პროცენტები, ამ კრედიტებზე დგინდება მათი საბაზრო ღირებულების მიხედვით. ბანკის წესდებით განისაზღვრება ის წესები, რაიმის მიხედვითაც ხორციელდება ეს ოპერაციები, კერძოდ, კრედიტის შეიძლება გაცემული იყოს მხოლოდ საწარმოო მიზნებისათვის თუ მათი მიზანი უნდა იყოს ეკონომიკური ზრდის სტიმულირება წყარო ქვეყნებში. ბანკი უნდა ჯეროვნად აანალიზებდეს იმას, თუ როგორ მოახდენს სახელმწიფო აღებული კრედიტების დაფარვას და მათ ყიარათიანად გამოყენებას. ყოველი კრედიტის დაფარვა უნდა იყოს გარანტირებული სახელმწიფოს მიერ. ბანკის გადაწყვეტილება კრედიტების მიცემის შესახებ, მხოლოდ და მხოლოდ ეკონომიკურ თვალსაზრისზე უნდა იყოს დაფუძნებული.

მსოფლიო ბანკის მეორე მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ქვედანაყოფია განვითარების საერთაშორისო ასოციაცია, რომელიც დაარსდა 1956 წელს. ის ხელს უწყობს ეკონომიკურად ყველაზე ჩამორჩენილი სახელმწიფოების განვითარებას და აძლევს მათ უპროცენტო კრედიტებს. ზემოთ აღნიშნული ასოციაციის კრედიტები მხოლოდ და მხოლოდ მთავრობას მიეცემა. შესაძლებელია ამ კრედიტების გადახდა 10-დან 50 წლამდე პროცენტების დარიცხვის გარეშე. მსოფლიოს ყველა ქვეყნიდან მხოლოდ სამოცია ისეთი, რომელიც ამ ორგანიზაციის მოქმედების არეალში ხდება. აღსანიშნავია ისიც, რომ განვითარების საერთაშორისო ასოციაციის დაფინანსება მხოლოდ და მხოლოდ წევრი სახელმწიფოების შემოწირულობით ხდება.

მსოფლიო ბანკის კიდევ ერთი სტრუქტურული ქვედანაყოფია საერთაშორისო ფინანსური კორპორაცია, რომელიც შეიქმნა ასევე 1956 წელს და ხელს უწყობს ნაკლებად განვითარებული ქვე-

ენებში ეკონომიკური რეფორმების განხორციელებას, კერძო სექტორის განვითარებას ამ სახელმწიფოებზე კრედიტების გაცემის გზით და სამართლიანი დაფინანსებით. მის მოვალეობებში ასევე შედის კონსულტაციების ჩატარება ნაციონალური და საზღვარგარეთული ინვესტიციების მოზიდვის მიზნით. საერთაშორისო ფინანსური კორპორაციის წევრი სახელმწიფოები უცილებლად უნდა იყვნენ იმავე დროულად განვითარების მსოფლიო ბანკის წევრები.

მსოფლიო ბანკის კიდევ ერთი სტრუქტურული ქვედანაყოფია ინვესტიციების გარანტირების მრავალმხრივი სააგენტო, რომელიც იძლევა გარანტიებს იმ არაკომერციული რისკების დასაზღვევად, რომელიც თან ახლავს კრედიტების გაცემას განვითარებად ქვეყნებში.

და ბოლოს, მსოფლიო ბანკის სტრუქტურული ქვედანაყოფს ასევე წარმოადგენს ინვესტიციური დავების დარეგულირების საერთაშორისო ცენტრი, რომელიც ხელს უწყობს საზღვარგარეთული ინვესტიციების სამართლიან გადაწყვეტას განვითარებად ქვეყნებში და არბიტრაჟის წესით აწარმოებს სხვადასხვა პროცედურული საკითხების გადაწყვეტას იმ შემთხვევაში, როცა იქმნება სადავო სიტუაცია.

გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია

ამ ორგანიზაციის საყოველთაოდ ცნობილი დასახელება - აბრევიატურა არის იუნესკო (UNESCO). ეს ორგანიზაცია მიმართულია იმ პრაქტიკული პროექტების შემუშავებისა და განხორციელებისაკენ, რომელიც ხელს უწყობს საგანმანათლებლო სტანდარტების ამაღლებას მთელს მსოფლიოში, ცოდნის გაცვლას, ხელს უწყობს განათლების სფეროში სახელმწიფოთა თანამშრომლობას, მეცნიერების და კულტურის განვითარებას, საერთო-საკაცობრიო მნიშვნელობის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვას.

იუნესკო ცდილობს, რათა უზრუნველყოს ცხოვრების დონის ამაღლება სამეცნიერო კვლევებისა და თანამშრომლობის საშუალებით, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების განვითარებით მთელს

მსოფლიოში. ორგანიზაციის შტაბბინა განლაგებულია პარიზში. ორგანიზაციას ხელმძღვანელობს გენერალური კონფერენცია, რომელიც შედგება ყველა წევრი სახელმწიფოს წარმომადგენლისაგან. კონფერენცია იკრიბება 2 წელიწადში ერთხელ. აღმასრულებელი საბჭო შედგება 51 წევრისა და 1 წარმომადგენლისაგან და იკრიბება 1 წელიწადში ერთხელ.

ნაციონალური კომისიები აფართოებენ იუნესკოს მოქმედების სფეროს, ვინაიდან უზრუნველყოფენ უფრო მეტი სახელმწიფოს ჩართულობას იუნესკოს ფარგლებში თანამშრომლობის პროცესში. იუნესკოს ფილიალები განლაგებულია ნიუ-იორკში და ჰავანაში. რეგიონალური საგანმანათლებლო ცენტრები კი ნაირობიში, მონტე-ვეიდოში, დელისა და ჯაკარტაში.

გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP)

ამ ორგანიზაციამ, სპეციალიზირებული დაწესებულების სტატუსი შეიძინა 1986 წლის 1 იანვარს. პროგრამა წარმოადგენს ერთგვარ შეხამებას გაეროს სპეციალური ფონდისა, კომპლექსურ-ტექნიკური თანადგომის პროგრამასთან. იგი სახელმწიფოებს უზრუნველყოფს ტექნიკური კონსულტაციითა და დახმარებით. პირველ რიგში, რა თქმა უნდა ასეთ დახმარებას ღებულობენ განვითარებადი ქვეყნები.

UNDP-ს სპეციალურ ფონდი, რომელიც გამოიყენება გაეროს წევრი რეგიპიენტი ქვეყნების დახმარებისათვის იქმნება ასევე გაეროს წევრი დონორი სახელმწიფოების ნებაყოფლობითი შემოწირულობების აკუმულაციის გზით.

ორგანიზაცია თანამშრომლობს ნაციონალურ სახელმწიფოებთან, რათა მოახერხოს მაღალპრიორიტეტული პროგრამების რეალიზაცია, მათი წინასწარი ინვესტირების გზით. გაეროს განვითარების პროგრამა ასევე, აგზავნის სახელმწიფოებში ექსპერტებსა და კონსულტანტებს, სპეციალურ დანადგარებს. ახორციელებს შეთანხმებით მომსახურებას, უნიშნავს სტიპენდიას სტუდენტებსა და მეცნიერებს მათი სტაჟირების უზრუნველყოფისათვის საზღვარგარეთ.

სხვა სახის მიზნობრივი დახმარება, რომელსაც აწარმოებს გაეროს განვითარების პროგრამა გამოიხატება იმ პროექტების იმ-

პლემეტაციაში, რომელიც ხელს უწყობს:

- სოფლის მეურნეობისა და წარმოების განვითარებას,
- კონკრეტულ სახელმწიფოებში არსებული ეკონომიკური ვითარების ანალიზს,
- სხვადასხვა სახის მეთოდურ და კვლევით სამუშაოს.

ყველაფერი ეს მიმართულია იქით, რომ განვითარდეს ამ სახელმწიფოებში არა მარტო ეკონომიკის დონე, არამედ ადმინისტრაციული და ინსტიტუციონალური ბაზა იმისათვის, რომ ქვეყანა ავიდეს ეკონომიკურად უფრო მაღალ დონეზე.

გაეროს განვითარების პროგრამა ხელმძღვანელობა ზორციელდება საერთაშორისო საბჭოს მეშვეობით, რომელსაც ეწოდება მმართველმა საბჭო. იგი შედგება 48 წევრისაგან, რომელსაც ირჩევს გაერო. კერძოდ, გაეროს ეკონომიკური და სოციალური კომისია (ეკოსოკი). გაეროს განვითარების პროგრამას ასევე ჰყავს რეზიდენტ - წარმომადგენლები თითქმის 100-ზე მეტ სახელმწიფოში, რომლებიც ღებულობენ და განკარგავენ ორგანიზაციის მიერ გასაცემ კრედიტებს. გაეროს განვითარების პროგრამის შტაბბინა ნიუ-იორკშია განთავსებული.

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია - WHO

ამ ორგანიზაციის მოვალეობაა ჯანმრთელობის გაუმჯობესება მთელს მსოფლიოში, არა მარტო ფიზიკური, არამედ გონებრივი და სოციალური განვითარების საშუალებით.

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციას უაღრესად ფართო მასშტაბისა და მრავალმხრივი პრობლემების გადაწყვეტა უხდება. აქედან გამომდინარეობს ის, რომ რეგიონალური განყოფილებები ამ ორგანიზაციისა, არის ძალიან ბევრ სახელმწიფოში. ასევე მრავალ სახელმწიფოშია განლაგებული ექსპერტთა კომიტეტები სხვადასხვა სფეროში. შტაბბინა და სამდივნო ამ ორგანიზაციისა ჟენევაშია განლაგებული. ორგანიზაციას ხელმძღვანელობს ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ასამბლეა, რომელიც შედგება სახელმწიფო წევრებისაგან და იკრიბება წელიწადში ერთხელ. აღმასრულებელი საბჭო შედგება 31 წარმომადგენლისაგან და არჩევა ასამბლეის მიერ.

ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტო

ეს ორგანიზაცია, ხელს უწყობს და კოორდინაციას უწევს გამოკვლევებს ატომური ენერგიის მშვიდობიანი გამოყენების სფეროში. ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტო მიაწოდებს ზოლზე წვერ ქვეყნებს რეკომენდაციებს ბირთვული ენერგიის კონტროლის, მისი მედიცინაში გამოყენების სხვადასხვა ასპექტების, სოფლის მეურნეობაში გამოყენების შესახებ და ა.შ.

ზემოთ აღნიშნული ორგანიზაციის პრეროგატივაში ასევე შეიქმნის საკითხები, რომლებიც დაკავშირებულია რადიოაქტიური ნარჩენების უტილიზაციასთან ასევე, როგორც მტკნარი წყლის ბირთვული ენერგიის საშუალებით მიღებასთან. შესაბამისად, საჭიროების შემთხვევაში, ეს ორგანიზაცია გამოყოფს ექსპერტებს, აწარმოებს სამეცნიერო კვლევით სამუშაოს და ასევე, დაინტერესებულ სახელმწიფოებს მიაწვდის საჭირო სასწავლო დანადგარებს.

ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის შესახებ ხელშეკრულების თანახმად, ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოს თავისი ტექნიკური ფუნქციების გარდა, აქვს კიდევ ერთი მეტად მნიშვნელოვანი ამოცანა, რაც მდომარეობს იმაში, რომ მიღწეულ იქნეს ბირთვული ენერგოსადგურების უაღრესად მაღალი უსაფრთხოების გარანტირება. ამ მიზნით ჩატარებული უნდა იქნას ღონისძიებები, რომ არ მოხდეს ბირთვული ტექნოლოგიების უკანონო გავრცელება მსოფლიოში, კერძოდ, ისეთი ტექნოლოგიებისა, რომლებიც შეიძლება გამოყენებული იქნენ თერმობირთვული იარაღის დასამზადებლად.

ორგანიზაცია ასევე პასუხისმგებელია საერთაშორისო საინფორმაციო სისტემის ფუნქციონირებაზე, რომელიც ეხება ბირთვულ ენერგიას. ის აგროვებს და ავრცელებს ინფორმაციას, რომელიც დაკავშირებულია ბირთვულ ენერგეტიკასთან.

ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოში 115 წევრი - სახელმწიფოა გაერთიანებული. მისი შტაბბინა ვენაშია. სააგენტო ისარტება ყოველწლიური კონფერენციით, სადაც წარმოდგენილი არიან წევრი სახელმწიფოები, რომლებიც კონფერენციაზე ირჩევენ მმართველ საბჭოს 34 წევრის შემადგენლობით.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია შეიქმნა 1920 წელს და მისი მიზანი იყო იმ სტანდარტების ამოღება, რომელიც ხელს შეუწყობდა ადამიანის შრომას და ადამიანის შრომისადმი პატივისცემას მთელ მსოფლიოში. კონკრეტულად, ორგანიზაცია ხელს უწყობს მუშების და დაქირავებული მუშაკების ასოციაციების თავისუფალ შექმნას. ის შეიმუშავებს კონვენციებს, აძლევს რეკომენდაციებს, ისმენს სისტემატიურად მოხსენებებს შრომის პირობების შესახებ სხვადასხვა სახელმწიფოებში. აწარმოებს შესაბამის კვლევებს და გამოითხოვს ხოლმე ყველა სახის ინფორმაციას, ზემოთ აღნიშნულ სფეროში.

ორგანიზაციის საქმიანობა წარმართება შრომის საერთაშორისო კონფერენციის მიერ, რომელიც მოიწვევება ყოველწლიურად და შედგება დელეგატებისაგან, რომლებიც წარმოადგენენ თითოეულ წევრ - სახელმწიფოს. გადაწყვეტილების მიღება ხდება ხმათა ორმესამედით. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის აღმასრულებელი ორგანოა აღმინისტრაციული საბჭო, სადაც შედის 56 წარმომადგენელი. აღმინისტრაციული საბჭო იკრიბება კვარტალში ერთხელ. ორივე ეს ორგანო პასუხისმგებელია პროგრამების განსაზღვრაზე, ორგანიზაციის კონფერენციაზე, ბიუჯეტის მომზადებაზე (ამ ორგანიზაციის) და გენერალური დირექტორის დანიშვნაზე.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია თავის მუშაობაში იყენებს აქტიური პარტნიორობის პოლიტიკას, რომლის მიზანია რესურსების დეცენტრალიზაცია, ასევე, როგორც ისეთი საქმიანობის სრულყოფა, რათა ორგანიზაციამ უფრო პოზიტიური როლი ითამაშოს საერთაშორისო თანამშრომლობაში სოციალურ და ეკონომიკურ საკითხებში.

ორგანიზაციის შტაბბინა და შრომის საერთაშორისო ბიურო განლაგებული არიან ჟენევაში. რეგიონალური წარმომადგენლობები კი ადის-საბებაში, ბანკოკში, სტამბულში და ლიმაში. ასევე, უნდა ითქვას ის, რომ ქალაქ ტურინში განთავსებულია ტექნიკური და სპეციალური განათლების საერთაშორისო ცენტრი, რომელიც ასევე, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის სტრუქტურული ქვედანაყოფია.

V. გაეროს სისტემაში არსებული სხვა საერთაშორისო - სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციები და გაეროს დაჟმარამ საერთაშორისო ორგანიზაციები

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია (1995 წლამდე გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ფასებზე) წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო ორგანიზაციას, რომელიც ახორციელებს ზედამხედველობას საერთაშორისო ვაჭრობაზე.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ძირითადი ამოცანებია:

- თავისუფალ ვაჭრობაზე ხელშეწყობა;
- ვაჭრობის შემდგომი ლიბერალიზაცია მოლაპარაკებების საფუძველზე პროტექციონიზმის შემცირების ხარჯზე;
- სავაჭრო კონფლიქტების ობიექტური დარეგულირების მეოთხედის შემუშავება.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია არ წარმოადგენს გაეროს სპეციალიზირებულ სტრუქტურას, მაგრამ აქვს თანამშრომლობის პრაქტიკა გაეროსთან, რომელიც სამართლებრივად და ფიქსირებული ორმხრივი შეთანხმებებით და მისი მუშაობა დაფუძნებულია სხვადასხვა სუბიექტებთან გაფორმებულ 28 შეთანხმებაზე, სადაც ჩამოყალიბებულია საერთაშორისო ვაჭრობისა და სავაჭრო პოლიტიკის სამართლებრივი საფუძვლები.

ზემოთ აღნიშნულ შეთანხმებათა ფუძემდებლური პრინციპებია (ჩამოყალიბებულია სავაჭრო მოლაპარაკებების ურუგვაის რაუნდის დასკვნით აქტში):

1. უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპი ანუ ნებისმიერ დისკრიმინაციის არარსებობა;
2. ვაჭრობის შემდგომი ლიბერალიზაცია;
3. კონკურენციის წახალისება;

ორგანიზაცია შეიმუშავებს საკონტრაქტო დებულებების საერთაშორისო სტანდარტებს, რომელთა ბაზაზეც სამთავრობო

სტრუქტურები ქმნიან შიდა სავაჭრო კანონმდებლობას და ასევე არეგულირებენ საგარეო ვაჭრობას. ამავე დროს, ეს ორგანიზაცია წარმოადგენს იმ პლატფორმას, რომელზედაც ხშირად ხდება-ხოლმე კოლექტიური დავების განხილვა და სახელმწიფოთა შორის ურთიერთპრეტენზიების გარჩევა.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ძირითადი ფუნქციებია:

- მრავალმხრივი და მრავალპროფილიანი შეთანხმებების შემუშავება და განხორციელება;
- შეთანხმებების წარმოება ვაჭრობის სფეროში;
- ვაჭრობის სფეროში შექმნილი დავების განხილვა;
- ზედამხედველობის განხორციელება, სხვადასხვა სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული სავაჭრო პოლიტიკისა და ყველა სხვა საერთაშორისო ინსტიტუტებთან თანამშრომლობა, რომლებიც ჩართულნი არიან მსოფლიოს ეკონომიკის პროცესში.

იმისდა მიხედვით, სახელმწიფოს მიღებული აქვს თუ არა აქვს უმაღლესი ხელშეწყობის სტატუსი, სახელმწიფოები, რომლებიც არიან მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრები, ვალდებული არიან გამოიყენონ იმ საქონლის მიმართ, რომლებიც წარმოებული არიან წევრ სახელმწიფოებში იგივე სტანდარტები, რომელსაც იყენებენ საკუთარი წარმოების საქონლის მიმართ. ზემოთ აღნიშნული დებულება მოითხოვს, რომ დამოკიდებულება იმ საქონლის მიმართ, რომელიც მოხვდა ერთი სახელმწიფოდან მეორე ქვეყანაში, იყოს ზუსტად ისეთი, როგორც ხდება ამ ქვეყნის შიგნით.

როგორც წესი, ყველანაირი კვოტები იმპორტზე და ექსპორტზე მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრი ქვეყნების მიერ უნდა იყოს გაუქმებული. თუმცა, ამავე დროს საბაჟო ტარიფები და გადასახადები შენარჩუნებულია. ასევე, გათვალისწინებულია, საბაჟო სატარიფო გადასახადების შემცირება, რომელზედაც 120 ქვეყანა წავიდა ნებაყოფლობით მოლაპარაკების შემდეგ, რომელიც დასრულდა ურუგვაის რაუნდით ჯერ კიდევ გასულ საუკუნეში.

ტარიფების შემცირება, როგორც წესი, უნდა განხორციელდეს 5 წლის განმავლობაში და მისი ოდენობა უნდა შეადგენდეს მთლიანობაში 40%-ს.

თითოეული ტარიფი მცირდება საშუალოდ 6,3%-დან 3,8%-მდე. მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრებმა ასევე აიღეს თავზე მთელი რიგი ვალდებულებები, რომლებიც გამოძინარეობენ ნაციონალური ნორმატიული აქტებიდან, რომლებიც არეგულირებენ ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროს. ეს ვალდებულებები, ასევე, როგორც ტარიფები, შეტანილ უნდა იყვნენ და არიან კიდევ ნაციონალურ დოკუმენტებში.

ამის გარდა, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია ავითარებს და განმარტავს ყველა იმ ნორმატიულ აქტს, რომელიც მანამდე იყო მიღებული საგარეო ვაჭრობის სფეროში. ის არეგულირებს ისეთ სფეროს, როგორიც არის ცრუ კონკურენტუნარიანობის მიღწევა. ცრუ კონკურენტუნარიანობის მიღწევა როგორც წესი, სადემპინგო საქონლის ბაზარზე გამოტანის გზით ხდება და ეს იკრძალება მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წესდების თანახმად.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის უმაღლესი ორგანო არის მინისტრთა კონფერენცია, რომელიც ორ წელიწადში ერთჯერ მოიწვევა. ყოველდღიური საქმიანობა ხორციელდება მუშა ორგანოების საშუალებით, რომელთა შორის მთავარი არის საყოველთაო საბჭო, რომელიც ფუნქციონირებს, როგორც საარბიტრაჟო კომიტეტი და როგორც კომიტეტი, რომელიც მეთვალყურეობას უწევს სავაჭრო კანონმდებლობას.

საყოველთაო საბჭო უფლებამოსილებას ანიჭებს 3 სხვა ორგანოს, რომლებიც ასევე მნიშვნელოვან ფუნქციებს ასრულებს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ფარგლებში. ესენია:

1. საქონლით ვაჭრობის საბჭო;
2. მომსახურებით ვაჭრობის საბჭო;
3. საავტორო უფლებების დაცვის საბჭო;

საყოველთაო საბჭოს ასევე ემორჩილება 4 სხვა ორგანო, რომელიც მინისტრთა კონფერენციის მიერ მოიწვევა, ესენია:

- ვაჭრობისა და განვითარების კომიტეტი;
- გადახდების კომიტეტი;
- ვაჭრობისა და ეკოლოგიის კომიტეტი;
- ბიუჯეტის და ბიუჯეტის ფინანსებისა და ადმინისტრაციის კომიტეტი.

მსოფლიო საგაჭრო ორგანიზაციას ხელმძღვანელობს გენერალური დირექტორი, რომელსაც ჰყავს 4 მოადგილე. სამდივნოს ევალუატიონი მსოფლიო საგაჭრო ორგანიზაციის ყველა ორგანოსათვის ტექნიკური და სხვა სახის დახმარების გაწევა. მისი ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქცია არის საექსპერტო დახმარების გაწევა განვითარებადი სახელმწიფოებისთვის, განსაკუთრებით კი, განვითარების ძალიან დაბალ დონეზე მდგომი სახელმწიფოებისათვის. მსოფლიო საგაჭრო ორგანიზაციის ეკონომისტები და სტატისტიკოსები, ამზადებენ ანალიტიკურ მასალებს საგაჭრო ურთიერთობებსა და საგაჭრო პოლიტიკის თაობაზე. ამ ორგანიზაციის ოურისტებს კი ევალებათ შესაბამისი ნორმატიული აქტებისა და საგაჭრო დავების გადაწყვეტასთან დაკავშირებული საკითხების განხილვა და განმარტება. ამის გარდა, სამდივნო კიდევ განაგებს ორგანიზაციის ახალი წევრების მიღებას და ასევე, იგი უზრუნველყოფს საექსპერტო დახმარებით იმ სახელმწიფოებს, რომლებსაც აქვთ სურვილი შევიდნენ მსოფლიო საგაჭრო ორგანიზაციის შემადგენლობაში.

მსოფლიო საგაჭრო ორგანიზაციის ბიუჯეტი, დაახლოებით 83 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს და ინდივიდუალური შენატანები განისაზღვრება თითოეული ქვეყნის წილობრივი მონაწილეობის მიხედვით საგაჭრო გარიგებებში, რომელსაც ის აწარმოებს ყველა პარტნიორთან. ბიუჯეტის ნაწილი გადაირიცხება საერთაშორისო საგაჭრო ცენტრში. ორგანიზაციის სამდივნო განლაგებულია ქ. ჟენევაში.

კვების და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია

კვების და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია მოიცავს საკვები პროდუქტების წარმოების ყველა სფეროს. ის აწარმოებს ყოველმხრივ სტატისტიკას, ხელს უწყობს მსოფლიოში სოფლის მეურნეობის განვითარებას.

კვების და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის ძირითადი მიზანია კაცობრიობის ახლანდელი და მომავალი თაობების საკვებით უზრუნველყოფა ეკოლოგიურად უსაფრთხო მეთოდებით. ორგანიზაციის შტაბ - ბინა, სამდივნო და გენერალური მდივანი - რომშია, წარმომადგენლობები, აკრაში, ბანგკოკში, სანტიაგოში, და კაიროში.

სამოქალაქო ავიაციის ორგანიზაცია

სამოქალაქო ავიაციის ორგანიზაცია შეიქმნა 1944 წ. ჩიკაგოში და შეიმუშავებს საჰაერო ფრენის საერთაშორისო სტანდარტებისა და წესების სისტემას.

სამოქალაქო ავიაციის ორგანიზაცია თანამშრომლობს 180-ზე მეტ სახელმწიფოსთან. ჰყავს, პრეზიდენტი, გენერალური მდივანი, საბჭო და სპეციალური კომისიები. შტაბ-ბინა მონრეალშია, რეგიონული ოფისები: ბანგკოკში, კაიროში, ლაჰარში, ლიმაში, მეხიკოში, საირობიში და პარიზში.

მსოფლიო საფოსტო კავშირი

მსოფლიო საფოსტო კავშირის მიზანია საფოსტო მომსახურების ხელშეწყობა და განვითარება მსოფლიოში. ორგანიზაციას ხელმძღვანელობს მსოფლიო საფოსტო კონგრესი და აღმასრულებელი საბჭო. შტაბ-ბინა განთავსებულია ბერნში.

ელექტროკავშირის საერთაშორისო კავშირი

ელექტროკავშირის საერთაშორისო კავშირი ხელს უწყობს და აწვითარებს საერთაშორისო თანამშრომლობასა და კვლევებს ელექტროკავშირის სფეროში. ჰყავს ადმინისტრაციული საბჭო, რომელიც ატარებს ყოველწლიურ შეხვედრებს და ირჩევს სამ მუდმივმოქმედი ორგანოს - სიხშირეთა საერთაშორისო, რადიოს საერთაშორისო კონსულტატიური კომიტეტებს და ტელეგრაფისა და ტელეფონის საერთაშორისო კონსულტატიურ კომიტეტს. გენერალური სამდივნო - ჟენევაშია.

მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაცია

მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაციის - მიზანია მსოფლიოს მასშტაბით მეტეოროლოგიური მონაცემების გაცემა და სტანდარტიზაცია, მეტეოროლოგიური სადგურების ქსელის შექმნა. შტაბ-ბინა და სამდივნო ჟენევაში.

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია შეიქმნა 1974 წ. მიზანი ინტელექტუალური საკუთრების (გამოგონებანი, საავტორო ნიშნები, პროექტები და საავტორო უფლებები) დაცვა საერთაშორისო თანამშრომლობაზე დაყრდნობით. მაგ. ბერნის კონვენცია საავტორო უფლებების დაცვის შესახებ. შტაბ-ბინა ჟენევაშია, ატარებს ყოველწლიურ კონფერენციებს.

გაეროს სამრეწველო განვითარების ორგანიზაცია

გაეროს სამრეწველო განვითარების ორგანიზაცია შეიქმნა 1966 წ. განვითარებად ქვეყნებში მრეწველობის განვითარებისათვის ხელშეწყობისა და გაეროს ძალისხმევით კოორდინაციის მიზნით. მას ხელმძღვანელობს სამრეწველო განვითარების საბჭო. სამდივნო ჟენევაშია.

სასოფლო-სამეურნეო განვითარების ფონდი

შეთანხმებას სასოფლო-სამეურნეო განვითარების ფონდის შექმნის შესახებ ხელი მოეწერა 1976 წ. ძირითადი მიზანია მსოფლიოში შიმშილის თავიდან აცილება და დამატებითი რესურსების მოძიება განვითარებადი ქვეყნებისათვის საკვები პროდუქტების წარმოების გაზრდაში ხელშეწყობის მიზნით. ეს ორგანიზაცია აწარმოებს მიზნობრივი სასოფლო-სამეურნეო პროექტების დაკრედიტებას. მცირე და საშუალო ფერმერებზე დახმარების საშუალებით, ფონდი სოციალურ დახმარებასაც ახორციელებს. უმაღლესი ორგანოა მმართველთა საბჭო, ყველა წევრო-სახელმწიფოს წარმომადგენლის მონაწილეობით. წევრი ქვეყნები იყოფა 3 კატეგორიად: განვითარებული ქვეყნები, განვითარებადი-ნავთობის ექსპორტიორები და დანარჩენი განვითარებადი სახელმწიფოები. დონორ-სახელმწიფოებს ხმების 2/3 აქვთ. აღმასრულებელი ორგანოა აღმასრულებელი კომიტეტი პრეზიდენტის ხელმძღვანელობით. შტაბ-ბინა რომშია.

მსოფლიო სასურსათო პროგრამა

მსოფლიო სასურსათო პროგრამა (მსპ) შეიქმნა 1963 წ. და წარმოადგენს გაეროს სპეციალიზირებულ ქვედანაწილს, რომელიც პასუხისმგებელია 50 მილიონ ადამიანზე მსოფლიო მასშტაბით 3 მილიონი ტონის სასურსათო დახმარებაზე წელიწადში. მსპ იმართება 42 წევრიანი პოლიტიკის და სასურსათო დახმარების პროგრამის კომიტეტის მიერ, რომლის ნახევარი ინიშნება გაეროს ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტის, ხოლო მეორე ნახევარი გაეროს სასურსათო და სასოფლო სამეურნეო ორგანიზაციის მიერ. შტაბ-ბინა რომშია.

გაეროს ფონდი მოსახლეობის განსახლების სფეროში

გაეროს ფონდი მოსახლეობის განსახლების სფეროში შეიქმნა 1967 წ. და ემორჩილება გაეროს განვითარების პროგრამის განმკარგულებელს. მიზანი განსახლების ტენდენციების შესწავლა, ნაციონალურ მთავრობათა მიერ ამ სფეროში გატარებული პოლიტიკის შეფასება და ქალთა უფლებების დაცვა. 19750-1985 წწ. ფონდმა ჩაატარა ორგანიზაციის წევრ-სახელმწიფოთა აღწერა.

გაეროს დამხმარე ორგანიზაციები

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საქმიანობის გაძლიერების კვალობაზე, გენერალური ასამბლეა ქმნიდა ახალ სტრუქტურებს, რათა მათ შეესრულებინათ დამატებითი ფუნქციები. ეს ორგანიზაციები ფუნქციონალურად და სტრუქტურულად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. მაგრამ, ისინი ყველანი ემორჩილებიან გაეროს გენერალურ ასამბლეას.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ისეთი ორგანიზაცია, როგორიც არის ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, რომელიც შეიქმნა 1977 წელს საერთაშორისო ხელშეკრულების თანახმად სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებებთან მიმართებაში, რომლის მიზანი იყო დაკვირვება გაეროს სხვადასხვა წევრ სახელმწიფოზე, იმის მიხედვით,

თუ რა პროგრესს ან პირიქით, რეგრესს აქვს ადგილი ამ სახელმწიფოში ადამიანის უფლებების სფეროში. კომიტეტი შედგება 18 უადრესად კომპეტენტური და ავტორიტეტული სპეციალისტისაგან ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში და მათი არჩევა ხდება იმ სახელმწიფოების მიერ, რომელთაც ხელი მოაწერეს კონვენციას ადამიანის უფლებების დაცვის შესახებ. მათი არჩევა ხდება 4 წლის ვადით. კომიტეტს შეუძლია მიიღოს საჩივარი სახელმწიფო წევრისაგან და ასევე შეუძლია პრეტენზია წამოაყენოს წევრის მიმართ, რომელმაც ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა დეკლარაციას და ასევე დამატებით პროტოკოლს. ადამიანის უფლებათა კომიტეტი ყოველწლიურად ატარებს სესიებს და ასევე წარუდგენს გენერალურ ასამბლეას სპეციალურ მოხსენებას.

გაერო ყოველთვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს ადამიანის უფლებათა დაცვას და ყველაფერ ამას ხელმძღვანელობს გაეროს უმაღლესი კომისარი ადამიანის უფლებათა დაცვაში. ამის გარდა, გენერალური ასამბლეა, დამხმარე ორგანიზაციების მეშვეობით, დროდადრო ღებულობს დეკლარაციებსა და რეზოლუციებს ისეთ გადაუდებელ საკითხებზე, როგორიცაა მაგალითად, რასობრივი დისკრიმინაცია, წამების აღმოფხვრა მსოფლიოში, სამუშაო ძალის უკანონო მიგრაცია და აგრეთვე სიტუაციები, რომელიც კონკრეტულად რომელიმე სახელმწიფოში იქმნება.

მნიშვნელოვან სტრუქტურას, გაეროს დამხმარე სტრუქტურების შემადგენლობაში, წარმოადგენს გაეროს უმაღლესი კომისარის სამმართველო ლტოლვილთა საქმეში. ზემოთ აღნიშნული სამმართველოს შეიქმნა დაკავშირებულია პირველი მსოფლიო ომის შედეგებთან და ერთა ლიგის მიერ დაწესებულ პრინციპზე, იმასთან დაკავშირებით, რომ საერთაშორისო თანამეგობრობა ვალდებულია დაეხმაროს ლტოლვილებს და გადაადგილებულ პირებს და გადაწყვიტოს მათი პრობლემები.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, ამ სფეროში მუშაობის გაგრძელების მიზნით, გაერომ შექმნა ლტოლვილთა საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც 1951 წელს შეიქმნა გაეროს ლტოლვილთა და გადაადგილებულ პირთა უმაღლესი კომისარის სამმართველოთი. ამ სამმართველოს ძირითადი ამოცანა და მიზანი არის

ლტოლვილთა და გადაადგილებულ პირთათვის დახმარების მიცემის მიზნით, კონკრეტული გადაწყვეტილებების შემუშავება და განხორციელება.

ზემოთ აღნიშნული სამმართველოს საქმიანობა ხორციელდება იმ კონვენციის მიხედვით, რომელიც ასევე არეგულირებს ლტოლვილთა სტატუსს, რომელსაც ხელი მოეწერა 1951 წელს და დამატებით პროტოკოლს ხელი მოეწერა 1967 წელს. პირველი დოკუმენტი მიღებული იქნა 126 სახელმწიფოს მიერ. მეორე დოკუმენტი კი 118 სახელმწიფოს მიერ. ზემოთ აღნიშნული დოკუმენტები განსაზღვრავენ ტერმინ „ლტოლვილის“ მნიშვნელობას და ისინი ასევე არეგულირებენ და განმარტავენ ლტოლვილთა სოცალურ და სამართლებრივ სტატუსს.

სხვადასხვა რეგიონებში ხდება სხვადასხვა პრინციპების მიღება და შემუშავება იმისდა მიხედვით თუ რა სპეციფიკური პირობები კონკრეტული პრობლემები არსებობს ამა თუ იმ სახელმწიფოში. მაგალითად, აფრიკაში არსებული პრობლემების დარეგულირება აწარმოებს აფრიკის ერთიანობის ორგანიზაციის შესაბამისი კონვენციით, რომელსაც 1969 წელს მოეწერა ხელი და ასევე კარტაჰენას დეკლარაციით ლტოლვილების შესახებ, რომელსაც ხელი მოეწერა 1984 წელს.

გაეროს უმაღლეს კომისარს ლტოლვილთა დარგში ირჩევს გაეროს გენერალური ასამბლეა გენერალური მდივნის რეკომენდაციით. გენერალური ასამბლეა და ეკოსოცი შეიმუშავებს სტარატეგიას ამ სტრუქტურის მუშაობისათვის. ასევე, ირჩევა აღმასრულებელი კომიტეტი, რომელიც შედგება გაეროს წევრი 48 სახელმწიფოსაგან და მას გააჩნია 2 ქვეკომიტეტი, რომელიც უშუალოდ ახორციელებს მმართველობის ფუნქციებს.

გაეროს საერთაშორისო სამართლებრივი კომისია დამტკიცდა 1947 წ. გაეროს გენ.ასამბლეის რეზოლუციით. შედგება 34 გამოჩენილი საერთაშორისო იურისტ-ექსპერტებისაგან, რომლებიც აირჩევიან გენერალური ასამბლეის მიერ 5 წლით. კომისიის წევრები არ წარმოადგენენ ნაციონალურ მთავრობებს. კომისიის მიზანია საერთაშორისო სამართლის განვითარება და მისი კოდიფიკაცია.

გაეროს დამხმარე ორგანიზაციებში ასევე შედის გაეროს გა-

ნაირადების კონფერენცია და კომისია განიარაღების შესახებ. განიარაღების კონფერენციამ თავისი არსებობა დაიწყო 1959 წელს და მას საფუძვლად დაედო შეთანხმება აშშ-ს, საბჭოთა კავშირს, საფრანგეთსა და დიდ ბრიტანეთს შორის, რომლის დროსაც დაარსეს 10 ნაციის კომიტეტი განიარაღების სფეროში. მასში ასევე გაწევრიანებული იყო: ბულგარეთი, კანადა, ჩეხოსლოვაკია, პოლონეთი და რუმინეთი.

1961 წელს ამ ორგანიზაციამ მიიღო დასახელება 18 ნაციის კომიტეტის სახით განიარაღების თაობაზე, ხოლო 1969 წელს, როდესაც მისი წევრი სახელმწიფოების რაოდენობა 26-მდე ავიდა მას დაერქვა განიარაღების კონფერენცია.

განიარაღების კონფერენციის პირველ სპეციალურ სესიაზე გაეროში, რომელიც მიეძღვნა განიარაღებას 1969 წელს, ამ კომიტეტის წევრთა რაოდენობა 40-მდე გაიზარდა და მას დაუბრუნდა სახელწოდება განიარაღების კომიტეტი. 1982 წელს ისევ შეიცვალა ამ ორგანიზაციის სახელწოდება და მას ეწოდა განიარაღების კონფერენცია. კონფერენცია ტარდება ჟენევაში, წელიწადში ორჯერ, თებერვალსა და აპრილში და ივნისსა და აგვისტოში. ეს ერთადერთი საერთაშორისო ორგანიზაციაა, რომელიც აწარმოებს მრავალმხრივ მოლაპარაკებებს განიარაღების სფეროში. გაეროს განიარაღების კომისია კი, განსხვავებით კონფერენციისაგან, წარმოადგენს სათათბირო ორგანოს. პირველად, ის შეკრებილი იქნა 1952 წელს გაეროს უშიშროების საბჭოს მიერ და მასში შევიდა 11 სახელმწიფო. შემდგომ, 1957 წელს მათი რაოდენობა გაიზარდა 25-მდე, 1 წლის შემდეგ კი, მასში შევიდა გაეროს წევრი ყველა სახელმწიფო. განიარაღების კომისია არ მოწვეულა 1965-დან 1973 წლამდე, მაგრამ, როდესაც მისი მუშაობა განაზღვრა, განიარაღების კომისიის სხდომა დამოუკიდებელი სესიის სახით, ყოველწლიურად ტარდება ნიუ-იორკში.

გაეროს ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენცია პირველად ჩატარდა 1964 წ. მისი ამოცანაა რეალური და სტაბილური ფასების დამყარება ძირითად ნედლეულზე ვაჭრობისა და განვითარების მისაღწევად, განვითარებადი ქვეყნებში წარმოებული საქონლისათვის განვითარებული სახელმწიფოების ბაზარზე შეღწევისათ-

ვის ხელშეწყობა. კონფერენციის შტაბ-ბინა და სამდივნო ჟენევაშია. საბჭო აერთიანებს 121 წარმომადგენელს. კონფერენციასთან არსებობს 7 კომიტეტი (სანაოსნო, საწარმოო, საფინანსო, ეკონომიკური თანამშრომლობის, ტექნოლოგიების და პრეფერენციების). კონფერენცია ტარდება 4 წელიწადში ერთხელ, მმართველი ორგანოა ასევე ვაჭრობისა და განვითარების საბჭო შვიდი დარგობრივი კომიტეტის შემადგენლობით.

გაეროს გარემოს დაცვის პროგრამა დაარსდა 1973 წ. სტოკ-ჰოლმში გარემოს დაცვის საკითხებზე საერთაშორისო კონფერენციის ჩატარების შემდეგ. ძირითადი ამოცანებია: ამ სფეროში შესაბამისი პოლიტიკის გატარება და კოორდინაცია, კვლევების ჩატარება. შტაბ-ბინა ნაირობიშია.

გაეროს კვლევისა და სწავლების ინსტიტუტის საქმიანობა მიმართულია განვითარებისა და მოდერნიზაციის პროცესის ხელშეწყობისაკენ, შრომითი რესურსების კვალიფიკაციის ამაღლების გზით. ის ახორციელებს სწავლებას დიპლომატიის, საერთაშორისო ორგანიზაციების, ეკონომიკის სფეროებში. ამზადებს უმაღლესი რანგის სპეციალისტებს გაეროში სამუშაოდ. ინსტიტუტის პოლიტიკას განსაზღვრავს სამეურვეო საბჭო. შტაბ-ბინა ნიუ იორკშია.

VI. პრეზიდენტი მერაბი ილია და პანევროპიზმი,
მეროპავშირის დაარსების ისტორია და
მისი მემკვიდრეობა. მეროპავშირის სტრუქტურა,
მიზნები და ამოცანები

ევროკავშირის შექმნის ისტორიული წინამძღვრები:

ერთიანი ევროპის იდეა და პანევროპიზმი

ევროკავშირის (ეკ-ის) ისტორიული წინამძღვრების განხილვისას ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ ევროკავშირის შექმნა პანევროპიზმის იდეასთან არის დაკავშირებული. პანევროპიზმი ევროპულ ქვეყნებში გავრცელებული იდეოლოგიაა, რომლის საფუძველშიც დევს ევროპული ქვეყნების საერთო-ევროპულ ფასეულობათა საფუძველზე პოლიტიკური გაერთიანების აუცილებლობა.

პანევროპიზმის საფუძვლები ანტიკურ ხანაში უნდა ვეძებოთ და მისი ყველაზე მკაფიო გამოხატულება ელინისტური კულტურა და ელინიზმი იყო. ათენური დემოკრატიის ზეობა, მოგვიანებით კი ალექსანდრე მაკედონელის ევრაზიული იმპერია ზემოაღნიშნული იდეის განხორციელების პირველ მცდელობად შეიძლება მივიჩნიოთ.

პანევროპიზმი ასევე არის მჭიდროდ დაკავშირებული საერთო-ევროპული, უნივერსალური სახელმწიფოს იდეასთან, რომლის სიმბოლო რომის იმპერია იყო. თავის ნაშრომში „ისტორიის შეცნობა“ ა.ჯ. ტოინბი დეტალურად განმარტავს უნივერსალური სახელმწიფოს ცნებას და აღნიშნავს, რომ: „უნივერსალური სახელმწიფოები... კაცობრიობის ისტორიის სრულიად სხვადასხვა პერიოდებში გვხვდებიან. ისინი თავაზობენ ცივილიზაციებს უფრო მჭიდროდ, უფრო ინდივიდუალიზირებულ ურთიერთობებს... უნივერსალური სახელმწიფოები, როგორც წესი, წარმოიქმნებიან ამა თუ იმ ცივილიზაციის რღვევის პროცესის დაწყების პერიოდში... მაგრამ ამავე დროს ეს ფენომენი არის მცდელობაც მოვლენების კონტროლისა, უფსკრულში გადაჩეხვის თავიდან აცილებისა. უნივერსალური სახელმწიფოს აღსასრულის ფორმათა მრავალსახეობა კი მიუთითებს მის შეუპოვარ სურვილზე შეინარჩუნოს თავისი ინსტიტუტების სიცოცხლისუნარიანობა, რათა გამოიყურებოდეს ისე, თითქმის მხოლოდ ასეთი ტიპის სახელმწიფო არის საბოლოო მიზანი არსებობისა, როცა სინამდვილეში ნებისმიერი სახელმწიფო, მათ შორის უნივერსალურიც, საზოგადოების სოციალური რღვევის ერთ ფაზას წარმოადგენს მხოლოდ“.

უნივერსალური სახელმწიფო ანუ „იმპერიის“ პრინციპული სხვაობა ნაციონალური სახელმწიფოსაგან მდგომარეობს არა მის მრავალეროვნულობაში (ვინაიდან ნაციონალურ სახელმწიფოშიც არიან ეროვნული უმცირესობები), არამედ განსხვავებულ წარმოდგენათა სისტემის არსებობაში ანუ იდეოლოგიაში, რომელიც გამომდინარეობს ამ სახელმწიფოს ზენაციონალური, უნივერსალური ბუნებიდან.

განსაკუთრებით საინტერესოა უნივერსალური სახელმწიფოს ფენომენის განხილვა ბერძნულ-რომაული ცივილიზაციის კონტექსტში. თანამედროვე ევროპა ზომ ბერძნულ-რომაული ცივილიზაციის მემკვიდრეა.

ცივილიზაციები იბადებიან და ვითარდებიან სერიოზულ და თანმიმდევრულ გამოწვევებზე წარმატებული გამკლავების შემთხვევაში. მათი რღვევა კი იწყება მაშინ, როდესაც ისინი აწყდებიან ისეთ გამოწვევებს, რომელთა გამკლავების საშუალება მათ აღარ გააჩნიათ. რომის იმპერიის პერიოდში როგორც იქნა მოხერხდა შედარებით ხანგრძლივი დროით ევროპის კონტინენტსა და მის ფარგლებს გარეთაც საკმაოდ სტაბილური პოლიტიკური წესრიგის დამყარება. გერმანელი ისტორიკოსი ოსკარ ეგერი, თავის ცნობილ ნაშრომში „ძველი სამყარო“, სამართლიანად აღნიშნავს, რომ: „რომის იმპერიის სიდიადე მნიშვნელოვანწილად იყო განპირობებული მისი მაცხოვრებლებისათვის უზარმაზარი სახელმწიფოს ერთი ბოლოდან მეორეში ურთიერთობათა წარმოების სრული უსაფრთხოებით, სავაჭრო, სულიერი და ინტელექტუალური კავშირების ინტენსივობით, საზღვაო კომუნიკაციების განვითარების მაღალი დონით“.

აღბათ ზემოაღნიშნულითაც არის განპირობებული ის ფაქტი, რომ: უნივერსალური სახელმწიფოს მისი მაცხოვრებლები ყოველთვის აღიქმებენ როგორც აღთქმულ ქვეყანას, როგორც ისტორიული პროგრესის სრულყოფილ ქმნილებას. ნამდვილად არ არის შემთხვევა, რათა გამოიყურებოდეს ისე, თითქმის მხოლოდ ასეთი ტიპის სახელმწიფო არის საბოლოო მიზანი არსებობისა, როცა სინამდვილეში ნებისმიერი სახელმწიფო, მათ შორის უნივერსალურიც, საზოგადოების სოციალური რღვევის ერთ ფაზას წარმოადგენს მხოლოდ“.

უნივერსალური სახელმწიფოს მისი მაცხოვრებლები ყოველთვის აღიქმებენ როგორც აღთქმულ ქვეყანას, როგორც ისტორიული პროგრესის სრულყოფილ ქმნილებას. ნამდვილად არ არის შემთხვევა, რათა გამოიყურებოდეს ისე, თითქმის მხოლოდ ასეთი ტიპის სახელმწიფო არის საბოლოო მიზანი არსებობისა, როცა სინამდვილეში ნებისმიერი სახელმწიფო, მათ შორის უნივერსალურიც, საზოგადოების სოციალური რღვევის ერთ ფაზას წარმოადგენს მხოლოდ“.

ვევითი ზემოაღნიშნულ კონტექსტში რომის იმპერიის მარადიულობის ცნების დამკვიდრებაც ევროპელთა ცნობიერებაში, რომელიც რომის „მარადიულ ქალაქად“ გამოცხადებაში აისახა. თუმცა, არსებობს მოსაზრებაც, რომ რომის იმპერიის ეპიტაფიას უნდა წარმოადგენდეს ფრაზა: „უკვე დაგვიანებულია“, ვინაიდან რომის უნივერსალურმა ევროპულმა სახელმწიფომ კი უზრუნველყო ოთხასი წლით ევროპის აყვავება, მაგრამ იმავდროულად ეს მშვიდობა და წესრიგი, ა.ჯ. ტოინბის აზრით, მაინც ოთხასი წლის დაგვიანებით დამყარდა.

აქედან გამომდინარე, ბერძნულ-რომაული ცივილიზაციის რღვევა დაკავშირებული იყო უმთავრესი გამოწვევის დაძლევის შეუძლებლობასთან. ეს გამოწვევა ანტიკური სამყაროს უუნარობა იყო ჩაენაცვლებინა ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელი საერთაშორისო ანარქია საერთაშორისო წესრიგის გარკვეული ფორმით.

უნივერსალური სახელმწიფოების უკვდავობის რწმენის კიდევ ერთი გამოხატულებაა მემკვიდრეების მიერ რომის იმპერიის ევოკაციის (Evokatio – გამოწვევა ანუ გატაცება) პრაქტიკა, რომლის მკაფიო მაგალითიცაა საღვთო რომის იმპერია. ამ სახელმწიფოს ჩვენი წელთაღრიცხვის 800 წელს ჩაყვარა საფუძველი რომის პაპის ლეე მესამისა და კარლოს დიდის ძალისხმევით ფრანკთა იმპერიის შექმნით.

ოტონ პირველმა კი 962 წელს, ოფიციალურად მიიღო უკვე საღვთო რომის იმპერატორის ტიტული. ნიშანდობლივია ისიც, რომ საღვთო რომის იმპერიის დაარსება დასავლური სამყაროს ინტელექტუალური ენერგიის პირველ გამოვლინებად მოიაზრება, რის შედეგადაც დასრულდა დასავლეთ რომის იმპერიის დაცემიდან დაწყებული ქალისის, ანარქიისა და „ბნელი შუა საუკუნეების“ სახელით ცნობილი უსახური პერიოდი.

კარლოს დიდის მთავარ სამხედრო მიღწევად ბარბაროს საქსონიელების დასავლეთევროპული ქრისტიანობის ევადის ქვეშ გაერთიანება უნდა ჩაითვალოს, რომლის პირდაპირი შედეგიცაა დასავლეთევროპული ქრისტიანობის აღმოსავლეთის საზღვრების გაფართოება.

მოგვიანებით პანზის ქალაქებმა და ტექტონური ორდენის რაინდებმა კიდევ უფრო გააფართოვეს დასავლეთევროპული ქრის-

ტიანული სამყაროს საზღვრები ჩრდილოაღმოსავლეთისაკენ. 1400 წლისათვის კი მრავალი საუკუნის განმავლობაში ერთმანეთისაგან იზოლირებული დასავლეთისა და მართმადიდებლური ქრისტიანობა, უშუალოდ დაუკავშირდა ერთმანეთს მთელ კონტინენტურ ხაზზე ადრიატიკის ზღვიდან ჩრდილოეთის ყინულოვან ოკეანემდე. თუმცა, რომის პაპის ძალაუფლების გაძლიერებამ, იტალიის მფლობელობისათვის წარმოებულმა ომებმა, გერმანელი დიდგვაროვნების მომხმარებამ და ყველაზე უფრო კი რეფორმაციამ დააქინეს საღვთო რომის იმპერიის ძლიერება. მართალია მე 15-16 საუკუნის „იმპერიულმა რეფორმამ“ და პაპსურვითა ავსტრიული დინასტიის ჰაბსბურგების წარმოებულმა ომებმა ევროპაში ოსმანთა ექსპანსიის შესაჩერებლად, ცოტათი მოამძლავრა საღვთო რომის იმპერია, მაგრამ ოცდაათწლიანი ომის უმწვავესი კრიზისის გადალახვა მხოლოდ იმპერატორის ზელისუფლების შემდგომი დასუსტების ხარჯზე მოხერხდა, რისი ლოგიკური შედეგიც ნაპოლეონის ომების შედეგად საღვთო რომის იმპერიის ათასწლოვანი არსებობის დასრულება გახდა. უნდა აღინიშნოს, ისიც რომ იმპერიის მზარდ დასუსტებაში ზემოაღნიშნულ მოვლენებზე არანაკლები როლი ითამაშეს ევროპაში საცია-სახელმწიფოების შექმნისა და შემდგომი მომძლავრების პროცესმა.

როგორც ვხედავთ, ამ უნივერსალურმა საერთო-ევროპულმა სახელმწიფომ ძლიერი სამხედრო-პოლიტიკური ინსტიტუტის სახით ერთობ მცირე ხნის განმავლობაში მოახერხა ეფექტური ფუნქციონირება, მაგრამ დასუსტებულმა მაინც იარსება ათასი წელი და დაღმავლობის პერიოდშიაც შეინარჩუნა დიდი მიმზიდველობა. ამიტომ სრულიად სამართლიანია ის აზრი, რომ საღვთო რომის იმპერიის სახით: „ძველი რომის იმპერიამ თავისი დიდებული აჩრდილი მოფინა დასავლეთის მთელ ისტორიას“.

უნდა აღინიშნოს, ისიც რომ საღვთო რომის იმპერია სტრუქტურული ამორფულობისა და სახელმწიფოებრივი სისუსტის მიუხედავად ყოველთვის რჩებოდა ტიპიურ უნივერსალურ სახელმწიფოდ, რომელიც შეიძლება არც წარმოადგენდა სერიოზულ სამხედრო ძალას, მაგრამ თავისი უნივერსალურობიდან გამომდინარე ყოველთვის იყო უადრესად სერიოზული და ანგარიშგასაწევი პოლიტიკური

ფაქტორი. ის წარმოადგენდა ერთიანი ევროპის სიმბოლოს, უნივერსალური - საერთოევროპული ფასეულობების მატარებელ სუფიერ სუბსტანციას და სწორედ ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე ახერხებდა ესოდენ ზანგრძლივი დროის განმავლობაში ევროპაში არსებული პოლიტიკური წესრიგისა და მყიფე სამხედრო-პოლიტიკური წონასწორობის შენარჩუნებას.

დასრულდა ნაპოლეონის ომები. ევროპა უნივერსალური სახელმწიფოს გარეშე დარჩა. შესაბამისად უკვე აღარ არსებობდა არანაირი საერთოევროპული, თუნდაც სიმბოლური მასტაბილიზირებელი ფაქტორი კონტინენტზე. ვენის კონგრესმა და „ნაციათა ევროპული კონცერტის“ შექმნამ მხოლოდ მცირეოდენი ამოსუნთქვის საშუალება მისცა ევროპულ სახელმწიფოებს. სწორედ ამიტომაც დაანგრია ასე ადვილად ვენის კონგრესის მიერ შექმნილი ევროპული წონასწორობის სისტემა ბისმარკის „Realpolitik“-მა, რის შედეგადაც ნაციონალურ სახელმწიფოთაგან შემდგარი სამხედრო-პოლიტიკური ბლოკების ფატალური ურთიერთდაპირისპირება გარდაუვალი გახდა.

ზემოაღნიშნული პერიოდიდან იღებს სათავეს იდენტურობის ტრადიციულ ფორმათა კრიზისის გაღრმავების ტენდენციაც ევროპაში, რაც არ შეიძლება არ ასახულიყო ევროპულ წარმოდგენებზე ნაციონალურ და ცივილიზაციურ იდენტობებზე. სამეცნიერო ლიტერატურაში ჩამოყალიბებულია აზრი ნაციისა და ნაციონალიზმის ორი პრინციპულად განსხვავებული ტიპის არსებობის შესახებ. ორივე ევროპული კულტურის წიაღში იშვა.

ნაციონალური იდენტურობის პირველი - პოლიტიკური მოდელი დასავლეთევროპულ ფასეულობებს ეფუძნება და გულისხმობს ისეთი კომპონენტების არსებობას როგორებიცაა: ისტორიული ტერიტორია, პოლიტიკურ-იურიდიული ერთობა, ერთობლივი სამოქალაქო კულტურა და იდეოლოგია. სწორედ ნაციონალური იდენტურობის პოლიტიკური მოდელი ეხმარება ყველაზე ორგანულად უნივერსალური ევროპული სახელმწიფოს იდეას.

ნაციონალური იდენტურობის მეორე ანუ ეთნიკური მოდელი გულისხმობს ბუნებრივ-კულტურულ ფაქტორებზე აქცენტირებას, რაც „სისხლისა და ნადაგის“ კონცეფციის სახელით არის ცნობილი. ეს მოდელი კონცენტრირებულია ნაციონალური ზასაითის

ფენომენზე, როდესაც ნაციონალური ლეგენდა განიხილება როგორც იდენტურობის ძირითადი დისკურსი, ხოლო ენა, როგორც მისი მიღწევის ძირითადი ინსტრუმენტი. ნაციონალური იდენტურობის მეორე მოდელი ნაკლებად თავისებურადია უნივერსალურ სახელმწიფოსთან, მაგრამ იდეალურად შეესაბამება ნაცია-სახელმწიფოს იდეას.

მე 20-ე საუკუნის პირველი ნახევარი ევროპაში ნაციონალიზმის ტრადიციული ადინიშნა. გამოიკვეთა ნაციონალური იდენტურობის ეთნიკური მოდელის იდეის უპირატესობა პოლიტიკური მოდელის იდეაზე, ნაცია-სახელმწიფოს იდეის პრიმატი უნივერსალურ სახელმწიფოს იდეაზე.

საუკუნეზე სულ ცოტა მეტი დაჭირდა მხოლოდ ევროპას საღვთო რომის იმპერიის დასასრულის შემდეგ, იმ მოძრაობის დასასრულებლად, რომელიც მიზნად ისახავდა უნივერსალური ევროპული სახელმწიფოს იდეის სრულ ჩანაცვლებას ნაციონალური სახელმწიფოების შექმნის იდეით. აქედან გამომდინარე, როგორც 1914 წლის აგვისტოს დაწყებული პირველი მსოფლიო ომის, ისევე მეორე მსოფლიო ომის ძირითად მიზეზებს შორის უპირადი იქნებოდა ევროპის კონტინენტზე პოლიტიკური წონასწორობის სტაბილური სისტემის არარსებობისა და მრავალ სხვა ფაქტორთან ერთად, ნაციონალიზმის აღზევების განხილვაც.

როგორც ისტორიული გამოცდილება მოწმობს, ევროპაში არასტაბილურობის მსგავსი პერიოდების დადგომა ემთხვევა ხოლმე საერთო-ევროპული უნივერსალური სახელმწიფოს არარსებობის ხანას.

სიტუაცია რადიკალურად მხოლოდ მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ - ბიპოლარული მსოფლიო წესრიგის დამყარების შედეგად შეიცვალა. კერძოდ, ევროპის კონტინენტზე 40 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში არ დაფიქსირებულა არცერთი ომი (თუ არ ჩავთვლით საბჭოთა კავშირის შეიარაღებული ძალების მიერ განხორციელებულ ერთობ შეზღუდული მასშტაბის სამხედრო ოპერაციებს სოციალისტური ბანაკის ქვეყნებში - აღმოსავლეთ გერმანიაში 1953 წ., უნგრეთში 1956 წ. და ჩეხოსლოვაკიაში 1968 წ.).

ზემოთ აღნიშნულის მიზეზი რა თქმა უნდა თერმობირთვული კატასტროფის გარდაუვალობიდან გამომდინარე, ტოტალური ზასი-

ათის სამხედრო კონფრინტაციის შეუძლებლობა იყო. თუმცა, ტოტალური ომის არარსებობა არ უშლიდა ზელს მრავალრიცხოვანი ლოკალური ომების გაჩაღებას მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში, სადაც მეომარ მხარეთა უკან ყველა შემთხვევაში ორი ზესახელმწიფოს - აშშ-ისა და საბჭოთა კავშირის ინტერესები იკვეთებოდა.

ასე იყო მთელ მსოფლიოში გარდა ევროპისა! მაინც რატომ?

მთელი რიგი სხვა, ბიპოლარული სამყაროსათვის სპეციფიური მიზეზების გარდა, ლოგიკურად გვეჩვენება ყურადღების გამახვილება კიდევ ერთ მიზეზზე. ეს არის ევროპის კონტინენტზე ორი დიდი პოლიტიკური წარმონაქმნის - ამერიკული ატომური „ქოლგის“ ქვეშ კომუნისტური საფრთხის წინაშე კონსოლიდირებული დემოკრატიული დასავლეთი ევროპისა და საბჭოთა კავშირისაგან დათრგუნული და ამ გზით გაერთიანებული სოციალისტური ბანაკის არსებობა. როგორ წააგავს ეს (მხედველობაში გვაქვს რა თქმა უნდა მხოლოდ დასავლეთ ევროპა) „ძველი კონტინენტისათვის“ ერთი შეხედვით უკვე დაეიწყებული უნივერსალური სახელმწიფოს რეინკარნაციას!

ბიპოლარული სამყაროს სიცოცხლე საკმაოდ ხანმოკლე აღმოჩნდა. თანამედროვე პოსტბიპოლარული მსოფლიო კი დღესაც წარსულსა და მომავალს შორის არის დარჩენილი. მას ჯერ კიდევ არ შეუძენია თვისობრივი გარკვეულობის ის ხარისხი, რომელიც მას თვითიდენტიფიკაციის საშუალებას მისცემდა.

ევროპის პეგემონია გაქრა გაცილებით ადრე ბიპოლარული სამყაროს დასრულებამდე. გაქრა იმ ორ უაზრო შიდაევროპულ ურთიერთქმედებაში, რომელიც ურთიერთგამანადგურებელ მსოფლიო ომებში გადაიზარდა... ომებით გაწამებულ ევროპას დღესაც კი ეშინია გაბედულების ნებისმიერი გამოვლინების გარდა ერთისა - უარი თქვას საკუთარი მხრიდან ნებისმიერ პრეტენზიაზე, რომელიც მიმართული იქნება მსოფლიო ბატონობისაკენ. ამასთან ერთად, ვაკუუმი, რომელიც შეიქმნა ევროპაში, დასავლეთევროპული ქვეყნებისათვის ისეთი მძლავრი მაკონსოლიდირებელი ფაქტორების ნეიტრალიზაციით, როგორებიცაა თერმობირთვული აბოკალიპსისის სამიშროება და ორი იდეოლოგიურად დაპირისპირებული პოლიტიკური ბანაკის არსებობა, რაღაცით უნდა შევსებულიყო. შესაბამისად, ახლებურად უნდა გააზრებულიყო საერთოევროპული იდენტურობის იდეაც.

ევროკავშირის, როგორც ახალი ფედერაციული გაერთიანების შექმნა, მასტრიქტის, განსაკუთრებით კი ლისაბონის ხელშეკრულების რატიფიკაციის დასრულების შემდეგ, სწორედაც რომ ახლებურად სვამს ევროპული იდენტურობის პრობლემას - იდენტურობისა, რომელიც თვისობრივად განსხვავდება ევროპული ნაციონალური იდენტურობის ტრადიციული იდენტურობისაგან.

ჯერ ჯერობით რთულია იმის განსაზღვრა საერთოევროპული იდენტურობის რომელი სცენარი გაიმარჯვებს „ძველ კონტინენტზე“. თუმცა შესაძლებელია გამოიყოს ახალი ევროპული იდენტურობის ფორმირების სტრატეგიული ვექტორები, რომლებიც ცივილიზაციურ და არა ნაციონალურ იდენტურობაზე იქნებიან დაფუძნებული.

აშკარაა, რომ ევროპული იდენტურობის ახალ ტიპში „ომის დისკურსი“ მკვეთრად იქნება შესუსტებული. მით უმეტეს, რომ პოსტ-ბიპოლარულმა სამყარომ მნიშვნელოვნად შეამცირა რა თერმობირთვული ომის გაჩენის შესაძლებლობა, იმავდროულად გაზარდა ლოკალური, ეთნო-პოლიტიკური, სეპარატიზმის ნიადაგზე წარმოქმნილი სამხედრო დაპირისპირების შესაძლებლობა ევროპაში. ამის მაგალითია ომები ყოფილი იუგოსლავიის, საქართველოს, აზერბაიჯანის თუ მოლდოვის ტერიტორიაზე. ძნელად თუ წარმოედგენდა ვინმე, რომ 21-ე საუკუნის ევროპა კვლავ საომარი მოქმედებების არენა დარჩებოდა. თუმცა, ზემოაღნიშნული სამხედრო კონფლიქტების წარმატებული ლოკალიზაციის საქმეში ევროკავშირის მზარდი აქტიუობა, ასევე როგორც ინსტიტუციონალური ცვლილებები მის სტრუქტურაში (ზენაციონალური მმართველობითი ორგანოებისათვის სულ უფრო მეტი უფლებამოსილებების გადაცემის თვალსაზრისით), საკმარისზე მეტ საფუძველს იძლევა იმისათვის, რომ დავასკვნათ - განახლებული, ლისაბონის სამიტის შემდგომი ევროკავშირის სახით, მსოფლიოს კვლავ მოეცლინა საერთო-ევროპული უნივერსალური სახელმწიფო, რასაც არ შეიძლება არ მოჰყვეს პოზიტიური შედეგები, პირველ რიგში კი „ძველ კონტინენტზე“ და ევროკავშირის მოსაზღვრე სახელმწიფოებში ზანგრძლივი და მყარი პოლიტიკური წესრიგის დამყარება, მშვიდობა და კეთილდღეობა.

ლეგიტიმური ზელისუფლების მონოპოლია, რომელსაც იყენებს ხოლმე ნაციონალური სახელმწიფო, საშუალებას აძლევს მას თავი-

დან აირიდოს ის, რასაც თომას პობსი უწოდებ: „ყველას ომს ყველას წინააღმდეგ“, მაგრამ იმავდროულად, იგივე სახის მონოპოლია საერთაშორისო ასპარეზზე კოფლიქტებისა და ომების მუდმივ მიზეზადაც გვევლინება. სწორედ ამიტომაც უნდა იყოს თანამედროვე ტიპის სახელმწიფო, ფრენსის ფუკუიამას აზრით: „გარკვეულწილად უნივერსალურობის მატარებელი“. ისეთი უნივერსალურობისა, როგორიც მაგალითად გააჩნია დღევანდელ ევროკავშირს. ბიპოლარულ მსოფლიოსთან ერთად, ევროცენტრისტული სამყაროც წარსულს ჩაბარდა და ის შესაძლებელია შეიცვალოს მრავალპოლუსიანი სამყაროთი, რომელშიაც ლოკალური ცივილიზაციები ფორმალურად თანასწორუფლებიანი ნაწილები იქნებიან რაღაც მთლიანისა, რომლის არსი დღეისათვის ჯერ კიდევ გაურკვეველია. სწორედ ამიტომაც არის თანამედროვე უნივერსალური სახელმწიფოს - ევროკავშირის მისია ესოდენ მნიშვნელოვანი მშვიდობისა და სტაბილურობის განმტკიცების საქმეში, როგორც „ძველ კონტინენტზე“, ასევე მთელ მსოფლიოში. ზემოაღნიშნული მისიის შესრულება კი მხოლოდ და მხოლოდ ჰუმანიტარულ პრიორიტეტებსა და ტრადიციულ ევროპულ ფასეულობებზე დაყრდნობით არის შესაძლებელი. ზემოაღნიშნულადან გამომდინარე კი უაღრესად აქტუალურად უდერს ცნობილი პოლიტოლოგის კლოდ ლევი-სტროსის ცნობილი სიტყვები: „21-ე საუკუნე ან იქნება ჰუმანიტარული პრიორიტეტების საუკუნე, ან კიდევ ის საერთოდ აღარ იქნება“.

ევროკავშირის ევოლუციის ისტორიული ეტაპები

პირველი პრაქტიკული ნაბიჯი ეკ-ის შექმნისაკენ გადაიდგა 1951 წ. დასავლეთ გერმანიის, საფრანგეთის, იტალიის, ბელგიის, ნიდერლანდებისა და ლუქსემბურგის მიერ პარიზის ხელშეკრულებაზე ხელმოწერით ქვანახშირისა და ფოლადის ევროპული გაერთიანების შექმნის თაობაზე.

ევროკავშირის განვითარების ისტორიული ეტაპებია:

- 1957 წ. რომის ხელშეკრულებაზე ევროპული ეკონომიკური თანამეგობრობის - საერთო ევროპული ბაზრისა და ევრატიომის შექმნის თაობაზე;

- 1965 წ. სამი ევროპული თანეგობრობის ურთიერთშერწყმის, ერთიანი კომისიისა და საბჭოს შექმნის შესახებ ხელშეკრულებაზე ხელმოწერა;
- 1973 წ. ეკ-ის პირველი გაფართოება (დანია, დიდი ბრიტანეთი, ირლანდია);
- 1979 წ. პირველი საყოველთაო არჩევნები ევროპარლამენტში;
- 1981 წ. ეკ-ის მეორე გაფართოება (საბერძნეთი);
- 1985 წ. შენგენის ხელშეკრულებაზე ხელმოწერა;
- 1986 წ. დამფუძნებელი ხელშეკრულებების პირველი არსებითი შეცვლა - ერთიან ევროპულ აქტზე ხელმოწერით;
- 1992 წ. მაასტრიხტის ხელშეკრულების გაფორმება და ევროპულ თანამეგობრობათა ბაზაზე ეკ-ის შექმნა;
- 1997 წლის ამსტერდამის ხელშეკრულებაზე ხელმოწერა;
- 1999 წ. ევროს შემოღება;
- 2004 წ. ეკ-ის კონსტიტუციაზე ხელმოწერა;
- 2004 -2007 წწ. ეკ-ის დიდი გაფართოება (ეკ-ში გაწევრიანდნენ უნგრეთი, ჩეხეთი, პოლონეთი, ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი, მალტა, სლოვენია, სლოვაკეთი, რუმინეთისა და ბულგარეთი);
- 2007 წ. ლისაბონის შეთანხმებაზე ხელმოწერა (ეკ-ის ძირეული რეფორმირება) და შემდგომ წლებში ზემოთ აღნიშნული კონსტიტუციური შეთანხმების რატიფიკაციის პროცესის დასრულება. დღევანდელი ევროკავშირის დევიზია - *In varietate concordia* (ლათ. ერთობა მრავალფეროვნებაში). ევროკავშირის პიძნია ბეთპოვენის სიზარულის ოდა.

ევროკავშირის 27 წევრი სახელმწიფოებია: ავსტრია, დიდი ბრიტანეთი, ბელგია, ბულგარეთი, უნგრეთი, გერმანია, საბერძნეთი, დანია, ირლანდია, ესპანეთი, იტალია, კვიპროსი, ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი, ლუქსემბურგი, მალტა, ნიდერლანდები, პოლონეთი, პორტუგალია, რუმინეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, ფინეთი, ჩეხეთი, შვედეთი.

ევროკავშირში 23 ოფიციალური ენაა. პოლიტიკური ცენტრებია: ბრიუსელი, სტრასბურგი, ლუქსემბურგი, ჰააგა, მაინის ფრანკფურტი.

ეკ-ის ფუძემდებლური დოკუმენტებია:

- რომის ხელშეკრულება;

- ერთიან ევროპულ აქტი;
- მასტრისხტის ხელშეკრულება;
- ამსტერდამის ხელშეკრულება;
- ლისაბონის ხელშეკრულება.

ევროკავშირის სტრუქტურა

სტრუქტურულად ევროკავშირი შემდგენიად არის ორგანიზებული.

ევროპული საბჭო ფორმალურად არ შედის მის სტრუქტურაში, მაგრამ რეალურად წარმოადგენს უმაღლესი პოლიტიკურ ორგანოს, რომელიც შედგება სახელმწიფოსა და მთავრობის მეთაურებისაგან, საგარეო საქმეთა მინისტრებისაგან და ევროკომისიის თავმჯდომარისაგან. ევროპული საბჭო განსაზღვრავს ევროკავშირის სტრატეგიული განვითარების მიმართულებას და ფუძემდებლურ დოკუმენტებში ცვლილებების შეტანის მიზანშეწონილობას. მისი გადაწყვეტილებები საგადასმელია.

ევროკომისია არის ევროკავშირის აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანო. ევროკომისია შედგება 27 წევრისაგან (არაოფიციალური სახელწოდება - ევროკომისრები). საკუთარი უფლებამოსილებების განხორციელებისას ევროკომისრები დამოუკიდებელი არიან თავიანთი სახელმწიფოებისაგან და მოქმედებენ მხოლოდ ევროკავშირის ინტერესებში. მათი უფლებამოსილების ვადაა 5 წელი.

ევროკომისიის თავმჯდომარის კანდიდატურა შემოაქვს ევროკავშირის საბჭოს, რომელსაც ამტკიცებს ევროპარლამენტი. ევროკავშირის საბჭო ევროკომისიის თავმჯდომარესთან ერთად ასევე აყალიბებს ევროკომისიის სავარაუდო შემადგენლობას წევრ-სახელმწიფოთა აზრის გათვალისწინებით, რომელიც შემდგომ ევროპარლამენტთან შეთანხმებით მტკიცდება ევროკავშირის საბჭოშივე.

თითოეული ევროკომისარი პასუხისმგებელია განსაზღვრულ სფეროზე და ხელმძღვანელობს შესაბამის მიმართულებას.

ევროკომისიის მიმდინარე მუშაობას განსაზღვრავს გენერალური დირექტორატი. ევროკომისია უზრუნველყოფს ევროკავშირის

ფუძემდებლური დოკუმენტების შესრულებას, გამოდის საკანონმდებლო ინიციატივებით, საკანონმდებლო აქტების დამტკიცების შემდეგ კი აკონტროლებს მათი იმპლემენტაციის პროცესს. ევროკავშირის კანონმდებლობის დარღვევის შემთხვევაში ევროკომისიას შეუძლია სანქციების გამოყენება, ევროსასამართლოში მიმართვის ჩათვლით.

ევროკავშირის საბჭოს არაოფიციალური სახელწოდებაა - მინისტრთა საბჭო. აქვს მთელი რიგი როგორც აღმასრულებელი ისე საკანონმდებლო ფუნქციები. შეიქმნა 1952 წ. თუ ევროკომისია უპირატესად ადმინისტრაციული ხასიათის გადაწყვეტილებებს იღებს ევროკავშირის საბჭოს პრეზიდიუმი პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებაა. ევროკავშირის საბჭოში შედიან წევრ-სახელმწიფოთა საგარეო საქმეთა მინისტრები. თავმჯდომარეობის წესს საზღვრავს თვითონ საბჭო. როტაცია ყოველ 6 თვეში. თუ ადრე ევროკავშირის საბჭო გადაწყვეტილებებს მხოლოდ კონსენსუსის წესით იღებდა, უკანასკნელ ხანს პრაქტიკაში შევიდა კვალიფიკური უმრავლესობით გადაწყვეტილებების მიღება (ყოველი სახელმწიფო ფლობს ხმების რაოდენობას, რომელიც დამოკიდებულია მოსახლეობის რიცხვსა და ეკონომიკურ პოტენციალზე).

ევროპარლამენტი შედგება პირდაპირი საყოველთაო კენჭისყრით 5 წლის ვადით არჩეული 732 დეპუტატისაგან (ბოლო არჩევნები ჩატარდა 2009 წ.). თავმჯდომარე აირჩევა ორი წლისა და ექვსი თვის ვადით. დეპუტატები ერთიანდებიან საპარლამენტო ფრაქციებში არა ნაციონალური, არამედ პარტიული ნიშნით. ევროპარლამენტის ძირითადი ფუნქციაა ბიუჯეტის დამტკიცება. ევროკავშირის საბჭოს პრაქტიკულად ყველა გადაწყვეტილებას ესაჭიროება ევროპარლამენტის თანხმობა ან დამტკიცება.

ევროსასამართლო არის ევროკავშირის უმაღლესი სასამართლო ინსტანცია. შედგება 6 წლის ვადით დანიშნული 27 მოსამართლისა და 8 გენერალური ადვოკატისაგან.

ევროსასამართლო არეგულირებს უთანხმოებებს:

- წევრ-სახელმწიფოთა შორის, ევროკავშირსა და წევრ-სახელმწიფოთა შორის;
- ევროკავშირის ინსტიტუტებს შორის;
- ევროკავშირის იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს შორის ევ-

როგაცემირის აპარატის თანამშრომლების ჩათვლით (ამ მიზნით შექმნილია სამოქალაქო სამსახურის ტრიბუნალი).

ევროსასამართლოს გადაწყვეტილებებს სავალდებულო ხასიათი აქვს.

ევროკავშირის სტრუქტურაში სხვა მნიშვნელოვანი ორგანოებია:

- ევროპული ცენტრალური ბანკი;
- ევროპული საინვესტიციო ბანკი;
- აუდიტორთა სასამართლო;
- ევროკავშირის ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტი;
- რეგიონთა კომიტეტი;
- ევროპული ომბუდსმენის ინსტიტუტი.

ევროკავშირს გააჩნია კიდევ 15 სხვადასხვა სპეციალიზირებული სააგენტოები და ორგანოები (ევროპოლი, ევროიუსტი, რასიზმთან და ქსენოფობიასთან ბრძოლის მონიტორინგის ევროპული ცენტრი და ა.შ.).

ევროკავშირის მიზნები

- პირველ ეტაპზე - რომის ხელშეკრულების მონაწილე 6 სახელმწიფოს მიზანს წარმოადგენდა სავაჭრო ბარიერების გადალახვა, მჭიდრო კავშირის ჩამოყალიბება და საერთო ბაზრის შექმნა, რათა უზრუნველყოფილი ყოფილიყო სტრატეგიული მიზნის - სამრეწველო საქონლის, მომსახურების, კაპიტალისა და მუშახელის თავისუფალი გადაადგილება („ოთხი გადაადგილების თავისუფლება“);
- მეორე ეტაპზე - მიზანი გახდა ურთიერთვალდებულებებით განმტკიცებული პოლიტიკური კავშირის შექმნა;
- მესამე ეტაპზე - რომის ხელშეკრულებასთან ერთად, ერთიან ევროპულ აქტზე, მაასტრიხტისა და ამსტერდამის ხელშეკრულებით ანუ ევროკავშირის საკონსტიტუციო შეთანხმებით გათვალისწინებული პრინციპების თანახმად ევროკავშირის კონ-

ფედერაციული მოწყობიდან ფედერაციულზე გადასვლა.

ევროკავშირის ფუნქციონირების თავისებურებები შემდეგნაირია. ხელისუფლების შტოთა გამოჯნვის პრინციპი ევროკავშირში არაერთგვაროვანია. თუ სასამართლო ხელისუფლება მკვეთრად არის გამოჯნული ხელისუფლების სხვა შტოებისაგან, ასე არ არის საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებებთან დაკავშირებით. კერძოდ, საკანონმდებლო ფუნქციებს ერთდროულად ასრულებენ ევროკავშირის საბჭო, ევროკომისია და ევროპარლამენტი, აღმასრულებელს კი ევროკომისია და ევროკავშირის საბჭო.

ევროკავშირის წევრ-სახელმწიფოთა უფლებამოსილებები მასტრიხტის ხელშეკრულებით არიან გამოჯნულნი. პირობითად შეიძლება გამოიყოს ეკ-ის სამი ფუნქციონალური „ღერძი“ (Pillar)

I. ევროპული თანამეგობრობები

II. საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა

III. თანამშრომლობა სამართლებრივ, პოლიციისა და სასამართლო სფეროებში.

I ღერძის ფარგლებში ანუ საერთო ბაზრის, საბაჟო კავშირის, ერთიანი ვალუტის, სასოფლო სამეურნეო პოლიტიკის, მიგრაციის და „დაახლოების პოლიტიკის“ სფეროებში გადაწყვეტილებების მიღება წარმოებს ერთიანი - თანამეგობრობის მეთოდით. II და III ღერძების ფარგლებში გადაწყვეტილებებს ნაციონალური სახელმწიფოები იღებენ.

ლისაბონის ხელშეკრულების თანახმად, ზემოაღნიშნული სისტემა უქმდება და შეიქმნება ევროკავშირის, როგორც საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის, ერთიანი სტატუსი.

მასშადად, ევროკავშირის ტრანსფორმაციის პროცესი მიმდინარეობს ერთი მხრივ ნაციონალური დონიდან ზენაციონალურ დონეზე სულ უფრო და უფრო მეტი უფლებამოსილებების გადაცემის და მეორეს მხრივ ევროინტეგრაციის პროცესის მზარდი გაფართოების გზით.

ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკა

ერთიანმა ევროპულმა აქტმა, რომელსაც ხელი მოეწერა 1986 წლის თებერვალში, თანამეგობრობას შესაძლებლობა მისცა შეექმნა

ერთიანი ბაზარი და ე.წ. შემოვლილი ოთხი თავისუფლება, - ადამიანების, საქონლის, მომსახურებისა და კაპიტალის თავისუფალი გადაადგილების სახით. თუმცა, მასტრისტის შემდეგ, ევროპის პოლიტიკური კავშირის შემდგომმა განვითარებამ ტემპი დაკარგა. ნიცას შეთანხმებიდან ერთი წლის შემდეგ, ლაეკენში შეკრებილმა ევროპულმა საბჭომ 2001 წლის 15 დეკემბერს მიიღო დეკლარაცია ევროპის კავშირის მომავლის შესახებ, დეკლარაცია მოუწოდებდა კავშირს გაძლიერებული უფრო დემოკრატიული, გამჭვირვალე და ეფექტური და ევროპის ხალხების მოლოდინის საპასუხოდ გზა გაეკეთებინა ახალი ევროპული კონსტიტუციისაკენ. ლაეკენის ევროპულმა საბჭომ, შემოიღო ევროპული კონვენტის 105 წევრისა და მათი შემცვლელების მანდატი, საფრანგეთის ყოფილი პრეზიდენტის, ვალერი ჟისკარ დ'ესტენის თავმჯდომარეობით. მისი მიზანი იყო შეესწავლა ძირითადი საკითხები, რომლებიც უკავშირდებოდა კავშირის სამომავლო განვითარებას და მოეძებნა ისეთი პასუხები დოკუმენტში შესატანად, რომლებიც მოლაპარაკებებისათვის სასტარტოდ იქნებოდა გამოყენებული. კონვენტის დებატების წარმართვის მიზნით, შეიქმნა პრეზიდენტის 12 პიროვნების შემადგენლობით. კონვენტის პირველი სესია გაიმართა 2002 წლის 28 თებერვალს. კონვენტის მუშაობის შედეგები თესალონიკის ევროპული საბჭოს წინაშე 2003 წლის 20 ივნისს წარმოვსდგა. კონვენტის მიერ წარდგენილი პროექტი საფუძვლად უნდა დაედებოდა სამთავრობოთაშორისო კონფერენციას, სადაც მთავრობათა, ევროკომისიის და ევროპარლამენტის წარმომადგენლები შეიკრიბნენ.

ევროკავშირის კონსტიტუციის პროექტი თავაზობდა ერთიანი კონსტიტუციის ტექსტს, რომელსაც უნდა შეეცვალა ყველა არსებული ძირითადი შეთანხმებები. კონსტიტუციის პროექტი ოთხი ნაწილისაგან შედგებდა. პირველი ნაწილი მოიცავს დებულებებს, რომლებიც ახდენენ კავშირის, მისი მიზნების, მისი უფლებამოსილებების, მისი გადაწყვეტილებების მიღების პროცედურებისა და მისი ინსტიტუტების დეფინიციას. ფუნდამენტური უფლებების ქარტიას, ევროპული კონსტიტუციის პროექტის II ნაწილი აქვს დათმობილი. კონსტიტუციის პროექტის III ნაწილი ფოკუსირებულია ევროკავშირის პოლიტიკასა და ქმედებებზე. მოიცავს არსებული შეთანხმების

პრაგმატულ დებულებას. IV ნაწილი შეიცავს დასკვნით დებულებებს.

ევროკავშირის კონსტიტუციის განხილვას ცხარე დებატები მოჰყვა, სადაც ისმოდა როგორც ევროპეისტების ოპტიმიზმი, ისე ევროსკეპტიკოსების პესიმიზმი. აღსანიშნავია, რომ საკონსტიტუციო შეთანხმების პროექტის მიმართ უარყოფით განწყობას სამი ფაქტორი იწვევდა:

- ცოდნის (ინფორმაციის) ნაკლებობა;
- კეთილგანწყობის ნაკლებობა;
- თვალნათელობის ნაკლებობა;

ამასთან ერთად, საფრანგეთსა და პოლანდიაში რეფერენდუმების ჩაგარდნის შემდეგ, არაერთმა ევროპელმა ექსპერტმა ეჭვქვეშ დააყენა რეფერენდუმის, როგორც რატიფიკაციის მექანიზმის, ეფექტურობა და დემოკრატიულობა. აუცილებელი გახდა, რომ ევროკავშირის მეტი კონცენტრაცია მოეხდინა რამდენიმე მნიშვნელოვან ამოცანაზე რათა შემუშავებულიყო ერთიანი სტრატეგია ისეთ ორ უმთავრეს სოციალ-ეკონომიკურ ამოცანასთან დაკავშირებით, როგორებიცაა გლობალიზაცია და ევროპის მოსახლეობის დაბერება.

მოლინობაში შეიძლება ითქვას, რომ დებატებმა ევროკავშირის კონსტიტუციის შესახებ აჩვენა, რომ კრიზისის მოუხედავად, შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავლის მოძებნა რეალური იყო. ყველაზე მნიშვნელოვანია კი ის გარემოები იყო, რომ ევროპის პოლიტიკურმა ლიდერებმა და წამყვანმა ექსპერტებმა, გააზრეს „რეფერენდუმების კრიზისის“ გამოშვები მიზეზები:

1. რეფერენდუმის, როგორც რატიფიკაციის მექანიზმის არაეფექტურობა და ნაკლები დემოკრატიულობა;
2. ინფორმაციის კეთილგანწყობის და მკაფიოობის ნაკლებობა;
3. დაბალი ეკონომიკური ზრდა, უმუშევრობის მაღალი დონე, ქალუტის მსყიდველობითი უნარის კლება;
4. ლიდერების არასაკმარისი პოლიტიკური ნება;
5. მომავალი ევროპული პროექტის წარმოჩენა და აღქმა, როგორც ეკონომიკური არასტაბილურობის წყაროსი და ეროვნული იდენტურობის დაკარგვის მომასწავებლის;

ევროპის საგარეო პოლიტიკაზე ფიქრის მცდელობებს ხშირად უშლიდა ხელს გაურკვევლობა, თუ როგორ უნდა განისაზღვ-

როს ისეთი ბაზისური ტერმინები, როგორიცაა „სახელმწიფო“ და „საგარეო პოლიტიკა“. მკვლევართა ერთი ნაწილი განასხვავებს ევროპის თანამეგობრობის საგარეო ურთიერთობებს და ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკას, თუმცა მისთვის საგარეო პოლიტიკის ინდენტიფიცირების ცენტრალურ წერტილად „ეროვნული ინტერესების“ ცნება რჩება.

„ეროვნული ინტერესების“ ინდენტიფიცირების, არტიკულაციის და განხორციელების სირთულე საბოლოო ჯამში „ევროპის საგარეო პოლიტიკის“ იდეას ღუპავს. მკვლევართა მეორე ჯგუფი კი მიიჩნევს, რომ არ არსებობს ევროკავშირის მთავრობა. მათი აზრით საგარეო პოლიტიკა არის ერთდროულად უფრო მეტიც და უფრო ნაკლებიც, ვიდრე საგარეო ურთიერთობები.

სამეცნიერო ლიტერატურაში წარმოდგენილი შეხედულებით, ევროპის საგარეო პოლიტიკა (1993 წლიდან) არის ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის სინონიმი, ანუ აღნიშნავს საგარეო პოლიტიკის კოორდინირებას თავიდან ევროპის პოლიტიკური თანამშრომლობის მექანიზმით, რომელიც შემდგომ გადაიქცა ევროპის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკად.

ევროპის საგარეო პოლიტიკის ფორმებია:

1. თანამეგობრობის საგარეო პოლიტიკა - ძირითადად ეს ეხება მესამე მხარეებთან სავაჭრო და განვითარების ურთიერთობებს;
2. ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკა, როგორც აშკარად გამოხატულ პოლიტიკურ განზომილება. ის შედგება წევრი სახელმწიფოების საგარეო პოლიტიკის კოორდინირებისაგან იმ პროცესში, რომელიც 1986 წლის ერთიან ეროვნულ აქტამდე მიმდინარეობდა თანამეგობრობის გარეთ;
3. საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა (სსუპ);

4. ეროვნული საგარეო პოლიტიკა (National foreign policy) - აღნიშნული წევრი სახელმწიფოების საგარეო პოლიტიკები.

ამრიგად, დასავლეთ ევროპული ქვეყნები, რომლებიც ატარებდნენ თავიანთ საგარეო პოლიტიკას ევროპის პოლიტიკური თანამშრომლობის საშუალებით ჯერ კიდევ 1970-იანი წლების დასაწყისში უნდა განეხილათ, როგორც ნაწილობრივ სუვერენულები და ნაწილობრივ შეზღუდულნი, და არა როგორც რეალიზმის თეორიის

კლასიკური სუვერენული სახელმწიფოები.

ევროკავშირის საერთო უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის კონტექსტში, ორი ამოცანის - ევროკავშირის აქტიურობის გაძლიერებისა და ინსტიტუციური პრობლემების გადაჭრის გარდა, მკვლევარები აღნიშნავენ რამდენიმე სხვა ფაქტორის მოქმედების მნიშვნელობასაც. ესენია:

1. სახელმწიფოს შენების იმპერატივი;
2. ზეწოლა ინსტიტუციური რეფორმების გატარებისათვის;
3. დემოკრატიისა და ანგარიშვალდებულების საკითხები;
4. საერთაშორისო ურთიერთობებში ზესახელმწიფოს ანუ უნივერსალური სახელმწიფოს შენების იმპერატივი.

VII. ევროკავშირის გაფართოება და მისი მნიშვნელობა თანამედროვე მსოფლიოსათვის

ევროკავშირის გაფართოებას უდიდესი გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა აქვს თანამედროვე მსოფლიოსათვის. გაერთიანებული ევროპა სულ უფრო უახლოვდება ეკონომიკური, პოლიტიკური და სამხედრო შესახელმწიფოს სტატუსს. თუმცა, გაერთიანებული ევროპა სინამდვილეში სულაც არ არის ერთიანი. თვალშისაცემია სერიოზული სხვაობა დიდ - ძველ ევროპასა (დასავლეთევროპული სახელმწიფოები) და პატარა - ახალ ევროპას (ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები) შორის. ეს უკანასკნელნი სულ უფრო ხშირად მოიაზრებიან, როგორც ე.წ. „მეორე ევროპული ლიგა“. მართალია ეკ-ის ახალი წევრები ცდილობენ დაიცვან თავიანთი პოლიტიკური ინტერესები, მაგრამ ეკ-ის შეუქცევადი ტრანსფორმაცია კონფედერაციულიდან ფედერაციულ საწყისებზე პრაქტიკულად გამოირჩევა ამის შესაძლებლობას. ამასთან ერთად, ერთობ ბუნდოვანია ეკ-ის შემდგომი, ყოველ შემთხვევაში „დიდი“, გაფართოების პერსპექტივები (მაკედონიას 2005 წლიდან აქვს კანდიდატის სტატუსი, განსაზღვრულია ხორვატიასთან ამ ქვეყნის ეკ-ში გაწევრიანებაზე მოლაპარაკებების დაწყების თაობაზე. ეკ-ში ასევე მიისწრაფიან: ისლანდია, სერბეთი, თურქეთი, მოლდავეთი, უკრაინა, საქართველო და ალბანეთი. აქედან მეტნაკლებად რეალური მომავლის პერსპექტივები იკვეთება მხოლოდ ისლანდიისა და სერბიის გაწევრიანებასთან დაკავშირებით).

ყველასათვის ნათელია, რომ ეკ-ის გაფართოება არ შეიძლება გაგრძელდეს უსასრულოდ. ევროპამ უნდა დაადგინოს თავისი საბოლოო საზღვრები, რომლებშიც პერსპექტივაში მოექცევა ესა თუ ის (პირველ რიგში პოსტსაბჭოთა) სახელმწიფო. ამის პოლიტიკური ნება კი ნაკლებად ჩანს.

არც თუ ცალსახაა ეკ-სადმი დამოკიდებულება ზოგიერთ დასავლურევროპულ ქვეყანაშიც. ნორვეგიაში 1972 და 1994 წლებში ჩატარდა ორი წარუმატებელი რეფერენდუმი ამ ქვეყნის ეკ-ში გაწევრიანებასთან დაკავშირებით. პირველ შემთხვევაში ნორვეგიელთა შემოფოთება სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის გასაღებასთან და-

კავშირებულმა პოტენციურმა სიძნელეებმა გამოიწვიეს. მეორე შემთხვევაში ნორვეგიის საზოგადოების უმრავლესობამ ჩათვალა, რომ ეკ-ში გაწევრიანება სერიოზულ საფრთხეს შეუქმნიდა ქვეყნის სუვერენიტეტს.

ევროკავშირში გაწევრიანებისათვის საჭირო

კრიტერიუმები

მოთხოვნები ეკ-ში გაწევრიანების კანდიდატებისადმი ანუ ე.წ. კობენპაგენის კრიტერიუმები მიღებულია 1993 წ. და დამტკიცებულია მადრიდის ევროპული საბჭოს სხდომაზე 1995 წ.

ევროპული ინტეგრაცია არის პროცესი, რომელსაც ორი განზომილება გააჩნია:

1. დაკავშირებული ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავებასთან არსებულ წევრებს შორის და საერთო პოლიტიკური და ეკონომიკური მიმართულებების დახვეწასთან, რომელსაც „გაღრმავებას“ უწოდებენ.

2. დაკავშირებული ევროკავშირის გაფართოებასთან და მის შიგნით მიმდინარე პროცესების და პოლიტიკური მიმართულებების გეოგრაფიულად სხვა ქვეყნებზე გადატანასთან, რომელსაც „გაფართოებას“ უწოდებენ.

ევროკავშირის გაფართოება ხუთჯერ მოხდა. ევროგაერთიანებები ექვსმა სახელმწიფომ ჩამოაყალიბა 1952 წელს პარიზის ხელშეკრულების ხელმოწერით და ევროპის ქვანახშირისა და ფოლადის კავშირის შექმნით. 1973 წელს ამ გაერთიანებას შეუერთდა სამი ახალი სახელმწიფო - დანია, ირლანდია და დიდი ბრიტანეთი. 1981 წელს გაერთიანების წევრი საბერძნეთი გახდა, 1986 წელს - ესპანეთი და პორტუგალია. მეოთხე გაფართოება იყო 1995 წელს (ავსტრია, ფინეთი და შვედეთი). 2004 წლის 1 მაისს ევროკავშირი მუხუთედ გაფართოვდა (პოლონეთი, უნგრეთი, ჩეხეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, ლატვია, ლიტვა, ესტონეთი, მალტა და კვიპროსი). მეექვსე გაფართოება (რუმინეთი და ბულგარეთი). შემდეგ, სავარაუდოდ ხორვატიის და მაკედონიის ჯერი მოვა. მოგვიანებით დარჩენილი ორწევრი ქვეყნების (სერბეთი, მონტენეგრო, ალბანეთი, ბოსნია და

პერცეფციონა). გაურკვეველი რჩება თურქეთის პერსპექტივები. ევროკავშირმა ნათლად აგრძნობინა თურქეთს, რომ 2014 წლამდე მის გაწევრიანებაზე საუბარი ნაადრევია.

ევროკავშირში გაწევრიანება არ არის მარტივი პროცესი. გარდა იმისა, რომ ამისათვის აუცილებელია სურვილი და პოლიტიკური ნება, რომელიც ორივე მხარეს უნდა გააჩნდეს, მნიშვნელოვანია იმ რთული კრიტერიუმების დაკმაყოფილება, რომლებიც გააღებს ევროკავშირის კარს მსურველი სახელმწიფოებისათვის. ეს კრიტერიუმებია:

1. გეოგრაფიული;
2. პოლიტიკური;
3. ეკონომიკური;
4. ინსტიტუციონალური;
5. საკანონმდებლო.

გაწევრიანების გეოგრაფიული კრიტერიუმი

თავად ევროკავშირის სახელიც მიუთითებს, რომ მისი წევრები ევროპული სახელმწიფოები არიან. ევროკავშირის ხელშეკრულება, რომელიც 1992 წლის მასტრიხტის ხელშეკრულების სახელით არის ცნობილი, ამბობს, (49 მუხლი), რომ „ნებისმიერმა ევროპულმა ქვეყანამ, რომელიც პატივს სცემს ევროკავშირის პრინციპებს შეიძლება გააკეთოს განაცხადი გაწევრიანებაზე“. აღსანიშნავია, რომ ხელშეკრულებაში არსად არ არის ნახსენები, რომ არ შეიძლება არაევროპული სახელმწიფოს კავშირში მიღება, თუმცა არსებობს ამის პრეცედენტი. 1987 წელს ევროგაერთიანებაში გაწევრიანების განაცხადი შეიტანა მაროკომ, თუმცა ევროკავშირის საბჭომ მას უარი განუცხადა იმ მოტივით, რომ მაროკო ევროპული სახელმწიფო არ იყო. აქედან შეიძლება გაგვეთვით დასკვნა, რომ ევროპულ სახელმწიფოდ ცნობა აუცილებელი წინაპირობაა ევროკავშირში გასაწევრიანებლად.

გაერცელელებული შეხედულების თანახმად, კვიპროსი არ მდებარეობს ევროპაში, თუმცა ევროპასთან, განსაკუთრებით კი საბერძნეთთან მისი ისტორიული, პოლიტიკური და კულტურული სიახლოვის გამო კვიპროსისათვის მის გეოგრაფიულ მდგომარეობას

პრობლემა არ შეუქმნია. ამ მაგალითიდან ნათლად ჩანს, რომ გეოგრაფიულ მდგომარეობასთან ერთად მხედველობაში მიიღება ქვეყნის ისტორია და მისი თანამედროვე პოლიტიკურ-ეკონომიკური კავშირები ევროპასთან.

1987 წელს თურქეთმა შეიტანა წევრობის განაცხადი ევროგაერთიანებაში და არაევროპულობის მოტივით უარი არ მიუღია. უფრო მეტიც, ევროკავშირის საბჭომ, ევროპარლამენტმა და ევროკომისიამ უკვე დაადასტურეს თურქეთის ევროკავშირში გაწევრიანების შესაძლებლობა. ეს მაგალითები ნათლად მიუთითებს, რომ ამა თუ იმ ქვეყნის ევროპელობა შეიძლება ხშირად საკმაოდ მოჭილად იქნას განმარტებული.

ევროკავშირი ინტენსიურად თანამშრომლობს ისეთ ქვეყნებთანაც, რომლებიც მისი მეზობლები არიან. ეს ურთიერთქმედება განპირობებულია ევროკავშირის სურვილით, ჰყავდეს ისეთი მეზობლები, რომლებიც იზიარებენ მის პრინციპებს, ევროპულ ნორმებსა და ღირებულებებს და არიან იგივე უსაფრთხოების სისტემის ნაწილი. ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა, რომელიც საქართველოს გარდა ევროკავშირის აღმოსავლეთ და ჩვეულებრივად მუშაობს მუზობლებს მოიცავს, და ბარსელონას პროცესი, რომელიც აფრიკულ სახელმწიფოებთან ურთიერთობებს არეგულირებს, ამის ნათელი მაგალითებია.

გაწევრიანების პოლიტიკური კრიტერიუმი

მას შემდეგ რაც ქვეყანა ევროკავშირის წევრობის განაცხადს წარმოადგენს, ხდება მისი სკრუპულოზული შემოწმება სხვადასხვა კრიტერიუმების გათვალისწინებით.

ერთის მხრივ უნდა აღინიშნოს, რომ საბერძნეთის, ესპანეთის და პორტუგალიის ევროგაერთიანებაში შესვლისას ევროპულმა სახელმწიფოებმა ბევრ პრობლემაზე დახუჭეს თვალი. სამივე ეს სახელმწიფო ავტორიტარული რეჟიმებისგან ახალი გათავისუფლებული იყო, ამიტომ ევროგაერთიანებაში მათი მიღებისას არ იყო გათვალისწინებული დემოკრატიული ინსტიტუტების არსებობა და ზოგადად სახელმწიფო ინსტიტუტების სისუსტე. მაშინ ევროგაერთიანებას ის უფრო ადვილად, რომ ეს ქვეყნები ავტორიტარიზმის

ეპოქაში არ დაბრუნებულიყვნენ, ამიტომ მათი შეფასება გაერთიანებაში შედარებით უმტკივნეულოდ და სწრაფად მოხდა.

მეორეს მხრივ, თუ შევხედავთ უკანასკნელი გაფართოებისას ევროკავშირში შესული ათი სახელმწიფოს მაგალითს, დავინახავთ, რომ საბოლოო წევრობამდე მათ ძალიან ბევრი „შემოწმება“ გაიარეს, სადაც განსაკუთრებული ყურადღება სწორედ პოლიტიკური კრიტერიუმების დაკმაყოფილებას ეთმობოდა.

იმ კრიტერიუმების ერთობლიობა, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის ევროკავშირის წევრობისათვის მზადყოფნას კოპენჰაგენის კრიტერიუმების სახელწოდებითაა ცნობილი. 1993 წელს კოპენჰაგენში შეკრებილი სამიტის დასკვნაში წერია: „გაწევრიანებისათვის აუცილებელია, რომ კანდიდატ ქვეყანას მიღწეული ჰქონდეს ინსტიტუტების სტაბილურობისათვის, რომლებიც ახდენენ დემოკრატიის, კანონის უზენაესობის, ადამიანის უფლებების და უმცირესობების დაცვას, ფუნქციონირებადი საბაზრო ეკონომიკის არსებობა, ისევე როგორც კავშირის შიგნით არსებული კონკურენტული ძალების ზეწოლის გაძლების უნარი. წევრობა ითვალისწინებს კანდიდატის შესაძლებლობას გაართვას თავი წევრობასთან დაკავშირებულ მოვალეობებს. მათ შორის პოლიტიკური, ეკონომიკური, საგალუტო კავშირის მიზნების მიღწევას“.

მხოლოდ 1997 წელს, როდესაც ევროკომისიამ გამოაქვეყნა თავისი მოსაზრება წევრობის კანდიდატების განცხადების შესახებ, ნათელი გახდა, თუ რომელი სფეროები მოითხოვდნენ მეტ ყურადღებას და რომელ აპლიკანტ სახელმწიფოს რომელ სფეროებში ჰქონდა ყველაზე მეტი პროგრესი.

საზოგადოდ ევროკავშირისათვის დემოკრატიის არსებობა ნიშნავს ყოველი მოქალაქის თანაბარ უფლებას, მიიღოს მონაწილეობა გადაწყვეტილებების მიღების სისტემაში, როგორც ადგილობრივ, ისე ეროვნულ დონეზე. არსებობს რიგი კრიტერიუმებისა, რომელთა დაკმაყოფილება აუცილებელია დემოკრატიის არსებობისათვის. მათ მიუკუთვნება:

1. მოქალაქეების ეფექტური მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, პოლიტიკურ დღის წესრიგში საკითხების გააქტიურებით და საკუთარი არჩევანის არგუმენტირებით;

2. გადაწყვეტ ეტაპზე საარჩევნო თანასწორობა (თითოეული მოქალაქის მიერ მიცემული ხმა ერთნაირი მნიშვნელობისაა, ანუ არ ხდება არჩევნების გაყალბება და გადაწყვეტილებების მიმღები ელიტა კომპლექტდება ხალხის არჩევანის თანახმად);

3. პოლიტიკური პროცესების გაგება (თითოეულ მოქალაქეს აქვს უფლება და საშუალება, ჰქონდეს საკმარისი ინფორმაცია მიმდინარე პროცესებზე და იმ გადაწყვეტილებების სისწორეზე, რომელიც დააფიქსირა მან არჩევნების დროს);

4. კონტროლის საშუალება პოლიტიკურ დღის წესრიგზე (მოქალაქეებს აქვთ ექსკლუზიური უფლება გადაწყვიტონ და ანიშნონ მთავრობას, თუ რომელი საკითხებია მათთვის აქტუალური და რომელი საკითხები უნდა გადაიჭრას პირველ რიგში).

5. დეცენტრალიზაცია – მხარეებთან კონსულტაციების ანგარიშვალდებულება.

6. სასამართლო ხელისუფლების სამართლიანი და ეფექტური ფუნქციონირება.

სწორედ ზემოთ აღნიშნული პოლიტიკური კრიტერიუმებია ევროკავშირის მიერ ყველაზე ხშირად არის მოხსენიებული თავის შეფასებებში.

გაწევრიანების ეკონომიკური კრიტერიუმი

კოპენჰაგენის ეკონომიკური კრიტერიუმი მოითხოვს, რომ კანდიდატ ქვეყანას ჰქონდეს ფუნქციონირებადი საბაზრო ეკონომიკა, ხოლო მასში მოქმედ ბიზნესებს და საწარმოებს გააჩნდეთ შესაძლებლობა გაუმკლავდნენ ევროკავშირის ბაზარზე არსებულ კონკურენციას და მასთან დაკავშირებულ ზეწოლას და სიმწელებას.

გაწევრიანებისთვის აუცილებელი ინსტიტუციური

ადაპტაცია

ევროკავშირში გაწევრიანება ორმხრივი პროცესია და არ არის დაკავშირებული მხოლოდ წევრი სახელმწიფოების მხრიდან ვალდებულებების შესრულებასთან. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ევროკა-

ვშირის მიერ აპლიკანტი ქვეყნის ე.წ. ათვისების ანუ „აბსორბციის“ შესაძლებლობა“, რაც ნიშნავს, რომ ევროკავშირმა უნდა მოახერხოს ისეთი ინსტიტუციური რეფორმების ჩატარება, რომელიც მოახერხებს ახალი წევრი სახელმწიფოების სრულფასოვნად ჩართვას ინსტიტუტებში.

იმის გამო, რომ ევროკავშირში შევიდა რამდენიმე დიდი სახელმწიფო, მათ შორის პოლონეთი, ევროკავშირის საბჭოში ხმების აწონვის სისტემის გადასინჯა. 2004 წლამდე დიდ სახელმწიფოებს (დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, საფრანგეთი, იტალია) 10-10 ხმა გააჩნდათ, ესპანეთს 8 და ა.შ. ხოლო გადაწყვეტილების მისაღებად, სულ არსებული 87 ხმიდან 62 იყო გამსვლელი. ახალი სისტემით, დიდ სახელმწიფოებს 29-29 ხმა აქვთ, ესპანეთს და პოლონეთს - 27, ხოლო სხვა სახელმწიფოებს უფრო ნაკლები ხმები, იმის მიხედვით, თუ როგორია მათი მოსახლეობა. ახალი სისტემის მიხედვით, გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელია 232 ხმის მოგროვება სულ არსებული 321 ხმიდან, რაც აღადგენს იმ ბალანსს, რომელიც გაფართოებამდე არსებობდა.

გაწევრიანებისათვის სავალდებულო კანონმდებლობის გადმოტანა (პარმონიზაცია)

ყველა სახელმწიფო, რომელიც ევროკავშირში შედის, ვალდებულია თავისი კანონმდებლობა მაქსიმალურად მიუახლოვოს ევროკავშირის კანონმდებლობას. სახელმწიფოებმა უნდა მოახდინონ 80-100.000 გვერდის მოცულობის ევროკავშირის კანონმდებლობის გადატანა ეროვნულ კანონმდებლობაში. ევროკავშირის კანონმდებლობა. ძალიანაა გადატვირთული ტექნიკური ტერმინოლოგიით, ამიტომ, ხშირად ქვეყნები პრობლემებს აწყდებიან მის გადმოტანასთან დაკავშირებით.

ევროკავშირს და სახელმწიფოებს შორის გაფორმებული გაწევრიანების ხელშეკრულება 30-35 თავისგან შედგება და ძირითადად კანონმდებლობის სფეროების მიხედვითაა დაყოფილი. მეზუთე გაფართოების დროს ათ კანდიდატ ქვეყანას 31 თავზე უხდებოდა მოლაპარაკებების წარმოება, ხოლო ხორვატიასთან და თურქეთთან

მოლაპარაკებები 35 თავის გარშემო მიმდინარეობს.

აღსანიშნავია, რომ ეკ-ის სამი ძირითადი ატრიბუტი (საკუთრივ ეკ-ის წევრობა, შენგენის სავიზო და ევროს სავალუტო ზონებში ყოფნა) სრულიად არ არის ურთიერთთავსებადი. დიდი ბრიტანეთი და ირლანდია არ შედიან შენგენის ზონაში. დიდი ბრიტანეთი, დანია და შვედეთი ევროს ზონაში არ შედიან. ნორვეგია, ისლანდია და შვეიცარია არ არიან ეკ-ის წევრები, მაგრამ შედიან შენგენის ზონაში. ჩერნოგორია და კოსოვო კი შედიან ევროს ზონაში იმის და მიხედვად, რომ არ არიან ეკ-ის წევრები და არც შენგენის ხელშეკრულებაზე არიან მიერთებული. ყოველივე ზემოაღნიშნული ნოყიერ ნიადაგს უქმნის ევროსკეპტიციზმის, ანუ ევროპული ქვეყნების ინტეგრაციის იდეისადმი ნეგატიური დამოკიდებულების გაღვივებას. მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე უფრო ცნობილ და შეუპოვარ ევროსკეპტიკოსად ითვლება ჩეხეთის პრეზიდენტი ვაცლავ კლაუსი.

ევროკავშირში გაწევრიანების პროცედურა

ოფიციალური პროცედურა, რომელიც ყველა ქვეყანამ უნდა გაიაროს ევროკავშირში გასაწევრიანებლად შემდეგია:

1. წევრობის მსურველი ქვეყანა იღებს გადაწყვეტილებას ევროკავშირთან მიერთების მართებულობის შესახებ და შეაქვს ოფიციალური განაცხადი;

2. ევროპული საბჭო იღებს გადაწყვეტილებას იმის თაობაზე, თუ რამდენად მისაღებია წევრობის განაცხადი (მხოლოდ ერთ ქვეყნის, მაროკოს განაცხადი იქნა უარყოფილი);

3. მას შემდეგ რაც ევროპული საბჭო დადებით დაგაწყვეტილებას მიიღებს განაცხადის შესახებ, იგი მიმართავს ევროკომისიას თხოვნით, რომ შეაფასოს ამ ქვეყნის დადებითი და უარყოფითი მხარეები;

4. კომისია რამდენიმე თვეში აქვეყნებს თავის მოხსენებას, სადაც აფიქსირებს თავის პოზიციას დაიწყოს თუ არა ქვეყანასთან გაწევრიანების მოლაპარაკებები;

5. ევროკომისიის მოსაზრების მოსმენის შემდეგ, ევროპული საბჭო ადგენს თარიღს გაწევრიანების მოლაპარაკებების დაწყების თაობაზე;

6. შემდეგ იწყება მოლაპარაკებების ხანგრძლივი პროცესი;

7. კანდიდატი სახელმწიფოების პოზიციის გაცნობის შემდეგ მათი ევროკავშირთან შეთანხმების თითოეულ თავთან დაკავშირებით, ევროპის საბჭო იმუშავებს საერთო პოზიციას, რაც საკმაოდ ხანგრძლივი პროცესია. სანამ საბჭო საბოლოო სიტყვას იტყვის, თავის პოზიციას ევროკომისია აფიქსირებს და უგზავნის ევროპის საბჭოს;

8. მოლაპარაკებების პროცესში, ევროკავშირის მხრიდან მონაწილეს ღებულობს ევროკავშირის საბჭოს სამდივნო, რომელთანაც ძალიან მჭიდრო კონტაქტი აქვს ევროკომისიას;

9. მოლაპარაკებების პროცესის დაახლოებით შუა ნაწილში, როგორც წესი, ტარდება მოლაპარაკებების ფორმალური რაუნდი, როდესაც ხდება ხელშეკრულების თავების „დროებითი დახურვა“;

10. აპლიკანტი ქვეყნები, როგორც წესი, ცდილობენ ჯერ შედარებით იოლი თავები დახურონ და შემდეგ გადავიდნენ რთულ საკითხებზე;

11. როდესაც ევროკავშირის საბჭო ჩათვლის, რომ ყველა თავი დახურულია, ხდება მათი ფორმალური დახურვა ევროპული საბჭოს მიერ, რომელსაც ევროკავშირის საბჭო გადაუგზავნის ხელშეკრულებას საბოლოო სიტყვისათვის;

12. ევროპული საბჭო ადგენს თარიღს, როდესაც მოხდება გაწვევრიანების ხელშეკრულების ოფიციალური ხელმოწერა და თარიღს, როდესაც ახალი წევრები შეუერთდებიან ევროკავშირს;

13. გაწვევრიანების ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ, უნდა მოხდეს მისი რატიფიცირება ევროპული პარლამენტის აპლიკანტი სახელმწიფოების მიერ შიდასახელმწიფოებრივი პროცედურების მიხედვით. ზოგიერთი ქვეყანა რეფერენდუმის გზით ახდენს გაწვევრიანების ხელშეკრულების რატიფიცირებას, ზოგ ქვეყანაში კი ეს ფუნქცია პარლამენტს აქვს დაგეგმილი.

ევროკავშირი და საქართველო

ევროკავშირში გაწვევრიანება არის საქართველოს ერთ-ერთი უმთავრესი საგარეო-პოლიტიკური პრიორიტეტი. ამ მიმართულებით საქართველოს მიზანი იყო და არის:

- ერთის მხრივ ეკ-ისა და მისი წევრი ქვეყნებისათვის ჩვენი ქვეყნის ევროპული და ევრო-ატლანტიკური მისწრაფებების აქტუალიზაცია, მათი ენერგიული და ეფექტური მხარდაჭერის უზრუნველყოფის მიზნით

- მეორეს მხრივ ყოველმხრივი ძალისხმევა უმოკლეს ვადებში ეკ-ში ინტეგრაციისათვის აუცილებელი სტანდარტებით („კოპენჰაგენის კრიტერიუმები“) გათვალისწინებული მოთხოვნების დსაკმაყოფილებლად.

1993 წლიდან ეკ-საქართველოს ურთიერთობებში გამოიკვეთა თანამშრომლობის სამი ძირითადი მიმართულება. კერძოდ, ეკ-ის მხრიდან საქართველოსადმი:

- საფინანსო დახმარება

- ჰუმანიტარული დახმარება (ძირითადად სასურსათო დახმარების სახით)

- ტექნიკური დახმარება.

1996 წლის 22 აპრილს, სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების სამი პრეზიდენტისა და ევროკავშირის ხელმძღვანელობას შორის გაძარტული შეხვედრის დროს, ლუქსემბურგში, ხელი მოეწერა ევროკავშირსა და საქართველოს შორის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმებას. შეთანხმების შესაბამისად ევროკავშირმა და საქართველომ აიღეს ურთიერთგაადამრთლებელი, რომლებიც მოიცავს თანამშრომლობას მრავალ სფეროში. პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების მიზანს წარმოადგენს პოლიტიკური და ეკონომიკური თავისუფლების განმტკიცება, რომელიც შეადგენს პარტნიორობის საფუძველს. აღნიშნული შეთანხმება ძალაში შევიდა 1999 წლის 1 ივლისს.

1996 წლის 5 ოქტომბერს ხელმოწერილი ე.წ. „საშუალოდ შეთანხმების“ შედეგად ამოქმედდა პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების ვაჭრობასთან დაკავშირებული დებულებები. შეთანხმებაზე თანდართული ოქმის შესაბამისად მხარეებმა დაიწყეს თანამშრომლობა საბაჟო საკითხებში.

1999 წელს ევროკავშირის აქტიური მხარდაჭერით და ხელშეწყობით საქართველო გაწვევრიანდა ევროპის საბჭოში და მსოფლიო

სავაჭრო ორგანიზაციაში. ევროგაერთიანების ექსპერტების ხელშეწყობით საქართველოში წარმატებით დაიწყო სასამართლო რეფორმა.

1997 წლის 1 სექტემბრიდან საქართველოს პარლამენტის დადგენილების შესაბამისად საქართველომ დაიწყო საკუთარი კანონმდებლობის პარმონიზაცია ევროკავშირის კანონმდებლობასთან.

1999 წლის 22 ივნისს ლუქსემბურგში გაიმართა „კავკასიური სამიტი“. სამიტის დროს მიღებული ერთობლივი დეკლარაცია მოუწოდებდა კავკასიის სახელმწიფოებს, ევროკავშირის აქტიური ხელშეწყობით გაეღრმავებინათ რეგიონალური თანამშრომლობა, რასაც უნდა განემტკიცებინა რეგიონის სტაბილურობა და უსაფრთხოება.

2001 წლის 23 აპრილს საქართველოში შეიქმნა ევროკავშირთან თანამშრომლობის საკოორდინაციო საბჭო.

2003 წლის 4 ივლისს, ევროკავშირის საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება სამხრეთ კავკასიაში ევროკავშირის სპეციალური წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ. სპეციალური წარმომადგენლის თანამდებობაზე დანიშნა ფინელი დიპლომატი პეკი ტალვიტიე.

2004 წლის 14 ივნისს საქართველო ჩაერთო ევროპულ სამეზობლო პოლიტიკაში.

2004 წლის 17 თებერვალს საქართველოს მთავრობაში შეიქმნა ევროპული და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციის სახელმწიფო მინისტრის თანამდებობა. 2006 წლის 26 აპრილიდან სახელმწიფო მინისტრს ევროპულ და ევროატლანტიკურ საკითხებში ინტეგრაციის საკითხებში დაეკისრა საქართველოს ვიცე-პრემიერის მოვალეობის შესრულება.

2004 წლის ივლისში, შეიქმნა საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის კომისია, რომლის მიზანია საქართველოს ევროკავშირში გაწევრიანების პროცესის ხელშეწყობა, ხელისუფლების სტრუქტურების ღონისძიებებისა და პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების პროცესის განხორციელების კოორდინაცია. ასევე, საქართველოს ევროპულ სამეზობლო პოლიტიკაში ეფექტური მონაწილეობის უზრუნველყოფა.

2004 წლის 22 ივლისს დაიწყო ევროპული უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში, ევროკავშირის კანონის

უზენაესობის მისია.

2005 წლის 11 ივლისის დადგენილებით შეიქმნა ევროკავშირთან მოლაპარაკებების კომისია, რომელსაც თანათავმჯდომარეობენ საგარეო საქმეთა მინისტრი და ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციის სახელმწიფო მინისტრი.

2006 წლის თებერვალში დანიშნა სამხრეთ კავკასიაში ევროკავშირის ახალი სპეციალური წარმომადგენელი შვედი დიპლომატი პიტერ სემნები. განახლდა და შედარებით გაძლიერდა სამხრეთ კავკასიაში სპეციალური წარმომადგენლისა და მისი მხარდამჭერი ჯგუფის მანდატი.

2008 წლის 1 სექტემბრის ევროპული საბჭოს რიგგარეშე სხდომის დასკვნებზე დაყრდნობით, 2008 წლის 15 სექტემბერს, ევროკავშირის საბჭომ საქართველოში დამოუკიდებელი სამოქალაქო სადამიკვირებლო მისიის დაარსება გადაწყვიტა.

ევროკავშირმა 2008 წლის 1 ოქტომბერს, 22 წევრი სახელმწიფოდან, 200-ზე მეტი დამკვირვებელი გამოგზავნა.

2009 წლის 20 იანვარს, საგარეო ურთიერთობებისა და ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის საკითხებში ევროკომისიის ბენიტა ფერერო-ვალდერის საქართველოში ვიზიტის ფარგლებში, ხელი მოეწერა ერთობლივ განცხადებას ევროკომისიასა და საქართველოს მთავრობას შორის 2008-2010 წწ. საქართველოსთვის ევროკომისიის გაზრდილი ფინანსური დახმარების ფარგლების შესახებ.

2009 წლის 19-20 მარტს გაიმართა ევროპული საბჭოს სხდომა, რომელმაც დაამტკიცა „აღმოსავლეთ პარტნიორობის“ ინიციატივა და მიიღო ევროკავშირის დეკლარაცია აღნიშნული ინიციატივის შესახებ;

2009 წლის 2-3 აპრილს გაიმართა საქართველოსა და ევროკავშირის შორის გამარტივებული სავიზო რეჟიმისა და რეადმისიის შესახებ შეთანხმებების გაფორმებაზე მოლაპარაკებების პირველი რაუნდი.

2009 წლის 28 აპრილს ქ. თბილისში გაიმართა ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებზე საქართველო-ევროკავშირის დიალოგის პირველი შეხვედრა;

2009 წლის 7 მაისს ქ. პრაღაში გაიმართა „აღმოსავლეთ

პარტნიორობის“ დამფუძნებელი სამიტი და მიღებულ იქნა ერთობლივი დეკლარაცია.

27 ივლისის სხდომაზე, ევროკავშირის წევრი ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრების მიერ მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება საქართველოში ევროკავშირის მონიტორინგის მისიის (EUMM) მანდატის 12 თვით, კერძოდ, 2010 წლის 14 სექტემბრამდე გაგრძელების თაობაზე.

2009 წლის 26 ოქტომბერს, ორშაბათს, ლუქსემბურგში გაიმართა საქართველო-ევროკავშირის თანამშრომლობის საბჭოს მე-10 სხდომა. ევროპულ დელეგაციას ზელმძღვანელობდა შვედეთის, როგორც ევროკავშირის ამჟამინდელი თავმჯდომარე ქვეყნის, საგარეო საქმეთა მინისტრი კარლ ბილდტი. სხდომაზე ევროკომისიას წარმოადგენდა ევროკომისარი საგარეო ურთიერთობათა და ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის საკითხებში ბენიტა ფერერო-ვალდნერი.

საქართველოს ევროკავშირთან თანამშრომლობის ზემოთ აღნიშნული, უაღრესად შთამბეჭდავი დინამიკა მომდევნო წლებშიაც იყო და დღემდე არის შენარჩუნებული.

VIII. ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის-ნატოს დაარსების ისტორია და ევოლუცია.

ნატოს სტრუქტურა, მიზნები და ამოცანები. ნატოს გაფართოება და ალიანსის აღმოსავლეთისაკენ გაფართოების პოლიტიკური შედეგები.
საქართველო და ნატო

ნატოს დაარსების ისტორია და მისი ევოლუცია

ნატოს შტაბ-ბინა ქ. ბრიუსელშია. გენერალური მდივანია ანდრეს ფოგ რასმუსენი ოფიციალური ენებია: ინგლისური და ფრანგული. დღეისათვის ნატოში გაერთიანებულია 28 სახელმწიფო. ესენია: აშშ, კანადა, ბელგია, დანია, დიდი ბრიტანეთი, ისლანდია, იტალია, ლუქსემბურგი, საფრანგეთი, ნიდერლანდები, ნორვეგია, პორტუგალია (1949 წლიდან); საბერძნეთი და თურქეთი (1952 წლიდან); გერმანია (1955 წლიდან); ესპანეთი (1983 წლიდან); უნგრეთი, ჩეხეთი და პოლონეთი (1999 წლიდან); სლოვაკეთი, სლოვენია, ლატვია, ლიტვა, ესტონეთი, რუმინეთი და ბულგარეთი (2004 წლიდან); ხორვატია და ალბანეთი (2009 წლიდან).

1949 წელს ვაშინგტონში ხელი მოეწერა ჩრდილოატლანტიკურ ხელშეკრულებას, რომელმაც დასაბამი მისცა აშშ-ის, კანადისა და დასავლეთ ევროპის ათი სახელმწიფოს კოლექტიური უსაფრთხოებისა და პარტნიორობის ახალ მექანიზმს - ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციას (ნატო).

ნატოს შექმნა განაპირობა მზარდმა საბჭოთა ექსპანსიამ, რომელმაც მეორე მსოფლიო იმის შემდეგ თითქმის მთლიანად მოიცვა აღმოსავლეთი და ცენტრალური ევროპა და საფრთხე შეუქმნა დასავლეთის სამყაროს. ამ თვალსაზრისით ნიშანდობლივია ნაწყვეტი უინსტონ ჩერჩილის მიერ 1946 წლის 5 მარტს, ქ. ფულტონში (აშშ) წარმოთქმული სიტყვიდან - „ბალტიის ზღვის ქალაქ შტეტინიდან აღრიატიკის ზღვის ქალაქ ტრიესტამდე რკინის ფარდა ჩამოეშვა კონტინენტზე. ამ ფარდის იქით დარჩა ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის უძველეს სახელმწიფოთა ყველა საგანძური. ვარშავა, ბერლინი, პრაღა, ვენა, ბუდაპეშტი, ბელგრადი, ბუქარესტი, სო-

ფია – ყველა ეს სახელგანთქმული ქალაქები და მათი მოსახლეობა იმყოფებიან... არა მარტო საბჭოთა კავშირის გავლენის ქვეშ, არამედ ემორჩილებიან ამა თუ იმ ფორმით მოსკოვის უხეშ დიქტატს... მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში საბჭოურ ცენტრს დაქვემდებარებული კომუნისტური პარტიები ანუ მეზუთე კოლონები სულ უფრო და უფრო მეტ საფრთხეს უქმნიან ქრისტიანულ ცივილიზაციას... რუსები მხოლოდ და მხოლოდ ძალას უწევენ ანგარიშს და არაფერია მათთვის სამყაროში იმაზე უარესი, ვიდრე სამხედრო სისუსტე”.

თავისი არსებობის 63 წლის მანძილზე ჩრდილოატლანტიკურმა ალიანსმა ფუნდამენტური როლი შეასრულა დასავლეთის დემოკრატიული სამყაროს კოლექტიური თავდაცვისა და მისი უშიშროების უზრუნველყოფაში. „ცივი ომის“ ამ სამხედრო-პოლიტიკურმა ორგანიზაციამ შეძლო შეერეებინა ევროპაში საბჭოთა ექსპანსია და დაემყარებინა კონტინენტზე სტრატეგიული ბალანსი.

ნატო იყო და არის თავისი წევრი ქვეყნების თავისუფალი და დემოკრატიული განვითარების გარანტი. იგი ხელს უწყობს ევროპის კონტინენტზე და მის ფარგლებს გარეთ დემოკრატიული ფასეულობების დამკვიდრებას, ალიანსს დიდი წვლილი მიუძღვის 1980-იანი წლების ბოლოს საბჭოთა კავშირის გარდაქმნაში, ხოლო მისი დაშლის შემდეგ – ევროატლანტიკურ სივრცეში თვისობრივად ახალი უშიშროების გარემოს ჩამოყალიბებაში.

სოციალისტური ბანაკის „დიდი გარდაქმნის“ წინაპირობები ჯერ კიდევ 1960-70-იან წლებში შეიქმნა და ისინი მნიშვნელოვნად განპირობებული იყო ნატოს პოლიტიკური ერთიანობით, სამხედრო პოტენციალის ეფექტურობითა და ეკონომიკური უპირატესობით.

1967 წლიდან ალიანსი ხელმძღვანელობდა სტრატეგიული დოქტრინით, რომელიც ითვალისწინებდა ერთი მხრივ ნატოს თავდაცვისუნარიანობის გაძლიერებას, ხოლო მეორე მხრივ – საბჭოთა კავშირსა და მის მოკავშირეებთან არსებული დაძაბულობის განმუხტვას.

1980-იანი წლების ბოლოსა და 1990-იანი წლების დასაწყისში საბჭოთა კავშირსა და აღმოსავლეთ ევროპაში გარდაქმნის პოლიტიკის შედეგად შექმნილმა ახალმა ვითარებამ ნატოს წინაშე აღნიშნულ ქვეყნებთან პარტნიორული ურთიერთობების დამყარების

საკითხი დააყენა. ახალი სტრატეგია მიზნად ისახავდა „ცივი ომის“ ეპოქის კონფრონტაციიდან პრაქტიკულ თანამშრომლობაზე გადასვლას, ევროპული უშიშროების ახალი არქიტექტურის მშენებლობას, რომელსაც, ბუნებრივია, დასავლური ცივილიზაციის ფასეულობები და პრინციპები უნდა დადებოდა საფუძვლად.

ჩრდილოატლანტიკური ალიანსისათვის, რომელიც, დღიდან მისი დაარსებისა (1949 წ.) საბჭოთა ექსპანსიონიზმის შეკავებისა და დასავლური დემოკრატიის დაცვას ემსახურებოდა, ამგვარი ტრანსფორმაციის განხორციელება დაკავშირებული იყო მნიშვნელოვან სირთულეებთან. უპირველეს ყოვლისა, სტრატეგიული მოწინააღმდეგის პარტნიორად აღიარება მოითხოვდა ალიანსის მიზნებისა და ამოცანების ახლებურ კონცეფტუალურ გააზრებას, ევროპული უსაფრთხოების სისტემის რეალობასთან ადაპტირებასა და თანამშრომლობის ახალი მექანიზმის ჩამოყალიბებას.

ნატოს სტრუქტურა, მიზნები და ამოცანები

ნატოს უმაღლესი ორგანოა ჩრდილოატლანტიკური საბჭო (ნას-ი), რომელიც შედგება წევრ-სახელმწიფოთა ყველა წარმომადგენლისაგან. ნას-ი თავის სხდომებს ატარებს როგორც საგარეო საქმეთა მინისტრების, ასევე სახელმწიფოთა და მთავრობათა მეთაურების დონეზე. გადაწყვეტილებები ერთხმად მიიღება. სხდომათა შორის პერიოდებში ნას-ის ფუნქციებს ასრულებს ნატოს მუდმივი საბჭო, სადაც შედიან ელჩის რანგში მყოფი წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენლები.

1966 წლიდან ნატოს უმაღლესი სამხედრო-პოლიტიკური ორგანოა სამხედრო დაგეგმარების კომიტეტი (სდკ), რომელიც იკრიბება წელიწადში 2 ჯერ, თავდაცვის მინისტრების დონეზე. სხდომათა შორის პერიოდებში სდკ-ს ფუნქციებს ასრულებს სამხედრო დაგეგმარების მუდმივი კომიტეტი, სადაც შედიან ელჩის რანგში მყოფი ალიანსის წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენლები.

ნატოს უმაღლეს სამხედრო ორგანოს წარმოადგენს სამხედრო კომიტეტი (სკ), რომელიც შედგება ალიანსის წევრ-სახელმწიფოთა გენერალური შტაბის უფროსებისაგან და ისლანდიის სამოქალაქო

წარმომადგენლისაგან (ამ ქვეყანას არ გააჩნია რეგულარული არმია).

სკ იკრიბება წელიწადში 2 ჯერ. სკ-ის დაქვემდებარებაში იმყოფება ევროპისა და ატლანტიკის ზონების სამხედრო სარდლობა. სარდლობას ევროპაში ხელმძღვანელობს მთავარსარდალი (როგორც წესი ამერიკელი გენერალი). მის დაქვემდებარებაშია სამი სამხედრო მოქმედებათა ევროპული თეატრი: ჩრდილოევროპული, ცენტრალ-ურევროპული და სამხრეთევროპული. სხდომათა შორის პერიოდებში სკ-ს ფუნქციებს ასრულებს მუდმივი სამხედრო კომიტეტი, სადაც შედიან ელჩის რანგში მყოფი ალიანსის წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენლები.

ნატოს ძირითად მმართველობით ორგანოებს ასევე მიეკუთვნება ნატოს ბირთვული დაგეგმარების კომიტეტი, რომელიც წელიწადში ორჯერ იკრიბება თავდაცვის მინისტრების დონეზე.

ნატოს მიზანია თავისი წევრების თავისუფლებისა და უსაფრთხოების გარანტირება გაეროს პრინციპების შესაბამისად. ზემოაღნიშნული მიზნის მისაღწევად ნატო იყენებს თავის პოლიტიკურ გავლენას და სამხედრო პოტენციალს წევრ-სახელმწიფოთა წინაშე მსგოში უსაფრთხოების გამოწვევების შესაბამისად.

ამჟამად მოქმედებს 1999 წ. მიღებული სტრატეგიული კონცეფცია, რომელიც განსაზღვრავს ალიანსის კონკრეტულ ამოცანებს. ესენია ნატოს მიერ:

- ევროატლანტიკური რეგიონის სტაბილურობის ღერძის როლის შესრულება;
- უსაფრთხოების საკითხებზე საკონსულტაციო ფორუმის ფუნქციის შესრულება;
- წევრ-სახელმწიფოს მიმართ განხორციელებული ნებისმიერი ხასიათის აგრესიისა თუ მუქარის შეჩერება;
- კონფლიქტების ეფექტური პრევენცია და კრიზისების რეგულირების პროცესში მონაწილეობა;
- ევროატლანტიკური რეგიონის სხვა ქვეყნებთან თანამშრომლობისა და დიალოგისათვის ხელშეწყობა.

ნატოს ხელმოწერილი აქვს შეთანხმებები თანამშრომლობის შესახებ სპეციალური პროგრამის „პარტნიორობა მშვიდობისათ-

ვის“ ფარგლებში: აზერბაიჯანთან, ავსტრიასთან, ბელორუსთან, ბოსნია-ჰერცეგოვინასთან, თურქმენეთთან, ირლანდიასთან, მაკედონიასთან, მალტასთან, მოლდოვასთან, რუსეთთან, საქართველოსთან, სერბიასთან, სომხეთთან, ტაჯიკეთთან, უზბეკეთთან, უკრაინასთან, ფინეთთან, ჩერნოგორიასთან, შვედეთთან, შვეიცარიასთან, ყაზახეთთან და ყირგიზეთთან.

ნატოს აქვს მუდმივი ერთობლივი საბჭო რუსეთი-ნატო.

1997 წ. ხელი მოეწერა შეთანხმებას უკრაინა-ნატო.

1995 წ. დეიტონის შეთანხმების საფუძველზე ნატო აქტიურად მონაწილეობდა ყოფილი იუგოსლავიის ტერიტორიაზე კონფლიქტის დარეგულირებაში.

ნატოს გაფართოება

ნატოს გაფართოება არის არა ერთჯერადი მოვლენა, არამედ ღია და განგრძობადი პროცესი. ნატოს გაფართოებათა ეტაპებია:

- პირველი - 1952 წ. საბერძნეთი, თურქეთი,
- მეორე - 1955 წ. გერმანია,
- მესამე - 1983 წ. ესპანეთი
- მეოთხე - 1999 წ. უნგრეთი, ჩეხეთი, პოლონეთი
- მეხუთე - 2004 წ. სლოვაკეთი, სლოვენია, ლატვია, ლიტვა, ესტონეთი, რუმინეთი, ბულგარეთი,
- მეექვსე - 2009 წ. ხორვატია და ალბანეთი.

ჩრდილოატლანტიკური „ხელშეკრულების მონაწილე მხარეებს, საყოველთაო თანხმობით, შეუძლიათ შესთავაზონ ნებისმიერ სხვა ევროპულ სახელმწიფოს შეუერთდეს ამ ხელშეკრულებას, იმ შემთხვევაში თუ ამ ქვეყანას შესწევს უნარი განავითაროს ზემოაღნიშნული ხელშეკრულების პრინციპები და შეიტანოს თავისი წვლილი ჩრდილოატლანტიკური რეგიონის უსაფრთხოებაში...“ შუხლი 10, „ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულება“, ვაშინგტონი, 1949 წ. 4 პარილი. ისევე როგორც ადრე ალიანსი დღესაც ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ნატოს „კარი“ ყოველთვის იქნება „ღია“ ახალი წევრებისათვის. ალიანსი მიესალმება ყველა მის ახალ წევრს, რომელიც შეძლებს განავითაროს ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკ-

რულების პრინციპები და შეიტანოს თავისი წვლილი მშვიდობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში ევროატლანტიკურ რეგიონში.

1995 წ. ნატოს ზელმძღვანელობის მიერ მომზადდა სპეციალური დოკუმენტი - „გამოკვლევა ნატოს გაფართოების შესახებ“, სადაც ჩამოყალიბებულია ალიანსის შესაძლო გაფართოების ორი პრინციპიალური საკითხი:

1. „რატომ“

2. „როგორ“

რატომ უნდა გაფართოვდეს ნატო?

- იმიტომ, რომ „ცივი ომის“ დასრულებისა და „ვარშავის ხელშეკრულების ორგანიზაციის“ ლიკვიდაციის შემდეგ გაჩნდა უნიკალური შესაძლებლობა და აუცილებლობაც კი აშენდეს ევროატლანტიკურ რეგიონში მტკიცე უსაფრთხოება „გამყოფი ხაზების“ გავლების გარეშე
- იმიტომ, რომ ნატოს გაფართოება ეს არის სერიოზული ნაბიჯის გადადგმა ალიანსის უმთავარი მიზნის მისაღწევად, რომელიც არის სტაბილურობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა ევროატლანტიკურ რეგიონში, გაძლიერებული ინტეგრაციის ისეთი უფრო ფართო ტენდენციებით, როგორებიცაა ევროკავშირის გაფართოება და ეუთოს განმტკიცება
- იმიტომ, რომ ნატოს გაფართოება არავის არ უქმნის არავითარ საფრთხეს, ვინაიდან იგი რჩება მხოლოდ და მხოლოდ თავდაცვით კავშირად და ზელს უწყობს კეთილშეზობლური ურთიერთობების განვითარებას ევროატლანტიკურ რეგიონში
- იმიტომ, რომ ნატოს გაფართოება ზელს უწყობს და სტიმულს აძლევს დემოკრატიული რეფორმების გადრმაგებას წევრ-ქვეყნებში, მათ შორის არმაზე სამოქალაქო და დემოკრატიული კონტროლის გაძლიერებას, უზრუნველყოფს თავდაცვითი გეგმებისა და ბიუჯეტის „გამჭვირვალობას“, რითაც გააღრმავებს სახელმწიფოთა შორის ნდობას და გააძლიერებს ინტეგრაციულ ტენდენციებს..

როგორ უნდა გაფართოვდეს ნატო?

ნატოს გაფართოება ზორციელდება კანდიდატი ქვეყნის ალიან-

სზე მიერთების მეშვეობით, ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების მე-10 პუნქტის თანახმად. კანდიდატი სახელმწიფოები ვალდებული არიან მიიღონ და შეასრულონ მათი ნატოში გაწევრიანების მომენტისათვის ალიანსის წევრი-სახელმწიფოების მიერ მიღებული პრინციპები, პოლიტიკის მიმართულებები და პროცედურები. ამა თუ იმ სახელმწიფოს ნატოში მოწვევისათვის უმნიშვნელოვანეს პირობას წარმოადგენს კანდიდატი ქვეყნის ზემოდ ნახსენებ ვალდებულებათა შესრულების სურვილი და მათი შესრულების რეალური და არა მხოლოდ ქაღალდზე დაფიქსირებული შესაძლებლობები. ნატოში გაწევრიანებამდე კანდიდატი სახელმწიფო ვალდებულია მშვიდობიანი მეთოდებით მოაგვაროს ყველა არსებული შიდა დავა და კონფლიქტი (ეთნიკური ან ტერიტორიული ხასიათის). მნიშვნელოვანი ფაქტორი არის კანდიდატი ქვეყნის უნარი შეიტანოს საკუთარი სამხედრო წვლილი კოლექტიური თავდაცვის სისტემაში. გადაწყვეტილება ნატოში მოწვევის შესახებ მიიღება კონსენსუსის წესით და გადაწყვეტილება უნდა ეფუძნებოდეს ალიანსის წევრების ინდივიდუალურ შეხედულებას იმის თაობაზე შეუწყობს თუ არა ამა თუ იმ ქვეყნის ნატოში გაწევრიანება სტაბილურობისა და უსაფრთხოების განმტკიცებას ჩრდილოატლანტიკურ რეგიონში.

ნატოს გაფართოების პროცესთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებებზე არც ერთ ნატოს არაწევრ სახელმწიფოს არ გააჩნია „ვეტოს“ ან რაიმე სხვა სახის „საზღვდამხდველო“ უფლება.

„მაპი“ ანუ ნატოს წევრობისათვის მოსამზადებელი სამოქმედო გეგმა (MAP – Membership Acting Plane) არის ვალდებულებათა და მიზნობრივ პროგრამათა სისტემა (შემოღებული ალიანსის მიერ 1999 წ.) მიმართული იმ ქვეყნების დასახმარებლად, რომელთაც გამოთქვას ნატოში გაწევრიანების სურვილი. „მაპი“-ს პირობების თანახმად, პრეტენდენტ ქვეყნებს, შიდა და გარე კონფლიქტების მშვიდობიანი მოგვარების გარდა მოეთხოვებათ მთელი რიგი კონკრეტული მიზნების მიღწევა პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სფეროებში. მათ შორის, მკაფიოდ ჩამოყალიბებული ერთგულება:

- კანონის უზენაესობისადმი და ადამიანის უფლებებისადმი,
- შეიარაღებული ძალების დემოკრატიული კონტროლისადმი,
- კონსოციური თავისუფლებებისადმი,

- სოციალური სამართლიანობისადმი,
- საპასუხისმგებლო დამოკიდებულებისადმი გარემოს დაცვის პრობლემებთან მიმართებაში.

ნატოს აღმოსავლეთისაკენ გაფართოების კონტექსტში, ყველაზე რთული პოლიტიკური ამოცანა რუსეთის ფაქტორის გათვალისწინება იყო. როგორც ჩანს, გაფართოების შესახებ შიდა პრინციპული გადაწყვეტილება ალიანსმა ჯერ კიდევ 1995 წელს მიიღო, როდესაც მომზადდა სპეციალური სტრატეგიული გამოკვლევა ნატოს გაფართოების თაობაზე. ამ გადაწყვეტილების პოლიტიკური „გაფორმება“ მოხდა 1996 წლის დეკემბერში, ნატოს საგარეო საქმეთა მინისტრების შეხვედრაზე.

1997 წელს მადრიდის სამიტზე ელოდნენ კანდიდატთა ვინაობის დასახელებას და ალიანსში მათ ოფიციალურ მიწვევას. ყველაზე რეალურ კანდიდატებად მიიჩნეოდნენ პოლონეთს, ჩეხეთსა და უნგრეთს. ევროპული ქვეყნების საკმაოდ ძლიერი მხარდაჭერით სარგებლობდნენ ასევე სლოვენია და რუმინეთი.

ნატოს გაფართოების ფონზე მოსალოდნელი იყო, რომ რუსეთთან დიალოგის შენარჩუნების მიზნით ალიანსი მოსკოვს შესთავაზებდა ორმხრივი ურთიერთობების მარეგულირებელი ახალი მექანიზმის შექმნას. პარალელურად, არ გამოირიცხავდნენ სამიტზე ნატო-უკრაინის ორმხრივი ურთიერთობების სპეციალური დოკუმენტის გაფორმებასაც.

აღნიშნული სამიტის მზადების პერიოდში. დებატებმა, ნატოს გაფართოების შესახებ, როგორც დასავლეთის, ისევე რუსეთის პოლიტიკურ წრეებსა და პრესაში მწვავე ხასიათი მიიღო. გაჩნდა მრავალი კითხვა იმის თაობაზე, თუ როგორ გაფართოვდებოდა ნატო და როგორ წარიმართებოდა ეს პროცესი, როგორი იქნებოდა ძალთა ახალი თანაფარდობა და XXI საუკუნის ევროპული უსაფრთხოების სისტემა.

ბევრი უარყოფითად აფასებდა ნატოს გაფართოების პერსპექტივებს. პარალელს ავლებდა ნატოს მოსალოდნელ გაფართოებასა და 1945 წელს იალტის კონფერენციის შედეგად მომზადარ ევროპის განაწილებას შორის. საჭირო იყო ახალი მექანიზმების შექმნა, რომლებშიც ერთნაირად იქნებოდა დაცული როგორც ალიანსის, ასევე

რუსეთისა და სხვა ქვეყნების ინტერესები.

ნატოს გაფართოების მოწინააღმდეგეები ამტკიცებდნენ, რომ გაფართოება უმთავრესად აშშ-სა და გერმანიას აინტერესებდა. რაც შეეხება ამ უკანასკნელს, ეჭვს არ იწვევდა ის გარემოება, რომ იგი ნამდვილად ზრუნავდა თავისი აღმოსავლეთის საზღვრების განმტკიცებაზე, რისი გარანტიაც იქნებოდა პოლონეთსა და ჩეხეთის ალიანსში გაწევრიანება.

აშშ-ს უმთავრესად იმის გამო აკრიტიკებდნენ, რომ, თითქოს, იგი ზუსტად ვერ ითვალისწინებდა ნატოს გაფართოების შესაძლო უარყოფით შედეგებს. მაგალითად, გაზეთი „ინტერნეშენელ პერალდ ტრიბუნი“, თავის ერთ-ერთ პუბლიკაციაში, აშშ-ის ადმინისტრაციის ამ პოლიტიკას წმინდა საარჩევნო მსაზრებულებათაგან ხსნიდა. „... გაფართოება ნატოს ეფექტურობას საფრთხეში აგდებს. ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსს ტრადიციულად ორი ძირითადი ფუნქცია ჰქონდა დაკისრებული: კოლექტიური თავდაცვის უზრუნველყოფა და წევრ-სახელმწიფოებს შორის კონფლიქტების აცილება. ამ ამოცანებს ნატო წარმატებით ართმევდა თავს თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე. ალიანსმა სავსებით სწორი რეაგირება მოახდინა ახალ რეალობებზე, როდესაც წამოიწყო პროგრამა „პარტნიორობა მშვიდობისათვის“ ... მაგრამ, სამწუხაროდ, წყალი აიძვრა პრეზიდენტის არჩევნებისას, როდესაც კლინტონის გუნდი ჩეხი, პოლონელი და უნგრელი წარმომადგენლის ამომრჩეველთა ხმების მოპოვების მიზნით მათ ისტორიულ ქვეყნებს ნატოში გაწევრიანებას დაპირდა. „პარტნიორობა მშვიდობისათვის“ პროგრამა გადაიქცა ნატოში გაწევრიანების მექანიზმად და ალიანსიც სახიფათო გზას დაადგა“ - წერდა გაზეთი.

ნატოს გაფართოების გაფართოების სხვადასხვა ვარიანტების განხილვისას, კრიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ ნატოს რუსეთის საზღვრებამდე (მაღლთისპირეთის ჩავლით) გაფართოება აუცილებლად გამოიწვევდა მოსკოვთან მეტად სერიოზულ კონფრონტაციასა და ევროპული უსაფრთხოების სისტემის მოშლას. იმ შემთხვევაში, თუ გაფართოება შემოიფარგლებოდა მხოლოდ პოლონეთით, ჩეხეთითა და უნგრეთით, მაშინ ევროპის დანარჩენი ქვეყნები უსაფრთხოების მუდმივ „ნაცრისფერ ზოლში“ აღმოჩნდებოდნენ. გამომდინარე აქედან, უპირატესობა ენიჭებოდა მესამე „სცენარს“, რომლის მიხედვით ნა-

ტოს გაფართოება რუსეთთან თანამშრომლობის გაღრმავების ფონზე უნდა განხორციელდებოდეს. ამის პარალელურად კი საჭიროდ მიიჩნევენ მოსკოვისათვის ეკონომიკური დახმარების მნიშვნელოვან გაზრდას.

უდალა, რომ არსებული გეოპოლიტიკური რეალობის გათვალისწინებით, ბოლო ვარიანტი ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილება იყო. შესაძლებელი ზღვოდა „ნაციონალური ზოლის“ თანდათანობითი „ათვისება“ რუსეთის გაღიზიანებისა და გაუცხოების გარეშე.

თანამშრომლობის ახალი ფორმა, რომელსაც ნატო სთავაზობდა რუსეთს, უნდა დაფუძნებოდა სპეციალურ დოკუმენტს. რუსეთი ითხოვდა, რომ ეს ყოფილიყო იურიდიული ძალის მქონე ხელშეკრულება, რომელშიც განისაზღვრებოდა ნატოს ვალდებულება. მოსკოვის მოთხოვნით არ უნდა მომზადებოდა ახალი წერილობითი ქვეყნების ტერიტორიაზე ალიანსის ბირთვული იარაღისა და სამხედრო ინფრასტრუქტურის განლაგება. ამ მოთხოვნას, და შესაბამისად იურიდიული ხელშეკრულების გაფორმებას, ნატოში არ მიიჩნევენ მიზანშეწონილად. ალიანსი თავის მხრივ სთავაზობდა რუსეთს პოლიტიკური ხასიათის დამფუძნებელი აქტის ან ქარტიის შემუშავებას. რაც შეეხება სამხედრო ასპექტებს, ნატოს განცხადებებიდან გამომდინარე, ალიანსს არ გააჩნდა რაიმე განზრახვა, გვემა თუ მიზეზი, რათა განეღობებინა ბირთვული იარაღი რუსეთის საზღვრებთან. ამავე დროს, ნატო არც მუდმივ გარანტიებს იძლეოდა ამის თაობაზე და ორმხრივი ნდობის განმტკიცების მიზნით სთავაზობდა რუსეთს დამატებით ინიციატივებს. კერძოდ, ამ უკანასკნელს შესაძლებლობა ეძლეოდა არა მარტო დასწრებოდა ნატოს სამხედრო ვარჯიშებს, არამედ მიეღო ინფორმაცია შეიარაღებული ძალების ნებისმიერი გადაადგილებისა და დისლოკაციის შესახებ, ეწარმოებინა სამხედრო ბაზების ინსპექცია და ნატოს საჰაერო სივრცის მონიტორინგი.

აშშ-ის ყოფილი სახელმწიფო მდივნის ბ-ნ ზ. ბჰეიენსკის აზრით, „რუსეთის გენერალური შტაბის წარმომადგენლები მუდმივად უნდა იმყოფებოდნენ ნატოს სამხედრო ხელმძღვანელობის ძირითად სტრუქტურებში. თავის მხრივ, ნატოს ოფიცრებიც უნდა დადიოდნენ რუსეთის თავდაცვის სამინისტროს დერეფნებში. დასავლეთის საზოგადოება აღნიშნულ ქარტიას უნდა აღიქვამდეს არა რო-

გორც რაიმე ხარკის გადახდას რუსეთისათვის, არამედ, როგორც მისი ინტერესების გათვალისწინებას. ეს მართლაც საჭიროა პრობლემა, თუ გაითვალისწინებთ იმ ფაქტსაც, რომ ნატოს გაფართოება რატიფიცირებული უნდა იყოს ალიანსის წევრი ქვეყნების პარლამენტების, მათ შორის აშშ-ის კონგრესის მიერ“.

აღსანიშნავია, რომ გარკვეულ ეტაპზე ნატოს გაფართოების სირთულეები შეექმნა თურქეთის მხრიდანაც. მსოფლიოს პოლიტიკური წერეებისა და პრესის ყურადღების ცენტრში აღიზნა თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის განცხადებები, რომ ანკარას შესაძლოა ექნოს უფლება გამოეყენებინა ნატოს გაფართოების ბლოკირების მიზნით, თუკი არ დაკმაყოფილდებოდა ამ ქვეყნის მოთხოვნა ევროკავშირში გაწევრიანების თაობაზე. ამ დემარშმა აიძულა ევროპის ლიდერები თურქეთის „დასამოშმინებლად“ მთელი რიგი განცხადებები გაეკეთებინათ. მაგალითად, ესპანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა განაცხადა, რომ „თურქეთი ისევე უნდა იქნას განხილული, როგორც ევროკავშირის სხვა კანდიდატები. ევროკავშირი დაფუძნებულია არა ქრისტიანულ რელიგიაზე, არამედ წესებსა და პრინციპებზე“.

უნდა აღნიშნოს, რომ დასავლეთის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ წრეებში აშკარად ჭარბობდა ნატოს გაფართოების მხარდამჭერი განწყობილება, რასაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობდა პოლიტიკური მმართველი წერეებისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მიზანმიმართული საქმიანობა.

ერთი სიტყვით, მიუხედავად არსებული სირთულეებისა, ნატოსა და რუსეთს შორის გამოინახა კონსენსუსი ახალი დოკუმენტის გაფორმებასთან დაკავშირებით. რუსეთი იძულებული გახდა პრინციპულად გაეზიარებინა ალიანსის მიერ შეთავაზებული ძირითადი წინადადებები. აღსანიშნავია, რომ დასავლეთის გარკვეულ დათმობებზე წავიდა. კერძოდ, ეუთო-ს ფარგლებში ჩვეულებრივი შეიარაღების შეზღუდვის ხელშეკრულების ადაპტაციასთან დაკავშირებით მიმდინარე პროცესში გაითვალისწინებულ იქნა რუსეთის რიგი მოთხოვნები. ყველაფერი ამის შემდეგ იყო ნატოს აღმოსავლეთის მიმართულებით უპრეცედენტოდ წარმატებული გადართულება, რომელმაც ყოფილი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაც მოიცვა, ლიტვის ლატვიის და ესტონეთის ალიანსში გაწევრიანების შემდეგ.

საქართველო და ნატო

მოქმედი რიგი პარამეტრებით საქართველო მეტნაკლებად იმყოფება იმ ქვეყნების ღონეზე, რომლებიც დღეისათვის ღიად აცხადებენ ნატოში გაწევრიანების სურვილს. ამის დასტურია ევროპის საბჭოს წევრობა, ევროკავშირთან და სხვა ევროპულ სტრუქტურებთან მზარდი თანამშრომლობა.

დასავლეთში დადებითად აფასებენ იმ გარემოებას, რომ საქართველოს კეთილშეშობილი ურთიერთობა აქვს რეგიონის ყველა ქვეყანასთან (რუსეთის გარდა), იგი აქტიურად მონაწილეობს საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და რეგიონული თანამშრომლობის მექანიზმებში. ზელშემწყოში ფაქტორია ისიც, რომ დაწყებულია მუშაობა ევროკავშირის კანონმდებლობასთან საქართველოს საკანონმდებლო ბაზის პარმონიზაციის მიზნით. გადგებულია სერიოზული ნაბიჯები სამხედრო რეფორმის თვალსაზრისით, რომლის ამოსავალი წერტილია შეიარაღებულ ძალებზე ძლიერი დემოკრატიული კონტროლის დაწესება.

ზემოთ აღნიშნული პარამეტრების მიხედვით საქართველო შეიძლება პასუხობდეს კიდევაც MAP-ის კრიტერიუმებს, მაგრამ სერიოზულ პრობლემად რჩება კონფლიქტური ვითარება აფხაზეთში და მდგომარეობა ცხინვალის რეგიონში. განსაკუთრებით 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ, როდესაც რუსეთმა სცნო აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობა.

ტერიტორიული პრობლემების მოუგვარებლობა მნიშვნელოვნად უშლის ხელს MAP-ის მიღების შესაძლებლობას. ამავე კონტექსტში შეიძლება იყოს განხილული საქართველოს ტერიტორიის ოკუპაცია რუსული ჯარების მიერ და აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთში უკანონოდ განლაგებული რუსეთის ბაზების საკითხიც.

დღევანდელ ვითარებაში, როდესაც ჩვენი ქვეყანა საკმაოდ რთული ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების წინაშე დგას, ჯერჯერობით შეუსრულებადია MAP-ის კრიტერიუმებაც ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების, ჯეროვანი დემოკრატიული რეფორმების გატარებისა და გარკვეულწილად სამხედრო რეფორმის პარამეტრების მიმართებითაც.

გარდა ამისა, ბუნებრივია, არსებობს რუსეთის ფაქტორიც, ანუ ამ ქვეყნის ცნობილი დამოკიდებულება ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების ნატოში შესაძლო გაწევრიანების მიმართ. რუსეთი კი, როგორც ბისმარკი ამბობდა, მუდამ იმაზე ძლიერი ან სუსტი ჩანს, ვიდრე ის სინამდვილეში არის. ეს ფაქტორი MAP-ში არ არის მოხსენიებული, მაგრამ მეტად ანგარიშგასაწევ რეალობას წარმოადგენს.

ერთი სიტყვით, მიუხედავად ნატოს მაღალჩინოსანთა მიერ, ამ ორგანიზაციის გენერალური მდივნის ანდერს ფოგ რასმუსენის ჩათვლით, მრავალრიცხოვანი განცხადებებისა საქართველოს ნატოში ყოველ მიზეზ გარეშე გაწევრიანების აუცილებლობის თაობაზე, ეს ამოცანა დღემდე გადაუწყვეტელი რჩება.

საქართველოს რიგითი მოქალაქე, რომელიც „განებიერებულია“ ბოლო წლების კალეიდოსკოპური მოვლენებით, სრულებით არ აღიქვამს ნატოში საქართველოს გაწევრიანებას როგორც მიუღწეველ მიზანს. ეს დადასტურდა კიდევ 2008 წლის რეფერენდუმითაც, რომელზედაც საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობამ მზარი დაუჭირა ჩვენი ქვეყნის ჩრდილოატლანტიურ ალიანსში გაწევრიანებისადმი მისწრაფებას.

უკანასკნელმა ორმა ათწლეულმა ნათლად დაგვანახა, თუ რაოდენ მოკრძალებულად დაიწყო 1993 წლიდან ნატო-საქართველოს ურთიერთობები და რა მასშტაბებს მიაღწია მან ბოლო წლების მანძილზე. ამ ურთიერთობების დინამიკა ნათლად მიუთითებს იმაზე, რომ სახეზეა ჩვენი ქვეყნის პრაქტიკული დაახლოება ალიანსთან, მისი მზარდი მონაწილეობა ნატოს სტრუქტურების მუშაობასა და სამხედრო ოპერაციებში ავღანეთის ტერიტორიაზე.

ჩვენს ქვეყანას დღეისთვის ნატოში განიხილავენ, როგორც ერთ-ერთ აქტიურ და თანამშრომლობით დაინტერესებულ პარტნიორს, ხოლო მთლიანად სამხრეთ კავკასიას - როგორც რთულ, მაგრამ უაღრესად მნიშვნელოვან რეგიონს.

ნატოსთან ჩვენი ურთიერთობა უახლოეს მომავალში ალბათ კიდევ უფრო საინტერესო და კომპლექსურ ხასიათს მიიღებს. განხორციელდება მრავალმხრივი პოლიტიკური კონსულტაციები, რომელთა მიზანია ევროატლანტიკური უსაფრთხოების ახალი

სისტემის ჩამოყალიბება და მასში საქართველოს სრული ინტეგრირება.

ცენტრალური ევროპისა და ბალტიის ქვეყნები ამჟამად აქტიურად ცდილობენ, რათა ნატომ მიიღოს თავის რიგებში ე.წ. მეორე ტალღის ქვეყნების უახლოეს წლებში გაწევრიანების გადაწყვეტილება. ამის საპასუხოდ რუსეთის მწვავე განცხადებებით გამოდის. კერძოდ, რუსეთი აქცენტს აკეთებს იმაზე, რომ ნატოს მიერ „წითელი ხაზის“ გადაკვეთა და მის რიგებში ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების მიღება მოიწვევდა დასავლეთსა და რუსეთს შორის ურთიერთობების უაღრესად გართულებას და გაუთვალისწინებელ შედეგებს. თუ რა გადაწყვეტილებას მიიღებს ნატო, ამას ახლო მომავალი გვიჩვენებს.

გასული საუკუნის მიწურულსა და მიმდინარე საუკუნის პირველ წლებში მალწეული წარმატებების მიუხედავად (იუგოსლავია, კოსოვო, ავღანეთი), რუსეთ-საქართველოს ომმა მნიშვნელოვანწილად შეარყია ნატოს, როგორც რეგიონული სტაბილურობის დაცვის ეფექტური სამხედრო-პოლიტიკური ინსტრუმენტის იმიჯი. ალიანსი არ აღმოჩნდა მზად რუსეთთან კონფრონტაციისადმი. 2008 წლის აგვისტო-სექტემბრის მკაცრი რიტორიკა საკმაოდ სწრაფად შეიცვალა რუსეთისადმი კეთილგანწყობილ დამოკიდებულებითა და ამ სახელმწიფოსთან ურთიერთობათა სრულმასშტაბიანი აღდგენით.

როგორი უნდა იყოს საქართველო, ნატოში ინტეგრირებული თუ ნეიტრალური? ზემოაღნიშნული კითხვაზე საქართველოს მოსახლეობამ კი გასცა არაორაზროვანი პასუხი რეფერენდუმზე, მაგრამ მსოფლიოს პოლიტიკურ და სამეცნიერო წრეებში ეს საკითხი დისკუტაბელური რჩება. რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის აგვისტოს ომმა გაამძაფრა ეს დისკუსიები.

მაინც როგორ დაიწყო და მიმდინარეობდა საქართველოს თანამშრომლობა ნატოსთან?

1992 წელს საქართველო გახდა ჩრდილო ატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭოს წევრი;

1994 წლის 23 მარტს საქართველო შეუერთდა ნატო-ს „პარტნიორობა მშვიდობისათვის“ პროგრამას;

1995 წლის 18 ივლისს საქართველო შეუერთდა „შეთანხმებას

ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების წევრ-ქვეყნებსა და „პარტნიორობა მშვიდობისათვის“ პროგრამაში მონაწილე სხვა სახელმწიფოებს შორის ძალების სტატუსის შესახებ“;

1996 წელს საქართველომ შეიმუშავა და წარადგინა ნატო-ში პირველი „ინდივიდუალური პარტნიორობის“ პროგრამა;

1997 წლის 30 მაისს შეიქმნა ევროატლანტიკური პარტნიორობის საბჭო (EAPC) და საქართველო გახდა მისი ერთ-ერთი დამფუძნებელი წევრი;

2003 წლის დეკემბერში შემუშავდა „საქართველოს ინდივიდუალური პარტნიორობის გეგმის“ დოკუმენტის პროექტი;

2004 წლის აგვისტოში ნატო-ში ოფიციალურად გაიგზავნა საქართველოს „ინდივიდუალური პარტნიორობის სამოქმედო გეგმა“;

2008 წლის 3 აპრილს, ბუქარესტის სამიტზე ალიანსმა მიიღო გადაწყვეტილება, რომ საქართველო გახდება ნატოს წევრი ქვეყანა, რაც ნიშნავს შეკავშირების მიერ აღებულ ღია ვალდებულებას;

2008 წლის 15 სექტემბერს შეიქმნა ნატ-საქართველოს ერთობლივი კომისია, რომლის ჩარჩო დოკუმენტში ძირითადი მიზნების სახით დაფიქსირდა მხარეების სურვილი:

- გაღრმავდეს პოლიტიკური დიალოგი და თანამშრომლობა ნატო-სა და საქართველოს შორის ყველა შესაბამის დონეზე;
- ზედამხედველობა გაეწიოს ნატოს ბუქარესტის სამიტზე დაწყებული პროცესის წარმართვას;
- კოორდინაცია გაეწიოს ალიანსის ძალისხმევას, ხელი შეუწყოს საქართველოს ბოლოდროინდელი კონფლიქტის შედეგების აღმოფხვრას;
- ხელი შეუწყოს საქართველოს ძალისხმევას, გააგრძელოს ნატოში გაწევრიანების მიზნით მის ევრო-ატლანტიკურ მისწრაფებასთან დაკავშირებული პოლიტიკური, ეკონომიკური და თავდაცვის რეფორმები, მიმართული დემოკრატიული და ინსტიტუციონალური მიზნების მისაღწევად.

2008 წლის 18 ნოემბერს, ვალენსიაში, ესპანეთი გაიმართა ნატო-ს საპარლამენტო ასამბლეის პლენარული სხდომა, სადაც მიღებული იქნა დოკუმენტი რუსეთ-საქართველოს კონფლიქტთან დაკავ

ვშირებით. დოკუმენტში გამოხატული იქნა შემოთქმის რუსეთის ქმედებებთან დაკავშირებით.

2009 წლის 4 თებერვალს, ბრიუსელში, ნატო-ს შტაბ-ბინაში, გაიმართა ნატო-საქართველოს კომისიის სხდომა, რომელიც საქართველოს მიერ ინდივიდუალური პარტნიორობის სამოქმედო გეგმის (IPAP) შესრულების შეფასებას და ნატო-საქართველოს სამომავლო თანამშრომლობის გეგმების განხილვას მიეძღვნა.

2009 წლის 3-4 აპრილს, ნატო-ს საიუბილეო სამიტზე მიღებული გადაწყვეტილებით ალიანსის წევრი ქვეყნები კიდევ ერთხელ ადასტურებენ თავიანთ ერთგულებას ბუქარესტის სამიტზე აღებული ვალდებულებებისადმი. რაც თავისთავად მიანიშნებს საქართველოს ნატო-ში ინტეგრაციის პროცესის შეუქცევადობასთან დაკავშირებით ალიანსის მიერ უკვე გაფორმებულ პოზიციის უფრო მეტად გამყარებაზე.

საბოლოო ჯამში კი ყველაფერი იმაზე იქნება დამოკიდებული, თუ რამდენად მოახერხებს ჩვენი ქვეყანა ტერიტორიული პრობლემების მოგვარებას, ნატოს სტანდარტებთან დაახლოებასა და პროგრესს პირველ რიგში ევროპული სტანდარტების დონის დემოკრატიის დამკვიდრებისა და ისეთი უნივერსალური ფასეულობებისადმი ერთგულების დამტკიცების თვალსაზრისით, როგორებიცაა ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები.

ყველაფერი ამის მიღწევა აუცილებელია რუსეთთან არა კონფრონტაციის, არამედ ერთიანი ევროატლანტიკური უსაფრთხოების სისტემის მშენებლობის გზით. ეს კი უნდა ითვალისწინებდეს დასავლეთისა და რუსეთის ინტერესების თანხვედრას კავკასიის რეგიონშიც. ამ თვალსაზრისით, საქართველო სისხლხორცეულად დაინტერესებულია ნატო-რუსეთის თანამშრომლობის შემდეგი გაფართოებით და ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლის შეუქცევადი ინტეგრირებით ევროპულ და ტრანსატლანტიკურ პროცესებში. ვფიქრობთ, უნდა დავეთანხმოთ ზ. ბზეჟინსკის აზრს, რომ „რუსეთის ასოცირება ან რაიმე ფორმით გაწევრიანება ევროპულ და ტრანსატლანტიკურ სტრუქტურებში თავის მხრივ კარს გაუღებს სამ კავკასიურ ქვეყანას - საქართველოს, სომხეთსა და აზერბაიჯანს, რომლებიც ესოდენ მონღოლებით მიისწრაფვიან ევროპისაკენ“.

ჩვენი ქვეყნის, და საერთოს კავკასიის, მომავლისათვის ასევე პრიორიტეტული მნიშვნელობა აქვს თურქეთის მიერ ატლანტიკური და ევროპული ორიენტაციის შენარჩუნებას. ამ თვალსაზრისით ჩვენთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ დაჩქარდეს ევროკავშირში თურქეთის გაწევრიანების პროცესი, რის თაობაზეც უკვე მიღებულია პოლიტიკური გადაწყვეტილებები. ამ პროცესის წარმატებით დასრულება ნიშნავს ევროკავშირის მოსახლეობას უშუალოდ საქართველოს საზღვართან, რაც ჩვენი ქვეყნის „გრავეიტაციის“ თავისებური გარანტია იქნება ევროპულ ორბიტაზე.

საქართველო იმედოვნებს, რომ მსოფლიო თანამშრომლობა გააძლიერებს ძალისხმევას როგორც ჩვენი ქვეყნის დეოკუპაციისა და ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის მისაღწევად, ისე კავკასიაში არსებული სხვა კონფლიქტების მოგვარებისა და ამ რეგიონში ქვეყნების უსაფრთხოების განმტკიცების ისეთი ახალი მრავალმხრივი შეთანხმების შემუშავებაზე, რომელიც გაითვალისწინებდა როგორც რეგიონის ქვეყნების, ასევე „დიდი მოთამაშეების“ ინტერესებს. ამ უკანასკნელთა შორის მოიაზრება აშშ, რუსეთი, ევროკავშირი და ასევე თურქეთი.

თუკი ყველა მხარე დაინტერესდება და ერთგვარი „კონსენსუსის ფორმულა“ ამ ურთულესი საკითხების გარშემო მოიძებნება, კავკასიის საკითხის გადაწყვეტა შეიძლება იქცეს 21-ე საუკუნის ერთ-ერთ ყველაზე დიდ „გარღვევად“ მსოფლიო პოლიტიკაში.

IX. ევროპის საბჭო

ევროპის საბჭო ანუ ევროსაბჭო ერთ-ერთი უძველესი და უაღრესად ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციაა, რომელიც მოწოდებულია მთელ კონტინენტზე ევროპული კულტურისა და თვითმყოფადობის დაცვისაკენ.

ეს-ის ძირითადი მიღწევებია:

- ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენციის მიღება;
- ადამიანის უფლებების ევროპული კომისიისა და სასამართლოს დაფუძნება, რომლის საგაღმდებლო იურისდიქცია აღიარებულია სამ ათეულზე მეტი ევროპული სახელმწიფოს მიერ საქართველოს ჩათვლით;
- ტერიტორიულ ბრძოლის ევროპული კონცეფციის მიღება, რომლის თანახმად ზემოაღნიშნული დანაშაული არ შეიძლება ჩათვალილი იქნას პოლიტიკურად.

ევროსაბჭოს ისტორია და ევოლუცია

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოებმა ერთსულოვანი და მტკიცე გადაწყვეტილება მიიღეს, აღედგინათ დანგრეული ეკონომიკა, პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრაციის გზით შეექმნათ ყველა პირობა მსგავსი უბედურების თავიდან ასაცილებლად.

ევროპის სახელმწიფოთა ძალისხმევა მიმართული უნდა ყოფილიყო დემოკრატიის განვითარება-განმტკიცების, პროგრესისა და ადამიანის კეთილდღეობისათვის სათანადო პირობების შექმნისაკენ. დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრმა უინსტონ ჩერჩილმა ერთ-ერთმა პირველმა მოუთხა ამ მიზნების გამსორციელების გზაზე 1946 წლის 19 სექტემბერს ქ. ციურიხში გამოსვლისას: „ევროპას ესაჭიროება საშუალება, რომელიც, როგორც საოცრება, გარდაქმნის მთელ სცენას, და რამდენიმე წელიწადში ევროპას აქცევს ისეთივე თავისუფალ და ბედნიერ ქვეყნად, როგორიც დღეს შვეიცარიაა. ჩვენ უნდა შევექმნათ ევროპის სახელმწიფოთა გაერთიანება“.

1948 წლის 7 მაისს მოწვეულ იქნა ჰააგის კონგრესი, რომელსაც ეწოდა „ევროპის კონგრესი“. კონგრესში მონაწილეობდა 20 ევროპული სახელმწიფოს 1000-ზე მეტი დელეგატი. მიღებულ იქნა რეზოლუციათა პაკეტი, რომელიც შეიცავდა მოწოდებებს ევროპის ეკონომიკური და პოლიტიკური ერთობის შექმნისაკენ, უსაფრთხოების, ეკონომიკური ერთიერთდამოკიდებულებისა და სოციალური პროგრესის უზრუნველსაყოფად.

კონგრესზე გამოიკვეთა ორი ჯგუფი: ერთი (საფრანგეთი და ბელგია) მხარს უჭერდა ევროპის ფედერაციის შექმნას და მეორე (დიდი ბრიტანეთი, ირლანდია და სკანდინავიის ქვეყნები) - მარტივ სამთავრობოთაშორისო თანამშრომლობას.

კონტინენტზე განვითარებულმა მოვლენებმა, საბჭოთა კავშირის ექსპანსიამ აღმოსავლეთ, ასევე ცენტრალურ ევროპაში და მარიონეტული კომუნისტური რეჟიმების რიცხვის ზრდამ დააჩქარა გადაწყვეტილების მიღება და ხანგრძლივი მოლაპარაკებების შემდეგ, 1949 წლის 27-28 იანვარს, ზუთი სახელმწიფოს საგარეო საქმეთა მინისტრმა მიაღწია კომპრომისს - გადაწყდა ევროპის საბჭოს შექმნა.

ევროპის საბჭო ინსტიტუციონალურად დაფუძნდა 1949 წლის 5 მაისს ქ. ლონდონში დასავლეთ ევროპის ათი სახელმწიფოს - ბელგიის, დანიის, დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფოს, იტალიის, ირლანდიის, ლუქსემბურგის, ნიდერლანდების, ნორვეგიის, საფრანგეთისა და შვედეთის საგარეო საქმეთა მინისტრების მიერ ორგანიზაციის წესდების ხელმოწერის შედეგად. ეს ორგანიზაცია შეიქმნა ევროპის კონტინენტზე დემოკრატიის, ადამიანის უფლებებისა და კანონის უზენაესობის დასამკვიდრებლად და ევროპის სახელმწიფოთა ინტეგრაციის ხელშეწყობისათვის. „ევროპის საბჭო იღწვის პლურალისტული დემოკრატიის, კანონის უზენაესობის და ადამიანის უფლებათა დაცვისათვის. ეს ფასეულობები არის ჰუმანური და ცივილიზებული საზოგადოების ჩამოყალიბების, ასევე ეკონომიკური ზრდისა და სოციალური კეთილდღეობის წინაპირობა“. ნათქვამია დამფუძნებელ დოკუმენტში.

ევროპის საბჭო იმთავითვე წარმოადგენდა როგორც საერთო ფასეულობათა გაზიარებას, ასევე ერთი ორიენტაციის სახელმწიფოთა გაერთიანებას. 1949-1970 წლებში ორგანიზაციაში გაწევრი-

ანდა დასავლეთ ევროპის კიდევ 8 სახელმწიფო. 1990 წლამდე ორგანიზაცია რჩებოდა დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოთა გაერთიანებად. 1989 წელს ევროპის საბჭომ შემოიღო ქვეყნებისათვის საპეციალური სტუმრის სტატუსის მინიჭების ინსტიტუტი, რითაც ხელი შეუწყო ორგანიზაციის არაწევრ სახელმწიფოებთან ურთიერთობის დამყარებას. პოსტკომუნისტურ სივრცეში განვითარებულმა პროცესებმა ევროპის საბჭოს წევრთა შემადგენლობაზეც იქონია გავლენა. 1993 წლის 8-9 ოქტომბერს ქ. ვენაში ჩატარდა ევროპის საბჭოს სამიტი, სადაც ოფიციალურად დადასტურდა ევროპის საბჭოს გაფართოების პოლიტიკა. ევროპის საბჭოში გაწევრიანდა ყოფილი სოციალისტური ბანაკის 17 სახელმწიფო.

ევროსაბჭოს მიზნები, ამოცანები და სტრუქტურა

ევროპის საბჭო განთავსებულია ქ. სტრასბურგში (საფრანგეთი).

ევროპის ნებისმიერ სახელმწიფოს შეუძლია გახდეს ევროპის საბჭოს წევრი იმ პირობით, თუ აღიარებს კანონის უზენაესობას და ადამიანის უფლებების გარანტიებს, მის ტერიტორიაზე მცხოვრები თითოეული ადამიანის ძირითადი თავისუფლებების პრინციპებს.

ევროპის საბჭო სახელმწიფოთაშორისო ორგანიზაციაა, რომელიც ასრულებს შემდეგ ამოცანებს:

- ადამიანის უფლებების, პლურალისტული დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დაცვა;
- ევროპული კულტურის თვითმყოფადობის აღქმისა და განვითარებისათვის ხელშეწყობა;
- ევროპის თანამეგობრობის წინაშე მდგარი პრობლემების (ეროვნული უმცირესობების, ქსენოფობიის, შეუწყნარებლობის, გარემოს დაცვის, ადამიანის კლონირების, შიდსის, ორგანიზებული დანაშაულისა და ა.შ.) გადაწყვეტის ერთობლივი გზების ძიება;
- პოლიტიკური, საკანონმდებლო და საკონსტიტუციო რეფორმების მხარდაჭერის გზით ევროპაში დემოკრატიული სტაბილურობის განმტკიცება;

ევროსაბჭო შეიქმნა ათი ქვეყნის (ბელგიის, დანიის, გაერთიანებული სამეფოს, ირლანდიის, იტალიის, ლუქსემბურგის, ნიდერლანდების, ნორვეგიის, საფრანგეთის, შვედეთის) მიერ. 1949 წლის აგვისტოში მათ მიუერთდა თურქეთი და საბერძნეთი.

ამჟამად ევროპის საბჭო 41 ქვეყანას აერთიანებს: გერმანია და ესპანეთი (1950), ავსტრია (1956), კვიპროსი (1961), შვეიცარია (1963), მალტა (1965), პორტუგალია (1976), ესპანეთი (1977), ლიხტენშტეინი (1978), სან-მარინო (1988), ფინეთი (1989), უნგრეთი (1980), პოლონეთი (1991), ბულგარეთი (1992), ესტონეთი, ლიტვა, რუმინეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, ჩეხეთის რესპუბლიკა (1993), ანდორა (1994), ალბანეთი, ლატვია, მაკედონია, მოლდოვა, უკრაინა (1995), რუსეთი, ხორვატია (1996), საქართველო (1999).

აშშ-ს, კანადასა და იაპონიას ამჟამად აქვთ ევროპის საბჭოს სახელმწიფოთაშორისო სტრუქტურებში დამკვირვებლის სტატუსი.

ევროპის სასახლეში - სტრასბურგში (საფრანგეთი) განთავსებულია ევროპის საბჭოს შტაბბინა.

ევროპის საბჭო განიხილავს ევროპის თანამეგობრობის ყველა უმნიშვნელოვანეს საკითხს, გარდა თავდაცვის საკითხებისა. მისი მოქმედების პროგრამა მოიცავს შემდეგ სფეროებს:

- ადამიანის უფლებები,
- მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები,
- თანამშრომლობა სამართლებრივ სფეროში,
- სოციალური და ეკონომიკური საკითხები,
- ჯანმრთელობის დაცვა, განათლება,
- კულტურა,
- სპორტი,
- ახალგაზრდობა,
- ადგილობრივი დემოკრატია და საზღვრისპირა თანამშრომლობა,
- გარემოს დაცვა და რეგიონალური დაგეგმარება.

ეს-ის მმართველი ორგანოებია:

- უმაღლესი ორგანო - წევრ-სახელმწიფოთა საგარეო საქმეთა მინისტრების კომიტეტი (იკრიბება წელიწადში ორჯერ);
- საპარლამენტო ასამბლეა, საკონსულტაციო ორგანო, რომელიც

შედეგა 286 წევრისაგან და იკრიბება წელიწადში სამჯერ;

- ადამიანის უფლებების ევროპული სასამართლო;
- ევროპის რეგიონულ და ადგილობრივ ხელისუფლებათა კონგრესი;
- სამდივნო;
- სხვადასხვა დარგობრივი (ადამიანის უფლებები, სოციალური და სხვ.) გენერალური დირექტორატები.

ევროსაბჭოს გენერალური მდივანია ტორბერგ იაგლანდი (ნორვეგია). მინისტრთა კომიტეტის თავმჯდომარეა უილიამ ჰეიგი (დიდი ბრიტანეთი). საპარლამენტო ასამბლეის თავმჯდომარეა ჟან კლოდ მინიონი (საფრანგეთი). ევროპის ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლების კონგრესის თავმჯდომარეა კიტ ვიტმორი (დიდი ბრიტანეთი). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს თავმჯდომარეა ნიკოლას ბრატცა (დიდი ბრიტანეთი).

ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტი

ევროპის საბჭოს ხელმძღვანელ ორგანოს წარმოდგენს მინისტრთა კომიტეტი, რომელშიც წარმოდგენილი არიან 41 წევრი სახელმწიფოს საგარეო საქმეთა მინისტრები (ან მათი სახელმწიფოს მუდმივი წარმომადგენელი ევროპის საბჭოში). ევროპის საბჭოს სათათბირო ორგანოა საპარლამენტო ასამბლეა, რომლის წევრებიც ინიშნებიან ეროვნული პარლამენტების მიერ. ევროპის საბჭოს საკონსულტაციო ორგანოა ევროპის ადგილობრივ და რეგიონალურ ხელისუფლებათა კონგრესი, რომელშიც წარმოდგენილია ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლებები.

ამდენად, მთავრობები, ეროვნული პარლამენტები, ასევე ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლებები, ცალ-ცალკე არიან წარმოდგენილნი ევროპის საბჭოში.

სახელმწიფოებისა და მთავრობების მეთაურთა უმაღლეს დონეზე გამართული შეხვედრების შედეგებმა ევროპის საბჭოს საქმიანობას ახალი იმპულსი მისცა ევროპაში სტაბილურობის განმტკიცებისათვის, განსაკუთრებით, კომუნისტური რეჟიმების დაცემასთან დაკავშირებით.

ევროპის საბჭოს ხელმძღვანელი სადირექტივო ორგანოა მინისტრთა კომიტეტი. მასში წარმოდგენილი არიან წევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა მინისტრები და ევროპის საბჭოსთან ამ ქვეყნების მუდმივი დიპლომატიური წარმომადგენლები. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი იმავდროულად სამთავრობო ორგანოა, რომელიც თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე განიხილავს ეროვნულ მიდგომებს ევროპული თანამშრომლობის პრობლემებისადმი; იგი კოლექტიური ფორუმაა, რომლის ფარგლებშიც, ერთობლივი განხილვის შედეგად, ხდება ამ პრობლემების გადაწყვეტის საერთო-ევროპული მიდგომების ფორმულირება.

საპარლამენტო ასამბლეასთან ერთად მინისტრთა კომიტეტი დგას ევროპის საბჭოს ფუნდამენტალურ ფასეულობათა სადარაჯოზე და ახორციელებს კონტროლს წევრი სახელმწიფოების მიერ თავისი ვალდებულებების შესრულებაზე.

მინისტრთა კომიტეტი იღებს გადაწყვეტილებებს ევროპის საბჭოს საქმიანობასთან დაკავშირებულ საკითხებზე. ამასთან ერთად, იგი განსაზღვრავს საპარლამენტო ასამბლეის, ევროპის ადგილობრივ და რეგიონალურ ხელისუფლებათა კონგრესის, მთავრობათაშორისი სხვადასხვა კომიტეტებისა და დარგობრივი მინისტრების კონფერენციების წინადადებების განხორციელების გზებს. იგი ამტკიცებს ევროპის საბჭოს სამოქმედო პროგრამასა და ბიუჯეტს.

ევროპის საბჭოს გადაწყვეტილებები, თავდაცვის საკითხების გამოკლებით, მოიცავს საერთო ინტერესების სფეროში შეძგალი ყველა პოლიტიკური საკითხის ასპექტებს, ისეთებს, როგორიცაა: ევროპული ინტეგრაციის პოლიტიკური ასპექტები, თანამშრომლობის განვითარება, დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების დაცვა; სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ყველა პრობლემას, რომელიც საერთოევროპულ გადაწყვეტილებებს მოითხოვს.

საგარეო საქმეთა მინისტრები თავიანთი შეხვედრებს ატარებენ წელიწადში ორჯერ მაინც, რათა შეაფასონ პოლიტიკური ვითარება და განიხილონ ევროპაში თანამშრომლობის საკითხები, ასევე საჭირო იმპულსი მისცენ საბჭოს საქმიანობას. პრაქტიკულად, მათ მოადგილეებად ითვლებიან ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მუდმივი წარმომადგენლები სტრასბურგში. გადაწყვეტილებების მიღები-

სას მათ აქვთ მინისტრთა უფლებამოსილებანი და შესაბამისად ახორციელებენ კონტროლს ევროპის საბჭოს მიმართ. მათი შეხვედრები ელჩების დონეზე (დონე - ა) იმართება თვეში ორჯერ მაინც, მათი თათბირების დამატებით ეწყობა მუდმივი წარმომადგენლების მოადგილეების (დონე - ბ), ასევე, მოხსენებების შემუშავებული საპეციალური ჯგუფების შეხვედრები, რომელთა ამოცანაა დეტალურად განიხილონ საკითხები, რომელთა თაობაზედაც მიიღება გადაწყვეტილებები.

ყოველი მინისტრი მორიგეობით, ექვსი თვის ვადით ხელმძღვანელობს კომიტეტს; ტრადიციულად მონაცვლეობა ხდება მაისსა და ნოემბერში.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ცალკეული პროექტი ვერ პოულობს ყველა წევრი სახელმწიფოს მხარდაჭერას, მინისტრთა კომიტეტს შეუძლია ასეთი პროექტი გაავრცელოს კერძო შეთანხმების ფორმით, რაც საშუალებას აძლევს ცალკეულ წევრ ქვეყნებს მონაწილეობა მიიღონ განსაზღვრულ სფეროში ერთობლივ საქმიანობაში.

შეთანხმების მონაწილეობა წრის გაფართოება წევრ სახელმწიფოებს (ან ზოგიერთ მათგანს) საშუალებას აძლევს ითანამშრომლონ არაწევრ სახელმწიფოებთან, ამასთან, შესთავაზონ მათ ყველა ის სიკეთე, რითაც სარგებლობენ საბჭოს მუდმივი წევრები.

სახელმწიფოთა მთავრობებს რეკომენდაციების, ევროპული კონვენციების ან შეთანხმებების სახით გადაეცემათ მინისტრთა კომიტეტის გადაწყვეტილებები, რომლებიც სახელმწიფოების მიერ რატიფიცირების შემდგომ იღებენ მათთვის საავალდებულო სახეს. მინისტრთა კომიტეტი აქტუალურ პოლიტიკურ საკითხებზე, ასევე, იღებს დეკლარაციებსა და რეზოლუციებს.

მიმდინარე პერიოდისთვის დამუშავებული კონვენციები და სხვა ძირითადი დოკუმენტები, უმთავრესად ადამიანის უფლებების სფეროს მოიცავს. ამის გარდა, ისინი ეხება ისეთ სფეროებს, რომლებიც განამტკიცებენ ევროპის საბჭოს ქვეყნების კავშირებს დემოკრატიის, სოციალურ და კულტურულ სფეროში.

ძირითადი გადაწყვეტილებები მიიღება კვალიფიციური უმრავლესობით, ხოლო პროცედურული საკითხები წყდება ხმის უბრალო უმრავლესობით. კონვენციებისა და რეკომენდაციების პროექტები

მზადდება მინისტრთა კომიტეტთან არსებული სამთავრობო ექსპერტთა კომიტეტის მიერ, რაც პოლიტიკური ინტერესების, პროფესიული და ტექნიკური მიდგომების ურთიერთქმედების საშუალებას ქმნის. ბევრი პოლიტიკური ინიციატივა მიიღება დარგობრივი მინისტრების რეგულარულ კონფერენციებზეც.

ევროპის საბჭომ შეიმუშავა თანამშრომლობის და ახალ წევრ სახელმწიფოთა მხარდაჭერის პროგრამები, რათა მათ საშუალება მიეცეთ გამოიყენონ საბჭოს მიერ დაგროვილი გამოცდილება. ეს პროგრამები დაფუძნებულია ევროპის საბჭოს ფარგლებში სამთავრობოთაშორისო თანამშრომლობის მიღწევაზე, ექსპერტთა ჩამოყალიბებულ ქსელსა და თანამშრომლობის გამოცდილ სტრუქტურებზე. ამ პროგრამების მიზანია, აღნიშნულ ქვეყნებში დემოკრატიული რეფორმების პროცესის აქტიუიზაცია, განმტკიცება და დაჩქარება, იმისთვის, რომ მათ შეძლონ ევროპულ სტრუქტურებსა და პროცესებში პარამონული ინტეგრაცია, გაიმტკიცონ ადგილი ევროპის საბჭოში. ნდობის განმტკიცების ღონისძიებათა საპეციალური პროგრამის მიზანია სამოქალაქო ინიციატივების მხარდაჭერა, მოსახლეობის სხვადასხვა ეროვნულ ჯგუფებს შორის კულტურული ურთიერთგამდიდრებისა და თანამშრომლობის განვითარების სტიმულირება.

წევრი სახელმწიფოები კისრულობენ პასუხისმგებლობას, განუზრელად დაიცვან კანონის უზენაესობა და მოსახლეობის უფლებები, შეუზღუდავად ისარგებლონ უფლებებითა და თავისუფლებებით. ამასთან, ისინი გულწრფელად იღწვიან, ეფექტურად ითანამშრომლონ დიდი ერთობის მისაღწევად, ეკონომიკური და სოციალური პროგრესისათვის. ევროპის საბჭოსთან შეერთებული ყოველი სახელმწიფო პასუხს აგებს ამ ვალდებულებების შესრულებაზე; მინისტრთა კომიტეტი უზრუნველყოფს მათ შესრულებას.

ამ ვალდებულებების შესრულებაში სერაიზული დარღვევებისათვის მინისტრთა კომიტეტი უფლებამოსილია, მიიღოს გადაწყვეტილება წევრობის შეჩერების, გამოწვევის და ევროპის საბჭოს წევრობიდან გარიცხვის შესახებაც კი.

მინისტრთა კომიტეტი თვალყურს ადევნებს წევრ სახელმწიფოებში კონვენციებისა და შეთანხმებების შესრულებას. ეს განსა-

კუთრებით ეხება დოკუმენტებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ ადამიანის ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს, მათ შორის ყველაზე უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტი (ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენცია, სრულიად ევროპის სოციალური ქარტია, წამების თავიდან აცილების ევროპული კონვენცია, უროვნულ უმცირესობათა დაცვის ჩარჩო-კონვენცია) თვით შეიცავენ კონტროლის მექანიზმს.

მინისტრთა კომიტეტი ასევე მოწოდებულია, მოუკერძოებლად და კონსტრუქციულად განახორციელოს თავისი ფუნქციები, მხარი დაუჭიროს დიალოგს და თანმიმდევრულად შეისწავლოს პოზიტიური განვითარებისათვის აუცილებელი პოლიტიკური და მატერიალური პირობების არსებობის მდგომარეობა.

ამ მიზნით, კომიტეტმა შექმნა მონიტორინგის სპეციალური სისტემა, რომლის საშუალებითაც ზდება წევრ სახელმწიფოთა მიერ ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების უზრუნველყოფა. იგი ყველა სახელმწიფოს უქმნის საჭირო პირობებს ევროპის საბჭოს ფუძემდებლური ფასეულობების განმტკიცებისათვის.

ევროპის საბჭოს წევრთა შემადგენლობის გაფართოებამ განაპირობა რიგი ცვლილებებისა მინისტრთა კომიტეტის სტრუქტურასა და როლში, მის საქმიანობაში პოლიტიკური ასპექტების ზრდის თვალსაზრისით.

ევროპის საბჭომ მნიშვნელოვნად გააფართოვა თავისი დიალოგი ევროპის სახელმწიფოების ადგილობრივი და ეროვნული არჩევითი ორგანოების წევრებთან და თავის პოლიტიკურ დისკუსიებში ჩააბა სახელმწიფოები, რომლებიც არ არიან ევროპის საბჭოს წევრები, მათ შორის მეთვალყურის სტატუსის მქონე არაევროპული სახელმწიფოებიც (აშშ, კანადა, იაპონია), ამასთან, უფრო ინტენსიური გახდა საბჭოს თანამშრომლობა ევროპის სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, უპირველესად, ევროპის კავშირთან და ევროპაში უმცირესობისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციასთან.

ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა

საპარლამენტო ასამბლეა ევროპის საბჭოს სათაბირო ორგანოა, რომლის წევრებიც ინიშნებიან ეროვნული პარლამენტების მიერ. საპარლამენტო ასამბლეა არის ევროპის კონტინენტის ისტორიაში პირველი ყველაზე წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც შედგება წევრი სახელმწიფოების ეროვნული პარლამენტის დელეგაციებისაგან. საპარლამენტო ასამბლეა თავად ადგენს თავის დღის წესრიგს, იხილავს მიმდინარე ან მნიშვნელოვან საკითხებს, თანამედროვე საზოგადოებისა და საერთაშორისო პოლიტიკის პრობლემების ჩათვლით. მისი შესჯდულებები მნიშვნელოვანია მინისტრთა კომიტეტის საქმიანობისათვის.

საპარლამენტო ასამბლეის 291 წევრსა და 291 შემცველს (მოდელირეს) ირჩევენ ან ნიშნავენ ეროვნული პარლამენტები. ყოველ სახელმწიფოს, მათი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით, ასამბლეაში ჰყავს 2-დან 18 წარმომადგენლამდე. ყველა მთავარი პოლიტიკური პარტია აუცილებლად უნდა იყოს წარმოდგენილი ეროვნულ დელეგაციაში.

ასამბლეაში ჩამოყალიბებულია ხუთი პოლიტიკური ჯგუფი: სოციალისტური ჯგუფი, ევროპის ხალხების პარტიის ჯგუფი, ევროპის დემოკრატთა ჯგუფი, ლიბერალთა, დემოკრატთა და რეფორმატორთა ჯგუფი და ევროპის გაერთიანებული მემარცხენეების ჯგუფი. ასამბლეის წევრები, როგორც წესი, წევრიანდებიან ამ ჯგუფებში. თუმცა ზოგიერთი პარლამენტარი არ არის არც ერთი ჯგუფის წევრი.

ასამბლეა იკრიბება წელიწადში ოთხჯერ პლენალურ სხდომებზე ქ. სტრასბურგში, ევროპის სასახლის დარბაზში. ასამბლეის სხდომები ღიაა. ამასთან ერთად, საგაზაფხულო სესია ტარდება რომელიმე წევრ სახელმწიფოში.

ასამბლეა თავისი წევრებისაგან 3 წლის ვადით ირჩევს თავმჯდომარეს. თავმჯდომარე და მისი მოადგილეები (ამჟამად 19) ქმნიან ასამბლეის ბიუროს. ასამბლეა ირჩევს გენერალურ მდიანს, გენერალური მდიანის მოადგილესა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მოსამართლეებს. საპარლამენტო ასამბლეა თავის მუშაობას წარმართავს სპეციალური კომიტეტების მეშვეობით, რომლებიც კერი-

რებზე შედეგ საკითხებს: პოლიტიკური ურთიერთობები; სამართლებრივი ურთიერთობები და ადამიანის უფლებები; სოციალური, ჯანდაცვისა და ოჯახის; კულტურა და განათლება; გარემოს, რეგიონალური დაგეგმვისა და ადგილობრივი ხელისუფლების; მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების; სოფლის მეურნეობის; ეკონომიკური ურთიერთობისა და განვითარების; არაწევრი სახელმწიფოების; მიგრაციის და ლტოლვილთა; ეროვნულ პარლამენტებთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობების.

ყოველი სესიის დღის წესრიგი ითვალისწინებს დებატებს საერთაშორისო მოვლენათა შესახებ. დებატებში სხვადასხვა დროს მონაწილეობდნენ მსოფლიოს თვალსაჩინო მოღვაწეები: მეფე ზუან კარლოსი, ფრანსუა მიტერანი, იოანე პავლე მეორე, პელმუტ კოლი, მიხეილ გორბაჩოვი, ვაცლავ ჰაველი, ზოსნი მუბარაქი, ასერ არაფატი და სხვები, ასევე უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლები. საპარლამენტო ასამბლეის მიერ მიღებული დოკუმენტები სახელმძღვანელო ხასიათს ატარებენ მინისტრთა კომიტეტის, წევრ სახელმწიფოთა მთავრობების, პარლამენტების და პოლიტიკური პარტიებისათვის.

ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის ინიციატივით შემუშავებულ იქნა მრავალი საერთაშორისო ხელშეკრულება, ანუ ევროპული კონვენცია, რომლებიც ქმნიან ევრიპული კანონმდებლობის ბაზას. ის ატარებს რეგულარულ კონფერენციებს, სიმპოზიუმებსა და საზოგადოებისათვის ღია საპარლამენტო მოსმენებს ისეთ საკითხებზე, როგორებიცაა: ძალადობა, გარემო, იმიგრაცია, ნარკოტიკები, ბიოეთიკა და მედია. ეს მოსმენები ატარებენ პარლამენტარებისა და სპეციალისტების დიალოგის ხასიათს.

განსხვავება ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეასა და ევროპის პარლამენტს შორის იმაში მდგომარეობს, რომ ასამბლეა შედგება 41 წევრი სახელმწიფოს წარმომადგენლებისაგან, რომლებიც ინიშნებიან ან აირჩევიან ეროვნული პარლამენტების მიერ, ხოლო ევროპის პარლამენტი შედგება 15 წევრ სახელმწიფოში პირდაპირი არჩევნების შედეგად არჩეული წარმომადგენლებისაგან.

საპარლამენტო ასამბლეაში წარმოდგენილია 41 სახელმწიფოს ეროვნული პარლამენტი მათ მიერ წარგზავნილი შემდეგი რაოდენობის წევრებით: ავსტრია (6), ალბანეთი (4), ანდორა (2), ბელგია

(7), ბულგარეთი (6), გაერთიანებული სამეფო (18), გერმანია (18), დანია (5), ესპანეთი (12), ესტონეთი (3), თურქეთი (12), იტალია (18), ირლანდია (4), ისლანდია (3), კვიპროსი (3), ლატვია (3), ლიტვა (4), ლიხტენშტეინი (2), ლუქსემბურგი (3), მალტა (3), მაკედონია (3), მოლდოვა (5), ნიდერლანდები (7), ნორვეგია (5), პოლონეთი (12), პორტუგალია (7), რუმინეთი (10), რუსეთი (18), საბერძნეთი (7), სან-მარინო (2), საფრანგეთი (18), საქართველო (5), სლოვაკია (5), სლოვენია (3), უკრაინა (12), უნგრეთი (7), ფინეთი (5), შვედეთი (6), შვეიცარია (6), ჩეხეთის რესპუბლიკა (7), ზოვატია (5). როგორც აღვნიშნეთ, კანადისა და ისრაელის სახელმწიფოს პარლამენტები საპარლამენტო ასამბლეაში სარგებლობენ მეთვალყურის სტატუსით. ხოლო, აზერბაიჯანის, ბოსნიისა და ჰერცეგოვინის, სომხეთის პარლამენტებს მინიჭებული აქვთ „სპეციალური სტუმრის“ სტატუსი. ბელორუსს ეს სტატუსი შეუჩერდა 1997 წლის 13 იანვარს.

ევროპის ადგილობრივი და რეგიონალური

ხელისუფლების კონგრესი

ევროპის ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლების კონგრესი საკონსულტაციო ორგანოა, რომელშიც წარმოდგენილი არიან წევრი სახელმწიფოების ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლების წევრები. მინისტრთა კომიტეტმა შექმნა ევროპის ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლების კონგრესი, რომელმაც შეცვალა ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლების მუდმივი კომიტეტი. კონგრესში წარმოდგენილი არიან წევრ სახელმწიფოთა ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლების წევრები. საპარლამენტო ასამბლეის მსგავსად, ჯერჯერობით, კონგრესში არის 291 წევრი და ამდენივე შემცველი.

ევროსაბჭოს საქმიანობის პრიორიტეტული

მიმართულებები

ევროპის საბჭო უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს ევროპის კანონმდებლობის შემუშავების თვალსაზრისით. მისი საქმიანობა

სამი მიმართულებით ხორციელდება:

- კანონის უზენაესობის, ადამიანის უფლებების, დემოკრატიის პრინციპების შესაბამისად ეროვნული კანონმდებლობების განახლება და უნიფიცირება;
- სამართალწარმოების გამარტივების გზით მართლმსაჯულების ორგანოების მუშაობის ეფექტურობის ამაღლება;
- მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევების კვალდაკვალ წარმოქმნილი სამართლებრივი და ეთიკური სახის პრობლემების ერთობლივი გადაწყვეტის გზების ძიება თანამედროვე საზოგადოებისათვის შესაფერი წესებისა და ნორმების მიღების საშუალებებით.

დიდა ევროპის საბჭოს როლი საერთო ევროპული კანონმდებლობის შექმნის საქმეში. ევროპის საბჭოს მიერ წლების მანძილზე შემუშავებულ იქნა კონვენციათა მთელი პაკეტი, რომლის საშუალებითაც ხორციელდება ევროპულ სახელმწიფოებს შორის სხვადასხვა სფეროებში ერთიერთობების ეფექტურად რეგულირება.

ევროპის საბჭოს კონვენციებს შორის, პირველ ყოვლისა, აღნიშვნის ღირსია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია (შემდგომში „ადამიანის უფლებათა კონვენცია“).

ადამიანის უფლებების კონვენცია განსხვავებულია ევროპის საბჭოს ყველა სხვა კონვენციისაგან, ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა კონვენციისაგან იმ თვალსაზრისით, რომ მასში ჩამოყალიბებული უფლებების დამცველ მექანიზმად გვევლინება ისეთი საერთაშორისო ორგანო, როგორიცაა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, რომელიც შესაძლებელს ზდის დარღვეული უფლებებისათვის ფიზიკური პირის სარჩელის დაკმაყოფილებას. ადამიანის უფლებათა კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები დაცვის უზრუნველყოფა ევალებოდა ადამიანის უფლებათა კომისიას (შეიქმნა 1954 წ.), ადამიანის უფლებათა არამუდმიემოქმედ ევროპულ სასამართლოს (შეიქმნა 1959 წ.) და ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტს.

სასამართლოსა და კომისიაში განხილულმა შემთხვევებმა არამარტო მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა კონვენციების იურიდიული

ნორმების შემდგომ სრულყოფაში, არამედ უმრავლეს შემთხვევაში განაპირობა საჭირო ცვლილებების შეტანა ეროვნულ კანონმდებლოვესა და მათი გამოყენების პრაქტიკაში.

კერძო პირთა მიერ შეტანილი საჩივრები პრობლემათა ფართო სპექტრს მოიცავს:

- თავისუფლებააღკვეთილთა უფლებები;
- გონივრულ ვადებში მიუკერძოებელი გამოძიების უფლებები;
- სატელეფონო საუბრების უკანონოდ მოსმენა;
- იმიგრაცია, დეპორტაცია და გაძევება;
- კანონები, რომლებიც ჰომოსექსუალურ პრობლემებს შეეხება;
- ორსულობის ვადამდე შეწყვეტის კანონები;
- პრესის, რადიოსა და ტელევიზიის თავისუფლება;
- პროფკავშირების საქმიანობა, მათ შორის, დახურულ დაწესებულებებში;
- საკუთრების უფლება;
- პოლიტიკური პარტიების აკრძალვა;
- სახელმწიფოთა პასუხისმგებლობა საზღვარგარეთ საომარი მოქმედებების წარმოებისათვის;

ადამიანის უფლებების დაცვის ეფექტურობის შემდგომი გაზრდის მიზნით სისტემატიური ზასიათი აქვს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის შევსებისა და დახვეწის პროცესს, როგორც უფლებათა ჩამონათვალის გაზრდის, ასევე არსებული პროცედურების სრულყოფის თვალსაზრისით.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

სასამართლო შედგება მოსამართლეებისაგან წევრი ქვეყნების რაოდენობის შესაბამისად. მოსამართლეთა კანდიდატები (არანაკლებ სამი) წინასწარ შეირჩევა წევრი სახელმწიფოს მიერ, მაგრამ შერჩევის პროცედურას საფუძვლიანად აკონტროლებს მინისტრთა კომიტეტი.

X. სსკპ მშრომელი რეზიონული და სუბრეზიონული ორგანიზაციები

ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია - ეუთო

1994 წლამდე, ეუთოს სახელწოდება იყო „ევროპაში უსაფრთხოების და თანამშრომლობის კონფერენცია“. ორგანიზაციის შექმნას ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ და ცივი ომის პერიოდში ჩაეყარა საფუძველი. მაშინ, როდესაც მხოლოდ იწყებოდა კომუნისტური ბლოკისა და დემოკრატიულ სამყაროს დაახლოების პროცესი, რისი ნათელი გამოვლინებაც იყო 1975 წელს ხელმოწერილი ჰელსინკის აქტი.

ეუთოს შექმნის პროცესი გადამწყვეტ ფაზაში პარიზის ქარტიაზე ხელმოწერის შემდეგ შევიდა. ინსტიტუციონალიზაციის პროცესი 1992 წელს ჰელსინკის სამიტის მუშაობის პროცესში გაგრძელდა. ბუქარესტის სამიტზე კი, 1994 წელს, ეუთომ საბოლოოდ შეიძინა თავისი დღევანდელი სახე და სახელი.

ეუთოს მიზნები და ამოცანებია:

- კონფლიქტების პრევენცია,
- შეიარაღებაზე კონტროლი,
- ადამიანის უფლებათა დაცვა,
- კრიზისების გადალახვა,
- სახელმწიფოთა შორის ქცევის კოდექსის შემუშავება, რომელიც ეხება ტრანსპარენტულობას, განსაკუთრებით შეიარაღებული ძალების მშენებლობისა და განვითარების საკითხში, შეიარაღებული ძალების სამოქალაქო კონტროლის ჯეროვანი უზრუნველყოფის ჩათვლით.

ზემოთ აღნიშნული პრინციპებიდან გამომდინარე, ეუთო საკმაოდ ეფექტურად ასრულებდა სამეთვალყურეო მისიას ბოსნიასა და პერსეგუოვინაში ჩატარებულ არჩევნებზე, რომელიც დეიტონის 1996 წლის შეთანხმებებით იყო გათვალისწინებული.

ეუთოს სტრუქტურებია:

- სახელმწიფოთა და მთავრობის მეთაურთა სამიტები, რომელიც იკრიბება 2 წელიწადში ერთხელ;
- საგარეო საქმეთა მინისტრების საბჭო, რომელიც ყოველწლიურად იკრიბება; პოლიტიკური საკითხების უმაღლესი საბჭო, რომელიც იკრიბება პრაღაში;
- მუდმივი საპარლამენტო საბჭო, რომელიც იკრიბება ყოველ კვირას ვენაში.
- ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეა, რომლის სამდივნოც იმყოფება კოპენჰაგენში.
- დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ბიურო, რომელიც ვარშავაში იმყოფება და რომელსაც კონცენტრირებული აქვს თავისი ძალისხმევა ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროსა და დემოკრატიული არჩევნების ჩატარებაზე ნაციონალურ დონეზე.
- ერთობ საინტერესო ინსტიტუტია, ეუთოს ნაციონალურ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარის ინსტიტუტი, რომლის შტაბბინა არის ჰააგაში;
- მსოფლიოს საარბიტრაჟო სასამართლო, რომელიც იმყოფება ვენაში;
- ყოველკვირეულად ვენაში იკრიბება ფორუმი უსაფრთხოების თანამშრომლობის სფეროში.

განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ეუთოს ანიჭებს ის გარემოება, რომ მის შემადგენლობაში არიან გაერთიანებულები არიან ყოფილი მოწინააღმდეგეები ანუ „ცივი ომის“ მონაწილეები.

ეუთო მოქმედებს კონსენსუსის პრინციპზე და იგი ერთადერთი რეგიონალური ორგანიზაციაა, რომელიც საშუალებას იძლევა ისეთი დისკუსიის წარმოების შესაძლებლობას, რომელიც დაფუძნებულია თანასწორუფლებიანობის პრინციპზე.

დიდია ეუთოს მისიის მნიშვნელობა, ყოფილი დასავლეთისა და აღმოსავლეთის დახლოების საქმეში, განსაკუთრებითაა შესაბამის დოკუმენტებში. მათ შორის, უსაფრთხოების სფეროში ნატოსა და რუსეთს შორის თანამშრომლობის შეთანხმების პრეამბულაში. ამ დოკუმენტში განსაზღვრულია ეუთოს როლი, როგორც ყოვლისმომ-

ცველი ორგანიზაციისა, რომელსაც უნარი კონსულტაციების მექანიზმის მეშვეობით გადაწყვეტილების მიღებისა იმ სფეროებში, რომელიც მის კომპეტენციაში შედის.

ასეთივე დიდი მნიშვნელობა აქონდა გაეროს წესდების მე-8 პუნქტის თანახმად, ეუთოს ეგიდით ხელმოწერილ რეგიონალურ შეთანხმებას, სადაც ხაზგასმულია ეუთოს როლის მნიშვნელობა, როგორც პრევენციული დიპლომატიის ეფექტური ინსტრუმენტისა. ასევე მნიშვნელოვანია ეუთოს ძალისხმევა რეგიონული თანამშრომლობის გაღრმავებისა და პოსტ-კონფლიქტური რეაბილიტაციის სფეროებში.

ეუთოს წევრები არიან: ავსტრია, აზერბაიჯანი, ალბანეთი, ანდორა, სომხეთი, ბელარუსი, ბელგია, ბულგარეთი, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, უნგრეთი, გერმანია, საბერძნეთი, საქართველო, დანია, ირლანდია, ისლანდია, ესპანეთი, იტალია, ყაზახეთი, კანადა, კვიპროსი, ყირგიზეთი, ლატვია, ლიტვა, ლიხტენშტეინი, ლუქსემბურგი, მაკედონია, მალტა, მოლდოვა, მონაკო, ნიდერლანდები, ნორვეგია, პოლონეთი, პორტუგალია, რუსეთი, რუმინეთი, სან-მარინო, ვატიკანი, სლოვაკეთი, სლოვენია, დიდი ბრიტანეთი, აშშ, ტაჯიკეთი, თურქეთი, უზბეკეთი, უკრაინა, ფინეთი, საფრანგეთი, ხორვატია, ჩეხეთი, შვეიცარია, შვედეთი, ესტონეთი.

იუგოსლავიის საბოლოო დაშლის შემდეგ, სერბიისა და ჩერნოგორიის წევრობა ჯერჯერობით შეჩერებულია. ეუთოს პარტნიორი სახელმწიფოებია: იაპონია, კორეა, ალჟირი, ეგვიპტე, ისრაელი, მაროკო და ტუნისი. ეუთოს სამდივნო ვენაში არის განლაგებული.

ვიშეგრადის ჯგუფი

ვიშეგრადის ჯგუფი ეს არის ორგანიზაცია, რომელიც შეიქმნა ცენტრალურ ევროპაში, საერთო ინტერესების სფეროში თანამშრომლობის მიზნით. ამ ორგანიზაციის წევრები არიან: უნგრეთი, პოლონეთი, სლოვაკეთი და ჩეხეთის რესპუბლიკა. ვიშეგრადის ჯგუფის შექმნა განპირობებული იყო თავისუფალი ვაჭრობის ზონის შექმნის სურვილით ცენტრალურ ევროპაში. ორგანიზაციას მოგვიანებით შემოუერთდნენ სლოვენია და რუმინეთი.

ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაცია

ზემოთ აღნიშნული ორგანიზაცია შეიქმნა კონვენციის საფუძველზე, რომელსაც ხელი მოეწერა სტოკჰოლმში, 1960 წელს 7 დასავლეთ ევროპული სახელმწიფოს მიერ, რომლებიც არ შევიდნენ იმ პერიოდში ევროპულ ეკონომიკურ თანამეგობრობაში.

ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციის შექმნის მიზანი იყო თავისუფალი ვაჭრობის ზონის შექმნა, განსაკუთრებით სამრეწველო საქონლით ვაჭრობის გაადვილების მიზნით (ერთობლივად შემუშავებული წესების მიხედვით). ზემოთ აღნიშნული მიზანი მიღწეული იქნა 1966 წელს და უკვე 1972-73 წელს ხელი მოეწერა შეთანხმებებს თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ევროპის თანამეგობრობასთან, რომელსაც შედეგად მოჰყვა თავისუფალი ვაჭრობის დასავლეთ-ევროპული სისტემის შექმნა.

1992 წელს, ზემოთ აღნიშნულმა ორგანიზაციამ ხელი მოაწერა ევროკავშირთან ხელშეკრულებას ევროპული ეკონომიკური სივრცის შექმნის თაობაზე, რითაც შეიქმნა უნიფიცირებული სისტემა სამრეწველო საქონლის, მომსახურების, კაპიტალის და მუშა ხელის თავისუფალი გადაადგილებისათვის.

თავისუფალი ვაჭრობის ევროპული ასოციაციის მმართველი ორგანოებია: მინისტრთა საბჭო, მუდმივი კომიტეტი, პარლამენტის წევრთა კონსულტატიური კომიტეტი და სასამართლო. ასოციაციაში შედიან: ისლანდია, ლიხტენშტეინი, ნორვეგია და შვეიცარია. გენერალური სამდივნო იმყოფება ჟენევაში.

დასავლეთ ევროპული კავშირი

დასავლეთ ევროპული კავშირი ეს არის ორგანიზაცია, რომელიც არის ტიპური ნიმუში გარდამავალი ეტაპისა, რომელიც გაიარა ევროპამ და ჩრდილოეთმა ამერიკამ თავდაცვის ერთიანი სისტემის ფორმირების სფეროში.

დასაწყისში, ეს ორგანიზაცია განიხილებოდა როგორც სამხედრო კავშირი, რომელიც აიძულებდა მათ შემადგენლობაში მყოფ ყველა სახელმწიფოს, გაეწიათ ერთმანეთისადმი სამხედრო დახმარება რომელიმე მათგანზე აგრესიის შემთხვევაში, ყველა სამხედრო და

სხვა საშუალებებით, რომლებიც მათ განკარგულებაში იმყოფებოდა. ყველაფერი ეს გათვალისწინებული იყო ბრიუსელის შეთანხმებით, რომლის თანახმადაც შეიქმნა კიდევაც დასავლეთ ევროპული კავშირი. ეს უკანასკნელი გათვალისწინებული იყო ზემოთ აღნიშნული შეთანხმების მე-5 პუნქტით.

მოგვიანებით დასავლეთ ევროპული კავშირი მასშტაბის შეთანხმებით განსაზღვრული დებულების სახით გახდა, როგორც შემადგენელი ნაწილი ევროკავშირის განვითარებული სისტემისა და მისი წევრები შეთანხმდნენ, რომ გააგრძელებდნენ კოორდინაციას და თანამშრომლობას დასავლეთ ევროპული კავშირის ფარგლებშიც, ყველა იმ საკითხში, რომელიც ეხებოდა ერთობლივ ინტერესებს. თანამშრომლობა განხორციელდებოდა იმისათვის, რომ ნატოსთან კონსულტაციების მეშვეობით უზრუნველყოფილი ყოფილიყო ერთიანი პოზიცია გათვალისწინების სფეროში.

დასავლეთ ევროპული კავშირი რჩება ძირითად საბაზო ორგანიზაციად, სადაც კონსულტაციების მეშვეობით ხდება და დასავლეთ-ევროპულ სახელმწიფოთა პოზიციებისა და სტრატეგიების შეჯერება.

ახალი განსაზღვრების თანახმად, დასავლეთ ევროპული კავშირი ხდება ევროპული გაერთიანების პროცესის შემადგენელი ნაწილი და ამავე დროს ის ხდება, როგორც მომავლის ინსტიტუტები ევროპული კავშირის თავდაცვის, ნატოსთან და ეუთოსთან ერთად.

დასავლეთ ევროპული კავშირი ასევე ითვლება, როგორც ჩრდილო-ატლანტიური ბოლოკის სტატუსის განმტკიცების საშუალება ევროპაში.

პიტერსბერგის დეკლარაციაში, რომელიც ხელმოწერილი იქნა დასავლეთ ევროპული ქვეყნების მიერ, ჩამოყალიბებულია მათი უფლება-მოვალეობები სამხედრო და პოლიტიკური სფეროებში, ერთობლივ მოქმედებებს სხვადასხვა კრიზისული სიტუაციების გადაწყვეტის დროს.

დასავლეთ ევროპული კავშირის მმართველი ორგანოებია:

- მინისტრთა საბჭო, რომელიც იკრიბება წელიწადში ორჯერ,
- მუდმივი საბჭო, რომელიც იკრიბება ყოველ კვირაობით,
- საპარლამენტო ასამბლეა, სადაც შედის 115 წევრი, რომელიც იკრიბება წელიწადში ორჯერ პარიზში.

დასავლეთ ევროპული კავშირში შედის ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები: ბელგია, გერმანია, საბერძნეთი, ესპანეთი, იტალია, ლუქსემბურგი, ნიდერლანდები, პორტუგალია, დიდი ბრიტანეთი და საფრანგეთი.

მეთვალყურის სტატუსით ორგანიზაციის მუშაობაში მონაწილეობენ: ავსტრია, დანია, ირლანდია, ფინეთი და შვედეთი. დასავლეთ ევროპული კავშირში.

ბულგარეთი, უნგრეთი, ლატვია, ლიტვა, პოლონეთი, რუმინეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, ჩეხეთი და ესტონეთი ამ ორგანიზაციის ასოცირებული პარტნიორები არიან. ისლანდია, ნორვეგია და თურქეთი კი ასოცირებული წევრები. დასავლეთ ევროპული კავშირის სამდივნო ბრიუსელში იმყოფება.

ცენტრალურ ევროპული ინიციატივა

ეს ორგანიზაცია შეიქმნა 1989 წელს ავსტრიის, უნგრეთის, იტალიისა და იუგოსლავიის მიერ, რომლის მიზანი იყო ეკონომიკური და პოლიტიკური თანამშრომლობის აქტიუზაცია, სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარება, საორგანიზაციო ფორუმების მოწვევა, იმ პრობლემების განხილვის მიზნით, რომლებიც აქტუალური იყო რეგიონში.

1997 წელს, ორგანიზაციის წევრთა რაოდენობამ 16-ს მიაღწია. დღეისათვის ცენტრალური ევროპული ინიციატივის ძირითადი მიზანია ცენტრალურ ევროპული ინტეგრაციის გაძლიერება და წინაპირობების შექმნა იმ სახელმწიფოთ ევროინტეგრაციისათვის, რომლებიც არ არიან ჯერ ევროკავშირის წევრები.

ცენტრალურ ევროპული ინიციატივის წევრი სახელმწიფოებს, იმის და მიუხედავად არიან თუ არ არია ჯერ ევროკავშირის წევრები, დეკლარირებული აქვთ საპარლამენტო დემოკრატიის პრინციპები და საერთოევროპული ფასეულობებისადმი. ერთგულება ორგანიზაციის წევრები არიან: ავსტრია, ალბანეთი, ბელარუსი, ბულგარეთი, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, უნგრეთი, იტალია, მაკედონია, მოლდოვა, პოლონეთი, რუმინეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, უკრაინა, ხორვატია და ჩეხეთი.

ცენტრალური ევროპული ინიციატივის სტრუქტურა დაფუძნებულია რეგულარული ფორუმების მოწვევაზე. ეს ფორუმებია:

- მთავრობის ხელმძღვანელების ყოველწლიური ყრილობა;
- საგარეო საქმეთა მინისტრების ყოველწლიური შეხვედრები;
- ნაციონალური კოორდინატორების ყოველწლიური შეხვედრები;
- დარგობრივი მინისტრების შეხვედრები;
- საპარლამენტო კონფერენციები, სადაც მონაწილეობენ ნაციონალური პარლამენტების წარმომადგენლები.

მიმდინარეობს და ღრმავდება თანამშრომლობა და დიალოგი ისეთ ორგანიზაციებთან, როგორებიცაა: ევროკავშირი, ეუთო და ევროსაბჭო. ამ ორგანიზაციას არ აქვს მუდმივი სამდივნო, 1996 წლიდან ფუნქციონირებს ქ. ტრიესტის ცენტრი.

ბალტიის ზღვის სახელმწიფოთა საბჭო

ბალტიის ზღვის სახელმწიფოთა საბჭო შეიქმნა 1992 წ. და აერთიანებს თავის რიგებში: გერმანიას, დანიას, ლატვიას, ლიტვას, ნორვეგიას, პოლონეთს, რუსეთს, ფინეთს, შვედეთს, ესტონეთს, ისლანდიას და ევროკომისიის ევროპულ თანამეგობრობათა კომისიას.

ორგანიზაცია მუშაობს სესიური წესით (საგარეო საქმეთა მინისტრების დონეზე შეხვედრების ორგანიზების გზით). საგარეო საქმეთა მინისტრების სესია იღებს დასკვნით კომუნიკეს. მიმდინარე საკითხებზე მუშაობს უფროს თანამდებობის პირთა კომიტეტი. ასევე შექმნილია დარგობრივი სამუშაო ჯგუფები ისეთ სფეროებში როგორებიცაა:

- დემოკრატიული ინსტიტუტების ხელშეწყობა,
- ეკონომიკური თანამშრომლობა,
- რადიაციური და ბირთვული უსაფრთხოება,
- ახალგაზრდული პოლიტიკა.

ამ ორგანიზაციის საქმიანობის ძირითადი პრიორიტეტია თანამშრომლობა სუბ-სახელმწიფოებრივ დონეზე, მაგალითად არასახელმწიფოებრივ ორგანიზაციებს შორის და ტრანსსასაზღვრო კავშირების განმტკიცება, გადაწყვეტილებათა მიღება ყველა დონეზე ზორციელდება მხოლოდ კონსენსუსის წესით.

ბალტიის ასამბლეა და ბალტიის საბჭო

ბალტიის ასამბლეა აერთიანებს ლიტვის, ლატვიისა და ესტონეთის საპარლამენტო დელეგაციებს და შეიქმნა 1992 წ. ორგანიზაციაში თავმჯდომარეობა როტაციური წესით ზორციელდება. ვინაიდან მას არ გააჩნია მუდმივი სამდივნო, შტაბ-ბინა დ ითვლება თავმჯდომარე ქვეყნის დედაქალაქი. ბალტიის ასამბლეამ წარმატებით გაართვა თავი ისეთი რთული ამოცანების შესრულებას როგორებიცაა:

- ბალტიის სამივე ქვეყნიდან რუსეთის ჯარების გაყვანა;
- მთავრობათა დონეზე თანამშრომლობის ინსტიტუციონალური მექანიზმის სახით ბალტიის მინისტრთა საბჭოს შექმნა;
- საერთო ბალტიური პოლიტიკის განვითარება ეკონომიკის, განათლებისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების სფეროებში;
- ეროვნული კანონმდებლობების პარმონიზაცია ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად;
- საზღვრის გადაკვეთის პროცედურის გაუმჯობესება;
- ბალტიის ასამბლეის პრემიების დაარსება ლიტერატურის, ხელოვნებისა და მეცნიერების დარგებში.

ბალტიის ასამბლეა დღესაც რჩება ქმედით საერთაშორისო სტრუქტურად, რომელსაც ინტენსიური კონტაქტები აქვს მრავალ საპარლამენტო ორგანიზაციასთან. ამ რიგში ღირსეული და მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია სუამის საპარლამენტო ასამბლეასთან თანამშრომლობას, რომელიც ეფუძნება 2009 წლის 19 ივნისის თანამშრომლობის შესახებ დეკლარაციაში "ჩამოყალიბებულ პრინციპებს.

ბალტიის მინისტრთა საბჭო ანუ ბალტიის საბჭო არის ბალტიის ასამბლეის ფორმატში შექმნილი ლიტვის, ლატვიისა და ესტონეთის მთავრობების მეთაურთა არაფორმალური გაერთიანება, რომლის ფუნქციასაც წარმოადგენს საერთო ბალტიური პოლიტიკის კოორდინაცია ეკონომიკის, განათლებისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების სფეროებში

ჩრდილოეთის საბჭო

ჩრდილოეთის საბჭო საპარლამენტო ასამბლეასთან ერთად შეიქმნა 1952 წ. აერთიანებს ფინეთს, შვედეთს, დანიას, ნორვეგიასა და ისლანდიას. ორგანიზაციის მიზანია ჩრდილოეთ ევროპის ქვეყნების პოლიტიკის კოორდინაცია სხვადასხვა სფეროში მთავრობების და პარლამენტების დონეზე. ჩრდილოეთის საბჭოს ევდიტ გაიცემა ყოველწლიური პრემიები ლიტერატურის, მუსიკის, გარემოს დაცვისა და კინემატოგრაფიის სფეროებში, რომელთა ლაურეატები ხდებიან ამ ორგანიზაციის წევრი-სახელმწიფოების მოქალაქეები.

NB-8, NB-6

NB-8, NB-6 ეს არის ეს ორი რეგიონული ორგანიზაცია, რომლებიც შეიქმნა 1990-იანი წლების დასაწყისში. ისინი აერთიანებენ ბალტიის სამ სახელმწიფოსა და ჩრდილოეთ ევროპის ქვეყნებს. NB-8-ის რიგებში გაერთიანებული არიან: ფინეთი, შვედეთი, დანია, ნორვეგია, ისლანდია, ლიტვა, ლატვია და ესტონეთი. ამ ორგანიზაციის, რომელსაც თავდაპირველად ერქვა 5+3, შექმნის მიზანი იყო ბალტიის სამი ქვეყნისათვის დახმარების გაწევა ევროკავშირში მათი გაწევრიანების დაჩქარების მიზნით. NB-6 აერთიანებს ბალტიის სამ ქვეყანასა და მხოლოდ სამ სკანდინავიურ სახელმწიფოს (ნორვეგია, ისლანდია და დანია), რომლებიც ნატოს წევრები არიან. ამ ორგანიზაციის, შექმნის მიზანი (NB-8-საგან განსხვავებით) იყო ბალტიის სამი ქვეყნისათვის დახმარების გაწევა ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსში მათი გაწევრიანების დაჩქარების მიზნით. ორივე შემთხვევაში ამოცანის წარმატებით გადაწყვეტაში როგორც ერთმა ისე მეორე ორგანიზაციამ უდიდესი როლი შეასრულეს.

საქართველოს საგარეო-პოლიტიკური სამსახურისათვის ყველა ევროპული რეგიონული ორგანიზაციის მუშაობის სპეციფიკის საგულდაგულო შესწავლა აუცილებელია არა მარტო ზემოაღნიშნული ორგანიზაციების ჩვენი ქვეყნისადმი დახმარების დიდი მნიშვნელობით, არამედ მათი წარმატებული გამოცდილების გამოყენების აუცილებლობით ბალტია-შავი ზღვის რეგიონში, საქართველოს მონაწილეობით მიმდინარე მრავალმხრივი საერთაშორისო პროექტების წარმატებული იმპლემენტაციისათვის.

XI. არამეორეული რეგიონული და რეგიონთაშორისო სამართაშორისო ორგანიზაციები

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა, ეს არის ორგანიზაცია, რომელიც შეიქმნა პოსტსაბჭოურ სივრცეში, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ. ეს ორგანიზაცია მოწოდებული იყო იმისათვის, რომ შეექმნა ინსტიტუციონალური სტრუქტურა, რომლის ფარგლებშიც პოსტსაბჭოური სახელმწიფოები გააგრძელებდნენ ექვეტურ თანამშრომლობას სხვადასხვა სფეროებში.

როგორც სხვა ანალოგიური ორგანიზაციები, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა ამჟამად იმყოფება ევოლუციის პროცესში და იმის კვალობაზე, თუ როგორ მცირდება ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულება პოსტსაბჭოურ ქვეყნებს შორის და როგორ ძლიერდება ეროვნული თვითშეგნება ყოფილი საბჭოთა კავშირის წევრ სახელმწიფოებში.

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა ეყრდნობა ბელოგეეის შეთანხმებებს, რომელსაც ხელი მოეწერა 1991 წელს რუსეთის, ბელორუსისა და უკრაინის პრეზიდენტების მიერ.

ყოფილი საბჭოთა კავშირის მოკავშირე რესპუბლიკების ხელმძღვანელობამ აღიარა, რომ საბჭოთა კავშირმა შეწყვიტა არსებობა, როგორ საერთაშორისო სამართლის სუბიექტმა და გეოგრაფიულმა რეალობამ. მათ ასევე გამოაცხადეს, რომ თანამშრომლობა თანამეგობრობის წევრებს შორის უნდა განხორციელდებოდა მხოლოდ ინტერესების დაწესებულების მეშვეობით თანასწორობის პრინციპის საფუძველზე.

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ფარგლებში თანამშრომლობა მოიცავს:

- საგარეო პოლიტიკას,
- ერთიანი ეკონომიკური სივრცის ფორმირებას,
- ევროპული, ევრაზიული ბაზრებისა და საბაჟო პოლიტიკის

სფეროში თანამშრომლობას, ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის სფეროებში თანამშრომლობას,

- გარემოს დაცვას,
- უკანონო მიგრაციისა და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლას.

რუსეთს, ბელორუსსა და უკრაინას დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის შემადგენლობას ყველა სხვა პოსტსაბჭოური რესპუბლიკაც დაემატა (ლიტვის, ლატვიისა და ესტონეთის გარდა). ყველაზე ბოლოს თანამეგობრობას (1993 წლის მიწურულს) საქართველო მიუერთდა (2009 წელს ჩვენი ქვეყანა პირველი გამოვიდა ოფიციალურად დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის შემადგენლობიდან).

თანამეგობრობის წევრმა სახელმწიფოებმა ხელი მოაწერეს შეთანხმებას ერთობლივი სტრატეგიული ძალების შესახებ, სადაც აღიარეს სამხედრო-სტრატეგიულ ძალებზე კოორდინირებული ზეგავლენის მიზანშეწონილობა და ერთობლივი კონტროლის აუცილებლობა ბირთვულ იარაღზე.

ასევე ხელი მოეწერა შეთანხმებას შეიარაღებულ ძალებსა და სასაზღვრო ჯარებზე, რომელიც წარმოადგენდა სამართლებრივ ბაზას შემდგომი ორმხრივი შეთანხმებებისათვის და სამშვიდობო ოპერაციების განხორციელებისათვის.

ასევე, მიღწეულ იქნა შეთანხმება ერთობლივი შეიარაღებული ძალების შექმნის შესახებ. შეიქმნა საკოორდინაციო სამხედრო საბჭო. რუსეთი გამოვიდა ინიციატივით გაეწია დახმარება ცენტრალური აზიისა და კავკასიის რესპუბლიკებისათვის შეიარაღებული ძალების შექმნისა და საზღვრის ერთობლივად დაცვის სფეროში. თუმცა ამან ვერ მიიღო დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის რიგ წევრთა (უკრაინა, საქართველო, აზერბაიჯანი, მოლდოვა) მხარდაჭერა.

სხვა სფეროებში თანამშრომლობა დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ფარგლებში, მოიცავდა ისეთ სფეროებს, როგორიცაა:

- თანამეგობრობის ბანკის შექმნა,
- ნავთობ-გაზის კომიტეტის შექმნა,

- თავისუფალი ვაჭრობის უზრუნველყოფა,
- ეკონომიკური კავშირის ფორმირება,
- ისეთი ორგანოს შექმნა, რომელიც რეგულირებას გაუწევდა ეკონომიკურ არბიტრაჟს და ფინანსურ ოპერაციებს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნების შიგნით
- უვიზო მიმოსვლა.

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის საორგანიზაციო სტრუქტურა წარმოადგენილია წევრ სახელმწიფოთა მთავრობის მეთაურთა საბჭოს და ასევე სხვადასხვა საკოორდინაციო დაწესებულებების სახით. ორგანიზაციის სამდივნო ქ. მინსკშია განთავსებული.

საინტერესო და ნიშანდობლივია ჩვენი ქვეყნის უახლესი ისტორიის კონტექსტში საქართველოსა და დსთ-ს ურთიერთობების ანალიზი.

1990 წლის 28 ოქტომბერს კანონიერად არჩეული და 1991-1992 წლების დეკემბერ-იანვარში შეიარაღებული პუტჩის გზით დამხობილი საქართველოს ხელისუფლება პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ხელმძღვანელობით არასოდეს დათანხმებულა საქართველოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში შესვლაზე. არც ქართული საზოგადოება ყოფილა ამის მომხრე, ვინაიდან თანამეგობრობის შექმნა ყოველთვის განიხილებოდა არა მარტო ჩვენ ქვეყანაში, არამედ მთელ მსოფლიოშიც, როგორც საბჭოური სივრცის რენამირების მცდელობა.

საქართველოს შესვლას დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში წინ უძღოდა ისეთი ტრაგიკული მოვლენები როგორებიცაა:

- 1992-93 წწ. ომი აფხაზეთში, რომელიც დასრულდა საერთაშორისო ხასიათის სამხედრო-პოლიტიკური კატასტროფით, ათეულ ათასობით ადამიანის დაღუპვით, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიის დიდ ნაწილზე (ჯოღორის ხეობის გარდა) საქართველოს მთავრობის კონტროლის დაკარგვითა და 300 000 ჩვენი თანამემამულის ეთნიკური წმენდით,
- 1992-93 წწ. სამხედრო კონფლიქტი დასავლეთ საქართველო-

ში, პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მომხრეთა შეიარაღებული ფორმირებებსა და საქართველოს სამთავრობო ჯარებს შორის.

საქართველოს თანამეგობრობაში „შეთრევა“ მაგალითია ჩვენი ქვეყნისათვის ტიპურად ქცეული ისეთი საგალალო კანონზომიერებებისა, როგორებიცაა ერთის მხრივ პოლიტიკური ელიტის ეგოიზმი, უპრინციპობა და სრული უპასუხისმგებლობა, მეორე მხრივ კი ქარიზმატული ლიდერების პოპულარობის მზარდი კლდების ფონზე მათი პოლიტიკური პოზიციების არადექლავური სიხისტე და კონსტრუქციული დიალოგის წარმოების უუნარობა.

1990-იან წლების დასაწყისში საქართველოს ორმა პოლიტიკურმა ლიდერმა ე. შვეარდნაძემ და ზ. გამსახურდიამ ვერაფრით მოახერხეს ქმედითი ნაბიჯების გადადგმა ერთმანეთთან დიალოგის დასაწყებად, რასაც ყოვლად გაუმართლებელი და ფართო მასშტაბიანი ომი მოჰყვა აფხაზეთში, რომელშიდაც რუსეთის ღიად ჩაბმის პერსპექტივა სეპარატისტების მხარეზე და მოსალოდნელი ეროვნული კატასტროფა ყველასთვის ნათელი იყო იმდროინდელი საქართველოს დე-ფაქტო ხელმძღვანელების ე. შვეარდნაძის, თ. კიტოვანის, ჯ. იოსელიანისა და თ. სიგუას გარდა.

ჩვენთვის ემიგრაციაში მყოფი ზ. გამსახურდიასათვის ნათელი იყო აფხაზეთის ომის უპერსპექტივობა და საფრთხე საქართველოსათვის, მაგრამ საუბედუროდ მანაც ვერ მოახერხა ახლადშექმნილი პოლიტიკური რეალიზებისათვის (თუნდაც 1992 წლის II ოქტომბერს საქართველოში ჩატარებული საპარლამენტო არჩევნებისათვის) ანგარიშის გაწევა, რაც ეროვნული შერიგების პროცესის დაწყებას შეუწყობდა ხელს. უფრო მეტიც, აფხაზეთში მიმდინარე ომის ყველაზე დრამატიულ დღეებში ზ. გამსახურდია ჩვენეთიდან საქართველოშიც კი ჩამოვიდა, რითაც მის და უნებურად კიდევ უფრო გაართულა საქართველოსათვის ისედაც მძიმე ვითარება ფრონტზე.

1993 წლის სექტემბერ-ოქტომბერში, ზ. გამსახურდიას საქართველოში დაბრუნების შემდეგ, სოხუმში დაფიქსირდა მის მომხრეთა მიერ საბრძოლო პოზიციების დატოვების ფაქტები. მაშინ როდესაც ზემოაღნიშნული სამხედრო შენაერთები ყოველთვის მდგომარეობდნენ აფხაზეთა წინააღმდეგ ქართული არმიის როგორც ე. შვეარდნაძის მომხრე ჯარებთან ერთად სოხუმისა და ოჩამჩირეს ფრონტებზე.

ზ. გამსახურდიას მომხრეთა მეორე ნაწილი ქ. ზუგდიდიდან „ადვენება თვალს“ სოხუმის ტრაგედიას და საგულდაგულოდ ემზადებოდა „თბილისზე ლაშქრობისათვის“, რომელიც შედგა კიდევაც სოხუმის დაცემის შემდეგ.

გადაწყვეტილება საქართველოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში გაწვევრიანების შემდეგ მიღებულ იქნა 1993 წ. შემოდგომაზე ერთპიროვნულად, სახელმწიფოს მეთაურის ედუარდ შევარდნაძის მიერ. საქართველოს პარლამენტმა მის და სამარცხვინოდ ძალზე სწრაფად მოახდინა საქართველოს თანამეგობრობაში შესვლის რატიფიკაცია. ყველასთვის ნათელი იყო, რომ ადგილი ჰქონდა საქართველოს „შეთრევას“ დსთ-ში. ე. შვეარდნაძე იბულებული გახდა „დანებებოდა“ რუსეთს. შედგა პოლიტიკური გარიგება თბილისსა და მოსკოვს შორის. დსთ-ში შესვლის საფასურად რუსეთმა სამხედრო დახმარება გაუწია ე. შვეარდნაძის მთავრობას ზ. გამსახურდიას მომხრეებთან დაპირისპირებაში.

რუსეთის მიერ შავი ზღვიდან გადმოსხმულმა ე.წ. „ბალტი-ნის ღესანტმა“ აღკვეთა ზ. გამსახურდიას ჯარების „ლაშქრობა თბილისზე“. საქართველოს სამთავრობო ჯარებმა კი რუსეთის არმიის ხელშეწყობით განადგურეს ზ. გამსახურდიას მომხრეთა შეიარაღებული ფორმირებები.

სამხედრო კონფლიქტი დასავლეთ საქართველოში დასრულდა. ერთმანეთის სიძულვილით დაბრმავებულმა ქართველმა პოლიტიკურმა ლიდერებმა კი ეროვნული განსაცდელის ფაშს არა თუ არ ისურვეს სერთო ენის გამოხატვა, არამედ ისიც კი ვერ მოახერხეს, რომ ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში შესვლის საფასურად რუსეთისაგან საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობა მაინც მიეღოთ, რაც ხვათა შორის სავსებით რეალური იყო.

ჩვენდა სამარცხვინოდ, საქართველოს სუვერენიტეტის კარგა მოზრდილი ნაწილი (სწორედ ამას ნიშნავდა თანამეგობრობაში საქართველოს შესვლა და რუსეთის სამხედრო ბაზების 20 წლით დაკანონება ჩვენ ტერიტორიაზე) მხოლოდ იმისთვის დაეთმო მტერს რომ ერთმანეთის განადგურებაში შეეწყო ჩვენთვის ხელი!

ბრიტანული თანამეგობრობა

ნაციათა ბრიტანული თანამეგობრობა ასე ეწოდება სახელმწიფოთა გაერთიანებას, რომლებიც იყვნენ ადრე ბრიტანეთის იმპერიის შემადგენელი ნაწილი ან იმყოფებოდნენ სამეფო დაცვის ქვეშ. ნაციათა ბრიტანული თანამეგობრობის მეთაურია დედოფალი ელისაბედ მეორე. თანამეგობრობის გენერალური სამდივნო და სამდივნო ლონდონში არიან განლაგებულნი. თანამეგობრობაში სრულყოფილი ბიანი წევრის სტატუსით გაერთიანებულია ევროპის, აზიის, აფრიკის, ავსტრალიისა და ოკეანის, და ამერიკის 53 სახელმწიფო (მათ შორის ისეთი მნიშვნელოვანი სახელმწიფოები, როგორებიც დიდი ბრიტანეთი, კანადა, ინდოეთი, კენია, აზალი ზელანდია და ავსტრალია). განსაკუთრებული სტატუსით სარგებლობენ ნაურუ და ტუვალუ. თანამეგობრობის მიზანია თანამშრომლობის გაღრმავება კონსულტაციების გზით კულტურის, განათლებისა და სხვა სფეროებში, წევრ-სახელმწიფოთათვის თანადგომი გაწევა, ყველაფერი ეს ზორციელდება კოლომბოს გეგმისა და სხვა საპროგრამო დოკუმენტების თანახმად (თანამეგობრობის საგანმანათლებლო პროგრამა, ლომის კონვენცია ვაჭრობაში პრეფერენციული ტარიფებისა და ქვოტების შესახებ და ა.შ.). ორ წელიწადში ერთხელ ტარდება მთავრობის მეთაურთა ან მათ წარმომადგენელთა შეხვედრა აზრთა გაცვლისა და პრაქტიკული საკითხების გადაწყვეტის მიზნით. თანამეგობრობის საპარლამენტო ასამბლეა აწარმოებს ნაციონალურ კანონმდებლობებში ერთმანეთის ინტერესებზე მეთვალყურეობას. ასამბლეა უწერებს თანამეგობრობის წევრობის უფლებამოსილებას იმ სახელმწიფოს, რომელიც ვერ უზრუნველყოფს რეალურ საპარლამენტო მმართველობას კონცეპტუალურად ან პრაქტიკაში.

არაბულ სახელმწიფოთა ლიგა

არაბულ სახელმწიფოთა ლიგა შეიქმნა 1945 წლის ქაიროს პაქტის საფუძველზე, რომელსაც 1959 წ. დაემატა ხელშეკრულება ერთობლივი თავდაცვისა და თანამშრომლობის შესახებ. ლიგის წევრებია: ალჟირი, ბაჰრეინი, ჯიბუტი, ეგვიპტე, იორდანია, ერაყი, იუ-

მენი, ყატარი, ქუვეითი, ლიბანი, ლიბია, მაგრიტანია, მაროკო, გაერთიანებული ემირატები, პალესტინა, საუდის არაბეთი, სირია, სომალი, სუდანი და ტუნისი. შტაბ-ბინა ქაიროშია. ლიგის მიზნებია: წევრ-სახელმწიფოთა შორის კავშირების განმტკიცება, პოლიტიკური საქმიანობის კოორდინაცია თავდაცვისა და უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, თანამშრომლობა ეკონომიკის, კულტურის, ჯანდაცვისა და სხვა სფეროებში.

აზიურ-წყნარ ოკეანის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია

აზიურ-წყნარ ოკეანის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია შეიქმნა 1989 წელს, აზიურ-წყნარი ოკეანის ქვეყნების ძალისხმევით გაღრმავების მიზნით. ამ ორგანიზაციის მიზნები არის ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობა რეგიონსა და მთელს მსოფლიოში, კაპიტალისა და ტექნოლოგიების ეფექტური გამოყენება, მრავალმხრივი სავაჭრო სისტემისა და ვაჭრობის თავისუფლების უზრუნველყოფა.

ორგანიზაცია სამ „ვეშაზზე“ დაფუძნებული:

1. ვაჭრობისა და ინვესტიციური კლიმატის ლიბერალიზაციაზე,
2. ინვესტიციებისა და ვაჭრობის ხელმისაწვდომობაზე,
3. წევრი ქვეყნების ეკონომიკური და ტექნიკური თანამშრომლობაზე.

ცალკე ამოცანაა, 2020 წლისთვის ისეთი პირობების შექმნა, რომ აზიურ-წყნარ ოკეანის რეგიონში ინდუსტრიალური განვითარების დონე უფრო მაღალ საფეხურზე ავიდეს. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება კერძო სექტორის და შესაბამისად, რეგიონალური პროექტების განვითარებას.

ზემოთ აღნიშნული ორგანიზაციის ფარგლებში, რეგულარულად ხდება ეკონომიკის მინისტრების შეხვედრა წელიწადში ერთხელ. ამ დროს, არა მარტო ეკონომიკის, არამედ სხვა მინისტრებიც იხილავენ ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა: ელექტროენერგია,

- გარემოს დაცვა,
- მღვრადი განვითარება,

როლს, არიან კიდევ სახელმწიფოები, რომლებიც ცდილობენ პოსტ-საბჭოთა სივრცეზე საკუთარი ინტერესები დაიცვან.

- პირველ ჯგუფს მიაკუთვნებენ: ბელორუსიას, ყაზახეთსა და ყირგიზეთს.
- მეორე ჯგუფში კი, მიკუთვნებიან სუამის წევრი სახელმწიფოები. რაც შეეხება „ახალ დიდ თამაშს“, ზემოთ აღნიშნული ავტორების აზრით, ეს თამაში მიმდინარეობს აშშ-ს, რუსეთსა და ჩინეთს შორის და ძალიან წააგავს იმ პოლიტიკურ თამაშს, რომელიც XIX ს.-ში მიმდინარეობდა მეფის რუსეთსა ბრიტანეთის იმპერიას შორის.

საინტერესოა სხვა ავტორების აზრიც იმის თაობაზე, რომ პოსტსაბჭოური სივრცე, როგორც გეოპოლიტიკური ფენომენი, უკვე აღარ არსებობს და ერთი პოსტსაბჭოური სივრცის ადგილზე შეიქმნა თვისობრივად ახალი სივრცეები:

- დასავლური - უკრაინის არაფორმალური ლიდერობით, რის ამის დასტურადაც მიიჩნევა სუამის შექმნა,
- მეორე სივრცე, ეს არის რუსულ-ბელორუსული კავშირი,
- მესამე კი არის ე.წ. სამხრეთ აზიული სივრცე, ყაზახეთის არაფორმალური ლიდერობით.

უფიქრობთ, რომ ჯერჯერობით ნაადრევია ლაპარაკი პოსტსაბჭოური სივრცის არსებობის შეწყვეტის შესახებ. პოსტსაბჭოური სივრცე არსებობს. უფრო მეტიც, არსებობს პოსტსოციალისტური სივრცეც კი. თუმცა, ზოგიერთი პოსტსოციალისტური სახელმწიფოები, ასევე, როგორც პოსტსაბჭოურები უკვე არიან ევროკავშირისა და ნატოს წევრები. ასევე ძნელია დავეთანხმოთ ზემოთ აღნიშნულ ავტორებს იმაში, რომ არსებობს სამი გეოპოლიტიკური წარმონაქმნი ყოფილი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე. შეიძლება დავეთანხმოთ მხოლოდ იმ ნაწილში, რომ ბალტია-შავი ზღვის პოსტსაბჭოური სახელმწიფოები, ორმხრივი და მრავალმხრივი თანამშრომლობის პირობებში, ნამდვილად ქმნიან საფუძველს ახალი, ბალტია-შავი ზღვის სახელმწიფოთაშორისო სისტემის შესაქმნელად, მაგრამ, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ზემოთ აღნიშნულ პროცესში, რომელსაც ბალტია-შავი ზღვის თანამშრომლობა ჰქვია, აქტიურად არიან ჩართულნი

დასავლურ-ევროპული სახელმწიფოებიც, ისეთები როგორებიცაა სკანდინავიის სახელმწიფოები, გერმანია და პოლონეთი.

იმ შემთხვევაში თუ ტერმინში პოსტსაბჭოური სივრცე იგულისხმება მხოლოდ და მხოლოდ რუსეთის გავლენის სფერო, მაშინ შეგვიძლია გავაკეთოთ იმის კონსტატაცია, რომ ზემოთ აღნიშნული სივრცის კონფიგურაცია ნამდვილად იცვლება. მით უმეტეს თუ გავითვალისწინებთ ბალტია-შავი ზღვის სახელმწიფოების მყარ სურვილს ყოველ მიზეზ გარეშე მოახერხონ ინტეგრაცია ევროპულ და ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში.

მაშასადამე, ჩვენი აზრით, სუამი სრულიადაც არ უწყობს ხელს დაძაბულობის პროცესების ზრდას შავი ზღვის რეგიონში. პირიქით, სუამი სტაბილურობის მიღწევის მექანიზმად უნდა იყოს განხილული, ვინაიდან სახელმწიფოთაშორისო დაძაბულობა უპირველეს ყოვლისა გამოწვეულია რეგიონული თანამშრომლობის მექანიზმების არასრულფასოვნობით, რაც დაკავშირებულია თანასწორუფლებიანი და ურთიერთხელსაყრელი პარტნიორობისა და თანამშრომლობის ინსტიტუციონალური მექანიზმების არასრულფასოვნებასთან (თუნდაც ისეთი ორგანიზაციების ფარგლებში, როგორიცაა დსთ).

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე მაშინ, როდესაც სახელმწიფოებს არა აქვთ საშუალება მოახდინონ საკუთარი ეროვნული ინტერესების უზრუნველყოფა რომელიმე ერთი ორგანიზაციის (მაგალითად დსთ-ს) ფარგლებში, თუნდაც ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტის კონტექსტში, როგორიც არის გაყინული კონფლიქტები, ეს არის გზა იმისკენ, რომ ამ სახელმწიფოებმა შექმნან თავიანთი გაერთიანება, სადაც უფრო ეფექტურად მოახერხებენ საკუთარი ინტერესების უზრუნველყოფას.

სწორედ ასე მოიქცა უკრაინა, აზერბაიჯანი, მოლდოვა და საქართველო, როდესაც შექმნეს სუამი. ერთიც შეიძლება ითქვას. მიუხედავად ყველა იმ წინააღმდეგობისა, რომელსაც წააწყდა სუამი თავისი „ბრძოლის“ პროცესში, სრულფასოვან საერთაშორისო ორგანიზაციად ჩამოსაყალიბებლად, 2008 წლის აგვისტომდე, მან ნამდვილად მოახერხა მთელი რიგი ამოცანების წარმატებით შესრულება:

- თვით იმ ფაქტითაც კი, რომ სუამი არსებობს, მან ითამაშა მნიშვნელოვანი როლი, გეოპოლიტიკური პლურალიზმის განმტ-

კარიბის რეგიონული ორგანიზაცია

კარიბის რეგიონული ორგანიზაცია აერთიანებს კარიბის კუნძულების სახელმწიფოებს: ანტიგუა და ბარბუდას, ჰაიტის, ბრიტანეთის ვირჯინიის კუნძულებს, ბარბადოსს, ბელიზს, გაიანას, გრენადას, დომინიკანის რესპუბლიკას, მონტსერატს, სენტ-ვინსენტს და გრენადინებს, სენტ-კიტსს და ნევისს, სენტ-ლუსიას, ტრინიდად და ტობაგოს, თიორქსისა და კაიკოსის კუნძულებსა და იამაიკას.

კარიბის სახელმწიფოთა ასოციაცია

კარიბის სახელმწიფოთა ასოციაცია — ეკონომიკურ, კულტურულ და ტექნიკურ სფეროებში სათანამშრომლო საკონსულტაციო ფორუმი. შეიქმნა 1995 წ. კარიბის სახელმწიფოთა გარდა აერთიანებს კოლუმბიას, მექსიკას, სურინამს, და ვენესუელას. სამდივნო მდებარეობს ქ. პორტ-ოფ-სპეინში (ტრინიდადი და ტობაგო).

კარიბის თანამეგობრობა

კარიბის თანამეგობრობა არის წამყვანი ეკონომიკური რეგიონული ორგანიზაცია, რომლის მიზანი საერთო ბაზრის შექმნა. აერთიანებს კარიბის ყველა სახელმწიფოს ჰაიტისა და იამაიკის გარდა. შტაბ-ბინა ჯორჯთაუნში (გაიანა).

აღმოსავლეთ კარიბის სახელმწიფოთა ორგანიზაცია

აღმოსავლეთ კარიბის სახელმწიფოთა ორგანიზაცია აერთიანებს იმ სახელმწიფოებს, რომლებსაც აქვთ საერთო ისტორიული წარსული და ადრე პქონდათ საერთო ვალუტა და სხვადასხვა ინსტიტუტები. ესენია: ანტიგუა და ბარბუდა, ჰაიტი, გრენადა, დომინიკანის რესპუბლიკა, მონტსერატი, სენტ-ვინსენტი და გრენადინები, სენტ-კიტსი და ნევისი და სენტ-ლუსია. ამ ორგანიზაციის წევრობა გულისხმობს შეთანხმებულ საგარეო-პოლიტიკურ საქმიანობას და ერთობლივი დიპლომატიური წარმომადგენლობების არსებობას.

ლათინურამერიკული ინტეგრაციის ასოციაცია და სხვა ლათინურამერიკული საერთაშორისო ორგანიზაციები

ლათინურამერიკული რეგიონული ორგანიზაციებიდან აღსანიშნავია ლათინურამერიკული ინტეგრაციის ასოციაცია, რომელიც შეიქმნა 1980 წ. შტაბ-ბინა ქ. მონტევიდეოშია. მმართველი ორგანოებია: საგარეო საქმეთა მინისტრების საბჭო და წარმომადგენელთა კომიტეტი. მიზანი — ერთიანი ლათინურამერიკული ბაზრის ფორმირება. აერთიანებს: არგენტინას, ბოლივიას, ბრაზილიას, ვენესუელას, კოლუმბიას, მექსიკას, პარაგვაის, პერუს, ურუგვაის, ჩილეს და ეკვადორს.

სხვა ლათინურამერიკული ორგანიზაციებია: ლათინურამერიკული ეკონომიკური სისტემა; გაერთიანებული ერების ეკონომიკური კომისია ლათინური ამერიკისა და კარიბებისათვის; ანდური ინტეგრაციის სისტემა, რომელიც წარმოადგენს სუბრეგიონულ ორგანიზაციას, რომელიც მიზნად ისახავს ლათინური ამერიკის ფარგლებში საკუთარი თავისუფალი ვაჭრობის ზონის შექმნას. (წევრებია: კოლუმბია, ბოლივია და ეკვადორი, რომლებმაც უკვე მოახერხეს თავისუფალი ვაჭრობის ზონის შექმნა 1993 წ. ვენესუელა და პერუ); მერკოსური, რომელიც შეიქმნა 1991 წ. ასუნსიონის ხელშეკრულების თანახმად, რომელიც მიზნად ისახავს საბაზო კავშირის შექმნას (წევრები: არგენტინა, ბრაზილია, პარაგვაი და ურუგვაი); სამთა ჯგუფი, რომელიც წარმოადგენს პოლიტიკური კონსულტაციების ფორუმს და აერთიანებს კოლუმბიას, მექსიკასა და ვენესუელას (სამდივნო ბოგოტაში).

ამერიკულ სახელმწიფოთა ორგანიზაცია

ამერიკულ სახელმწიფოთა ორგანიზაცია შეიქმნა 1948 წ. ერთობლივი ქარტიის საფუძველზე (ცვლილებებით 1967 წ. ბუენოს-აირესის, 1985 წ. კარტაჟენე დე ინდიასის, 1992 წ. ვაშინგტონისა და 1993 წ. მანაგუას პროტოკოლების მიხედვით). აერთიანებს კარიბის, ლათინური ამერიკის სახელმწიფოებს (კუბის გარდა, რომელიც დროებითაა გარიცხული), აშშ-სა და კანადას. გენერალური სამდივნო ვაშინგტონშია. პოლიტიკურ საკითხებს იზილავს გენერალური ასამბლეა. აღმასრულებელი ორგანო არის მუდმივი საბჭო.

გარდა ამისა არსებობს: პანამერიკული ეკონომიკური და სოციალური საბჭოები, განათლებისა და მეცნიერების პანამერიკული საბჭო, პანამერიკული სამართლებრივი საბჭო, ადამიანის უფლებების პანამერიკული კომისია და განვითარების პანამერიკული ბანკი.

ცენტრალურამერიკული საერთო ბაზარი

ცენტრალურამერიკული საერთო ბაზარი აერთიანებს: გვატემალას, ჰონდურასს, კოსტა რიკას, ნიკარაგუასა და ელ სალვადორს. შეიქმნა ფულად-საკრედიტო ინტეგრაციის დეკლარაციის საფუძველზე. ითვალისწინებს თანამშრომლობას საგადასახადო პოლიტიკის, ტრანზიტის საკითხების, წარმოების პარმონიზაციის სფეროებში, საბაჟო კავშირის შექმნის მიზნით. მმართველი ორგანოებია ეკონომიკური საბჭო და აღმასრულებელი საბჭო. გენერალური სამდივნო გვატემალაშია.

ინდოეთის ოკეანის რეგიონული

თანამშრომლობის ორგანიზაცია

ინდოეთის ოკეანის რეგიონული თანამშრომლობის ორგანიზაცია შეიქმნა 1997 წ. აერთიანებს: ავსტრალიას, ინდოეთს, ინდონეზიას, იემენს, კენიას, მავრიკიას, მალაგასკარს, მალაიზიას, მოზამბიკს, ომანს, სინგაპურს, ტანზანიას, შრი-ლანკას და სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკას. იზნად ისახავს თანამშრომლობას არასამხედრო სფეროებში.

ისლამური კონფერენცია

ისლამური კონფერენცია არის ორგანიზაცია, რომელიც შეიქმნა 1971 წ. და აერთიანებს 54 სახელმწიფოს. დამკვირვებლების სტატუსი გააჩნიათ: ცენტრალურაფრიკულ რესპუბლიკას, რესპუბლიკა ტოგოს და ჩრდილოეთ კვიპროსის თურქეთის რესპუბლიკას. მიზანი არის ისლამური ინტერესების უზრუნველყოფა და სოლიდარობის მიღწევა ყველა სფეროებში 1974 წ. ლაჰორის დეკლარაციის საფუძველზე. ყოველწლიურად ტარდება სახელმწიფოს მეთაურთა კონფერენცია, საგარეო საქმეთა მინისტრების შეხვედრები. სამდივნო ქ. ჯიდაშია.

ნავთობის ექსპორტიორი ქვეყნების ორგანიზაცია

ნავთობის ექსპორტიორი ქვეყნების ორგანიზაცია შეიქმნა 1960 წ. აერთიანებს: ალჟირს, ეგვიპტეს, ინდონეზიას, ირანს, ერაყს, ქუვეითს, ლიბიას, ნიგერიას, გაერთიანებულ არაბულ ემირატებსა და საუდის არაბეთს. უმთავრესი ამოცანაა ნავთობზე მწარმოებელთათვის სამართლიანი და სტაბილური ფასების უზრუნველყოფა და მომხმარებელთათვის საკმარისი რაოდენობის ნავთობის მუდმივად მიწოდება. ყოველ 6 თვეში იკრიბება ნავთობის საქმეთა მინისტრების შეხვედრები. შამდივნო ვენაში.

სპარსეთის ყურის სახელმწიფოთა

თანამშრომლობის საბჭო

სპარსეთის ყურის სახელმწიფოთა თანამშრომლობის საბჭო შეიქმნა 1981 წ., 1982 წ. რატიფიცირებული შესაბამისი ქარტიის საფუძველზე. საბჭოში გაერთიანებული არიან: ბაჰრეინი, ყატარი, ქუვეითი, ომანი, გაერთიანებული არაბული ემირატები, პალესტინა, საუდის არაბეთი. მიზანი ძალისხმევის კოორდინაცია და ინტეგრაცია ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ სფეროებში. მმართველობითი ორგანოებია: სახელმწიფოს მეთაურთა უმაღლესი საბჭო და მინისტრთა საბჭო. გენერალური სამდივნო ქ. ერ რიადშია.

აფრიკული ერთიანობის ორგანიზაცია

შეიქმნა 1963 წ. ქ. ადის აბებაში ხელმოწერილი ქარტიის საფუძველზე. აერთიანებს აფრიკის კონტინენტის ყველა სახელმწიფოს. ძირითადი ამოცანაა აფრიკულ სახელმწიფოთა სოლიდარობისათვის ხელშეწყობა, სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა. მმართველობითი ორგანოებია: სახელმწიფოს მეთაურთა ასამბლეა, მინისტრთა საბჭო, გენერალური სამდივნო (განთავსებულია ადის აბებაში). ასევე ფუნქციონირებს საარბიტრაჟო, მარეგულირებელი და საშუაშვლო კომისიები.

XII. შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია (ბისეკი)

ცივი ომის დამთავრების შემდეგ, შავი ზღვისპირეთმა განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა თანამედროვე მსოფლიოში. ეს არის რეგიონი, საიდანაც კასპიის ენერგომატარებლების ტრანზიტი ხორციელდება და სადაც დღემდე რჩება მრავალი გაყვნილი კონფლიქტი. ტერიტორია, რომლის გავლითაც არაკონტროლირებადი იარაღისა და ნარკოტიკების ტრეფი წარმოებს.

მათ უფრო მნიშვნელოვანი, ს მტკიცე პოზიცია რომელიც გამოიჩინეს 1990-იანი წლების დასაწყისში შავი ზღვის სახელმწიფოებმა, რაც გამოიხატა მათ სურვილში განემტკიცებინათ რეგიონული თანამშრომლობა მთელი რიგი ახალი საერთაშორისო ინიციატივების ფარგლებში, რომელთა შორის შავი ზღვის ეკონომიკური ორგანიზაციის ანუ ბისეკის როლი საკმაოდ მნიშვნელოვანია.

შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია ბისეკი (აღნიშნული აბრევიატურა ორგანიზაციის ინგლისური დასახელებიდან Black Sea Economic Co-operation) წარმოადგება, შავი ზღვის ყველაზე დიდ საერთაშორისო ორგანიზაციად ითვლება, რომელიც შეიქმნა „დიდი შავი ზღვისპირეთის“ სახელმწიფოთა მიერ (სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ არა მარტო იმ ქვეყნების მიერ, რომელთაც უშუალოდ გააჩნიათ გასავალი შავ ზღვაზე, არამედ ამ უკანასკნელებთან მიმდებარე სახელმწიფოების მიერაც).

ბისეკში გაერთიანდნენ: ალბანეთი, სომხეთი, აზერბაიჯანი, საქართველო, ბულგარეთი, საბერძნეთი, მოლდოვა, რუმინეთი, რუსეთი, თურქეთი და უკრაინა. მოგვიანებით ორგანიზაციას შეუერთდნენ სერბია და ჩერნოგორია.

პირველი მოლაპარაკებები შავი ზღვისპირეთის ქვეყნების ქვეყნებისა ბისეკის შექმნის თაობაზე ჩატარდა ჯერ კიდევ 1990 წელს. კონსულტაციების სერიის შემდეგ, სხვადასხვა დონეზე მოსამზადებელი სამუშაოს ჩატარების შემდეგ, 1992 წლის 25 ივნისს სტამბულში ხელი მოეწერა დეკლარაციას შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ.

აღსანიშნავია, რომ ზემოთ აღნიშნულ ღონისძიებებში ძალიან

აქტიურ როლს თამაშობდა საქართველო. ჩვენი ქვეყნის აქტიური მუშაობა ბისეკის ფარგლებში დღესაც გრძელდება.

ორგანიზაციის საქმიანობა მიმართულია შავი ზღვის სივრცეში:

- მშვიდობისა და სტაბილურობის უზრუნველყოფისაკენ
- ეკონომიკური აყვავებისაკენ
- დემოკრატიული ფასეულობების დაცვისაკენ.

ორგანიზაციის სამდივნო სტამბულშია. ყოველწლიურად ტარდება წევრ-სახელმწიფოთა მეთაურების შეხვედრა, რომელიც ითვლება ბისეკის უმაღლეს მმართველ ორგანოდ. ბისეკის ფარგლებში ფუნქციონირებს შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის საბჭო, რომელიც შედგება საქმიანი წრეების წარმომადგენლებისაგან და მიმართულია კერძო სექტორში თანამშრომლობის განვითარებისა და ბიზნეს ინიციატივების განხორციელებისაკენ. ასევე შექმნილია ბისეკის საპარლამენტო ასამბლეა - პაბსეკი. თესალონიკში (საბერძნეთი) განთავსებულია შავი ზღვის ვაჭრობისა და განვითარების ბანკი, ხოლო ანკარაში სტატისტიკური მონაცემების გაცვლის ცენტრი.

ბისეკი ამბიციოზური პროექტია და მოიცავს ქვეყნებს, რომლებიც განლაგებული არიან დასავლეთის ევროპის ადრიატიკის ზღვიდან შორეული აღმოსავლეთის საზღვაო პორტ ვლადივოსტოკამდე. ბისეკი ასევე, მოიცავს უზარმაზარ ტერიტორიას თურქეთისა და საბერძნეთის ნაპირებიდან ბალტიისა და ბარენცის ზღვის სანაპიროებამდე. ბისეკის მოქმედების არეალი 20 მლნ კვ კილომეტრს მოიცავს. მისი ქვეყნები ქმნიან კი უდიდეს ბაზარს რომელიც 340 მლნ ადამიანსაგან შედგება. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს არ არის შეგერებული ბაზარი, ვინაიდან მოთხოვნა საქონელზე მნიშვნელოვნად ჩამორჩება წინადადებას. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ეკონომიკის 3 უმთავრეს სფერო, ისეთები როგორებიცაა, სოფლის მეურნეობა, მრეწველობა და მომსახურების სფერო.

ბისეკის ქვეყნების ერთობლივი შიდა პროდუქტი 1,3 ტრილიონ აშშ დოლარს აღწევს. ბისეკის სახელმწიფოები ფლობენ მსოფლიოში ნავთობის რესურსების ძალიან დიდ წილს და მეორე ადგილზე არიან მსოფლიოში ნავთობისა და ენერგომატარებლების მოპოვების მოცულობით.

1993 წელს, ბისეკის ფარგლებში თანამშრომლობისათვის, ახალი

იმპულსის მისაცემად და საპარლამენტო განზომილების განვითარების მიზნით, შეიქმნა ბისეკის საპარლამენტო ასამბლეა.

1994 წლის მარტში, სტამბულში, დაფუძნდა საერთაშორისო სამდივნო, შემდგომ კი, ბისეკის ბიზნეს-საბჭო, ბისეკის ვაჭრობისა და განვითარების ბანკი.

1998 წელს ბისეკის ქვეყნების სახელმწიფოს მეთაურთა სამიტზე, ხელი მოეწერა ორგანიზაციის წესდებას. ამიტომ თამამად შეიძლება ითქვას, რომ 1999 წლიდან ბისეკი უკვე ფუნქციონირებს, როგორც სრულფასოვანი საერთაშორისო ორგანიზაცია.

როგორ ზემოთ უკვე ითქვა, საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს ბისეკის ფარგლებში, განსაკუთრებით კონკრეტული პროექტების იმპლემენტაციის სფეროში, სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარების, ენერგეტიკული სისტემისა და კომუნიკაციების განვითარების თვალსაზრისით. აღსანიშნავია ისიც, რომ საქართველო იყო ერთ-ერთი ინიციატორი ბისეკის როლის გაძლიერების და მისი გარდაქმნისა სრულფასოვან რეგიონალურ ორგანიზაციად.

ბისეკის ქვეყნები დღესაც აგრძელებენ მუშაობას ერთობლივ პროექტებზე თავიანთი ეროვნული ენერგოსისტემების ერთიან - შავი ზღვის სისტემაში გაერთიანების მიზნით, რეგიონალური სატრანსპორტო კორიდორის შექმნის მიზნით, კომუნიკაციის სფეროს განვითარებისთვის.

განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია, ის გარემოება, რომ ბისეკის მეთვალყურის სტატუსი, მოიპოვეს ისეთმა ქვეყნებმა, როგორებიცაა: საფრანგეთი, გერმანია, ავსტრია, ეგვიპტე, ისრაელი, იტალია, პოლონეთი, სლოვაკეთი და ტუნისი. საკუთრივ ბისეკს, ასევე გააჩნია მეთვალყურის სტატუსი სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციაში, მაგალითად გაეროში.

ამერიკელი მკვლევარი რონალდ ასმუსი თავის კონცეფციაში, დიდი შავი ზღვის რეგიონის შესახებ, რომელიც გულისხმობს, მჭიდრო თანამშრომლობას უკლებლივ ყველა შავი ზღვის სახელმწიფოებს შორის, მნიშვნელოვან როლს ბისეკს ანიჭებს.

ბისეკის უაღრესად მნიშვნელოვან როლს შავი ზღვისპირეთში სხვა პოლიტოლოგებიც აღნიშნავენ. უფრო მეტიც, ზოგიერთი მათგანი შავი ზღვის და შავი ზღვისპირეთის რეგიონის ბისეკის რეგიონსაც კი უწოდებს.

მაგალითად, არსებობს შეხედულება, რომლის თანახმადაც ბისეკი განხილულ უნდა იყოს როგორც ბუნებრივი ხიდი რომელიც აერთიანებს ევროპასა და აზიას.

ამ კონცეფციიდან გამომდინარე, იტალიელი მკვლევარი რიკარდო ალიბონი თვლის, რომ ბისეკის საქმიანობის წარმატებულობა პირდაპირ არის დაკავშირებული ერთგვარ ვირტუალურ წრესთან. ეს ვირტუალური წრე იწყება ბისეკის უნარიდან მოიზიდოს საზღვარგარეთული ინვესტიციები დიდ შავი ზღვისპირეთში და სრულდება ბისეკის უნარით, მოპოვებული ინვესტიციები წარმატებულად დააბანდოს შავი ზღვის ქვეყნების ეკონომიკაში. აღნიშნული ხიდის როლში, ბისეკი გლობალურ მნიშვნელობასაც კი იძენს, როგორც ევროკავშირიდან და აშშ-დან საზღვარგარეთული ინვესტიციების უდიდესი მიმღები. ამავდროულად, ბისეკის ზემოთ აღნიშნული როლი გამოხატულად რეგიონული ხასიათისაა შავი ზღვის ინფრასტრუქტურისა და ტრანსსასაზღვრო ვაჭრობის განვითარების კონტექსტში.

ზემოთ აღნიშნული ეკონომიკური თანამშრომლობის შედეგად მიღებული შემოსავლები, შესაძლებელია მიმართულნი იყვნენ შავი ზღვის ქვეყნების შიდა ბაზრებზე და საბოლოო ჯამში დიდია ალბათობა იმისა, რომ ეს ფინანსურ-ეკონომიკური ტალღა თვით ევროპის მიმართულებითაც წამოვიდეს და დაუბრუნდეს ევროკავშირს.

მაშასადამე, რიკარდო ალიბონის მიხედვით, ბისეკი და ევროკავშირი, ფუნქციონალურად ავსებენ ერთმანეთს. იტალიელი მკვლევარის აზრით, აქტუალურია მათი ურთიერთთანამშრომლობა ისეთ სფეროებში როგორებიცაა: ბრძოლა ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ, გარემოს დაცვა, თერმობიოტეული უსაფრთხოება და ა.შ.

ყველაფერი ეს, რა თქმა უნდა ზრდის მჭიდრო ალიანსის ალბათობას ევროკავშირსა და ბისეკს შორის. თუმცა, ისიც შეიძლება ითქვას, რომ ზემოთ აღნიშნულ ოპტიმისტურ შეხედულებას ბისეკის პერსპექტივების შესახებ ყველა ავტორი არ იზიარებს. მაგალითად, ბრიტანელი ავტორის, მაიკლ ემერსონის აზრით, ბისეკს არ შეუძლია შეასრულოს ჯეროვნად როლი იმ ხიდისა რომელიც აერთიანებს ევროკავშირს აზიის კონტინენტთან, ვინაიდან ამ პროცესში ბისეკი შეუძლებელია იყოს აბსოლუტურად ნეიტრალური ორ გეოპოლიტიკურ სივრცეს შორის. პოლიტიკური და ეკონომიკური მიზეზებიდან

გამომდინარე, ბისეკი ყოველთვის ფატალურად არის გადაზრდილი მხოლოდ და მხოლოდ ევროკავშირთან ინტეგრაციისა და თანამშრომლობის მიმართულებით.

შექმნის დღიდან დღემდე, ბისეკის საქმიანობაში გამოვლინდა მთელი რიგი სერიოზული სიმბოლოები, რომლებიც როგორც ეკონომიკურ, ისე პოლიტიკურ დატვირთვას ატარებენ და პრობლემები მნიშვნელოვანწილად ჭარბობენ იმ მიღწევებს, რომლებიც ობიექტურად არსებობს.

ნეგატიურ ტენდენციათა შორის, განსაკუთრებით აღსანიშნავია ბისეკის ქვეყნებს შორის სატრანსპორტო კომუნიკაციური ქსელების ნაკლებობა. ასევე, შესაძინევა, ზენოთ აღნიშნული საერთაშორისო ორგანიზაციის ფარგლებში მის წევრ ქვეყნებს შორის დიპლომატიის კულტურის სერიოზული დეფიციტი. არასაკამრისად არის განვითარებული ბისეკის ფარგლებში შიდა რეგიონული ვაჭრობა. საგარეო ვაჭრობის სფეროში თანამშრომლობამ და ერთობლივი პროექტების იმპლემენტაციამ კი საშუალოდ ვერ მოიტანა დადებითი შედეგი, იმ თვალსაზრისით, რომ ვერ იქნა მიღწეული ძირითადი მიზანი. ვერ შეიქმნა ბისეკის ერთიანი რეგიონული ბაზარი.

ძირითადი მიზეზი ყველაფერი ამისა კი ის არის, რომ ბისეკის წევრი სახელმწიფოების ხვედრითი წილი საერთო საქონელბრუნვაში მთელი ამ წლების განმავლობაში უცვლელია და რჩება ისეთივე ასიმეტრიულია, როგორც იყო თავიდან. ეს ასიმეტრიულობა პირველ რიგში, გამოიხატება დიდი სახელმწიფოების ინტერესების მეტი გათვალისწინებით ამ ორგანიზაციის ფარგლებში, მცირე სახელმწიფოების ინტერესების ხარჯზე.

რიგი მკვლევარებისა ზაზს უსვამს იმას, რომ ბევრ ეკონომიკურ პოზიციებში ბისეკის წევრი სახელმწიფოები გამოდიან არა როგორც პარტნიორები, არამედ როგორც კონკურენტები, რაც რა თქმა უნდა სერიოზულად აფერხებს რეგიონული ვაჭრობისა და ეკონომიკური თანამშრომლობის განვითარებას.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ თავისი „სიტყვებიდან“ გამომდინარე, ბისეკი თავიდანვე განწირული იყო ყოფილიყო სუსტი და ამორფული გაერთიანება. ეს აიხსნება ორი ისეთი მჭიდრო ურთიერთკავშირში მყოფი ფაქტორის არსებობით, როგორებიცაა ღია

წინააღმდეგობა მთელ რიგ ბისეკის წევრ სახელმწიფოებს შორის და ამ გაერთიანების საკმაოდ სუსტი საორგანიზაციო სტრუქტურა.

მართალია ბისეკის წევრი სახელმწიფოები ყოველთვის ზაზს უსვამდნენ ამ ორგანიზაციის ფარგლებში თანამშრომლობისა მნიშვნელობას სახელმწიფოთაშორისო და შიდა კონფლიქტებისა და დავების გადაწყვეტის საკითხში (რაზედაც, სხვათაშორის შეთანხმება მიღწეული იქნა ჯერ კიდევ 1992 წელს, ბოსფორის დეკლარაციაზე ხელმოწერის სახით), მაგრამ ყველაფერი მხოლოდ დეკლარაციის დონეზე რჩებოდა და დარჩა დღემდე. უფრო მეტიც, თავისი შექმნის დღიდან ბისეკის წევრი სახელმწიფოები ღია კონფლიქტებში და ომებშიც კი იყვნენ ჩართულნი ერთმანეთთან. მაგალითად:

- კონფლიქტი მთიან ყარაბაღში, რომელიც გადაიზარდა სომხეთსა და აზერბაიჯანს შორის ომში;
- წინააღმდეგობა, რომელიც ყოველთვის არსებობდა და დღესაც არსებობს თურქეთსა და საბერძნეთს შორის ეგეოსის ზღვაზე;
- რუსეთ-საქართველოს სამხედრო-პოლიტიკური კონფრონტაცია აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში;
- რუსეთის მოლდოვის საწინააღმდეგო მონაწილეობა დნესტრისპირეთის კონფლიქტში.

მაშასადამე ფაქტია, რომ იმის გავითვალისწინების გარეშეც კი, რომ ბისეკის უმსხვილესი ქვეყნები, რუსეთი და თურქეთი ისტორიულად ყოველთვის მეტოქეობდნენ შავი ზღვის რეგიონში პოლიტიკური და ეკონომიკური გავლენისათვის, მთელი იყო იმედის ქონა იმისა, რომ ბისეკი შეძლებდა გამხდარიყო „შეკრული“ და მტკიცე ორგანიზაცია.

ასეთ პირობებში, რა თქმა უნდა, აქცენტის გაკეთება ეკონომიკურ თანამშრომლობაზე იყო სერიოზული საშუალება იმისა, რომ თავიდან აცილებულიყო ორგანიზაციის შიდა დაპირისპირება. ზუსტად ამისკენაა მიმართული ძალისხმევა ახალი ეკონომიკური პროექტების შემუშავებისა და ძველი ეკონომიკური პროექტების რეანიმაციის მიზნით ბისეკის ფარგლებში. მაგალითად, ბისეკის წევრ-ქვეყნებს დაგეგმილი აქვთ, ააშენონ ავტობანი შავი ზღვის გარშემო. ამ პროექტის რეალიზაციის შემთხვევაში უნდა შეიქმნას ე.წ. შავი ზღვის

- განათლება,
- შრომითი რესურსების განვითარება,
- თანამშრომლობა მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის სფეროში,
- მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება,
- ტელეკომუნიკაციები და ინფორმაციული ინდუსტრია, ვაჭრობა და ტრანსპორტი.

ამავე დროს, ორგანიზაციაში შექმნილია 10 სამუშაო ჯგუფი, რომელიც ისეთ საკითხებზე მუშაობს, როგორიცაა:

- თევზჭერა,
- შრომითი რესურსები,
- ტექნოლოგიების შემუშავება, საზღვაო რესურსების დაცვა,
- რეგიონალური თანამშრომლობა ელექტროფიკაციის სფეროში,
- ტელეკომუნიკაცია,
- ტურიზმი, ვაჭრობა, ინვესტიციები და ტრანსპორტი.

აზიურ-წყნარ ოკეანის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციაში შედიან ისეთ სახელმწიფოები, როგორიცაა: ავსტრალია, ინდონეზია, ბრუნეი, კანადა, ჩინეთი, მალაიზია, მექსიკა, ახალი ზელანდია, პაპუა ახალი გვინეა, პერუ, კორეა, რუსეთი, სინგაპური, აშშ, ტაილანდი, ტაივანი, ფილიპინები, ჩილე, იაპონია. ამ ორგანიზაციის სამდივნო და მისი აღმასრულებელი დირექტორი განთავსებულია სინგაპურში.

სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიულ სახელმწიფოთა ასოციაცია

სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიულ სახელმწიფოთა ასოციაცია დაარსდა ქ. ბანგკოკში 1967 წ. ინდონეზიის, მალაიზიის, სინგაპურის, ტაილანდისა და ფილიპინების მიერ. მოგვიანებით ასოციაციის შემოუერთდნენ ბრუნეი, ვიეტნამი, ბირმა (მიანმა) და ლაოსი. წევრი სახელმწიფოები თანამშრომლობენ მრავალი მიმართულებით, მაგრამ წამყვანი სფეროებია: პოლიტიკა, უსაფრთხოება და ეკონომიკა. ასოციაციის უმაღლესი ორგანოა მთავრობის ხელმძღვანელთა ყრილობა. ასევე იმართება საგარეო საქმეთა, ეკონომიკის მინისტრებისა 13 დარგობრივი მინისტრის ყოველწლიური შეხვედრები. სამდივნო,

რომელსაც ხელმძღვანელობს გენერალური მდივანი, განთავსებულია ქ. ჯაკარტაში.

სამხრეთ აზიის რეგიონული თანამშრომლობის ასოციაცია

სამხრეთ აზიის რეგიონული თანამშრომლობის ასოციაცია აერთიანებს ინდოეთს, პაკისტანს, შრი-ლანკას, ნეპალს, ბანგლადეშს, ბუტან და მალდივებს. შეიქმნა 1985 წ. თანამშრომლობის სფეროებია: სოფლის მეურნეობა, გარემოს დაცვა, ჯანდაცვა, განსახლება, ტრანსპორტი, ტურიზმი, ნარკოტრაფიკთან ბრძოლა. მმართველობა: სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაურთა ყოველწლიური შეხვედრები, საგარეო საქმეთა მინისტრების სესია (წელიწადში ორჯერ), საზღვარგარეთის მდივანთა მუდმივი კომიტეტი, უფროს თანამდებობის პირთა კომიტეტი, ტექნიკური და სასამართლო კომიტეტები. შტაბ-ბინა და სამდივნო ქ. კატმანდუში.

ჩრდილოამერიკული შეთანხმება თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ

ჩრდილოამერიკული შეთანხმებას თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ საფუძველი ჩაეყარა შეთანხმების ხელმოწერით კანადას, მექსიკასა და აშშ-ს 1992 წ. ორგანიზაციის ძირითადი ამოცანაა თავისუფალი ვაჭრობის ზონის შექმნა საწარმოო და სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე ტარიფებისა და ქვოტების გაუქმების გზით. 1996 წ. შეთანხმებას შეუერთდა ჩილე, რითაც საფუძველი ჩაეყარა ალასკიდან ტიერა დელ ფუეგომდე ვაჭრობის თავისუფალი ეკონომიკური ზონის ფორმირებას.

სავტომობილო რგოლი, რომელის სიგრძე 7000 კმ-ს მიაღწევს. პროექტის ღირებულება მთლიანობაში 20 მილიარდ აშშ დოლარს მიაღწევს.

თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ ბისეკის ცალკეულ ქვეყნებს შორის ურთიერთობების პერიოდული გამწვავება სერიოზულ საფრთხეს უქმნის ნებისმიერი პროექტის რეალიზაციას.

ზემოთ უკვე ითქვას, რომ მთელი რიგი ნაბიჯები გადაიდგა ბისეკის ინსტრუქციონალური განმტკიცების მიზნით. სალონიკში (საბერძნეთი) დაარსდა შავი ზღვის განვითარების ბანკი, შექმნა ბისეკის სხვა სტრუქტურებიც. მიუხედავად ამისა, ბისეკის გადატევა ისეთ მძლავრ და მტკიცედ შეფუძლებულ ორგანიზაციად, როგორიც იყო ევროპული კავშირი, დღესაც რჩება უტოპიურ იდეად.

ეს უკანასკნელი დასტურდება იმითაც, რომ ბისეკის წევრი სახელმწიფოები დღემდე თავს იკავებენ სერიოზული და კონკრეტული ვალდებულების აღებაზე, რომელიც ხელს შეუწყობდა ინტეგრაციის პროცესს ამ ორგანიზაციის ფარგლებში, ისეთი სახით, როგორც ეს მიდის ევროკავშირში.

ბისეკის სისუსტის კიდევ ერთი გამოვლინება კი ის არის, რომ მას შედარებით ნაკლები ზეგავლენა აქვს იმ სახელმწიფოებზე, რომლებიც ბისეკის წევრებიც არიან, მაგრამ იმავდროულად არიან ევროკავშირის წევრები. ესენია: საბერძნეთი, ბულგარეთი და რუმინეთი.

გასათვალისწინებელია ერთი გარემოებაც. ზოგიერთი ბისეკის წევრი პოსტ-საბჭოური და პოსტ-სოციალისტური სახელმწიფოები ყოველთვის გაურბოდნენ ინტეგრაციურ პროცესებს ბისეკის ფარგლებში, იმიტომ, რომ ხედავდნენ პოტენციურ საფრთხეს ისეთი ტიპის ინტეგრაციული პროცესების განვითარებისა, რომლებიც შესაძლებელია ვარშავის ხელშეკრულების მსგავსი ყოფილიყო.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ რუსეთი და თურქეთი ბოლო წლებში მათი ურთიერთდაახლოების მიუხედავად, ისტორიულად ყოველთვის იყვნენ დაპირისპირებულნი და რეგიონში მხოლოდ გავლენის სფეროების გაფართოებითა და საკუთარი პოზიციების გაძლიერებით იყვნენ დაკავებული. რა თქმა უნდა, ასეთ პირობებში ისინი ვერ ითამაშებდნენ ისეთ შემადგენლობად როლს ბისეკისათვის, როგორსაც ითამაშებს ევროკავშირის შემადგენლობაში „ფრანგულ-

გერმანული ღერძი“. შემთხვევითი არ არის ისიც, რომ ბევრი ავტორი ყურადღებას ამახვილებს მრავალი წლის განმავლობაში ბისეკის ფარგლებში რაიმე სერიოზული და დიდი პროექტის რეალიზაციის არარსებობაზე.

საკმაოდ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში, ევროკავშირი ძალიან ცოტა ყურადღებას აქცევდა ბისეკთან თანამშრომლობას. ბერძენი მკვლევარი ვალინაკისი სრულიად სამართლიანად აღნიშნავს, რომ ევროკავშირის აქტიურობა, ბისეკთან თანამშრომლობასთან დაკავშირებით ყოველთვის მინიმალური იყო. იმ დროს როდესაც, ბისეკი ყოველთვის მისწრაფოდა ევროკავშირთან ურთიერთობის გაღრმავებისაკენ, რაც ამ ორგანიზაციის მრავალ დოკუმენტშია დაფიქსირებული.

განსაკუთრებით რეალური გახდა ეს მაშინ, როდესაც 2004-2005 წლებში, საბერძნეთი თავმჯდომარეობდა ბისეკს და როდესაც სპეციალური საექსპერტო ჯგუფიც კი შეიქმნა ბისეკის შემადგენლობაში რომელსაც დაევალი ევროკავშირის თანამშრომლობის ახალი მიმართულებების შემუშავება.

მიუხედავად ამისა, რომ ბოლო წლებში ამ მიმართულებით აშკარა გამოცოცხლება შეინიშნება, ევროკავშირის გარკვეულწინად ცივი დამოკიდებულება ბისეკთან მაინც სახეზეა.

ევროკომისიის სპეციალურ დოკუმენტში, რომელიც მიძღვნილია ახალი ევროპული სამეზობლო პოლიტიკისადმი, საერთოდ არ არის ნახსენები ბისეკი. მეორე დოკუმენტი, რომელიც ასევე ახალი სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში ევროკავშირის სტრატეგიას ეხება, ასევე მხოლოდ გაკერით ეხება ბისეკთან თანამშრომლობის პერსპექტივებს.

იტალიელი მკვლევარი რიკარდო ალიბონი, სრულიად სამართლიანად აღნიშნავს, რომ დღემდე საკმაოდ საეჭვოდ რჩება იმის აღბათობა, რომ ბისეკი მოახერხებს წარმატებულად ითანამშრომლოს ევროკავშირთან ახალი სამეზობლო პოლიტიკის იმპლიმენტაციის ფარგლებში. ზემოთ აღნიშნული ავტორი ამას ორი გარემოებით ხსნის:

- პირველი, მიზეზი ეს არის ძალიან დიდი სხვაობა ეკონომიკური განვითარების დონეს შორის ბისეკის წევრ ქვეყნებს შორის, რომელიც ხელს უშლის ამ სახელმწიფოების უფრო მეტ ინტე-

- გრაციას ამ გაერთიანების ფარგლებში.
- მეორე მიზეზი კი ის არის, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირი საკმაოდ დიდ ყურადღებას უთმობს სუბრეგიონული თანამშრომლობის ფარგლებში ისეთი პროექტების განხორციელებას როგორც არის „ევროპა - ხმელთაშუაზღვისპირეთის პარტნიორობა“ ან „ჩრდილოეთის განზომილება“, მაინც არ ხდება ბისეკთან თანამშრომლობის ისეთივე სერიოზული ბიზნესი, როგორც ეს ხდება ზემოთ აღნიშნული ვროპული პროექტების ფარგლებში თანამშრომლობასთან დაკავშირებით.

ასევე აშკარაა ისიც, რომ თუ ბისეკის დიდი სახელმწიფოები (რეგიონალური ლიდერები) მაქსიმალურ ხელსაყრელ ბიზნეს მიმდინარეობას ახალი სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში თანამშრომლობისაგან, სხვები (მცირე ქვეყნები) ამას ნამდვილად ვერ მოახერხებენ.

აქედან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მოხერხდა უფრო მსხვილმასშტაბიანი ჩართვა ბისეკისა ევროკავშირის ახალ სამეზობლო პოლიტიკაში, ეფექტი ასეთი ჩართვისა იქნება მაინც არა საკმარისი და რაც მთავარია ერთობ სელექტიური და ასიმეტრიული, რასაც რეალური ალიბონი „პოლარიზაციის ეფექტს“ უწოდებს. პოლარიზაციის ეფექტის არსებობა კი დიდი რისკის შემცველია იმისა, რომ ბისეკის ფარგლებში დეზინტეგრაციის პროცესი დაიწყება.

შემთხვევითი არ არის ბერძენი მკვლევარის, ტრიანტაფილოსის აზრიც იმის თაობაზე, რომ ევროკავშირი საბოლოო ჯამში უპირატესობას ანიჭებს შავი ზღვის ქვეყნებთან ინდივიდუალურ თანამშრომლობას მხოლოდ საკუთარი ინიციატივების („ახალი ევროპული სამეზობლო პოლიტიკა“, „აღმოსავლეთის პარტნიორობა“, „შავი ზღვის სინერგია“) რეგიონული თანამშრომლობის სხვა ფორმატების (ბისეკი, სუამი) საზიანოდ. უფრო მეტიც, ზემოთ აღნიშნული ექსპერტის აზრით, ევროკავშირში ბულგარეთისა და რუმინეთის გაწევრიანების შემდეგ, სტრატეგიული დამოკიდებულება შავი ზღვის რეგიონალური თანამშრომლობის განვითარებისადმი ბისეკის ფარგლებში კიდევ უფრო გაძლიერდა.

XIII. დემოკრატიისა და მშვიდობის განვითარების ორგანიზაცია - სუამი

1996 წლის მაისში, საერთაშორისო კონფერენციაზე, რომელიც შედგა ვენაში და რომლის სახელწოდება იყო „ჩვეულებრივი შეიარაღების შემცირება ევროპაში“, საქართველოს უკრაინისა აზერბაიჯანისა და მოლდოვის დელეგატებმა გამოხატეს მზადყოფნა თანამშრომლობისათვის ახალი ევროპული უსაფრთხოების სისტემის ფარგლებში. ამის ლოგიკური შედეგი იყო 1997 წლის 10 ოქტომბერს, სტრასბურგში, ევროსაბჭოს სამიტის ფარგლებში კონსტრუქტატიური ფორუმის დაარსება, რომელშიც გაერთიანდა ეს ოთხი „დიდი შავი ზღვისპირეთის“ სახელმწიფო.

ზემოთ აღნიშნულ გაერთიანებას დაერქვა „სუამის კონსულტატიური ფორუმი“. სუამი ეს არის ოთხივე სახელმწიფოს (საქართველოს, უკრაინის აზერბაიჯანისა და მოლდოვის) დასახელების პირველი ასოებისაგან შემდგარი აბრევიატურა. მიღებული იქნა შესაბამისი ერთობლივი კომუნიკე, რომელსაც ხელი მოაწერეს სახელმწიფოს მეთაურებმა.

1999 წლის 24 აპრილს, ვაშინგტონში, ევროატლანტიკური პარტნიორობის საბჭოს უმაღლესი დონის სამიტის ფარგლებში, შედგა დიალოგი სუამის წევრ სახელმწიფოებსა და უზბეკეთს შორის. ამ შეხვედრის შედეგი იყო, ვაშინგტონის დეკლარაციის მიღება, რომლის შედეგადაც ორგანიზაციის ფორმატი შეიცვალა და სუამის მაგივრად დაერქვა სუუამი, ე.ი. გაერთიანებას დაემატა უზბეკეთი.

2000 წლის 6 ნოემბერს, გენერალური ასამბლეის 55-ე სესიაზე შედგა სუუამის წევრ სახელმწიფოთა შეხვედრა ახალ ფორმატში. ამ შეხვედრის დროს, მიღებულ იქნა ნიუ იორკის მემორანდუმი, რომელიც ითვალისწინებდა სუუამის ფარგლებში, წევრი სახელმწიფოების თანამშრომლობის გაღრმავებას და მისთვის მრავალდონიანი ზასიათის მიცემას. ასევე, გადაწყდა რეგულარულად გამართულიყო სუუამის სამიტები, საგარეო საქმეთა მინისტრების შეხვედრები, შექმნილიყო საკოორდინაციო ორგანო ნაციონალური კოორდინატორების კომიტეტის სახით.

სუუამის ფარგლებში თანამშრომლობის მთავარ ამოცანად

განსაზღვრულ იქნა დარგთაშორისო ეკონომიკური კონტაქტების განვითარება და პირდაპირი კავშირების განვითარება სახელმწიფო ორგანოებსა და უწყებებს შორის.

პრიორიტეტულ მიმართულებად მიჩნეულ იქნა, ევროპა-კავკასია-აზიის სატრანსპორტო დერეფნისა და მისი ინფრასტრუქტურის განვითარება.

2001 წლის 7 ივნისს, ქალაქ იალტაში, უკრაინაში, შედგა სუუამის პირველი სამიტი, რომელშიც გახდა საეტაპო მოვლენა ამ გაერთიანების ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში მისი სრულფასოვანი რეგიონული ორგანიზაციის ჩამოყალიბების გზაზე. იალტის სამიტის დროს, ხელმოწერილი იქნა, სუუამის იალტის ქარტია. განსაზღვრული იქნა გაერთიანების მიზნები, წევრი სახელმწიფოების თანამშრომლობის პრინციპები და ასევე, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო, ქარტიაში ჩადებულ იქნა სუუამის ორგანიზაციული სტრუქტურის ელემენტები. იალტის ქარტიის თანახმად, სუუამის თავმჯდომარეობა განხორციელდებოდა, როტაციის წესის მიხედვით.

2002 წლის 20 ივლისს, ასევე იალტაში შედგა სუუამის მეორე სამიტი, რომელმაც დამატებით იმპულსი მისცა კონკრეტული პროექტების განხორციელებას, ზემოთ აღნიშნული გაერთიანების ფარგლებში. საინტერესო ის არის, რომ იალტის 2002 წლის სამიტში, მონაწილეობა მიიღეს 10 სხვა სახელმწიფოს წარმომადგენლებმა, რაც სერიოზული ნაბიჯი იყო სუუამის საერთაშორისო იზოლაციიდან გამოსასვლელად, რისი მცდელობაც რა თქმა პირველ რიგში, რუსეთიდან გამოძვინარეობდა.

2002 წლის 23 დეკემბერს, ვაშნგტონში, მიღებულ იქნა ჩარჩო პროგრამა, „სუუამი-ამერიკის შეერთებული შტატები, ვაჭრობისა და ტრანსპორტირებისა და ასევე სასაზღვრო და საბაჟო კონტროლის გაძლიერებისა“ და „ტერორიზმთან ბრძოლის, ორგანიზებულ დანაშაულსა და ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვასთან ბრძოლის“ შესახებ. ამის შემდეგ, აშშ-ს მთავრობის აქტიური თანადგომით, დაიწყო ორი კონკრეტული პროექტის შემუშავება - იმპლემენტაციის პროცესი:

- პირველი იყო „პროექტი ვაჭრობისა და ტრანსპორტირების ხელშეწყობის შესახებ სუუამის ფარგლებში“;
- მეორე პროექტი ითვალისწინებდა „სუუამის სპეციალური ვირ-

ტუალური ცენტრის შექმნას ტერორიზმთან ბრძოლისა და სახელმწიფოთაშორისო ინფორმაციული ანალიტიკური სისტემის შექმნის თაობაზე“.

2003 წლის 9 დეკემბერს, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ, თავის 58-ე სესიაზე მიიღო რეზოლუცია, რომლის თანახმადაც, სუუამმა მიიღო გაეროში დამკვირვებლის სტატუსი.

2004 წლის 23 სექტემბერს, ქალაქ კიევში, შექმნილი იქნა სუუამის საპარლამენტო ასამბლეა.

2005 წლის 22 აპრილს, კიშინიოვის სამიტზე, პირველად ამ გაერთიანების ისტორიაში, სუუამის სამიტის მუშაობაში მონაწილეობა მიიღეს ორგანიზაციის არაწევრი სახელმწიფოთა მეთაურებმა. კერძოდ, ლიტვის რესპუბლიკისა და რუმინეთის პრეზიდენტებმა.

კიშინიოვის სამიტზე მიღებულ იქნა ერთობლივი განცხადება, რომელსაც ეწოდა „კიშინიოვის დეკლარაცია“. ამ დეკლარაციის სახელია: „დემოკრატიის სტაბილურობისა და განვითარების შესახებ“. სუუამის წევრ სახელმწიფოთა მეთაურებმა ასევე მიიღეს გადაწყვეტილება, სუუამის ბაზაზე შექმნილიყო ახალი, სრულფასოვანი საერთაშორისო ორგანიზაცია.

სუუამის წევრი სახელმწიფოებისათვის არ გახდა მოულოდნელი უზბეკეთის პრეზიდენტის ისლამ კარიმოვის განცხადება 2005 წლის 29 აპრილს სუუამიდან გასვლის შესახებ. ეს გადაწყვეტილება უზბეკეთის პრეზიდენტმა მიიღო რუსეთის ზედაწოდის შემდეგ. სხვათაშორის მან საკმაოდ ლოგიკურად ახსნა იმ დროისათვის შექმნილ ვითარებაში უზბეკეთის მიზნების შეუთავსებლობა სუუამის მიზნებსა და ამოცანებთან.

2006 წლის 22-23 მაისს, კიევის სამიტზე მიღებულ იქნა კიევის დეკლარაცია, რომლის შედეგადაც შეიქმნა ახალი საერთაშორისო რეგიონული ორგანიზაცია სახელწოდებით: „დემოკრატიისა და ეკონომიკური განვითარების ორგანიზაცია - სუამი“. ამის შედეგად, დასრულდა სუუამის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესი, შეიქმნა სუუამის ოფიციალური, მუდმივმოქმედი სამდივნო ქალაქ კიევში.

2007 წლის 19 ივნისის ბაქოს სამიტზე შედგა სუუამის წევრ სახელმწიფოთა მეთაურთა შეხვედრა. ამ სამიტის მუშაობაში მონაწილეობა მიიღეს ოთხივე ქვეყნის უმაღლესი დონის წარმომადგენ-

ლებმა. აზერბაიჯანი, საქართველო და უკრაინა წარმოდგენილი იყო პრეზიდენტებით, ხოლო, მოლდოვის რესპუბლიკა პრემიერ-მინისტრით.

მოწვეული სტუმრების სახით, ბაქოს სამიტს ესწრებოდნენ ლიტვის, პოლონეთისა და რუმინეთის პრეზიდენტები. ასევე ბულგარეთის ვიცე პრეზიდენტი, ესტონეთის პარლამენტის თავმჯდომარის მოადგილე, ლატვიის ეკონომიკის მინისტრი, აშშ-ს, იაპონიის, ეუთოს, ოქსფორდისა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციის მაღალი დონის წარმომადგენლები.

მიღებული იქნა ბაქოს დეკლარაცია სახელწოდებით: „სუამი, კონტინენტების გამერთიანებელი“. განსაკუთრებით ზაზგასხმულია ის ფაქტი, რომ სუამის წინა სამიტებზე უკვე ტრადიციად ქცეული აშშ - სუამის ერთობლივი განცხადების გამოქვეყნებასთან ერთად, ბაქოს სამიტზე, პირველად სუამის ისტორიაში მიღებულ იქნა ერთობლივი კომუნიკები სხვა სახელწოდებითანაც. ხელი მოეწერა: „სუამი - პოლონეთისა“ და „სუამი - იაპონიის“ ერთობლივი განცხადებებს.

ბაქოს სამიტმა განსაზღვრა სუამის განვითარების მიმართულუბები ახლო პერსპექტივაში. ძირითად ამოცანებად დასახულ იქნა დიალოგის წარმართვა სუამსა და ევროკავშირს შორის. ამ დიალოგის მიზნები ჩამოყალიბებული იქნა შემდეგი სახით: ..

1. ერთობლივი მოქმედება, რომელიც ორიენტირებული იქნებოდა კონკრეტულ შედეგებზე, ერთობლივი ღირებულებებზე და ინტერესებზე.

2. პარტნიორობის ახალი ფორმის მოძებნა, ძველ ფორმებზე დამატებით, როგორც ორმხრივ, ასევე მრავალმხრივ ფორმატში.

3. სუამის წევრი სახელმწიფოების ინტეგრაციის პროცესის ხელშეწყობა ევროკავშირში.

4. ახალი პოტენციური შესაძლებლობების შესწავლა იმ თანამშრომლობისა, რომელიც წარმოებული იქნებოდა სხვადასხვა სფეროში, სუამსა და ევროკავშირს შორის, ისეთი ინიციატივების ფარგლებში, როგორიც იყო მაგალითად, შავი ზღვის სინერგია.

სამიტის ბუშაობის ფარგლებში შემუშავებული იქნა თანამშრომლობის ახალი ფორმატის „სუამი-ნატოს“ კონტურები. ამ ფორმატში დიალოგისას, სუამის წევრმა სახელმწიფოებმა გამოთქვეს

სურვილი მუდმივი დიალოგის წარმოებისა ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსთან, ისეთ საკითხებში, როგორებიცაა:

- ენერგეტიკული უსაფრთხოება,
- სამშვიდობო ოპერაციები,
- საზღვრის დაცვა,
- საერთაშორისო ტერორიზმთან ბრძოლა.

სუამის წევრა სახელმწიფოებმა ასევე გამოთქვეს სურვილი შეექმნათ თავისუფალი ვაჭრობის ზონა 2002 წელს ხელმოწერილი შესაბამისი ხელშეკრულების თანახმად.

სუამის ფარგლებში თანამშრომლობის მნიშვნელოვანი ელემენტია ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოების სწრაფვა საერთო მიდგომების შემუშავებისათვის საგარეო პოლიტიკურ საკითხებზე. ამ მიზნით, დასახულ იქნა ამოცანა, რათა მუდმივად ჩატარებულიყო კონსულტაციები სუამის წევრი სახელმწიფოების ერთიანი პოზიციის შესამუშავებლად, საერთაშორისო ორგანიზაციების ფარგლებში.

ერთობ საინტერესოა, ბაქოს სამიტზე დიალოგის დაწყება იაპონიასა და სუამს შორის, რაც იმის მაჩვენებელია, რომ აზიის ეს გავლენიანი და დემოკრატიული ქვეყანა დიდ ინტერესს იჩენს თანამშრომლობის ამ ფორმატისადმი. ჯერ კიდევ 2006 წელს, იაპონიის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ზაზი გაუსვა, იაპონიასა და სუამს შორის თანამშრომლობის დაწყების მიზანშეწონილობას, იმისათვის, რომ ხელი შეეწყოს დემოკრატიის გაღრმავებისათვის ბალტი-შავი ზღვა-კასპიის სივრცეზე.

აღსანიშნავია რომ ჯერ კიდევ 2005 წლის სუამის სამიტზე, მოლდოვის პრეზიდენტმა მიხაილ ვორონინმა ზაზი გაუსვა სუამის წევრი სახელმწიფოების ევროკავშირში ინტეგრაციის სურვილის სიმტკიცეს. კიშინიოვის სამიტზე თავისი გამოსვლისას, საქართველოს პრეზიდენტმა მიხეილ სააკაშვილმა, ზაზი გაუსვა სუამის ფარგლებში თანამშრომლობის მნიშვნელობას წევრი სახელმწიფოებისათვის ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციისათვის და ასევე, „ბალტი-შავი ზღვის სტაბილურობის სივრცის“ შექმნისათვის.

მიუხედავად ყველაფერი ზემო აღნიშნულისა, მაღიან სერიოზულ პრობლემად რჩება ზოგიერთი რეგიონული ლიდერი სახელმ-

წიფოს ნეგატიური დამოკიდებულება სუამის მიმართ. მაგალითად, რუსეთი სუამს დღემდე განიხილავს, როგორც საფრთხეს თავისი ნაციონალური ინტერესებისათვის.

რუსული დიპლომატიის აზრით: „სუამი მნიშვნელოვანი ელემენტია ბალტია-შავი ზღვა-კასპიის ანტი რუსული რკალის შექმნის საქმეში“. ზემოთ აღნიშნული რკალი კი, რუსი ანალიტიკოსების აზრით, მიმართულია არა შავი ზღვა-კასპიის რეგიონის ინტეგრაციისკენ, არამედ დეზინტეგრაციისკენ.

სხვა რუსი ანალიტიკოსები ზაზს უსვამენ ხანგრძლივ პერსპექტივაში სუამის ფარგლებში თანამშრომლობის უპერსპექტივობას. ამის დამამტკიცებელ საბუთათ ისინი განიხილავენ სუამის შემადგენლობიდან უზბეკეთის გამოსვლას.

ზოგიერთი რუსი მკვლევარი, რომელიც ანალიზებს სუამის შექმნის მიზეზებს, თვლის, რომ ეს ორგანიზაცია შექმნილი იყო წევრი სახელმწიფოების მიერ, როგორც რუსეთის საპირწონე „დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის“ საწინააღმდეგოდ.

საინტერესოა, რომ ზემოთ აღნიშნულ ავტორებთან სოლიდარობას გამოხატავს ცნობილი ამერიკელი პოლიტოლოგი თომას დე ვაალი, რომლის აზრითაც: „სუამის ინსტიტუციონალიზაცია ვერ შეუწყობს ხელს იმას, რომ გადაიღახოს შეხედულება ამ ორგანიზაციის ვირტუალურობის შესახებ, ისეთი ორგანიზაციის მსგავსად, როგორიცაა „დემოკრატიული არჩევანის თანამეგობრობა“. ამიტომაც, თომას დე ვაალის აზრით, შავი ზღვის ორივე ეს ინიციატივა, უფრო პოლიტიკურ მიზნებს წარმოადგენენ, ვიდრე რეალურ საერთაშორისო რეგიონულ ორგანიზაციებს.

არის საპირისპირო აზრიც. მაგალითად, უკრაინელი მეცნიერი, ფინკო, ფიჭოლბს, რომ იმ პირობებში, როდესაც რუსეთმა გამოხატა უარყოფითი დამოკიდებულება სუამის მიმართ და თურქეთი ასევე დისტანციას ინარჩუნებს შავი ზღვის ამ რეგიონულ ორგანიზაციის მიმართ, თანამშრომლობის ეს ფორმატი მოითხოვს მაქსიმალურ მხარდაჭერას აშშ-სა და ევროკავშირის მხრიდან.

ზემოთ აღნიშნული ავტორის აზრით, სულ უფრო ნაკლებად რეალური ხდება სტრატეგიული სამკუთხედის „კიევი-ვარშავა-ანკარას“ შექმნა, რომლის მიზანი იქნებოდა სტაბილურობის დამყარე-

ბა ბალტია-შავი ზღვის რეგიონში. ამ კონტექსტში კი თურქეთის უარყოფითი დამოკიდებულება სუამის მიმართ აიხსნება ამ სახელმწიფოს სურვილით, შეინარჩუნოს თავისი, ისედაც გაძლიერებული (განსაკუთრებით 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ) გავლენა შავი ზღვის რეგიონში.

მეორე უკრაინელი მკვლევარის გლებოვის აზრით, ახალი რეგიონულ ეკონომიკური გაერთიანების შექმნა, მაგალითად ისეთისა, როგორიცაა სუამი, არის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი საერთაშორისო თანამშრომლობისათვის, ეფექტური და მშვიდობიანი საშუალება, სხვადასხვა საკმაოდ მწვავე სახელმწიფოთაშორისო წინააღმდეგობების დასაძლევად რეგიონული მასშტაბში. რეგიონული თანამშრომლობა კი ზემოთ აღნიშნული ავტორის აზრით, სრულიადაც არ არის კონფლიქტის არარსებობა, ეს არის მისი კრიზისული და ექსტრემალური ფორმებისაგან თავის დაღწევის ეფექტური საშუალება.

გერმანელი პოლიტოლოგის ფრეიტაგ-ვერმინგჰაუსის აზრით, სუამს გააჩნია იმის შესაძლებლობა, რომ გაზდეს ძლიერი რეგიონული გაერთიანება სახელმწიფოებისა, რომლებიც ორიენტირებულნი არიან დასავლურ ევროპულ ღირებულებებზე და ეფექტურად იყენებენ ამ ორგანიზაციის შესაძლებლობას ევროპულსა და ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციისათვის. ამასთან ერთად, იგივე ავტორი ზაზს უსვამს, რომ ზემოთ აღნიშნული მიზნის მიღწევა პირდაპირ დამოკიდებულებაშია, სუამის წევრი სახელმწიფოების უნართან, მიადწიონ კონსენსუსს ორგანიზაციის სტრატეგიასთან მიმართებაში.

ზოგიერთი მკვლევარი თვლის, რომ სუამის განვითარება უფრო წარმატებული იქნებოდა, თუ უკეთ იქნებოდა გამოყენებული ე.წ. კავკასიური ტანდემის, აზერბაიჯანისა და საქართველოს თანამშრომლობის ფაქტორი სუამის ფარგლებში. სხვა ავტორებს კი მიაჩნიათ, რომ სუამის მსგავსად ნებისმიერი ახალი ინიციატივა ძალიან მჭიდროდ არის დაკავშირებული პოსტ-საბჭოურ სივრცეზე მიმდინარე გეოპოლიტიკურ პროცესებთან. ამ პროცესების აღსაწერად იყენებენ ისეთ ცნებებს, როგორიცაა „გეოპოლიტიკური პლურალიზმი“ და „ახალი დიდი თამაში“. გეოპოლიტიკური პლურალიზმის ქვეშ იგულისხმება სიტუაცია, როდესაც იმ სახელმწიფოებთან ერთად, რომლებიც შეგუებული არიან რეგიონალური ლიდერების წამყვან

როლს, არიან კიდევ სახელმწიფოები, რომლებიც ცდილობენ პოსტ-საბჭოთა სივრცეზე საკუთარი ინტერესები დაიცვან.

- პირველ ჯგუფს მიაკუთვნებენ: ბელორუსიას, ყაზახეთსა და ყირგიზეთს.

- მეორე ჯგუფში კი, მიკუთვნებიან სუამის წევრი სახელმწიფოები.

რაც შეეხება „ახალ დიდ თამაშს“, ზემოთ აღნიშნული ავტორების აზრით, ეს თამაში მიმდინარეობს აშშ-ს, რუსეთსა და ჩინეთს შორის და ძალიან წააგავს იმ პოლიტიკურ თამაშს, რომელიც XIX ს.-ში მიმდინარეობდა მეფის რუსეთსა ბრიტანეთის იმპერიას შორის.

საინტერესოა სხვა ავტორების აზრიც იმის თაობაზე, რომ პოსტსაბჭოური სივრცე, როგორც გეოპოლიტიკური ფენომენი, უკვე აღარ არსებობს და ერთი პოსტსაბჭოური სივრცის ადგილზე შეიქმნა თვისობრივად ახალი სივრცეები:

- დასავლური - უკრაინის არაფორმალური ლიდერობით, რის ამის დასტურადაც მიიჩნევა სუამის შექმნა,

- მეორე სივრცე, ეს არის რუსულ-ბელორუსული კავშირი,

- მესამე კი არის ე.წ. სამხრეთ აზიული სივრცე, ყაზახეთის არაფორმალური ლიდერობით.

ეფექტობთ, რომ ჯერჯერობით ნაადრევია ლაპარაკი პოსტსაბჭოური სივრცის არსებობის შეწყვეტის შესახებ. პოსტსაბჭოური სივრცე არსებობს. უფრო მეტიც, არსებობს პოსტსოციალისტური სივრცეც კი. თუმცა, ზოგიერთი პოსტსოციალისტური სახელმწიფოები, ასევე, როგორც პოსტსაბჭოურები უკვე არიან ევროკავშირისა და ნატოს წევრები. ასევე ძნელია დავეთანხმოთ ზემოთ აღნიშნულ ავტორებს იმაში, რომ არსებობს სამი გეოპოლიტიკური წარმონაქმნი ყოფილი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე. შეიძლება დავეთანხმოთ მხოლოდ იმ ნაწილში, რომ ბალტია-შავი ზღვის პოსტსაბჭოური სახელმწიფოები, ორმხრივი და მრავალმხრივი თანამშრომლობის პირობებში, ნამდვილად ქმნიან საფუძველს ახალი, ბალტია-შავი ზღვის სახელმწიფოთაშორისო სისტემის შესაქმნელად, მაგრამ, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ზემოთ აღნიშნულ პროცესში, რომელსაც ბალტია-შავი ზღვის თანამშრომლობა ჰქვია, აქტიურად არიან ჩართულნი

დასავლურ-ევროპული სახელმწიფოებიც, ისეთები როგორებიცაა სკანდინავიის სახელმწიფოები, გერმანია და პოლონეთი.

იმ შემთხვევაში თუ ტერმინში პოსტსაბჭოური სივრცე იგულისხმება მხოლოდ და მხოლოდ რუსეთის გავლენის სფერო, მაშინ შეგვიძლია გავაკეთოთ იმის კონსტატაცია, რომ ზემოთ აღნიშნული სივრცის კონფიგურაცია ნამდვილად იცვლება. მით უმეტეს თუ გავითვალისწინებთ ბალტია-შავი ზღვის სახელმწიფოების მყარ სურვილს ყოველ მიზეზ გარეშე მოახერხონ ინტეგრაცია ევროპულ და ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში.

მაშასადამე, ჩვენი აზრით, სუამი სრულიადაც არ უწყობს ხელს დამაბულობის პროცესების ზრდას შავი ზღვის რეგიონში. პირიქით, სუამი სტაბილურობის მიღწევის მექანიზმად უნდა იყოს განხილული, ვინაიდან სახელმწიფოთაშორისო დამაბულობა უპირველეს ყოვლისა გამოწვეულია რეგიონული თანამშრომლობის მექანიზმების არასრულფასოვნობით, რაც დაკავშირებულია თანასწორუფლებიანი და ურთიერთხელსაყრელი პარტნიორობისა და თანამშრომლობის ინსტიტუციონალური მექანიზმების არასრულფასოვნებასთან (თუნდაც ისეთი ორგანიზაციების ფარგლებში, როგორიცაა დსთ).

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე მაშინ, როდესაც სახელმწიფოებს არა აქვთ საშუალება მოახდინონ საკუთარი ეროვნული ინტერესების უზრუნველყოფა რომელიმე ერთი ორგანიზაციის (მაგალითად დსთ-ს) ფარგლებში, თუნდაც ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტის კონტექსტში, როგორიც არის გაყინული კონფლიქტები, ეს არის გზა იმისკენ, რომ ამ სახელმწიფოებმა შექმნან თავიანთი გაერთიანება, სადაც უფრო ეფექტურად მოახერხებენ საკუთარი ინტერესების უზრუნველყოფას.

სწორედ ასე მოიქცა უკრაინა, აზერბაიჯანი, მოლდოვა და საქართველო, როდესაც შექმნეს სუამი. ერთიც შეიძლება ითქვას. მიუხედავად ყველა იმ წინააღმდეგობისა, რომელსაც წააწყდა სუამი თავისი „ბრძოლის“ პროცესში, სრულფასოვან საერთაშორისო ორგანიზაციად ჩამოსაყალიბებლად, 2008 წლის აგვისტომდე, მან ნამდვილად მოახერხა მთელი რიგი ამოცანების წარმატებით შესრულება:

- თვით იმ ფაქტითაც კი, რომ სუამი არსებობს, მან ითამაშა მნიშვნელოვანი როლი, გეოპოლიტიკური პლურალიზმის განმტ-

კიდეებისათვის შავი ზღვის სივრცეში.

- სუამის ფარგლებში თანამშრომლობის მეშვეობით, მოხერხდა საქართველოს, უკრაინის, აზერბაიჯანისა და მოლდოვის საგარეო პოლიტიკური აქტივობის პროცესის კოორდინაცია და ურთიერთშეთანხმება პრაქტიკულად ყველა საერთაშორისო ორგანიზაციაში მათი პოზიციის შეთანხმების თვალსაზრისით. ზემოთ აღნიშნულ კონტექსტში, წარმატებული გუნდური თამაშის შედეგად, ოთხივე სახელმწიფოს ხმა საერთაშორისო ორგანიზაციების ფარგლებში, ბევრად უფრო ხმამაღალი გახდა. ამის დასტურია, პირველად გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ფარგლებში ისეთი საკითხის გაჩენა გენერალური ასამბლეის დღის წესრიგში, როგორიცაა: „ხანგრძლივი კონფლიქტები სუამის ტერიტორიაზე, იგულისხმება საქართველო, აზერბაიჯანი, უკრაინა და მოლდოვა და მათი გავლენა საერთაშორისო მშვიდობასა, განვითარებასა და უსაფრთხოებაზე“.
- ყოველ მიზეზ გარეშე, სუამის წარმატებად ასევე შეიძლება ჩაითვალოს, მისი გამოსვლა საერთაშორისო იზოლაციიდან, რაც დასტურდება არა მარტო სუამის მიერ გაეროში დამკვირვებლის სტატუსის მიღებით, არამედ იმ სახელმწიფოთა რიცხვის ზრდით, რომლებიც გამოხატავენ და აფიქსირებენ კიდევაც ოფიციალურ დოკუმენტებში სურვილს, გააღრმავონ ურთიერთობა სუამთან. ასეთი არის, სუამის ერთობლივი კომუნიკაციები აშშ-სთან, ლიტვა-ასთან, რუმინეთთან, პოლონეთთან და იაპონიასთან.
- სხვა ფაქტორებთან ერთად, სუამის ფარგლებში აქტიური თანამშრომლობა ხელს უწყობს საქართველოს პარტნიორობის გაღრმავებას ბალტიის ქვეყნებსა და პოლონეთთან. ამ თანამშრომლობაში ისეთი დინამიზმი მიიღო, რომ უკვე ოფიციალურად გახდა შესაძლებელი საუბარი იმის თაობაზე, რომ საქართველოს საგარეო პოლიტიკას გააჩნია უკვე ჩრდილოეთის განზომილება. სამწუხაროდ, სუამის ფარგლებში თანამშრომლობას „ჩრდილოვანი მხარეებიც“ გამოუჩნდა. 2008 წლის აგვისტოს საქართველო-რუსეთის ომმა მნიშვნელოვნად შეცვალა შავი ზღვის რეგიონის გეოპოლიტიკური კონფიგურაცია. შესაბამისად, ბევრ კითხვებზე გაჩნდა.

ამ კითხვებზე პასუხის გაცემა სუამისათვის ნაძვრებად არ არის ადვილი. მთავარი კითხვა, რა თქმა უნდა სუამის წარმატებული არსებობის პერსპექტივაა, როგორც ახლო, ასევე შორეულ მომავალში.

ამჟამად, რომ ძალთა ბალანსის შეცვლამ შავი ზღვის რეგიონში, რომელიც სამწუხაროდ სუამის სასარგებლო არ იყო, გაზარდა ამ გაერთიანების მხარდაჭერის გაძლიერების საჭიროება, პირველ რიგში აშშ-ს მხრიდან. მოუხდავად ამისა, საკმაოდ რთულია გავაკეთოთ ერთმნიშვნელოვანი დასკვნა იმის თაობაზე, თუ რამდენად მტკიცეა დასავლეთის სუამისადმი მხარდაჭერა. თუ აშშ-ს პოზიცია ბუნდოვანია და მეტი არაფერი, სუამისადმი ევროკავშირის ცივი და ინდიფერენტული დამოკიდებულება კარგადაა ცნობილი. ცხადია, რომ შშ-ს მთავრობის მხარდაჭერის გარეშე, სუამს არ შეეძლო გადაელახა ბევრი წინააღმდეგობა არსებობის პირველ წლებში. პერსპექტივაში აშშ დღესაც მოიაზრება, როგორც სუამის ერთადერთი რეალური დონორი სახელმწიფო. როგორც ზემოთ ითქვა, აშშ მთავრობის აქტიური მხარდაჭერის შედეგად, სუამის ფარგლებში მოხერხდა ორი კონკრეტული და სერიოზული პროექტის იმპლემენტაცია. მოუხდავად ამისა, ამერიკელთა ენთუზიაზმი სუამისადმი მინელდა. შესაძლებელია ეს აიხსნება, ამერიკული დიპლომატიის საზოგადოდ სკეპტიკური დამოკიდებულებით თანამშრომლობის მრავალმხრივი ფორმატების მიმართ, ორმხრივი პროექტების სასარგებლოდ.

მოუხდავად იმისა, რომ დიდი მნიშვნელობა აქვს სუამის განვითარების პერსპექტივისათვის აშშ-სა და ევროკავშირის ფინანსურ-პოლიტიკურ მხარდაჭერას, სუამის მომავალი, მეტწილად მისი წვერი-სახელმწიფოების ხელშია. გადამწყვეტი ფაქტორი, ამ ორგანიზაციის წარმატებისა, ეს არის წვერი სახელმწიფოების მიერ ერთობლივი პრიორიტეტების განსაზღვრა.

სუამმა წარმატებით შეასრულა პირველი ეტაპის ამოცანა, რომლის შედეგადაც მან მოახერხა ინსტიტუციონალიზაცია და მაღალი წარმატებების საერთაშორისო ასპარეზზე. სამწუხაროდ, ეს საკამრისი არ არის. აუცილებელია, რათა სუამის საქმიანობაში პრიორიტეტულ მიმართულებად გადაიქცეს ახალი, კონკრეტული, პირველ რიგში ეკონომიკური ხასიათის პროექტების შემუშავება და იმპლემენტაცია, რა მიმართულებითაც სერიოზული აქტივობა რაღაც არ შეინიშნება.

რაც შეეხება სუამის ფარგლებში თანამშრომლობის მეორე სფეროს, უსაფრთხოებას, რომელიც თავისთავად შეტად მნიშვნელოვანია, ის ძალიან დიდი გამოწვევებიდან სუამისადმი არაკეთილგანწყობილი სახელმწიფოებისათვის. შესაბამისად, აუცილებელია უფრო მეტი სიფრთხილის გამოჩენა ამ მიმართულებით, რაც სხვათა შორის საკმაოდ ადეკვატურად არის ასახული სუამის ბოლო საპროგრამო დოკუმენტებში.

იქიდან გამომდინარე, რომ მნიშვნელოვანი ელემენტი სუამის ფარგლებში თანამშრომლობისა არის ანტიტერორისტული ვირტუალური ცენტრის შექმნა, გასაგებია, რომ პრიორიტეტული უნდა იყოს სატრანსპორტო კომუნიკაციების დაცვა. ამავე დროს, საკმაოდ საეჭვოა ისეთი პროექტის განხორციელების რეალობა, როგორიც არის სუამის სამშვიდობო კონტინგენტის შექმნა. ზემოთ აღნიშნული თვალსაზრისით, საინტერესოდ გამოიყურება სუამის საერთაშორისო კოლეჯის შექმნის იდეა, რომელიმე წევრი - სახელმწიფოს ტერიტორიაზე უსაფრთხოების ოფიცრების მოსამზადებლად. სამწუხაროა, რომ არავითარი სერიოზული აქტიუობა ამ მიმართულებითაც არ შეინიშნება.

უდაოდ ნეგატიურია ის ფაქტი, რომ ზოგიერთი სახელმწიფოები და პირველ რიგში კი რუსეთი, სუამის არსებობას განიხილავენ როგორც საფრთხეს საკუთარი ნაციონალური ინტერესებისადმი. ეს ნიშნავს, რომ ძალიან სერიოზულად არის გასათვლელი სუამის ყველა ნაბიჯი, რომელიც მიმართული უნდა იყოს რუსეთის ზემოთ აღნიშნული „მიშების“ ნეიტრალიზაციის მიზნით. გარკვეული ნაბიჯი ამ მიმართულებით უკვე იქნა გადადგმული, კერძოდ, აქცენტირება სუამის ღია ფორმატისადმი საერთაშორისო თანამშრომლობის ფარგლებში. მაგალითად, ბაქოს დეკლარაციის დასახელება: „სუამი - კონტინენტების გამაერთიანებელი“ ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ზემოთ აღნიშნული ორგანიზაცია ტრანსრეგიონულ როლს ასრულებს და მისი კეთილი ნება მიმართულია არა დეზინტეგრაციისაკენ, არამედ ინტეგრაციისაკენ. არა კონფერენტაციისკენ, არამედ დიალოგისა და თანამშრომლობისკენ, მათ შორის რუსეთთანაც.

სამწუხაროა ისიც, რომ სუამი მოუმზადებელი აღმოჩნდა ბოლო წლების გამოწვევებისათვის საერთაშორისო ასპარეზზე. პირველ რიგში ეს ხება რუსეთის სამხედრო აგრესიას საქართველოს წი-

ნააღმდეგ 2008 წლის აგვისტოში და ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლის მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის ცნობას. ეს მით უფრო სამწუხაროა, რომ საქართველოს რუსეთთან ურთიერთობების ნორმალიზაციის გარეშე ძალიან ძნელი იქნება რუსეთის სუამისადმი კონფერენტაციული დამოკიდებულების დაძლევა.

მდგომარეობა რთულია. მით უფრო საშურია ენერგიული ძალისხმევა თვისობრივად ახალი მიდგომების გამოყენებით. მაგალითად, სუამი შეიძლება წარმოედგინოს როგორც ტოლგვერდა სამკუთხედი, რომლის მწვერვალსაც და უმაღლეს პრიორიტეტს საქმიანობისა წარმოადგენს ეკონომიკა და განვითარება, ხოლო გვერდით კუთხეებს კი უსაფრთხოება და დემოკრატია. წევრი-სახელმწიფოების ყურადღების კონცენტრაციით ეკონომიკურ თანამშრომლობაზე იზრდება იმის პიპოტეტიური შესაძლებლობა, რომ დროთა განმავლობაში მოხდება რუსეთის „ჩათვა“ სუამის ფარგლებში თანამშრომლობის პროცესში. ამისათვის აუცილებელია მოინახოს საერთო ინტერესები, შეხების წერტილები. ზემოთ აღნიშნული შეამცირებს რუსეთის განცდას, რომ სუამი მისთვის პოტენციურ საფრთხეს წარმოადგენს.

მსოფლიო გამოცდილება გვაჩვენებს, რომ ყველა საერთაშორისო ორგანიზაციის ფარგლებში ზე-ეროვნული სტრუქტურების შექმნის გარეშე ეფექტური თანამშრომლობის წარმოება ძალიან რთულია, შეიძლება ითქვას, პრაქტიკულად შეუძლებელი. ეს გარემოება უკვე გარკვეულ ეჭვებს აჩენს სუამის მომავალთან დაკავშირებით. ზემოთ აღნიშნული თვალსაზრისით ჯეროვნად უნდა იქნეს გათვალისწინებული ევროკავშირის გამოცდილება. თუ იმასაც გაეთვალისწინებთ, რომ ეროვნული ინტერესების ვექტორი და პრიორიტეტები სუამის წევრი სახელმწიფოებისა მნიშვნელოვანწილად ემთხვევა ერთმანეთს, რეალური ინტეგრაციის შესაძლებლობა ზე-ნაციონალური სტრუქტურების თუნდაც ჩანასახოვან ფორმაში შექმნის თვალსაზრისით, სავსებით რეალურია.

ვფიქრობთ, რომ ყველაფერი ეს უნდა გაკეთდეს რაც შეიძლება მალე. ნებისმიერი შეყოვნება მხოლოდ და მხოლოდ გადადებს შორეული მომავლისაკენ, ბევრ საქმეს, რომლის გაკეთება უკვე დღეს არის შესაძლებელი.

XIV. შავი ზღვის რეგიონალური ორგანიზაციების პარსპექტივაში: ბისეპი Versus სუამი თუ ბისეპი+სუამი?

იმისათვის, რომ პასუხი გავცეთ ამ თავის სათაურში მოცემულ კითხვებს, აუცილებელია ბისეპისა და სუამის საქმიანობის შედარებითი ანალიზის ჩატარება. დასაწყისში გავეჩრდეთ იმაზე, თუ რა აერთიანებს შავი ზღვის ამ ორ რეგიონულ ორგანიზაციას.

ორივე ინიციატივას პრაქტიკულად იდენტური და ამბიციური მიზნები ამოძრავებდა, რაც სავსებით ადეკვატური იყო იმ დროისათვის, როდესაც დაფუძნდა ჯერ ბისეპი და მოგვიანებით სუამი.

ბისეპი შეიქმნა 1991 წელს, სუამი - 1997 წელს. ორივე ორგანიზაციამ მიიღო მეთვალყურის სტატუსი გაეროში, თუმცა გასაგები მიზეზებით, ბისეპმა ამის მიღწევა უფრო ადრე შეძლო. ორივე ორგანიზაციაში, საკუთრივ შავი ზღვის სანაპიროებზე განთავსებულ სახელმწიფოებთან ერთად სხვა სახელმწიფოებიც შედიან. ამიტომაც, ორივე ეს ორგანიზაცია მართებული იქნებოდა განგვეზილა, როგორც დიდი შავიზღვისპირეთის რეგიონული გაერთიანებები, ვიდრე საკუთრივ შავი ზღვის ორგანიზაციები, რაც პოზიტიურ ფაქტორად უნდა იქნეს განხილული და უფრო ზრდის ამ ინიციატივების ფარგლებში თანამშრომლობის განვითარების პერსპექტივებს.

შეიძლება ითქვას, რომ ყოველივე ზემოთ აღნიშნულით შეიძლება შემოიფარგლოს კიდევ ის მსგავსება, რომელიც არსებობს ბისეპსა და სუამს შორის. აქედან გამომდინარე, ნამდვილად არ არის მართებული შეხედულება იმის თაობაზე, რომ სუამი ეს არის ბისეპის ასლი, ოღონდ ნაკლებ მასშტაბებში. ქვემოთ ჩვენ არაერთხელ მოგვეცემა საშუალება რათა დაერწმუნდეთ, რომ ბისეპი და სუამი საკმაოდ განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან.

ერთი შეხედვით მსგავსია ბისეპისა და სუამის საპარლამენტო განზომილებების შინაარსიც, ვინაიდან ორივე ორგანიზაციას გააჩნია საკუთარი საპარლამენტო ასამბლეა, მაგრამ ეს მხოლოდ ერთი შეხედვითაა ასე.

1993 წლის 26 თებერვალს, სტამბულში, ხელმოწერილი იქნა

დეკლარაცია ბისეპის საპარლამენტო ასამბლეის შექმნის შესახებ. ბისეპის საპარლამენტო ასამბლეა გულისხმობს პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული საკითხების ფართო სპექტრის განხილვისათვის მოწოდებულ ფორუმს. შეიძლება ითქვას, რომ საპარლამენტო განზომილება ბისეპის ფარგლებში საკმოდ დინამიურად განვითარდა. განსაკუთრებით პროდუქტიული იყო ბისეპის საპარლამენტო ასამბლეის კონტაქტები სხვა ორგანიზაციებთან. მაგალითად, დასავლეთ ევროპული კავშირის განცხადებაში ძალიან პოზიტიურადაა შეფასებული ბისეპის საპარლამენტო ასამბლეის საქმიანობა. კერძოდ, ნათქვამია, რომ ბისეპის საპარლამენტო ასამბლეამ: „გამოავლინა თავი, როგორც საპარლამენტოშორისო დიალოგის დემოკრატიულმა ფორუმმა და როგორც მნიშვნელოვანმა არხმა მთავრობათაშორისო და ხალხის წარმომადგენლობათა შორის არსებული კონტაქტებისა“.

აღსანიშნავია, რომ ბისეპის საპარლამენტო ასამბლეაში დამკვირვებლის სტატუსი გააჩნია ბევრ პარლამენტებსა და საპარლამენტო ასამბლეებს, ასეთებია: ისრაელის, ეგვიპტის, ევროკავშირის, ევროსაბჭოს, ეუთოს, დსთ-სა და ნატოს წარმომადგენლობითი ორგანოები.

მაინც რას წარმოადგენს საერთაშორისო-რეგიონული ორგანიზაციის საპარლამენტო განზომილება? „ამერიკის თავიდან აღმოჩენა“ ნამდვილად არ არის საჭირო, ვინაიდან არსებობს ბალტიის ასამბლეის უადრესად პოზიტიური გამოცდილება. 1990-იან წლებში, როდესაც ვითარება ევროპაში დღევანდელისა არ იყოს არც თუ ისე მარტივი იყო, ბალტიის ასამბლეამ წარმატებით გაართვა თავი ისეთი რთული ამოცანების შესრულებას როგორებიც იყო ბალტიის სამივე ქვეყნიდან რუსეთის ჯარების გაყვანა, საერთო ბალტიური პოლიტიკის განვითარება ეკონომიკის, განათლებისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების სფეროებში, კანონმდებლობების ჰარმონიზაცია ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად და სხვ.

ბალტიის ასამბლეა დღესაც რჩება ქმედით საერთაშორისო სტრუქტურად, რომელსაც ინტენსიური კონტაქტები აქვს მრავალ საპარლამენტო ორგანიზაციასთან. 2008 წლის 19 ივნისს გაფორმდა „დეკლარაცია ბალტიის ასამბლეასა და სუამის საპარლამენტო

ასამბლეას შორის თანამშრომლობის შესახებ“.

ბალტიისა და შავი ზღვის ქვეყნებს ძალიან ბევრი რამ აერთიანებს და უმთავრესი აქედან საერთოევროპულ ფასეულობების აბსოლუტური პრიორიტეტულობის აღიარებაა. ანგარიშგასაწვეი ფაქტორია საერთო ისტორიული წარსულიც. ყველაფერი ეს ძალზე სერიოზულ წინაპირობებს ქმნის იმისათვის, რომ ახლო მომავალში თამამად ეილაპარაკოდ ახალი ევროპული ტიპის რეგიონულ იდენტურობაზე - ბალტია-შავი ზღვის იდენტურობაზე. ასევე როგორც ბალტია შავი ზღვის რეგიონზე, რომელიც მოიაზრება უმნიშვნელოვანეს პოლიგონად მრავალი უაღრესად საინტერესო რეგიონული პროექტის განსაზოცნებლად. ძნელი წარმოსადგენი არ არის თუ რაოდენ საინტერესო როლი შეიძლება ითამაშოს ამ საქმეში სუამმა, მისი საპარლამენტო განზომილების სახით.

სუამის საპარლამენტო ასამბლეა, რომელიც შეიქმნა 2004 წლის 23 სექტემბერს, ნაკლებად დაიკვეხნის ისეთი მიღწევებით, როგორც აქვს ბისეკის საპარლამენტო ასამბლეას. ეს ნიშნავს იმას, რომ საპარლამენტო განზომილების მიზანდასახული და აქტიური გამოყენების უნარი ბისეკის უპირატესობა ყოფილა. თუმცა, სამართლიანობა მოითხოვს ისიც აღინიშნოს, რომ ბისეკს სუამზე მეტი დრო ჰქონდა თავის საქმიანობაში საპარლამენტო განზომილების უკეთ განვითარებისათვის.

მაგალითისთვის, შიდა კონფლიქტებთან დაკავშირებული, გადაუწყვეტელი საკითხები საქართველოს გარდა სუამის წევრ სხვა სახელმწიფოებშიც არსებობს. მით უფრო საშურია იმაზე ფიქრის დაწყება თუ როგორ შეიძლება ამ სასიცოცხლო მნიშვნელობის პრობლემების გადასაწყვეტად თანამშრომლობის მრავალმხრივი ფორმატის, პირველ რიგში კი მისი ყველაზე უფრო ფლექსიბილური ნაწილის - საპარლამენტო განზომილების გამოყენება. ზომ არანაირ საიდუმლოს არ წარმოადგენს, რომ პარლამენტარებს აღმასრულებელი სტრუქტურებისა და დიპლომატებისაგან განსხვავებით თავისუფლების მეტი ხარისხი გააჩნიათ (რა თქმა უნდა მეტ პასუხისმგებლობასთან ერთად). ზომ არ მოვიდა დრო დაიწყო ფიქრი სუამის წევრ-სახელმწიფოებში არსებულ კონფლიქტურ ზონებში არაფორმალური მოლაპარაკებების ახალი ფორმატის შემუშავებაზე

(არსებული სამთავრობო ფორმატისა და სახალხო დიპლომატიის პარალელურად) თუნდაც სუამის საპარლამენტო ასამბლეის ეგიდითა და ბალტიის ასამბლეის მონაწილეობით?

სუამის საპარლამენტო ასამბლეამ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს რეალური, ევროპული ტიპის დემოკრატიის გაღრმავების პროცესს სუამის წევრ-სახელმწიფოებში, მათ შორის ევროპის სამეზობლო პოლიტიკისა და აღმოსავლეთის პარტნიორობის ფარგლებში. სავსებით რეალურია ევროკომისიის დახმარების მიღება თუნდაც ერთობლივი პოლიტიკურად არანაყოფიერებული მედია-პროექტების განსაზოცნებლად. სუამის საპარლამენტო ასამბლეას, ბალტიის ასამბლეის დახმარებით შეუძლია ნაციონალური სახელმწიფოებისა და ევროკომისიის დახმარებით ძალისხმევით დაწყება ბალტია-შავი ზღვის პრობლემათა კვლევითი ცენტრის დასაარსებლად, თუნდაც ქ. თბილისში. სავსებით შესაძლებელია ბალტია-შავი ზღვის თანამეგობრობის იდეისათვის ინსტიტუციონალური საფუძვლების შექმნაც. როგორც ზემოდ აღვნიშნეთ უკვე ხელმოწერილია „ბალტიის ასამბლეასა და სუამ-ის საპარლამენტო ასამბლეას შორის თანამშრომლობის შესახებ დეკლარაცია“. მომდევნო ნაბიჯის სახით შეიძლება დაიწყოს საორგანიზაციო-ინსტიტუციონალური ბაზის მომზადება ისეთი მნიშვნელოვანი ღონისძიებისათვის, როგორიცაა ბალტია-სუამის (ანუ „ბალტია-შავი ზღვის“) საპარლამენტო ასამბლეის პირველი, დამფუძნებელი სხდომის მომზადება და ჩატარება.

აუცილებელია გაეცნოს ზაზი ერთ გარემოებას. არც სუამის შექმნა 1997 წ.-არც სუამის საპარლამენტო ასამბლეა და მით უმეტეს არც ბალტია-შავი ზღვის თანამშრომლობა არასოდეს განიხილებოდა, ამჟამადაც არ განიხილება და არც უნდა იქნეს არასოდეს განხილული მომავალში, როგორც რომელიმე კონკრეტული სახელმწიფოს ან სახელმწიფოთა ჯგუფის წინააღმდეგ მიმართული ერთობა.

ბისეკის სერიოზული უპირატესობა სუამთან შედარებით არის ის, რომ ბისეკის შემადგენლობაში გაერთიანებულია გაცილებით მეტი სახელმწიფო და რაც მთავარია, სუამისაგან განსხვავებით იქ რეგიონული ლიდერებიც (რუსეთი, თურქეთი, საბერძნეთი) არიან წარმოდგენილნი. მხოლოდ ფაქტი რუსეთის მონაწილეობისა ბისეკის მუშაობაში იყო ერთგვარი „ფარი“, რომელმაც დაიცვა ეს ორგანიზაცია.

სუამისგან განსხვავებით ბისეკისათვის არასოდეს „მუწელებით“ ისეთი ეპითეტები როგორებიცაა: „ანტირუსული პროექტი“, „რუსეთის სანიტარულ კორდონში მომწყვდევის მექანიზმი“, „მკვდრადმოხილი ბავშვი“, „უპერსპექტივო გაერთიანება“, „დსთ-ს საპირწონე“ და ა.შ. შესაბამისად, ბისეკი არასოდეს განხილულა როგორც საფრთხის შემცველი ფაქტორი რუსეთისა თუ თურქეთის ნაციონალური ინტერესებისათვის.

წინა თავში, ჩვენ საკმაოდ დეტალურად გაგვიჩვენა თუ რატომ აღიქმება რუსეთის მიერ ასე ნეგატიურად სუამი. მიგაქციოთ ყურადღება ერთ გარემოებას. სუამისადმი ნეგატიური დამოკიდებულება რუსი ანალიტიკოსების მიერ არგუმენტირებულია, ერთობ არაღამაჯერებული არგუმენტებით. მაგალითად ასეთი განცხადებით: „რა საჭიროა შავი ზღვის რეგიონში რომელიმე ახალი სტრუქტურა შექმნას, როდესაც ყველა საკითხი შეიძლება გადაწყვეტილი იქნეს ბისეკის ან დსთ-ს ფორმატში თანამშრომლობის ფარგლებში“.

თუ ეს ასეა, რატომ არ განხილავდნენ ბისეკის ფარგლებში არაფერი პოსტსაბჭოურ სივრცეზე არსებული კონფლიქტების და-რეგულირებისათვის ხელშეწყობის მიზნით? რატომ ვერ აღმოჩნდა ეფექტური საქართველოში, აზერბაიჯანში და მოლდოვაში არსებული „გაყინული კონფლიქტების“ მოგვარების საქმეში დსთ-ს ფარგლებში განხორციელებული ძალისხმევა?

ზემოთ ხსენებულ კონტექსტში სულაც არ არის შემთხვევითი ისიც, რომ განცხადებები სუამის შექმნის მიზანშეწონილობის შესახებ ეკუთვნოდნენ მხოლოდ იმ სახელმწიფოთა წარმომადგენლებს, რომლებიც პრეტენზიას აცხადებდნენ შავი ზღვის რეგიონში დომინირებაზე.

ერთის მხრივ, ბისეკის უპირატესობად უნდა იქნეს მიჩნეული მისი ძალიან დიდი ეკონომიკური, გეოგრაფიული და დემოგრაფიული პოტენციალი. როგორც ზემოთ გვქონდა აღნიშნული, ბისეკის წევრ სახელმწიფოებში 340 მლნ ადამიანი ცხოვრობს და მთლიანი შიდა პროდუქტის ჯამური მოცულობა 1,3 ტრილიონ აშშ დოლარს აღემატება. შემთხვევითი არ არის, რომ ამის გამო ეს ორგანიზაცია განიხილება ხოლმე, როგორც სერიოზული ინსტრუმენტი უცხოური ინვესტიციების მოსაზიდვად.

თუმცა მეორეს მხრივ, ბისეკის გიგანტური სივრცე ფუნქციონალურადაა ძნელად სამართავი. შესაბამისად, საგრძნობია სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო კავშირების სუსტი განვითარება. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ ვერანაირად ვერ მოხერხდა ბისეკის რეგიონული ბაზრის ჩანასახოვანი ფორმით დაარსებაც კი. არანაირად არ შეცვლილა ბისეკის წევრ სახელმწიფოთა ხვედრითი წილი საქონელბრუნვაში. მასადასამე, სერიოზულ პრობლემად რჩება ასიმეტრია დიდი სახელმწიფოების სასარგებლოდ მცირე სახელმწიფოთა საზიანოდ. აქედან გამომდინარე, ბისეკის წევრი რიგი სახელმწიფოებისა ერთმანეთის პარტნიორები კი არა კონკურენტები არიან.

ერთი სიტყვით, სუამს არ აქვს ის უპირატესობები, რომელიც გააჩნია ბისეკს, მაგრამ ამავდროულად, ის თავისუფალია ბისეკისათვის დამახასიათებელი ნაკლოვანებებისაგან. თუბრაყ ისეთებისა, როგორებიცაა გიგანტური ტერიტორია და ორგანიზაციის წევრების ეკონომიკური განვითარების ასიმეტრია.

ნებისმიერი საერთაშორისო ორგანიზაციის ძირითადი მიზანი ეფექტური ფუნქციონირებაა. ამკარაა, რომ რეგიონული ორგანიზაციის ეფექტურობა პირდაპირ კავშირშია წევრი სახელმწიფოების ინტეგრაციის უნართან. სავსებით სამართლიანია ამ კონტექსტში თუნდაც ევროკავშირის მაგალითის განხილვა.

საზოგადოდ ინტეგრაცია, ეს არის სამეურნეო ცხოვრების ინტერნაციონალიზაციის ფორმა, რომელიც მსოფლიო ეკონომიკის თანამედროვე ეტაპზე არის განსაკუთრებითაა აქტუალიზირებული. ეროვნული მეურნეობების განვითარება და ერთი ორგანიზაციის ფარგლებში სხვადასხვა ეროვნული ეკონომიკების კოორდინირებული ზრდა აუცილებელი პირობაა რეგიონული ორგანიზაციის წარმატებული საქმიანობისა.

ისეთი ორგანიზაციები, როგორიცაა ბისეკი და სუამი, ქმნიან იმ აუცილებელ ინსტიტუციონალურ წინაპირობებს, რომ გადავიდნენ ინტეგრაციულ მდგომარეობაში, მაგრამ ამავე დროს, ნებისმიერი საერთაშორისო ორგანიზაცია წარმოადგენს სისტემას, სადაც კავშირების ინტენსივობა სახელმწიფოს შორის სხვადასხვაა. ამ თვალსაზრისით, სუამის უპირატესობა ამკარაა. სუამის წევრი ოთხივე სახელმწიფოს ეკონომიკური მაჩვენებელი მაგალითად, მთლიანი შიდა პროდუქტის

თვალსაზრისით, საგსებით შედარებადია ერთმანეთთან, რასაც ბისეკზე ჩვენ ვერ ვიტყვი. ეს ძალიან ადვილად შეიძლება ციფრებითაც იქნეს დამტკიცებული. მაგალითად, ბისეკის ფარგლებში მყოფი რეგიონული ლიდერების, რუსეთისა და თურქეთის შემოსავალი ერთ სულ მოსახლეზე 8 300 და 6 700 დოლარი თითქმის 1,5-2-ჯერ მეტია ვიდრე მცირე სახელმწიფოებისა. საკმაოდ მაღალია ზემოთ აღნიშნული მაჩვენებელი ბულგარეთსა და რუმინეთშიც (6200 და 5 800 დოლარი), რომ არაფერი ვთქვათ საბერძნეთზე, რომლის მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა გაცილებით უფრო მეტია.

ამის საპირისპიროდ სუამის წევრ სახელმწიფოებში ზემოთ აღნიშნული მაჩვენებელი დიდად არ განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

მაშასადამე, საქართველო, უკრაინა, აზერბაიჯანი და მოლდოვა წარმოადგენენ სახელმწიფოებს ეკონომიკების დაახლოებით ერთნაირი განვითარების დონით. მათ ეკონომიკებს გააჩნიათ გაცილებით უფრო მეტად გამოხატული ინტეგრაციისა და ურთიერთთავსებადობის პოტენციალი ვიდრე ბისეკის წევრ სახელმწიფოებს.

ბისეკის ფარგლებში თანამშრომლობასა და ინტეგრაციას სრულიადაც არ უწყობს ხელს ის წინააღმდეგობა, რომელიც არსებობს წევრ სახელმწიფოებს შორის. ისეთ ქვეყნებს შორის, როგორებიცაა თურქეთი და საბერძნეთი, რუსეთი და საქართველო, სომხეთი და აზერბაიჯანი. ეს ყველაფერი რა თქმა უნდა ორგანიზაციულ დონეზეც იგრძნობა. მაგალითად, თურქეთი ყოველთვის წინააღმდეგი იყო ბისეკში საბერძნეთის მონაწილეობისა. საბერძნეთი ასევე, აქტიურად ცდილობდა ყოველთვის თავის ხელში აეღო ინიციატივა და გამოეყენებინა თავისი ეკონომიკური მაჩვენებლები და ევროკავშირის წევრობა თურქეთის „ჩასაწოჩებლად“ ბისეკში.

სუამის ფარგლებში კი ყველაფერი პირიქითაა. ნიშანდობლივია ის, რომ არც ერთს, სუამის წევრი ოთხი სახელმწიფოდან არასოდეს არ გაჩნიათ პრეტენზიები ლიდერობაზე. ამ მხრივ, საინტერესო იყო სიტუაცია, რომელიც შეიქმნა 2003-2005 წლებში, როდესაც არც უკრაინას, არც აზერბაიჯანს, არც მოლდოვას, არ გამოუთქვამს არანაირი პრეტენზია იმის, თაობაზე სუამის იალტის ქარტიის მოთხოვნის მიხედვად საქართველო თითქმის 3 წლის განმავლობაში თავმჯდომარეობდა სუამში (იალტის ქარტიის თანახმად

როტაცია ყოველ წლიურად უნდა მომხდარიყო). მხოლოდ 2005 წლის 22 აპრილს, კომისიის სამიტზე გადავიდა თავმჯდომარეობა საქართველოდან მოლდოვაზე.

მაშასადამე, თუ ვითვალისწინებთ იმას, რომ პრაქტიკაში ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტეგრაცია შესაძლებელია იყოს წარმატებული მხოლოდ იმ სახელმწიფოებს შორის, რომელთაც დაახლოებით განვითარების ერთნაირი პოლიტიკური და ეკონომიკური დონე აქვთ, შეგვიძლია მივიღოთ ლოგიკურ დასკვნამდე, რომ სუამის ინტეგრაციული პოტენციალი გაცილებით უფრო მაღალია, ვიდრე ბისეკისა.

რა თქმა უნდა, ეს მნიშვნელოვლად ზრდის სუამის შანსებს, რომ ბისეკისაგან განსხვავებით, დროთა განმავლობაში ის გადაიქცეს ნამდვილად ეფექტურ რეგიონული ორგანიზაციად. მით უმეტეს, რომ რიგი მკვლევარებისა არც თუ უსაფუძვლოდ ეჭვობს, რომ ბისეკს არ შეუძლია ისეთი ამბიციური ამოცანის გადაწყვეტა, როგორიცაა ხიდის ფუნქციის შესრულება ევროკავშირსა და აზიას შორის და მით უმეტეს წევრი სახელმწიფოების ინტეგრაციის გაღრმავება ბისეკის ეგიდის ქვეშ.

არ გამართლდა ოპტიმიზმიც იმის თაობაზე, რომ სწრაფი ტემპით განვითარდებოდა ბისეკის თანამშრომლობა ევროკავშირთან ახალი ახალი ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში. ვინაიდან, მიუხედავად ევროკომისიის მთელი რიგი ღონისძიებებისა ამ მიმართულებით, წინააღმდეგობანი ამ გზაზე გაცილებით უფრო მეტია, ვიდრე ევროკავშირის რეალური სურვილი იმოძრაოს ამ მიმართულებით. შესაბამისად, საგსებით სამართლიანია აზრი იმის თაობაზე, რომ ევროკავშირის პრიორიტეტი ახალი ევროპული სამეზობლო პოლიტიკი ფარგლებში რჩება შავი ზღვის ქვეყნებთან არა მრავალმხრივი, არამედ ორმხრივი კავშირების განვითარება.

შეუძლებელია ბიპოტენციურ შესაძლებლობის დაშვებაც კი რეგიონული ორგანიზაციის წარმატებულობისა იმ შემთხვევაში თუ მის ფარგლებში, ისე როგორც ხდება ბისეკში, გაურბიან სერიოზულ საუბარს ისეთ თემაზე როგორიცაა სეპარატიზმი. სამწუხაროდ, ბისეკის ფარგლებში არ აღინიშნებოდა და დღესაც არ აღინიშნება არანაირი მცდელობა იმისა, რომ მოხდეს ამ ორგანიზაციის სიმ-

ბოლური ჩართვაც კი საქართველოს, აზერბაიჯანის თუ მოლდოვის ტერიტორიაზე არსებული „გაყინული“ კონფლიქტების დარეგულირების საქმეში.

ამაღროულად, სწორედ რომ სუამის წევრი სახელმწიფოების კოორდინირებული და აქტიური მოქმედება უწყობდა ხელს გაყინული კონფლიქტების საკითხის აქტუალიზაციას საერთაშორისო ორგანიზაციების ფარგლებში. თუნდაც გაეროს ფარგლებში. ეს უკანასკნელი საგნებით სამართლიანად შეიძლება მივიჩნიოთ სუამის სეროზულ წარმატებად საერთაშორისო არენაზე, რომელიც გამოიხატა შესაბამისი რეზოლუციის მიღებით, გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ. ამ რეზოლუციამ, თავის მხრივ, ხელი შეუწყო 2008 წლის 15 მაისს, მეორე რეზოლუციის მიღებასაც, რომელიც ეხებოდა აფხაზეთიდან დევნილი მოსახლეობის უფლებას, დაბრუნდნენ თავიანთ სახლებში.

უნდა ითქვას ერთიც, იმის გათვალისწინებით, რომ ბისეკი, სუამისაგან განსხვავებით, არასოდეს არ იბრძოდა საკუთარი არსებობისათვის და ის ფაქტი, რომ სუამმა მოუხდევად ამ ბრძოლისა მოახერხა გაძლება და თავისი განვითარება, მიუთითებს მისი ფორმატის ბევრად უფრო მტკიცეა ხასიათზე ბისეკის ფორმატთან შედარებით. ძალიან ძნელი წარმოსადგენია თუნდაც სომხეთისა და აზერბაიჯანის მაგალითზე ბისეკის წევრი სახელმწიფოების ინტერესების თანხვედრა.

ზემოთ აღნიშნულ კონტექსტში ლოგიკური იქნებოდა გაერთიანებულ ევროპასთან ანალოგიების მოგვანა, სადაც ე.წ. „ფრანკო-გერმანული ღერძი“ შემადგენლებელ ფუნქციას ასრულებდა და დღესაც ასრულებს ევროკავშირში. ერთობ საეჭვოა ბისეკის ფარგლებში ასეთი ფუნქცია შეასრულოს თუნდაც „რუსულ-თურქულმა“ ღერძმა. ამავდროულად, „ქართულ-უკრაინული ღერძი“ სუამის ფარგლებში, განსაკუთრებით ორივე სახელმწიფოს ევროკავშირში ინტეგრაციასთან მისწრაფების გათვალისწინებით, შესაძლებელია განხილულ იქნეს, როგორც ობიექტური რეალობა. თუმცა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ზემოთ აღნიშნული თანამშრომლობის განხორციელებისთვის, 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ, პირობები ბევრად უფრო უარესია.

არცერთ რეგიონული ორგანიზაციას არ შეუძლია განვითარება

ფინანსური რესურსების გარეშე. რა თქმა უნდა ამ თვალსაზრისით ბისეკს სეროზული უპირატესობები გააჩნია. რამეთუ, მის სტრუქტურაში გაერთიანებულია სახელმწიფოები, რომლებსაც გააჩნიათ დიდი ფინანსური შესაძლებლობები. თუმცა, რუსეთის, თურქეთისა და თუნდაც საბერძნეთის ფინანსური პოტენციალის გამოყენების პერსპექტივები ბისეკის ფარგლებში განსახორციელებელ პროექტებთან მიმართებაში ერთობ საეჭვოა. მით უმეტეს, თუ ეს პროექტები მიმართული იქნება საქართველოს ან რომელიმე სხვა მცირე სახელმწიფოს განვითარებისთვის, რაშიც დიდი სახელმწიფოს წევრები სრულიად არ არიან დაინტერესებულნი.

აქედან გამომდინარე, როგორც ბისეკის, ასევე სუამის ფარგლებში სეროზული ეკონომიკური პროექტის განხორციელებისთვის აუცილებელია ევროკავშირის ან აშშ-ს სეროზული ფინანსური დახმარება. ჩვენი აზრით, ამ შემთხვევაშიც მნიშვნელოვანია ევროკავშირთან ანალოგიების გატარება იმ თვალსაზრისით, რომ მხოლოდ ზენაციონალური სტრუქტურების შექმნის საშუალებით არის შესაძლებელი ინვესტიციების უფრო ეფექტურად მოზიდვა და გამოყენება და მეტი მოტივაციის შექმნა ინვესტიორისთვის, რათა მან ეს ინვესტიცია განახორციელოს.

ჩვენ მიერ ჩატარებული შედარებითი ანალიზი გვარწმუნებს, რომ ჰიპოთეტიკური შესაძლებლობა იმისა, რომ დროთა განმავლობაში შეიქმნას ზენაციონალური სტრუქტურები სუამში არის საკმაოდ მაღალი მაშინ როდესაც ანალოგიური აღბათობა ბისეკთან მიმართებაში შეიძლება ნულოვანად ჩაითვალოს.

მაშასადამე, ფორმატის არასაკმარისი სიმტკიცეიდან გამომდინარე და იმის გათვალისწინებით, რომ ბისეკის წევრი სახელმწიფოების პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესები მნიშვნელოვანწილად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, ეს სტრუქტურა უნდა განვიხილოთ, როგორც მხოლოდ სადისკუსიო ფორუმი სახელმწიფოთაშორისო თანამშრომლობის აქტუალურ საკითხებზე და არა როგორც დიდი ინტეგრაციული პოტენციალის მქონე რეგიონული ორგანიზაცია.

ამასთან ერთად დროა უარი ეთქვას შავი ზღვის ამ ორი ორგანიზაციის - ბისეკისა და სუამის ერთმანეთთან დაპირისპირებაზე. პირიქით, ბისეკის ზემოთ აღნიშნული სუსტი ინტეგრაციული პო-

განვითარება, ამ ორგანიზაციის უდაო პლიუსია. შესაბამისად, თუ გავატარებთ ანალოგიას ევროკავშირთან, სადაც ფრანგულ-გერმანული ღერძი არის გადამწყვეტი ფაქტორი ევროკავშირის სიმტკიცის უზრუნველყოფისათვის, ქართულ-უკრაინული ღერძის განვითარება სუამის ფარგლებში დიდი პოტენციალის მატარებელია;

- რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ სუამის ფარგლებში თანამშრომლობის აქტივობა მკვეთრად დაეცა, რისი მაჩვენებელიცაა სუამის უკლებლივ ყველა სახელმწიფოს პასიურობა ამ ორგანიზაციის ფარგლებში;
- სუამის დიდი ინტეგრაციული პოტენციალის გათვალისწინებით, რეალური გამოცოცხლება ზემოთ აღნიშნული თანამშრომლობისა, შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ დაიწყება ძალისხმევა სუამის ფორმატში ზენაციონალური ინსტიტუტების შექმნის დასაწყებად;
- სუამსა და ბისეკს ფუნქციონალურად ერთმანეთთან თავსებადობასა და თანამშრომლობის კარგი პოტენციალი გააჩნიათ. ბისეკის სუსტი ინტეგრაციული უნარი ბალანსდება სუამის ძლიერი ინტეგრაციული პოტენციალით და პირიქით, დიდი რესურსები, რომლებიც გააჩნია ბისეკს შესაძლებელია ეფექტურად გამოყენებულ იქნას ორივე ორგანიზაციის მიერ;
- ბისეკისა და სუამის თანამშრომლობის განვითარების შემთხვევაში, შავი ზღვის რეგიონში, იზრდება მოვლენების ოპტიმისტური სცენარით განვითარების ალბათობა, რომელიც არ გამოირიცხავს პიპოთეტიურ შესაძლებლობას იმისა, რომ ადრე იქნება თუ გვიან, რუსეთი ჩაერთვება ზემოთ აღნიშნული თანამშრომლობის პროცესში და გადადგამს ნაბიჯებს თავისი ურთიერთობის „დათბობისაკენ“ სუამთან მიმართებაში;
- რუსეთის სუამისადმი ნეგატიური განწყობის დაძლევის გარეშე სუამის ფარგლებში შავი ზღვის რეგიონული თანამშრომლობის პროცესის რეალური განვითარება ერთობ საეჭვოდ გამოიყურება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. აბაშიძე ზ., ცივი ომი, 2009, 233 გვ.
2. აბაშიძე ზ., ნატო და საქართველო: უტოპიიდან რეალობამდე, 288 გვ.
3. გოგოლაშვილი კ., კაპანაძე ს., ევროკავშირის პოლიტიკა: მიმდინარე საკითხები, 2007, 206 გვ.
4. დოლონაძე შ., ევროპის საბჭო და საქართველო, 2000 წ., 288 გვ.
5. ისმაილოვი ე., პაპავა ვ., ცენტრალიური კავკასია: გეოპოლიტიკური ეკონომიის ნარკვევები, 2007, 224 გვ.
6. მარშანია ზ., ევროპული ომები და საერთოევროპული სახელმწიფოებრიობის ფენომენი - „სტრატეგიული კვლევები“, 2010 წ., № 3, გვ. 58-70
7. მარშანია ზ., ბალტია-შავი ზღვის რეგიონული იდენტურობა და ბალტია-შავი ზღვის რეგიონი - „სტრატეგიული კვლევები“, 2009 წ., № 2, გვ. 166-173
8. Aydin M., Europe's New Region: The Black Sea in the Wider Europe Neighbourhood // Southeast European and Black Sea Studies . - 2005. - Vol. 5. - No. 2. - May. - pp. 257-283
9. Basic Facts about the United Nations, New York, 2000, 346 p.
10. Brzesinsky Z., The Great Chessboard, 1998 . - 232 p.
11. European commission; Implementation of ENP in 2010 country report Georgia, Brussels, 2011, 22 p.
12. Feltham R.G. Diplomatic Handbook, LONGMAN, London and New York, 141 p.
13. Fukuyama F., State Building: Governance and World Order in the Twenty-First Century, 2009.
14. Глебов С.В. Становление системы безопасности и сотрудничества в Черноморском регионе и роль Украины в этом процессе (1990-ые годы) Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук, Одесса, 2002, 178 стр.

15. NATO/OTAN, Bruxelles-Belgique, 2001, 530 p.
16. Lynch D., Why Georgia Matter? , 2006, 89 p.
17. Lukas E. , The New Cold War, 2008, 342 p.
18. Marshania Z., The Baltic-Black Sea Region: the New and Systematic Factor in Modern International Relations in Europe / Baltic Horizons, No 17 (114), November 2011, EUROACADEMY, TALLINN, Estonia, pp.41-49
19. Marshania Z., The Phenomenon of Post-bipolar Regionalism in Europe, The Caucasus&Globalization. – vol 5, Issue 1-2. – 2011, pp. 23-33
20. Marshania Z., International-Regional Co-operation in Black Sea Region: Myth or Reality?, Social Economic, 2010, pp.20-23
21. Marshania Z., New Aspects of Co-operation in Baltic-Black Sea-Caspian Region: The Role of International Organizations - 2006, „Kiev National Institute of International Relations“ Vol. 61, part 1, pp.96-100, Kiev, Ukraine
22. Маршанія З. Балто-чорноморська система міждержавного співробітництва у зовнішньополітичній стратегії Грузії, Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук, Міністерство освіти науки, молоді та спорту України Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса 2011, 16 с.
23. Маршанія З., Геополітичний плюралізм в чорноморсько-каспійському регіоні і організація демократії і економічного розвитку – ГУАМ. - 2007, „ВІСНИК ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ“, Том 12, Випуск 14, Соціологія політичних наук, 190-201, Одеса, Україна
24. Ministry of foreign Affairs of Georgia, Official Documents http://www.mfa.gov/geindex.php?sec_id=130&lang_id=ENG&sec_id=130&info_id=1490
25. Ministry of foreign Affairs of Georgia, GUAM facts sheet http://www.mfa.gov/geindex.php?lang_id=ENG&sec_id=1498

26. Papava V., On the Role of „Caucasian Tandem“ in GUAM // Central Asia and the Caucasus (Special Issue) – 2008 – No. 3-4 (51-52) – pp. 47-55
27. Stribis I., The Evolving Security Concern in the Black Sea Economic Cooperation, 2007, pp. 130-160
28. Toynbee A.J., Civilization on Trial, 1996
29. Toynbee A.J., A Study of History, 2002.
30. Цыганков П.А. Международные отношения - Учебное пособие: – Москва.: Новая школа, 1996. – 317 с.
31. ХХІ век: мир между прошлым и будущим, науч. ред. О.П. Лановенко, Киев „Стилос“, 2004.

16. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
17. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
18. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
19. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
20. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
21. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
22. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
23. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
24. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.
25. P. O. Marshania, "The Role of the Caucasus in the Development of the Black Sea Region: Myth or Reality?", *Social Economic*, 2010, pp. 20-23.

105234
11 70

